

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Kennismaking met College van onderzoek integriteit

Opgesteld door :

[REDACTED]

1. Aard van de bespreking

Informerend

2. Beknopte samenvatting

College van onderzoek integriteit

Per 1 april jl. is de [Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal](#) in werking getreden. Hiermee is het onafhankelijk College van onderzoek integriteit ingesteld. Op voordracht van het Presidium, heeft de Kamer op 20 april jl. het College benoemd:

- mw. Liesbeth Horstink, voorzitter (gepensioneerd; voormalig Staatsraad, lid van de Afd. Bestuursrechtspraak van de Raad van State; lid van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten; substituut ombudsman; Officier van Justitie)
- dhr. Frans van Dijk (gepensioneerd; voormalig wnd. Griffier van de Kamer)
- dhr. Patrick Overeem¹ (universitair docent bestuurskunde en politicologie, Vrije Universiteit)

Achtergrond

De instelling van het College is het sluitstuk van de opvolging van de aanbevelingen van GRECO door de Kamer. Deze Groep van Staten tegen Corruptie, onderdeel van de Raad van Europa, heeft in 2013 aanbevelingen gedaan inzake de preventie van corruptie bij parlementsleden en rechters in Nederland. Deze aanbevelingen hebben, wat de Tweede Kamer betreft, betrekking op het vaststellen van een gedragscode voor leden, het regelen van toezicht en handhaving daarop, en de voorziening voor vertrouwelijke advisering aan leden. Het Presidium heeft enkele malen de werkgroep Integriteit, onder voorzitterschap van het toenmalige lid Van Oosten, gevraagd om advies voor de opvolging van de aanbevelingen. Op basis daarvan is de Gedragscode opgesteld en kunnen Kamerleden terecht voor (vertrouwelijk) advies bij de onafhankelijk adviseur integriteit (mw. Jacqueline Biesheuvel). Via de aangenomen motie van het lid Van der Molen (Kamerstuk [35 166, nr. 20](#)) is ook een voorstel met maatregelen voor toezicht en handhaving uitgewerkt door het Presidium en aan de Kamer voorgelegd. Dit heeft geleid tot bovengenoemde Regeling en het instellen van het College.

Werkwijze

Het College heeft tot taak om klachten aangaande schending van de [Gedragscode](#) door Kamerleden te behandelen.

- Iedereen kan klachten indienen bij het College, hiervoor is een [klachtenformulier](#) te vinden op de website van de Kamer.
- Het College beoordeelt eerst of de ontvangen klacht voldoet aan de gestelde vereisten en valt onder de reikwijdte van de Gedragscode. Zo kan het College geen klachten in behandeling nemen over andere personen dan Tweede Kamerleden, over strafbare feiten, gedrag waarbij het Reglement van Orde op andere wijze het toezicht regelt, of wanneer het gedrag waarover

¹ Over de benoeming van dhr. Overeem is schriftelijk gestemd door de Kamer.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

de klacht gaat voor 1 april 2021 heeft plaatsgevonden. Dan besluit het College of de klacht in behandeling wordt genomen. Zowel klager als het betrokken Kamerlid worden geïnformeerd over de verschillende stappen.

- Indien het College een onderzoek instelt dient het Kamerlid medewerking te verlenen.
- Een onderzoek wordt afgesloten met een rapportage aan het Presidium. Indien het College een overtreding van de Gedragscode vaststelt, kan het College in de rapportage een aanbeveling voor een sanctie doen (aanwijzing, berisping, schorsing).
- Het College maakt zelf geen informatie openbaar. Het Presidium maakt de rapportage openbaar; de Kamer besluit over een voorstel tot sanctionering. Wanneer de rapportage bij het Presidium ligt, kan het Kamerlid in beroep gaan en wordt een tijdelijk College ingesteld.
- In februari 2022 zal het College zijn eerste jaarverslag aan het Presidium aanbieden, hierin kan het College aanbevelingen doen die strekken tot wijziging of verduidelijking van de Gedragscode.
- In 2023 (twee jaar na inwerkingtreding) stelt de Kamer een evaluatie op van de Regeling over de doeltreffendheid en de effecten in de praktijk.

Communicatie

In de Regeling is opgenomen dat het College zelf geen informatie openbaar maakt. Desalniettemin kunnen er vragen van de pers komen. Hierover is afgesproken dat woordvoering via de Stafdienst Communicatie van de Kamer verloopt. Er is in principe sprake van reactieve mediavoerlichting, d.w.z. alleen reageren op inkomende vragen en de media niet zelf benaderen.

Er is in de woordvoering een scheiding te maken naar vragen over proces en inhoud:

Proces: In principe verwijst het College bij algemene vragen over de werkwijze van het College naar de Regeling en/of het jaarverslag. Bij vragen over de behandeling van specifieke klachten, is het uitgangspunt dat het College niet in gaat op lopende individuele zaken. Tenzij een klager bijvoorbeeld zelf de publiciteit heeft gezocht. Dan kan de ontvangst van een klacht worden bevestigd.

Inhoud: Het College spreekt in principe via de openbare jaarverslagen en de door het Presidium openbaargemaakte rapportages over klachten. Het College gaat nooit inhoudelijk in op individuele casuïstiek.

3. Financiële consequenties

Niet van toepassing

4. Formulering te nemen besluit

Niet van toepassing

5. Status besluit

Niet van toepassing

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 23 juni 2021**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>

Date June 17, 2021 at 5:38:41 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 23 juni 2021.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

De notitie behorend bij agendapunt 3.2 (werken in het zomerreces) wordt maandag per mail toegestuurd..

Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 13 maart 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [redacted]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1	[redacted]				
4.2	Advies aanbevelingen Greco-rapport	C	2019-190	Ter besluitvorming	

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
*					

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
*					

---

² Brieven en conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat van het Presidium

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 20 februari 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee, de heer Nijboer (tot 10.45 uur), de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenburg (tot 10.00 uur), de heer Voordewind, [REDACTED] mevrouw [REDACTED]

Verslag Presidiumvergadering 20 februari 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

6. Rondvraag

- Mevrouw Tellegen vraagt hoe het staat met de uitwerking van de aanbevelingen van het GRECO-rapport. De Voorzitter geeft aan dat zij met de vertrouwenspersoon heeft gesproken en dat er naar gestreefd wordt het onderwerp op de volgende Presidiumvergadering te agenderen.

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 20 februari 2019

Versie: 68

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
10.	28-11-2018	Uitwerken aanbevelingen rapportage werkgroep Integriteit leden Tweede Kamer				Januari 2019
12.	23-01-2019	Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek		HR		n.t.b.
13.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Subject **presidiumdossier 13 maart 2019**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Brenk van C." <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>

Date March 7, 2019 at 4:51:35 PM CET

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **13 maart 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 7 juli 2021**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>

Date July 1, 2021 at 4:40:12 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 7 juli 2021.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt. Een papieren dossier is aan u uitgereikt of wordt naar uw huisadres gestuurd.

Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Agenda Presidium

3.2

Jaarverslag Adviseur Integriteit

B

2022-036

Informerend/ter
bespreking

3.3 Rapportage College onderzoek integriteit

Het College van onderzoek integriteit heeft een rapportage opgesteld naar aanleiding van een klacht betreffende het niet registreren van twee nevenfuncties. Het niet registreren

[REDACTED]

van nevenfuncties is in strijd met de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer de Staten-Generaal. Het Presidium bespreekt de wijze waarop de Kamer vorm geeft aan het opleggen van mogelijke sancties. Op grond van de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode kan de Kamer niet beraadslagen over de rapportage en wordt alleen gestemd over de aanbevelingen uit het rapport. Het College is door de Tweede Kamer aangesteld als onafhankelijke instantie om klachten te onderzoeken en aanbevelingen te doen. De Tweede Kamer kan hierover niet in debat en geen moties indienen. Het Presidium besluit de rapportage door te geleiden naar de Tweede Kamer en de aanbevelingen van het College aan de Kamer voor te leggen. 4.1.1 [REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Er is een mail binnengekomen waarin het Presidium gevraagd wordt in gesprek te gaan met het College omdat uit het jaarverslag blijkt dat enkele Kamerleden geen medewerking hebben verleend aan het onderzoek. Dit punt wordt meegenomen bij de evaluatie van de Regeling.

[REDACTED]

Besluitenlijst Presidiumvergadering 9 maart 2022 (Openbaar)

- Het Presidium besluit de rapportage van het College van onderzoek integriteit door te geleiden naar de Tweede Kamer.

- *Integriteit en sociale veiligheid*

De Tweede Kamer heeft de afgelopen periode een set aan integriteitsregels geïmplementeerd: een Gedragscode Leden der Staten-Generaal, de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden der Staten-Generaal, de instelling van een onafhankelijk College van onderzoek integriteit en de benoeming van een onafhankelijke adviseur integriteit. De Tweede Kamer heeft hiermee voldaan aan alle aanbevelingen van de Groep Staten tegen Corruptie (GRECO)² en aan de wens van de Tweede Kamer om een duidelijk systeem van integriteitsregels te ontwikkelen. Het Presidium bespreekt op dit moment de wenselijkheid van een uitbreiding van de Gedragscode in verband met sociale veiligheid. Het College heeft in februari 2022 haar eerste jaarverslag ingediend. Het jaarverslag is openbaar. Het College is voornemens later dit jaar een samenhangende set aanbevelingen voor verbetering van de Gedragscode alsook van de Regeling voor te leggen aan het Presidium. Dit document geeft aanknopingspunten voor de beoogde evaluatie van de Regeling.

Ook binnen de Tweede Kamerorganisatie staat het onderwerp integriteit hoog op de agenda. Leidinggevende krijgen trainingen hoe om te gaan met integriteitskwesaties in samenhang met het creëren van bewustwording over thema's als sociale veiligheid. Elke twee jaar wordt een onderzoek gehouden naar de werkbeleving onder ambtenaren. Voor 2023 staat weer een werkbelevingsonderzoek gepland.

Tijdens de vorige Raming van de Tweede Kamer is aangekondigd dat er een breed onafhankelijk onderzoek zou worden gehouden naar sociale veiligheid onder het Kamerpersoneel. De Voorzitter heeft in 2022 besloten dat dit onderzoek wordt verbreed naar alle Kamerbewoners (Leden, fractiemedewerkers en Kamerambtenaren). Alle Kamerbewoners hebben recht op een veilige werkplek waarin geen plaats is voor ongewenste omgangsvormen zoals pesten, discriminatie of (seksuele) intimidatie. Een breed onderzoek naar sociale veiligheid geeft een beeld over het werkklimaat in de Tweede Kamer en biedt basis om het beleid rondom sociale veiligheid nog verder te verbeteren. Ten behoeve van het onderzoek is de onderzoeksvraag uitgewerkt in een aantal concrete hoofdvragen. Vervolgens heeft er een aanbestedingsprocedure plaats gevonden. Verder wordt geïnvesteerd in trainingen voor klachtenafhandeling door leidinggevendenden, omstandersinterventie en in de professionaliteit van vertrouwenspersonen en klachtencommissie.

---

² Vierde nalevingsverslag GRECO (TK 35925 VII-102)

Ten behoeve van de vitaliteit en gezondheid kunnen Kamerleden vanaf november 2021 een beroep doen op een bedrijfsarts en bedrijfsmaatschappelijk werk. In 2022 kan er ook gebruik gemaakt worden van een preventief vitaliteitsonderzoek. Op basis van dit onderzoek kan de bedrijfsarts advies geven of eventueel doorverwijzen naar specialistische hulp.

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Jaarverslag 2021 Integriteit

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking ¹

Informerend/ter bespreking

2. Beknopte samenvatting

Achtergrond

De functie van onafhankelijk adviseur integriteit komt voort uit de aanbevelingen van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer', onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten. Per 1 januari 2020 is mr. J.E. Biesheuvel-Vermeijden door het Presidium aangesteld als onafhankelijk adviseur. De adviseur is er voor vragen van individuele Kamerleden over de toepassing van regels rond integriteit.

Jaarverslag

Elk jaar brengt de adviseur integriteit uiterlijk in februari een verslag uit aan het Presidium over het afgelopen kalenderjaar. Dit is het tweede jaarverslag van de adviseur integriteit.

De adviseur heeft het afgelopen jaar, na de verkiezingen van maart 2021, contact gehad met verschillende nieuwe Kamerleden. De vragen hebben niet geleid tot een schriftelijke reactie van de adviseur. De adviseur heeft Leden meermaals doorverwezen naar de registers van de Tweede Kamer waar zij redelijkerwijs relevante belangen kunnen opgeven. De verduidelijking in het nieuwe Reglement van Orde (RvO) heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de verduidelijking van deze regels.

Dit jaar zijn geen inhoudelijke dilemma's voorgelegd aan de adviseur integriteit. Een constatering na gesprekken met Kamerleden is dat de kennis van het RvO en de registers vaak zeer beperkt is. De aanbeveling van de zijde van de adviseur is om (nieuwe) Kamerleden hier meer informatie over te verschaffen.

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informerend

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium neemt kennis van het jaarverslag 2021 van de onafhankelijk adviseur integriteit en neemt de aanbeveling over om meer informatie te verschaffen aan Kamerleden over de registers in het Reglement van orde c.q. over de Gedragscode van de Tweede Kamer.

4. Status besluit ²

B

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Aan het Presidium van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Datum: 8 februari 2022
Betreft: Aanbieding Jaarverslag 2021

Geachte Voorzitter, geacht Presidium,

Hierbij bied ik u mijn tweede Jaarverslag aan, dat betrekking heeft op kalenderjaar 2021. Met dit Jaarverslag 2021 wordt voldaan aan mijn opdracht om na afloop van een kalenderjaar, uiterlijk in februari van het volgende kalenderjaar, een geanonimiseerd jaarverslag uit te brengen aan het Presidium van de Tweede Kamer.

Hoogachtend,

mr. J. E. Biesheuvel-Vermeijden,
Adviseur integriteit Tweede Kamer

Jaarverslag 2021

Geachte Voorzitter, geacht Presidium,

Als onafhankelijk adviseur integriteit van de Tweede Kamer breng ik hierbij mijn tweede Jaarverslag uit.

Het eerste jaarverslag (2020) heb ik vorig jaar op uitnodiging van de toenmalige Kamervoorzitter, mevrouw K. Arib, op 3 maart 2021 toegelicht en met haar besproken. Een afspraak met het Presidium is vorig jaar achterwege gebleven, waarschijnlijk als gevolg van de Coronamaatregelen en de Tweede Kamerverkiezingen op 17 maart 2021.

Wel vond op 26 april 2021 – mede in het licht van een (nadere) kennismaking – een zelfde gesprek plaats met de inmiddels nieuwe Kamervoorzitter, mevrouw V. Bergkamp.

Over het verslagjaar 2021 is het volgende te melden

*Fracties/leden.

Van het voornemen om met de fracties kennis te maken, in ieder geval na de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2021 is vanwege de Coronamaatregelen helaas ook dit verslagjaar niets terecht gekomen.

Hier staat tegenover dat in juni 2021 in de Kamerbode aandacht is besteed aan integriteitsvraagstukken en de vraag bij moet je zijn (Kamerbode nr. 05 blz. 8 en 9). Op deze wijze zijn de leden toch enigszins geïnformeerd.

*College van onderzoek integriteit.

Wel vond op 30 maart 2021 een (nadere) kennismaking plaats met het College van onderzoek integriteit. Gesproken is over taak en werkwijze van een ieder, de gezamenlijke ondersteuning en over een vervolgafspraken t.z.t..

*Gesprekken met Kamerleden.

Zowel voor als na de verkiezingen op 17 maart 2021 is op hun verzoek telefonisch contact geweest met enkele (nieuwe) Kamerleden. Daarbij kwam het volgende aan de orde:

- Optie baangarantie / doorbetaling gedurende een zekere periode na de beëindiging;

- Mogelijke belangenverstremgeling tussen portefeuille Kamerlid en zakelijke belangen partner c.q. bevriende relaties op een ministerie;
- Bejegening en aantijgingen door derden, en
- vragen om informatie over integriteit in het algemeen.

De beantwoording van het merendeel van deze vragen was eenvoudig, namelijk een verwijzing naar de Registers van de Tweede Kamer. Met de inwerkingtreding van het nieuwe Reglement van Orde op 1 april 2021 is immers duidelijk vastgelegd dat “redelijkerwijs relevante belangen van leden” dienen te worden geregistreerd (art. 15.19 lid 1c). Daarover is geen twijfel (meer) mogelijk. Transparantie staat voorop. Zie ook de toelichting in het voorstel van de werkgroep Herziening Reglement van Orde, de werkgroep-Van der Staaij, van 30 oktober 2019.

Hoewel vragen over bejegening en aantijgingen door derden niet direct tot de taakopdracht van de adviseur integriteit behoren (zie benoemingsbrief van 30 december 2019) kunnen deze vragen ook gezien worden in relatie tot de eigen verantwoordelijkheid van een Kamerlid. De aanvullingen, wijzigingen en/of doorhalingen – al dan niet van tijdelijke aard – van de registers van de Tweede Kamer maken het mogelijk om die verantwoordelijkheid transparant in te vullen.

Ten aanzien van de algemene vragen volstond een verwijzing naar de ambtelijke organisatie van de Kamer, i.c. de griffie plenair. De griffie plenair is hiervan op de hoogte gesteld.

Samenvattend waren de gesprekken van dien aard dat een schriftelijke reactie niet nodig was.

*Ondersteuning.

Ter ondersteuning is in januari 2020 een speciaal account adviseur integriteit Tweede Kamer aangemaakt. Hoewel na enkele startproblemen het account leek te functioneren is inmiddels gebleken dat diverse Kamerleden mij via dit account niet konden bereiken (maar wel telefonisch).

Helaas ging tegen het einde van 2021 de beveiligingstechniek weer opspelen en wel zodanig dat het reguliere gebruik van privé-telefoon en I-pad werden geblokkeerd; daarom heb ik besloten om het hele account op te zeggen.

Sindsdien ben ik uitsluitend via de speciaal hiervoor aangewezen griffier bereikbaar (telefonisch en per mail). Helaas is de aan het begin van dit verslagjaar aangewezen griffier vanwege het aanvaarden van een functie elders, na een half jaar al weer vervangen. De contacten met zowel de inmiddels

vervangen griffier als met de huidige griffier waren en zijn sporadisch maar goed.

Nieuw in dit verslagjaar is het uitbrengen van een Nieuwsbulletin door de Dienst Analyse en Onderzoek. In het verslagjaar is dit bulletin 5 maal verschenen. Met dank voor deze gebundelde persberichten ligt er nog steeds een verzoek mijnerzijds om ook structureel geïnformeerd te worden over inhoudelijke documenten die betrekking hebben op integriteit. Een voorbeeld is het Verslag van het debat over de Raming 2022 waarin een veilige werkomgeving en integriteit (prominent) aan de orde kwamen. Overigens deel ik de opvatting dat ongewenste omgangsvormen, hoewel ze niet expliciet in de Gedragscode staan, wel degelijk gekenmerkt kunnen worden als gedragingen die het gezag en de waardigheid van de Kamer aantasten. Het is duidelijk dat de vraag of in een concreet geval sprake is van ongewenste omgangsvormen, serieus dient te worden onderzocht. Duidelijk is ook dat het hierbij niet gaat om een dilemma, waarover ik als adviseur integriteit een advies kan uitbrengen, maar om een serieus onderzoek van feiten en gedragingen, om hoor en wederhoor, kortom een onderzoek waarvoor het College van onderzoek integriteit in het leven is geroepen.

Afsluiting.

Het afgelopen jaar zijn enkele algemene vragen aan mij voorgelegd, maar geen inhoudelijke dilemma's. Op dit punt bevat het jaarverslag derhalve geen aanbevelingen. Wel heb ik uit de gesprekken met enkele Kamerleden kunnen opmaken dat (meer) informatie over de Registers in het Reglement van Orde c.q. over de Gedragscode van de Kamer, geen overbodige luxe is.

Den Haag, februari 2022,

mr. J.E. Biesheuvel-Vermeijden

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 23 maart 2022**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Becker, B." <b.becker@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Belhaj, S." <s.belhaj@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>

Date March 17, 2022 at 6:46:13 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 23 maart 2022.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 7 oktober 2020**

To Presidium <presidium@tweedekamer.nl>, "Arib, K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Voordewind, J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Raak, A.A.G.M. van" <r.vraak@tweedekamer.nl>, "Toorenborg, M.M. van" <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>

Date October 1, 2020 at 6:21:30 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van 7 oktober 2020.
De vergadering begint om 09.30 uur en vindt plaats in de Den Uylzaal.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.
Een papieren dossier is uitgereikt of op de post gedaan. Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [redacted]@tweedekamer.nl>
 Subject **Presidiumdossier 16 februari 2022**

To [redacted] tweedekamer.nl>, [redacted] tweedekamer.nl>, [redacted]
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] " <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] " <[redacted]@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] " <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>,"
 " <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted]"
 <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, Presidium
 [redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Date February 10, 2022 at 4:44:56 PM CET

Geachte ambtelijk secretarissen,

Bijgaand ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van 16 februari 2022.
 De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.
 Dit geldt niet voor het agendapunt waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]
 [redacted]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
 Postbus 20018, 2500 EA
 T +(31)70-318 [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 24 april 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email ██████████@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
4.1.1					
4.1.1					

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 10 april 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee, de heer Nijboer, mevrouw Van Toorenburg, mevrouw Ouwehand, [REDACTED] mevrouw [REDACTED]

afwezig de heer Van Raak

Verslag Presidiumvergadering 10 april 2019

1. Opening

2. Verslag en besluitenlijst 27 maart 2019

Naar aanleiding van het verslag wordt gevraagd hoe de besluiten van het Presidium over de aanbevelingen van de werkgroep Van Oosten worden gecommuniceerd. De besluiten worden ter goedkeuring voorgelegd aan de Kamer, gelijktijdig wordt ook het rapport van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer' openbaar gemaakt. In het voorjaar wordt er altijd een brief gestuurd vanuit Griffie Plenair naar alle Kamerleden over de regels rondom de registers. In deze brief zal ook aandacht worden gevraagd voor het rapport van de werkgroep Van Oosten en de daarin genoemde aanbevelingen. De Voorzitter geeft aan dat zij op korte termijn iemand zal benaderen voor de functie van parlementair integriteitsadviseur.

4.1.1

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 10 april 2019

Versie: 71

	Datum verg	Actie	Verantwoor-	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
4.1.1						
9.	23-01-2019	Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek		HR		n.t.b.
10.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019

4.1.1

--	--	--	--	--	--	--

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Presidiumdossier 24 april 2019**
To [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 18, 2019 at 5:25:26 PM CEST

Ha [REDACTED],

Het papieren dossier ligt morgen klaar in de kast (is nu nog bij de repro).

De nota naar aanleiding van het verslag is her en der gewijzigd.

Misschien staan er ook nog taal/typefouten in (die herstel ik volgende week wel.). Waarschijnlijk wordt er volgende week woensdag en donderdag ook nog aan de tekst gesleuteld.

[REDACTED] zou nog bij [REDACTED] navragen wanneer hij uiterlijk dit stuk moet hebben om niet in de problemen te komen met de datum van 3 juni.

Groet,

Van: Presidium

Verzonden: donderdag 18 april 2019 17:19

Aan: Arib K.; Baudet, T.; Bergkamp, V.; Bisschop, R.; Bosma M.; Brenk van C.; [REDACTED]; Kuzu, T.; [REDACTED]; Lee van der T.; [REDACTED]; Nijboer, H.; [REDACTED]; Ouwehand E.; Raak van A.A.G.M.; [REDACTED]; secretariaat.voorzitter; Tellegen, O.; [REDACTED]; Toorenburg van M.M.; Voordewind J.S.; [REDACTED]

Onderwerp: Presidiumdossier 24 april 2019

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **24 april 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Agenda Presidium

4.2	Beantwoording feitelijke vragenronde uitwerking Integriteit	C	2020-055	Ter besluitvorming	61
4.3	Motie Van der Staaij/Jetten –	B	2020-056	Ter bespreking	85

Vraag

De leden van de D66-fractie roepen in herinnering dat vorig jaar tijdens het debat over de Raming een motie is ingediend en vervolgens aangenomen (TK 35166, nr. 20), om het toezicht en de handhaving op het gebied van integriteit te versterken. Het Presidium heeft hier vorige

maand op gereageerd, maar deze regels zijn nog niet inwerking getreden. Kan het Presidium toelichten hoe zij de verdere parlementaire behandeling en invoering hiervan voor zich ziet?

Antwoord

De commissie Binnenlandse Zaken heeft feitelijke vragen gesteld over de brief van het Presidium over toezicht en handhaving op het gebied van integriteit van 10 februari 2020 (Kamerstuk 35351, nr. 2). Het voorstel voor een regeling is in concept bij deze brief gevoegd. Het Presidium heeft het voorstel inmiddels samen met de beantwoording van de feitelijke vragen van de commissie formeel bij de Kamer ingediend. Het is vervolgens aan de commissie Binnenlandse Zaken om de verdere behandeling ter hand te nemen. Het Presidium heeft daarbij in overweging gegeven om de regeling te betrekken bij het debat over de Raming. Daarna kan de Kamer overgaan tot vaststelling.

Vraag

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de benoeming van een integriteitsadviseur die Kamerleden kunnen raadplegen. Op basis van berichten in de pers hebben deze leden de indruk gekregen dat zij reeds een eerste advies heeft gegeven. Klopt de indruk van deze leden dat zij deze opdracht heeft aanvaard voordat haar 'termijn' daadwerkelijk was begonnen? Is dit advies wel in haar hoedanigheid als integriteitsadviseur van de Kamer gegeven? In deze mediaberichten kwam ook de vraag op of zaken/kwesties uit het verleden binnen de reikwijdte van het mandaat van de integriteitsadviseur liggen of dat deze uitsluitend op 'actuele' kwesties (waar het Kamerlid nog een keuze moet maken hoe te handelen in relatie tot bepaalde regels) ziet? Indien ook kwesties uit het verleden daaronder vallen, vernemen deze leden graag hoe haar mandaat wordt afgebakend vis-a-vis het nog in te stellen college dat belast wordt met het toezicht en de handhaving van de integriteitsregels. Tevens hadden deze leden begrepen dat dit advies door de aanvrager(s) openbaar zou worden gemaakt, maar zij hebben dit advies niet gezien. Ten slotte, constateren deze leden dat de integriteitsadviseur ongeveer 3 maanden nodig heeft gehad om advies uit te brengen. Deze leden menen dat dit erg lang is om een Kamerlid in onzekerheid te laten cq te laten 'bungelen'. Kan het Presidium in reactie op deze vragen nader uiteenzetten wat hier nu precies gebeurd is en hoe zij hierop reflecteert? De aan het woord zijnde leden vinden het namelijk van belang om lessen te trekken uit deze eerste 'adviesaanvraag'.

Antwoord

In de brief van het Presidium inzake de benoeming van de onafhankelijk adviseur integriteit van 28 november 2019 is vermeld dat Kamerleden de adviseur kunnen benaderen voor vertrouwelijk advies over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels. De adviseur is per 1 januari 2020 te bereiken voor Kamerleden. Daarbij is een belangrijk uitgangspunt dat de advisering door de adviseur een vertrouwelijk karakter draagt. Het betreft een aangelegenheid tussen adviseur en Kamerlid. Het Presidium wordt niet in kennis gesteld van een eventueel advies. Het is dan ook niet aan het Presidium om naar aanleiding van berichtgeving in de media een oordeel te vormen. Het Kamerlid dat het advies ontvangt, beslist zelf of het advies al dan niet openbaargemaakt wordt. Wel stelt de adviseur jaarlijks een geanoniseerd jaarverslag op, dat aan het Presidium wordt gezonden en vervolgens openbaar wordt gemaakt. In het jaarverslag kan de adviseur tevens aanbevelingen doen voor verbetering of verheldering van de integriteitsregels.

De voorgestelde regeling inzake toezicht en handhaving (Kamerstuk 35351, nr. 2) bevat een duidelijke afbakening tussen de adviseur en het college van onderzoek. De adviseur en het college vervullen immers verschillende functies: de adviseur is er om in vertrouwelijkheid met Kamerleden mee te denken en hen desgevraagd te adviseren, terwijl het voorgestelde college klachten behandelt en kan oordelen over de naleving van de gedragscode. Het Presidium vertrouwt erop dat de taakverdeling zich in de praktijk verder zal wijzen.

Ten slotte heeft het Presidium in haar voorstel aangegeven het stelsel van advisering, toezicht en handhaving periodiek te zullen evalueren, zodat van de ervaringen kan worden geleerd.

Vraag

De leden van de SP-fractie vinden dat er goede stappen worden gezet op het gebied van afspraken over Integriteit, er is een gedragscode en een adviseur, en er komt toezicht en handhaving. Er zijn dus goede stappen gezet, maar de leden van de SP-fractie constateren dat er vragen blijven. Bijvoorbeeld over de verblijfskostenregeling, hoeveel tijd een Kamerlid op een bepaald adres moet verblijven om een (soms forse) onkostenvergoeding te ontvangen. Die onkostenvergoeding is in veel gevallen terecht, maar steeds ophef en gedoe hierover is zeer kwetsbaar. Wordt hierover nagedacht, hoe kan dit worden verminderd?

Antwoord

Op grond van de Wet Schadeloosstelling leden Tweede Kamer is de hoogte van de verblijfskostenvergoeding afhankelijk van de afstand van de woonplaats van het Kamerlid tot het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. De Wet Schadeloosstelling kent geen definitie van het begrip 'woonplaats'. Ook in de toelichting is daarover geen nadere informatie te vinden. Het Kamerlid is zelf verantwoordelijk voor de opgave van zijn of haar woonplaats en de eventuele wijziging daarvan.

Vraag

De leden van de ChristenUnie-fractie vinden het positief dat er werk is gemaakt van het verbeteren van de sociale veiligheid in de Kamerorganisatie, alsmede binnen de verschillende fracties. Ook zijn zij positief over de aanstelling van vertrouwenspersonen. Op welke wijze vindt, uiteraard met inachtneming van de vertrouwelijkheid, rapportage door de vertrouwenspersonen plaats?

Antwoord

De Tweede Kamer kent zes vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen: twee vanuit de Kamerorganisatie en drie vanuit de fracties. Ook is er één externe vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen (VPOO) maken een jaarverslag . Dit wordt besproken in het managementteam, het Presidium en de Ondernemingsraad.

Het jaarverslag 2019 meldt dat de vertrouwenspersonen hebben ingezet op:

- deskundigheidsbevordering (allen zijn in 2019 opgeleid & gecertificeerd bij de Landelijke Vereniging van Vertrouwenspersonen),
- voorlichting (bij werkoverleggen en introductie van nieuwe medewerkers),
- het verbeteren van het interne netwerk van arbo-arts, bedrijfsmaatschappelijk werk, preventiemedewerkers, OR en HR.

De vertrouwenspersonen geven aan dat zij de trend zien dat ongewenst gedrag beter bespreekbaar is geworden en dat medewerkers door voorlichting beter bewust zijn van de hulpstructuur. Ook is de drempel om te melden verlaagd door het aantrekken van een externe vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersonen adviseren om door te gaan met het geven van voorlichting en het verder professionaliseren. Verder wordt aangegeven dat het belangrijk is om de thema's integriteit en omgangsvormen (anti pesten) hoog op de agenda te houden.

De Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,
K. Arib

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM**Titel/onderwerp :**

Beantwoording feitelijke vragenronde uitwerking integriteit

Opgesteld door :

Voorzitter

---

1. Aard van de bespreking

Ter bespreking/ter besluitvorming

2. Beknopte samenvatting

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft een aantal vragen gesteld over de brief van het Presidium van 28 november 2019 ter aanbieding van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten Generaal (TK 35351, nr.1). Ook heeft de commissie voor Binnenlandse Zaken feitelijke vragen voorgelegd aan het Presidium over de brief van het Presidium van 10 februari 2020 over toezicht en handhaving op het gebied van integriteit (TK 35351, nr.2). De antwoorden op deze vragen treft u hierbij aan.

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium is akkoord met de beantwoording van de feitelijke vragen. De stukken worden aangeboden aan de Kamer.

4. Status besluit

C

35351 Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal**nr. Lijst van vragen en antwoorden**

Vastgesteld (*wordt door griffie ingevuld als antwoorden er zijn*)

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft een aantal vragen voorgelegd aan het Presidium over de brief van het Presidium van 28 november 2019 ter aanbieding van de **Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (TK 35351, nr. 1)**.

De daarop door het Presidium gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

Voorzitter van de commissie,
Ziengs

Nr	Vraag	Bijlage	Blz. (van)	t/m
1	Hoe verhoudt de gedragscode zich tot het Reglement van Orde Tweede Kamer? <i>De Gedragscode moet worden gezien als uitwerking van de bestaande regels inzake integriteit, dus ook het Reglement van Orde.</i>			0
2	Wat is de meerwaarde van de gedragscode Leden Tweede Kamer, los van de kenbaarheid, gelet op de reeds bestaande bepalingen over integriteit politieke ambtsdragers in verschillende wetten? <i>De gedragscode brengt alle regels uit verschillende wetten bij elkaar in de vorm van een aantal gedragsnormen, zodat voor leden overzichtelijk en hanteerbaar wordt welk kader voor hun handelen van toepassing is.</i>			3
3	Zal er in het Reglement van Orde Tweede Kamer worden verwezen naar de gedragscode, in die zin dat er in het reglement wordt opgenomen dat er een gedragscode voor leden van de Tweede Kamer is? Zo nee, waarom niet? <i>Net als bij de regeling inzake toezicht en handhaving is het inderdaad aan te bevelen dat het Reglement van Orde een verwijzing krijgt naar de gedragscode, zodra deze is vastgesteld door de Kamer.</i>			3
4	Waarom zijn de gedragscode en de regeling over het toezicht en handhaving op het gebied van integriteit niet in één document opgenomen? Zal dit alsnog worden gedaan? <i>Nee, de twee documenten zullen niet worden samengevoegd. De een betreft in wezen een samenvatting van de bestaande regels, de ander een regeling met nieuwe voorzieningen. Hun karakter is daarmee te verschillend om samen te voegen.</i>			3
5	Waarom is er in de voorgestelde gedragsregels van de gedragscode geen verwijzing naar de door de Leden afgelegde eed of belofte opgenomen? <i>De gedragscode is gebaseerd op het geheel aan regels dat voor de leden geldt. Dit betekent dat ook de regels die zijn afgeleid van de eed of belofte in de gedragscode zijn meegenomen. Een aparte verwijzing naar de eed of belofte is niet noodzakelijk en kan bovendien tot verwarring leiden.</i>			3

- 6 In hoeverre is overwogen om samen met de Eerste Kamer een regeling in het kader van integriteit op te stellen? In hoeverre heeft er in dezen afstemming met de Eerste Kamer plaatsgevonden? 3
Er is niet overwogen om een gezamenlijk kader op te stellen. De Eerste Kamer is wat betreft staatsrechtelijke samenstelling, taakopvatting en werkwijze dusdanig anders, dat een gezamenlijke regeling niet opportuun is.
- 7 Wanneer vallen gedragingen van Kamerleden, buiten de uitoefening van hun functie, onder de werking van de gedragscode? Wanneer zijn deze gedragingen zo ernstig dat ze het gezag of de waardigheid van de Kamer aantasten? 3
Het is van de omstandigheden van het geval afhankelijk of de gedragingen onder de werking van de gedragscode vallen. Met deze reikwijdtebepaling wordt bevestigd dat leden zich bewust moeten zijn van het feit dat hun gedragingen, ook die buiten de uitoefening van hun functie, het gezag en waardigheid van de Kamer ernstig kunnen aantasten.
- 8 Wat is de meerwaarde van de gedragsregel dat een Kamerlid geen gift of gunst accepteert die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beïnvloeden ten opzichte van de afgelegde eed of belofte bij de beëdiging? 3
De gedragscode geeft uitdrukking aan alle regels die voor de leden gelden. Dit betekent dat ook de regels die zijn afgeleid van de eed of belofte in de gedragscode terugkomen. De gedragscode is daarmee geen aanvulling maar een praktische vertaling van, onder meer, de eed of belofte.
- 9 In hoeverre is de voorgestelde gedragsregel 3 (registratieverplichtingen) nog nodig als het voorgestelde artikel 15.20, zoals gedaan door de Werkgroep-Van der Staaij, gelding krijgt (TK 35 322, nr. 4, blz. 40), waarin staat dat de Leden de geschenken en voordelen steeds binnen een week na ontvangst daarvan in het register vermelden? Deze bepaling is voor de Leden toch verplichtend? 4
De gedragscode geeft uitdrukking aan alle regels die voor de leden gelden. Dit betekent dat ook de registratieverplichting erin is opgenomen..
- 10 Wat is “handelen conform de regels van de Kamer”? 5
In vele regelingen, van Statuut tot aan het eigen Reglement van Orde, worden regels gesteld met betrekking tot integriteit. De Kamer hecht belang aan integer optreden. In dat kader betekent deze algemene gedragsregel dat een lid de regels van de Kamer volgt, bijvoorbeeld waar het gaat om onheuse gedragingen in de Kamer.
- 11 Waar is het document "Regelingen integriteit" (2015) te vinden? 6
*Dit document is verspreid onder de leden na de laatste verkiezingen. Daarnaast is het document te vinden op het voor leden toegankelijke intranet van de Kamer, Plein 2, of op de website van de Kamer via:
https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/atoms/files/integriteitsregels_vo_or_kamerleden.pdf*
- 12 Wordt met de voorgestelde Gedragscode en de bijbehorende regeling toezicht en handhaving voldaan aan alle aanbevelingen van GRECO? Zo nee, aan welke niet en waarom niet? 6
De nog openstaande aanbevelingen van GRECO ten aanzien van de Tweede Kamer betreffen de invoering van een gedragscode en het instellen van een systeem van toezicht en handhaving. Het Presidium vertrouwt erop dat, wanneer de Kamer beide voorstellen aanneemt, aan de aanbevelingen is voldaan.

35351 Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal**nr. Lijst van vragen en antwoorden**

Vastgesteld (wordt door griffie ingevuld als antwoorden er zijn)

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken heeft een aantal vragen voorgelegd aan het Presidium over de brief van het Presidium van 10 februari 2020 over **toezicht en handhaving op het gebied van integriteit (35351, nr. 2)**.

De daarop door het Presidium gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

Voorzitter van de commissie,
Ziens

Nr	Vraag	Bijlage	Blz. (van)	t/m
1	Kan nader worden gemotiveerd waarom gekozen is voor een college van onderzoek integriteit? In hoeverre is overwogen om in plaats van het college van onderzoek het Presidium van de Kamer die rol te geven? <i>Het doen van onderzoek naar integriteitsschendingen dient naar oordeel van het Presidium op afstand van de politiek plaats te vinden. Het voorgestelde college voorziet daarin. Zie verder antwoord op vraag 35.</i>		1	2
2	Kunnen oud-Leden van de Tweede Kamer lid van het college van onderzoek worden? <i>Het college wordt samengesteld uit personen met gezag en deskundigheid die door het Presidium worden voorgedragen en door de Kamer worden benoemd. Dit kunnen ook oud-leden van de Kamer zijn.</i>		1	2
3	Op welke manier kan de discretie van het college worden gewaarborgd? <i>In de regeling is opgenomen dat het college vertrouwelijkheid in acht neemt over de klachten die zij krijgt. Uit het geheel van de regeling blijkt voorts dat de materie die het college van onderzoek behandelt gevoelig is. Het Presidium neemt aan dat het in te stellen college dit bij de uitoefening van haar taken ter harte neemt.</i>		1	11
4	Heeft het College toegang tot alle vertrouwelijke, schriftelijke adviezen over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit, die de Adviseur uitbrengt? <i>Nee, de adviseur werkt op basis van vertrouwelijkheid. Het college van onderzoek kan alleen in het geval van een voorliggende klacht aan het betreffende Kamerlid verzoeken om een eventueel ontvangen advies van de adviseur over de betreffende kwestie te overleggen. Indien de klacht betrekking heeft op een kwestie waarover eerder advies is uitgebracht door de Adviseur en het Kamerlid heeft dat advies opgevolgd, kan het College immers, ter bescherming van het Kamerlid, slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek.</i>		2	
5	In hoeverre heeft er in het kader van de integriteitsregeling en de Regeling toezicht en handhaving gedragscode Leden Tweede Kamer afstemming met de Eerste Kamer plaatsgevonden?		2	

- Er heeft geen afstemming plaatsgevonden. Het Presidium heeft uiteraard kennisgenomen van de integriteitsregeling van de Eerste Kamer. De Eerste Kamer verschilt wat betreft samenstelling, taakopvatting en werkwijze echter zodanig, dat op dit punt een eigen afweging moet worden gemaakt.*
- 6 Zal er in het Reglement van Orde worden verwezen naar de Regeling toezicht en handhaving gedragscode Leden Tweede Kamer? Zo neen, waarom niet? 2
Na vaststelling van de regeling door de Kamer kan inderdaad worden overwogen om in het Reglement van Orde een uitdrukkelijke verwijzing naar de regeling op te nemen, zodat de samenhang kan worden geborgd.
- 7 Waarover kunnen klachten worden ingediend? Hoe kan worden voorkomen dat het klachtrecht gebruikt wordt als middel om Kamerleden “vogelvrij” te verklaren en (publiek) te beschadigen of om het systeem te overbelasten? Hoe kan worden voorkomen dat klachten worden ingediend op basis van persoonlijke voor- of afkeuren ten aanzien van Kamerleden? 2
Het college ontvangt alle klachten betreffende gedragingen van Kamerleden die in strijd zouden zijn met de gedragscode volgens de klager. Deze klachten worden niet openbaar maken. Elke klacht wordt beoordeeld op ontvankelijkheid. Daarbij kan het college besluiten om klachten die kennelijk ongegrond zijn niet in behandeling te nemen. Ook kunnen klachten die bijvoorbeeld onvoldoende substantieel worden geacht worden afgehandeld zonder nader onderzoek. Op deze manier kan onredelijk of oneigenlijk gebruik van de regeling worden voorkomen.
- 8 Op basis van welke criteria worden klachten afgehandeld? Staan er rechtsmiddelen open tegen de afhandeling van de klacht? Zo ja welke? Staat dat dan open voor zowel de indiener van de klacht als voor degene die onderwerp is van de klacht? 2
De Gedragscode met bijbehorende toelichting is het kader dat het college hanteert bij de beoordeling van een klacht. Er staan geen rechtsmiddelen open tegen het oordeel van de commissie op basis van de voorziene regeling..
- 9 Wat wordt verstaan onder “de benodigde medewerking” die het Kamerlid het college moet verlenen bij de behandeling van een klacht? Waar dient deze medewerking uit te bestaan en hoever reikt deze medewerking? Wat zijn de gevolgen als een Kamerlid medewerking weigert? 2
Onder de betreffende term wordt verstaan dat leden in redelijkheid meewerken aan het onderzoek. Op verzoeken van het college dient adequaat en tijdig te worden gereageerd. Het verlenen van medewerking is ook in het belang van het Kamerlid. Het Kamerlid krijgt hiermee de mogelijkheid om bepaalde zaken te verhelderen en uit te leggen. Verder wijst het Presidium erop dat het niet de bedoeling is om een onvoldoende van feiten voorziene klacht door middel van een onderzoek aan te vullen. De klacht moet van zichzelf dus voldoende feiten bevatten om behandeling te rechtvaardigen. Van een Kamerlid kan immers niet in redelijkheid worden verwacht te moeten reageren op ongefundeerde aantijgingen.
- 10 In hoeverre is er ruimte binnen het voorliggende voorstel, gezien de algemene formuleringen van de gedragscode, dat er een verschillende invulling aan wordt gegeven door Kamerleden? 2
Het college beoordeelt klachten op individuele basis. Hierin kan derhalve worden meegenomen dat Kamerleden verschillend invulling geven aan regels, nu de omstandigheden kunnen verschillen en regels soms open normen bevatten.. Het Presidium wijst er echter op dat als er vragen zijn omtrent de uitleg van bepaalde regels in individuele gevallen, dat leden advies kunnen vragen aan de adviseur om te voorkomen dat er verschil als hierboven aangegeven gaat ontstaan. Voorts wijst het Presidium erop dat de Gedragscode en daarbij gegeven toelichting een levend document is. Naarmate de betekenis van de Gedragscode en de onderliggende regels door de praktijk verder invulling krijgen, kan het Presidium van tijd tot tijd voorstellen voor herziening doen aan

de Kamer. Teneinde de eenduidigheid van de uitleg en toepassing van de Gedragscode en de onderliggende regels te bevorderen, betreft het Presidium in haar voorstellen nadrukkelijk de jaarverslagen van de Adviseur en van het College.

11	Op basis van welke criteria kan het college, na het beoordelen van de informatie van het Kamerlid en andere relevante feiten en omstandigheden, besluiten dat een klacht niet nader onderzocht wordt? Wat wordt in dit verband verstaan onder “andere relevante feiten en omstandigheden”? Hoe ver reikt dit? <i>Andere relevante feiten en omstandigheden kunnen bijvoorbeeld de feiten zijn die zijn aangereikt door de klager of die het college op basis van onderzoek in openbare bronnen heeft gevonden. Het is aan het college om dit in de praktijk te beoordelen.</i>	2	3
12	Hoe wordt een lang proces voorkomen en hoe wordt gezorgd voor een zo kort mogelijke doorlooptijd zonder de kwaliteit van het onderzoek aan te tasten? <i>Het Presidium gaat ervan uit dat het college erop is gericht om zo snel mogelijk duidelijkheid te geven over klachten, gezien de mogelijke impact daarvan.. Een Kamerlid kan ook een en ander bespoedigen door bij verzoeken om medewerking de verlangde medewerking zo snel mogelijk te verlenen. Ten slotte is het verder aan het college om haar onderzoekswijze in te richten. Het Presidium wil hier niet op vooruit lopen.</i>	2	3
13	Komt er een bagatelregeling voor zaken die niet ontvankelijk blijken? Zo ja, per wanneer? <i>Uit de regeling zelf blijkt op dit moment welke klachten ontvankelijk zijn. Zie ook de beantwoording van vraag 7. De verwachting is dat het college daarmee op gepaste wijze met zogenaamde bagatelzaken kan omgaan. Aangezien elke klacht individueel beoordeeld dient te worden, wordt vooralsnog een dergelijke regeling niet voorzien.</i>	2	3
14	Wie mogen er klagen en wat wordt er gedaan met deze klachten? <i>Een ieder mag een klacht indienen. Het college van onderzoek ontvangt de klachten en beoordeelt deze.</i>	2	4
15	Waarom is er voor gekozen “iedereen” de mogelijkheid te geven een klacht over een Kamerlid in te dienen bij het in te stellen onafhankelijke college van onderzoek? Wordt met “iedereen”, iedereen binnen én buiten de Tweede Kamer bedoeld? <i>Hiervoor is gekozen omdat integriteit niet iets is wat alleen de mensen binnen de Kamer betreft. De regeling geeft mede invulling aan het uitgangspunt dat integriteitsschendingen het gezag en de waardigheid van het parlement kunnen schaden. Wanneer personen buiten de Kamer kennis hebben van vermeende schendingen, is het in het belang van de Kamer dat zij daarvan melding kunnen maken zodat dit op zorgvuldige wijze kan worden behandeld.</i>	2	5
16	Indien de gedragscode een code is die geldt binnen de organisatie van de Tweede Kamer, waarom is het dan in dit voorstel mogelijk voor mensen van buiten de organisatie een klacht in te dienen over een intern geldende code? <i>Zie het antwoord op vraag 15.</i>	2	5
17	Moet iemand ook belanghebbende zijn om een klacht in te kunnen dienen? Zo ja, wanneer is iemand belanghebbende? Zo nee, hoe kunnen misbruik en overbodig gebruik van het klachtrecht worden voorkomen? <i>Aan het college wordt de bevoegdheid gegeven om elke klacht te beoordelen. Daarbij hebben ze de mogelijkheid om klachten als kennelijk ongegrond te achten. Zie verder het antwoord op vraag 7..</i>	2	5
18	Kunnen personen een ongelimiteerd aantal klachten indienen? Wordt geregistreerd hoeveel klachten er tegen individuele Kamerleden worden ingediend? Zo ja, zijn deze gegevens openbaar of opvraagbaar?	2	5

- Het Presidium maakt het jaarverslag en de rapportages van het college openbaar. Het college maakt zelf geen informatie openbaar. Zie verder antwoord op vraag 17. Dit wordt volledigheidshalve in de regeling, zoals die aan de Kamer wordt voorgelegd, verduidelijkt.*
- 19 Betekent het feit dat iedereen een klacht kan indienen niet dat er gemakkelijk een stortvloed aan klachten kan komen van mensen die ontevreden zijn over bijvoorbeeld een antwoord op een e-mail of juist het niet krijgen van een antwoord? Schept een dergelijke regeling niet teveel verwachtingen?
Zie antwoord op vraag 7 en 17. 2 5
- 20 Komen er nog duidelijke regels voor Kamerleden die de integriteitsregels hebben geschonden, zoals sancties in de vorm van terugbetaling of schorsing?
In het voorstel is in artikel 10 een regeling voor mogelijke sancties opgenomen. 2 12
- 21 Waarom wordt niet eerst ervaring opgedaan met de gedragscode en eventueel later, na evaluatie, overgegaan tot een regeling voor handhaving zoals ook wordt voorgesteld door de Commissie Van Oosten?
De Kamer heeft de Motie- Van der Molen c.s. (Kamerstuk 35 166, nr. 20) aangenomen waarin het Presidium werd verzocht ter uitvoering van deze aanbeveling een voorstel aan de Kamer voor te leggen en daarin maatregelen voor toezicht en handhaving nader uit te werken. Het voorliggende voorstel voldoet daaraan. 3
- 22 Waarom wordt de nadere zienswijze van een Kamerlid afzonderlijk van de rapportage gepubliceerd? Is het niet beter om te kiezen voor één document waarin voor een volledig beeld alle relevante stukken zitten?
De nadere zienswijze van een Kamerlid wordt na toezending door het college van onderzoek ingezonden. Deze maakt aldus geen onderdeel uit van het document van het college. Alsdan is er geen andere mogelijkheid dan het als een apart stuk te voegen bij de rapportage. 3
- 23 Hoe verhoudt 'alternatief 2', met de mogelijkheid van een beroep op een afzonderlijk college, zich tot artikel 13 van de regeling?
Artikel 13 van de regeling bepaalt dat geen beroep op de Kamer kan worden gedaan ten aanzien van beslissingen ingevolge de regeling. De bepaling beoogt te voorkomen dat beslissingen langs die weg op elk moment ter discussie kunnen worden gesteld. Het Reglement van Orde kent een vergelijkbare bepaling ten aanzien van beslissingen die de Voorzitter neemt over de orde in de plenaire zaal. Indien de Kamer zou besluiten alternatief 2 over te nemen, dan zal de regeling voorzien in een eigen beroepsprocedure. Artikel 13 is dan nog steeds van belang, aangezien daarmee wordt voorkomen dat deze beroepsprocedure wordt omzeild. 3
- 24 Hoe wordt - terwijl er al een concrete gevoelige zaak aan de orde is - op een objectieve wijze gekomen tot de samenstelling van een tijdelijk college? Is het niet beter een vastere beroepsinstantie te hebben?
Het Presidium zal bij het doen van een voordracht voor de leden van een tijdelijk college, mede gelet op het belang van geloofwaardigheid, het aspect van onpartijdigheid en objectiviteit zwaar laten wegen. Juist omdat er een concrete zaak aan de orde is, kan worden voorkomen dat personen worden aangezocht die een te grote betrokkenheid hebben bij het Kamerlid of de zaak die aanhangig is. De voordracht van de beoogde leden en de besluitvorming daarover de Kamer zijn openbaar, waardoor voor iedereen duidelijk is hoe hieraan in de praktijk vorm wordt gegeven. Het Presidium acht het niet nodig om tot een vastere voorziening te komen, aangezien het aantal gevallen waarin behoefte zal zijn aan deze aanvullende voorziening naar verwachting niet groot zal zijn gelet op de zorgvuldige onderzoeksprocedure die daaraan vooraf gaat. Een vaster beroepsorgaan zou daarmee op voorhand onnodig zwaar zijn. Indien uit de beoogde evaluatie blijkt dat dit in de praktijk anders uitpakt, kan daartoe te zijner tijd alsnog worden overgegaan. 3

- 25 Is er voorzien in een klacht-mechanisme? 3
De regeling voorziet in een klachtprocedure omtrent overtredingen van de gedragscode. Verder kan het Presidium periodiek voorstellen doen voor de herziening van de regeling. Daarbij kan het Presidium uiteraard ervaringen uit de praktijk meewegen.
- 26 Waar zijn bepalingen te vinden over de wijze van benoeming en de taakomschrijving van de onafhankelijk adviseur integriteit? 4
De benoeming en de taakomschrijving van de onafhankelijk adviseur zijn neergelegd in de brief van het Presidium van 28 november 2019. De functie van onafhankelijk adviseur komt in de plaats van de functie van de vertrouwenspersoon voor Kamerleden die in het verleden door het Presidium is ingesteld. Conform de aanbevelingen van de werkgroep Integriteit kunnen Kamerleden de onafhankelijk adviseur benaderen voor vertrouwelijk, schriftelijk advies over de uitleg en toepassing van de regels op het gebied van integriteit.
- 27 Hoe gaat de onafhankelijk adviseur integriteit samenwerken met de vertrouwenspersoon in de Tweede Kamer? 4
Zie de beantwoording bij vraag 26.
- 28 Gaat de onafhankelijk adviseur integriteit werken op basis van een protocol? 4
De onafhankelijk adviseur bepaalt de werkwijze in overleg met het Kamerlid dat om advies vraagt. Op die manier kan de advisering zo goed mogelijk worden afgestemd op de situatie van het Kamerlid. Daarbij geldt dat de advisering door de adviseur een vertrouwelijk karakter draagt. Het Kamerlid dat het advies ontvangt, beslist zelf of het advies al dan niet openbaar gemaakt wordt. Verder stelt de adviseur jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag op, dat aan het Presidium word gezonden en vervolgens openbaar wordt gemaakt. In het jaarverslag kan de adviseur tevens aanbevelingen doen voor verbetering of verheldering van de integriteitsregels.
- 29 Hoe verhoudt de Adviseur zich tot het College? 4 6
Zie de beantwoording bij vraag 30.
- 30 Hoe is de verhouding tussen de onafhankelijke adviseur integriteit en het college van onderzoek integriteit? Kan het college, als het zich beraadt of nader onderzoek nodig is, ten behoeve van het maken van die afweging, in contact treden met de adviseur, zoals vermeld bij de toelichting van artikel 8. 4 6
De adviseur en het college vervullen verschillende functies: de adviseur is er om in vertrouwelijkheid met Kamerleden mee te denken en hen desgevraagd te adviseren, terwijl het college klachten behandelt en kan oordelen over de naleving van de gedragscode. De regeling bevat een aantal bepalingen om deze verhouding waar nodig af te bakenen. Zo is bepaald dat het college slechts gemotiveerd tot een onderzoek kan besluiten, indien de adviseur eerder over dezelfde kwestie advies heeft uitgebracht en dat advies is opgevolgd. Het college kan indien nodig contact opnemen met de adviseur bij het maken van de afweging of er voldoende reden is om toch een onderzoek in te stellen. Ook is bepaald dat de adviseur geen advies meer uitbrengt indien het college besluit tot een onderzoek over dezelfde kwestie.
- 31 Speelt de Adviseur een rol bij de nadere duiding van bestaande integriteitsregels? Zo ja, waarom wordt die hier niet vermeld? 4 7
In de brief van het Presidium van 28 november 2019 inzake de benoeming van de onafhankelijk adviseur is vermeld dat de adviseur jaarlijks een geanonimiseerd jaarverslag opstelt, dat aan het Presidium wordt gezonden en vervolgens openbaar wordt gemaakt. Daarbij is aangegeven dat de adviseur in het jaarverslag tevens aanbevelingen kan doen voor verbetering of verheldering van de integriteitsregels. Het Presidium betreft de jaarverslagen van de adviseur en van het college bij voorstellen voor herziening van de gedragscode of de regeling inzake toezicht en handhaving.

- 32 Wat gebeurt er met documenten die niet openbaar gemaakt mogen worden, na afloop van de termijn van tien jaren waarin zij alleen ter inzage liggen voor de leden van het College (artikel 5, laatste volzin)? 5
- De documenten vormen onderdeel van het archief van de Kamer. Bij de archivering kan, zoals bij alle documenten van de Kamer, zo nodig worden bepaald dat bepaalde documenten vertrouwelijk blijven zolang zij onder de Kamer berusten. Daarbij kunnen tevens beperkingen worden gesteld aan de inzagegerechtigden binnen de Kamer. Na verstrijken van de wettelijke bewaartermijn worden de documenten conform de Archiefwet overgedragen aan het Nationaal Archief. De wet bevat bepalingen omtrent de openbaarheid en vertrouwelijkheid van documenten die worden overgedragen.*
- 33 Moet in artikel 3 niet worden vastgesteld dat het gaat om zittende Kamerleden en dus niet om oud-Kamerleden? 5
- Het betreft inderdaad zittende Kamerleden. Zie verder ook het algemene deel van de toelichting op de regeling.*
- 34 Betekent de termijn van tien jaar in artikel 5 dat er na die tien jaar wel sprake is van openbaarmaking? Kunnen er dan niet nog steeds redenen zijn voor geheimhouding? 5
- Zie de beantwoording bij vraag 32.*
- 35 Hoe kan worden gegarandeerd dat het instellen van een onderzoek naar een kamerlid volstrekt neutraal, cq zonder vooroordeel, geschiedt en niet als politiek middel wordt ingezet? 5 6
- Het college wordt samengesteld uit personen met gezag en deskundigheid die door het Presidium worden voorgedragen en door de Kamer worden benoemd. Daarnaast is vastgelegd dat het college onafhankelijk is. Hieruit vloeit voort dat van het college mag worden verwacht dat op een zorgvuldige, onpartijdige en objectieve wijze invulling wordt gegeven aan de onderzoekstaak. Daarbij hoort ook dat het college zich terdege bewust is van de politieke context waarin een onderzoek plaatsvindt en de gevolgen die een onderzoek heeft voor het betrokken Kamerlid en de Kamer als geheel. Aangezien de rapportage van het college in beginsel openbaar wordt, wordt na afloop inzicht geboden in de afwegingen die het college heeft gemaakt. Het ligt voor de hand dat het college daarin tevens verantwoording aflegt over de beslissing om een onderzoek in te stellen.*
- 36 Kan het Presidium nader toelichten, in welke gevallen het College kan besluiten dat een klacht niet nader onderzocht wordt (artikel 7, derde lid)? Wat is het verschil met "kennelijk ongegrond" (artikel 6, derde lid)? 6
- Het is aan het college om te bepalen of een klacht aan de gestelde eisen van artikel 6 voldoet. Onder meer klachten die kennelijk ongegrond zijn worden niet in behandeling genomen. Bij klachten die wel in behandeling worden genomen, wordt het Kamerlid overeenkomstig artikel 7 om informatie verzocht. Na ontvangst van die informatie bepaalt het college of de klacht nader onderzocht zal worden of dat deze als afgehandeld wordt beschouwd. Daarbij kan het college mede in overweging nemen in hoeverre de klacht voldoende substantieel van aard is om een nader onderzoek te rechtvaardigen. Het college kan daarmee dus rekening houden met de ernst van de vermeende overtreding waarop de klacht betrekking heeft. Zijn die niet zodanig dan nader onderzoek – dat uitmondt in een openbare rapportage - gerechtvaardigd is, dan kan dat een reden zijn om de klacht als afgehandeld te beschouwen. De regeling beoogt er daarmee voor te zorgen dat alleen klachten die voldoende substantieel zijn tot een onderzoek leiden. De procedure is er immers op gericht om het gezag en de waardigheid van het parlement te beschermen. Hoe die beoordeling in concrete situaties uitvalt hangt van de omstandigheden van het geval af. Indien het college besluit een klacht als afgehandeld te beschouwd, kan het overigens wel een aanbeveling doen aan het Kamerlid, bijvoorbeeld over de wijze waarop in toekomstige situaties het beste gehandeld kan worden.*

- 37 In welke gevallen dat het College een overtreding van de gedragscode vaststelt, wordt geen aanbeveling voor een sanctie gedaan (artikel 8, zesde lid)? 6
Dat is aan het college ter beoordeling. Zo kan het college op basis van haar onderzoek concluderen dat een sanctie niet opportuun is, bijvoorbeeld omdat de overtreding van lichte aard is of wanneer de betreffende integriteitsregel onvoldoende houvast bood en het Kamerlid de geconstateerde overtreding in redelijkheid niet kon worden verweten. Ook kan de openbaarmaking van een rapportage op zichzelf al voldoende worden geacht. In dat geval kan wel een aanbeveling worden gedaan, bijvoorbeeld over de wijze waarop in de betreffende situatie het beste gehandeld kan worden.
- 38 Zijn de Adviseur en het College wel altijd bekend met feit dat er een advies is of een onderzoek loopt? Is artikel 8, vijfde lid, dan wel uitvoerbaar? 6
De advisering door de adviseur heeft een vertrouwelijk karakter. Alleen het Kamerlid dat om het advies heeft verzocht, kan besluiten tot openbaarmaking daarvan. De adviseur zal dus geen contact opnemen met het college indien een Kamerlid verzoekt om een advies. Het college zal echter, wanneer een onderzoek wordt overwogen naar aanleiding van een klacht, er wel rekening mee houden wanneer in een eerder stadium over dezelfde kwestie advies is uitgebracht. Het besluit tot een onderzoek vergt in dat geval immers een nadere motivering. Het Kamerlid dient het ontvangen advies op verzoek van het college te verstrekken. Dit dient mede ter bescherming van het betreffende Kamerlid. Het zou immers onwenselijk zijn als een Kamerlid dat zich tot de adviseur heeft gewend en het advies heeft opgevolgd zonder gewichtige redenen aan een nader onderzoek door het college wordt onderworpen. Het advies wordt daarmee overigens niet openbaar; het college dient het advies vertrouwelijk te behandelen zolang dit niet door het Kamerlid zelf openbaar is gemaakt. Verder is bepaald dat de adviseur vanaf het moment dat het college tot een onderzoek besluit geen (verder) advies meer uitbrengt over de betreffende aangelegenheid. Daarmee wordt voorkomen dat de werkzaamheden van de adviseur en van het college samenlopen.
- 39 Hoe normeren we de ‘zwaarwegende redenen’ om delen van de rapportage vertrouwelijk te behandelen en wie beoordeelt dit? 6
Dit is aan het college ter beoordeling. Denkbaar is dat het college bepaalt dat vanuit privacyoverwegingen bepaalde informatie in een vertrouwelijke bijlage wordt opgenomen.
- 40 Hoort de bepaling over herziening van de Gedragscode en de toelichting daarop niet in de Gedragscode zelf te staan (artikel 14, eerste volzin)? 7
De Gedragscode is hier volledigheidshalve vermeld, aangezien de voorgestelde regeling voor toezicht en handhaving betrekking heeft op de gedragscode. Zie verder de brief van het Presidium ter aanbieding van de gedragscode (Kamerstuk 35351, nr. 1) waarin wordt vermeld dat naarmate de gedragsregels in de praktijk verdere uitwerking krijgen desgewenst kan worden aangevuld. Het ligt voor de hand dat het Presidium toekomstige wijzigingsvoorstellen ten aanzien van de Gedragscode en de regeling zoveel mogelijk gecombineerd aanbiedt, zodat de samenhang wordt bevorderd.
- 41 Kan het Presidium nader toelichten in welke gevallen het College een aanbeveling kan doen aan het Kamerlid, terwijl het geen overtreding heeft vastgesteld? 7
Dit is aan het college ter beoordeling. Denkbaar is dat een onderzoek uitwijst dat weliswaar niet kan worden gesteld dat de gedragscode is overtreden, maar dat de geconstateerde feiten en omstandigheden wel aanleiding zijn om een aanbeveling te doen over de wijze waarop het beste invulling kan worden gegeven aan bijvoorbeeld een registratieverplichting. Daarmee kan een onderzoek eraan bijdragen dat voor de toekomst meer helderheid en houvast wordt geboden omtrent de toepassing van de geldende normen.

- 42 Wat is de precieze betekenis ervan dat een beroep op de Kamer niet is toegelaten? 7
Deze bepaling sluit uit dat buiten de gestelde procedure een uitspraak wordt gevraagd van de Kamer omtrent genomen beslissingen ingevolge de regeling. Hiermee wordt voorkomen dat de procedure langs die weg wordt gehinderd of beïnvloed.
- 43 Kan het College besluiten een klacht wel in behandeling te nemen, hoewel niet aan de vereisten in artikel 6, tweede lid is voldaan? v9
Artikel 6, derde lid, bepaalt dat het college kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen, onder meer wanneer niet is voldaan aan de eisen van artikel 6, tweede lid. Het is aan het college om te bepalen wanneer aan de vereisten is voldaan. Het college kan oordelen dat wegens bijzondere omstandigheden enkele vereisten in een bepaald geval minder stringent moeten worden toegepast. Het is aan het college om deze afweging te maken.
- 44 Wat is precies de gang van zaken, wanneer dezelfde klacht over hetzelfde Kamerlid meerdere malen of in grote aantallen binnenkomt? 9
In dat geval kan het college besluiten dat de klachten die geen aanvullende feiten bevatten ten opzichte van eerder ontvangen klachten, niet verder in behandeling worden genomen. Klachten die wel in behandeling worden genomen, kunnen gezamenlijk worden behandeld. Dit is aan het college ter beoordeling. Zie tevens het antwoord op vraag 17.
- 45 Kan ook de rapportage als geheel vertrouwelijk zijn? 9
Uitgangspunt is dat een rapportage openbaar wordt gemaakt. Om zwaarwegende redenen kan het college besluiten dat delen ervan vertrouwelijk dienen te worden behandeld, bijvoorbeeld in verband met privacyoverwegingen. Het ligt niet voor de hand dat een rapportage geheel bestaat uit informatie die om dergelijke redenen vertrouwelijk dient te blijven. Het college kan daarmee ook rekening houden in de wijze waarop feiten en omstandigheden worden weergegeven. De regeling gaat er daarom vanuit dat een rapportage niet geheel als vertrouwelijk kan worden bestempeld. Dat zou ook niet wenselijk zijn, nu de regeling beoogt bij te dragen aan transparantie en verantwoording in integriteitskwesities.
- 46 Wanneer is er in artikel 6 sprake van 'dezelfde klacht' over 'hetzelfde Kamerlid'? Is dat wel een duidelijk criterium? Hoe lang kan er tussen die verschillende klachten zitten om een beroep op die regeling te doen? 9
Dit is aan het college ter beoordeling. De bepaling beoogt de doelmatigheid te bevorderen en te voorkomen dat klachten, die duidelijk op hetzelfde feit betrekking hebben, afzonderlijk moeten worden behandeld. Dat zou tot onnodige vertraging kunnen leiden, zonder dat dit meerwaarde heeft voor de beoordeling die het college verricht. De ervaringen hiermee kunnen uiteraard worden meegewogen bij de evaluatie van de regeling.
- 47 Waarom wordt voorgesteld dat het college een aanbeveling kan doen als de ingediende klacht niet nader wordt onderzocht? Waarom zou een aanbeveling aan de orde kunnen zijn als er geen aanleiding is om de klacht nader te onderzoeken? 10
Denkbaar is dat de kwestie waarover een klacht wordt ingediend niet substantieel genoeg is voor een nader onderzoek. Het college kan dan besluiten de klacht niet nader te onderzoeken en als afgehandeld te beschouwen. Niettemin kan de klacht toch aanleiding geven om het betreffende Kamerlid een aanbeveling te doen, bijvoorbeeld over de wijze waarop het beste invulling kan worden gegeven aan een registratieverplichting. Op die manier kan het Kamerlid handvaten worden geboden, waarmee toekomstige kwesities van vergelijkbare aard kunnen worden voorkomen.

- 48 Is er een maximale reactie-termijn vastgelegd waarbinnen de adviseur de bevindingen en aanbevelingen moet terugkoppelen? 10
Er is geen termijn gesteld. De functie van de adviseur is om met Kamerleden op hun verzoek mee te denken over de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de geldende integriteitsnormen. Dat gebeurt op basis van vertrouwelijkheid. Het stellen van termijnen past daar niet bij. Het is verder aan de adviseur om te beoordelen in hoeverre tegemoet kan worden gekomen aan een verzoek. Het ligt in de rede dat de adviseur en het Kamerlid overleg voeren over de verwachtingen en de meest geschikte werkwijze.
- 49 Wordt de klager geïnformeerd over de afhandeling van zijn klacht door de openbaarmaking van de rapportage van het College door het Presidium? 11
Indien het college op grond van artikel 7 besluit een klacht niet nader te onderzoeken, worden het Kamerlid en de klager daarover geïnformeerd. Indien het college op grond van artikel 8 besluit wel een nader onderzoek in te stellen, dan leidt dit tot een rapportage die door het Presidium openbaar wordt gemaakt. Op dat moment kan de klager daarvan ook kennisnemen.
- 50 Waarom is er voor gekozen om “sancties” op te kunnen leggen? Waarom is het niet gebleven bij het doen van “aanbevelingen”, zoals ook geldt in de Gedragscode integriteit Eerste Kamer? 11
In de motie-Van der Molen c.s. werd het Presidium uitdrukkelijk verzocht om ook voorstellen te doen voor handhaving van de integriteitsregels. Daaraan is invulling gegeven door middel van een aantal sancties die de Kamer kan opleggen. Dit is ook in andere parlementen gebruikelijk. Bovendien kent de Kamer nu reeds de mogelijkheid van sancties op overtreding van bepaalde integriteitsregels, zoals bij het schenden van geheimhouding (artikel 145 Reglement van Orde).
- 51 Hoe verhoudt de sanctie “schorsing” zich tot de Grondwet en de daarin verankerde positie van een Kamerlid (vrije mandaat)? 11
Het vrije mandaat van Kamerleden staat niet in de weg aan het opleggen van sancties bij overtreding van de regels van de Kamer. De mogelijkheid om Kamerleden te schorsen van deelname aan commissievergaderingen (artikel 145, tweede lid, Reglement van Orde) bestaat al geruime tijd. Deze regeling breidt die mogelijk nu uit tot andere overtredingen en tot deelname aan plenaire vergaderingen (met uitzondering van de stemmingen) of andere activiteiten die door of namens de Kamer wordt gehouden. Het lidmaatschap als zodanig wordt dus niet opgeschort, wel de deelname aan plenaire en/of commissie-activiteiten. De grondwettelijke positie van Kamerleden biedt daarvoor ruimte. De Kamers regelen conform artikel 72 van de Grondwet immers hun eigen werkwijze. Daaruit volgt de zelfstandigheid van de Kamer. Het ligt daarbij in de rede dat de Kamer de mogelijkheid moet hebben om de eigen regels op doelmatige wijze te handhaven, nu andere vormen van (externe) handhaving niet altijd mogelijk of wenselijk zouden zijn vanuit de gedachte van machtenscheiding. De schorsing kan daarmee een passende vorm van sanctionering zijn en komt ook in andere parlementen voor. Wel erkent het Presidium dat een schorsing, zeker wanneer deze een ruime strekking heeft, een ingrijpende maatregel is. Deze dient dan ook niet lichtvaardig worden toegepast. Bovendien dient de schorsingsmaatregel in verhouding te staan tot de geconstateerde overtreding en daarop zoveel mogelijk zijn toegespitst. Een schorsing hoeft dus ook niet allesomvattend te zijn. Denkbaar is bijvoorbeeld dat een Kamerlid dat niet voldoet aan de registratieverplichting omtrent buitenlandse reizen, voor enige tijd wordt uitgesloten van deelname aan commissiewerkbezoeken. Verder is denkbaar dat een schorsing pas in beeld komt bij zeer ernstige overtredingen of wanneer een Kamerlid herhaaldelijk een overtreding begaat, waarbij eerder lichtere sancties zijn opgelegd.
- 52 Hoe verhoudt de stelling, dat de stemmingen zijn uitgezonderd vanwege het onverenigbaar zijn met de staatsrechtelijke positie van Kamerleden, zich tot het bestaande artikel 145 RvO? 11 12

Artikel 145 Reglement van Orde heeft alleen betrekking op het uitsluiten van deelname aan commissievergaderingen. Deelname aan stemmingen wordt daardoor niet beïnvloed.

- 53 In hoeverre staat het aan het Presidium het vrij om, als het college een sanctie aanbeveelt, de Kamer voor te stellen geen sanctie op te leggen? In hoeverre is het Presidium vrij om aan de Kamer een andere sanctie voor te stellen? 12
- Het Presidium kan geen andere sancties voorstellen. Hiermee zou afbreuk kunnen worden gedaan aan de zorgvuldige beoordeling die het college op basis van het onderzoek heeft gemaakt. Bovendien zou dit in de praktijk ertoe kunnen leiden dat het Presidium een informele beroepsinstantie zou worden. Het is aan de Kamer, gezien de rapportage, om te beoordelen of een sanctie die door het college wordt aanbevolen moet worden opgelegd.*
- 54 Wordt met het aannemen van de voorgestelde regeling toezicht en handhaving, ook een besluit genomen over de aanbeveling voor een evaluatie na zes jaar? 12
- Het Presidium beveelt aan om zes jaar na inwerkingtreding van de regeling, of zoveel eerder als wenselijk, een algehele evaluatie uit te voeren. Ook zijn tussentijdse deelevaluaties denkbaar indien deze wenselijk worden geacht. Het Presidium kan hiertoe besluiten op eigen initiatief of op nader verzoek van de Kamer.*

Vergaderjaar 2019-2020

[Kamerstuknummer]   Voorstel van het Presidium voor een Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Nr. 2   VOORSTEL

Regeling Toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Hoofdstuk 1. Algemeen

Artikel 1 Begripsbepaling

In deze regeling wordt verstaan onder:

- a. Adviseur: de onafhankelijke adviseur integriteit;
- b. College: het college van onderzoek integriteit;
- c. Gedragscode: de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Hoofdstuk 2. Het College

Artikel 2 Samenstelling en benoeming

1. Het College bestaat uit een voorzitter en twee leden. Zij worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium voor de duur van ten hoogste zes jaar. De Kamer besluit zonder beraadslaging. Herbenoeming kan twee maal en telkens voor ten hoogste zes jaar plaatsvinden.
2. Het College is onafhankelijk.
3. De leden van het College ontvangen enkel een vergoeding voor de kosten die samenhangen met het uitvoeren van hun taken.

Artikel 3 Taak

Het College heeft tot taak klachten aangaande overtreding van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen.

Artikel 4 Jaarverslag

1. Het College zendt jaarlijks in februari aan het Presidium zijn jaarverslag over het voorgaande jaar.
2. Het College kan in zijn jaarverslag aanbevelingen doen die strekken tot een wijziging van de gedragscode of een verduidelijking geven van de gedragscode.
3. Het Presidium maakt het jaarverslag openbaar.

Artikel 5 Archief en openbaarheid

1. Het College draagt elke zes jaar de documenten die op zijn verzoek zijn verstrekt en andere documenten die hij van belang acht aan de Kamer over. Hij kan hierbij gemotiveerd aangeven dat documenten niet openbaar gemaakt mogen worden en voor de duur van tien jaren alleen ter inzage liggen voor leden van het College.
2. Het college maakt geen informatie openbaar.

Hoofdstuk 3. Klachtprocedure

Artikel 6 Klachten

1. Een ieder kan een klacht aangaande overtreding van de Gedragscode aanbrengen.
2. Een klacht wordt schriftelijk aangebracht en bevat ten minste de naam en het postadres van de klager, de naam van het Kamerlid op wie de klacht ziet en de feiten die tot het doen van de klacht hebben geleid.
3. Het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer het deze kennelijk ongegrond acht, wanneer niet is voldaan aan de vereisten, bedoeld in het tweede lid, of wanneer eenzelfde klacht door verschillende klagers is gedaan. De klager wordt hierover geïnformeerd.
4. Een klacht die ziet op een mogelijke overtreding waarbij in het Reglement van Orde op andere wijze in het toezicht is voorzien, wordt niet in behandeling genomen door het College.
5. Een klacht die ziet op een mogelijk strafbaar feit, niet zijnde een ambtsmisdrijf, wordt niet in behandeling genomen door het College. Na overleg met de klager kan de klacht worden doorgezonden aan het openbaar ministerie.

Artikel 7 Klachtafhandeling

1. Het College informeert een Kamerlid wanneer een klacht over hem in behandeling wordt genomen.
2. Het College verzoekt het Kamerlid om informatie. Het Kamerlid verleent medewerking aan dat verzoek.
3. Het College kan na het beoordelen van de ontvangen informatie en andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten dat de klacht niet nader onderzocht wordt. Het Kamerlid en de klager worden hierover geïnformeerd. Het College kan hierbij een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

Artikel 8 Onderzoek naar klacht

1. Het College kan na ontvangst van de informatie, bedoeld in artikel 7, tweede lid, en na het beoordelen van andere feiten en omstandigheden die het van belang acht, besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht.

2. Indien de klacht een kwestie betreft waarover de Adviseur eerder advies aan het betrokken Kamerlid heeft uitgebracht en dit advies is opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek.

3. Indien het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur aan het betreffende Kamerlid over dezelfde kwestie geen advies meer uit.

4. Het Kamerlid verleent de medewerking die door het College in het kader van zijn onderzoek wordt verlangd.

5. Het College stelt een conceptrapportage op van zijn bevindingen en stelt het Kamerlid in de gelegenheid om binnen vier weken te worden gehoord. De zienswijze van het Kamerlid wordt verwerkt in de rapportage. In de rapportage kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid.

6. Indien het College een overtreding van de gedragscode vaststelt, kan in de rapportage een aanbeveling voor een sanctie worden gedaan.

Artikel 9 Rapportage

1. Het College zendt de rapportage aan het Presidium en aan het Kamerlid die het betreft. Het College kan bij de toezending bepalen dat delen ervan vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen.

2. Het Presidium maakt de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar, voor zover het College heeft bepaald dat deze openbaar kan worden.

Hoofdstuk 4. Sanctionering

Artikel 10 Mogelijke sancties

De volgende sancties kunnen worden opgelegd bij overtreding van de gedragscode:

a. een aanwijzing, waaronder wordt begrepen een maatregel die een Kamerlid verplicht tot herstel van een overtreding van de Gedragscode;

b. een berisping, waaronder wordt begrepen een openbare brief van het Presidium gericht aan een Kamerlid waarin de handeling die tot een overtreding heeft geleid, wordt afgekeurd;

c. een schorsing, waaronder wordt begrepen het uitsluiten van een Kamerlid voor de duur van ten hoogste een maand van het deelnemen aan plenaire vergaderingen, behoudens stemmingen, aan commissievergaderingen of aan andere activiteiten die door of namens de Kamer worden gehouden.

Artikel 11 Voorstel voor sanctionering door de Kamer

Indien een rapportage als bedoeld in artikel 9 een overtreding van de gedragscode vaststelt waarbij een sanctie als bedoeld in artikel 10 wordt aanbevolen, zendt het Presidium tegelijkertijd met de openbaarmaking van de rapportage een brief aan de Kamer met een voorstel tot het opleggen van de door het College aanbevolen sanctie.

Artikel 12 Besluit Kamer

De Kamer besluit zonder beraadslaging over het voorstel van het Presidium, bedoeld in artikel 11. Indien de Kamer besluit tot het opleggen van een sanctie, wordt deze de dag na het Kamerbesluit ten uitvoer gelegd.

Artikel 13 Geen beroep

Van de beslissingen ingevolge deze regeling is beroep op de Kamer niet toegelaten.

Artikel 14 Herziening

Het Presidium kan voorstellen aan de Kamer doen voor herziening van de Gedragscode en de toelichting daarop. De Presidium kan tevens voorstellen doen voor herziening van deze regeling. Het Presidium betreft daarbij de jaarverslagen van de Adviseur en het College.

Artikel 15 Toepassing regeling

Deze regeling is alleen van toepassing op overtredingen van de Gedragscode die plaatsvinden na de inwerkingtreding van de regeling.

Toelichting

Algemeen deel

In voorgestelde toezichts- en handhavingstelsel wordt het behandelen van klachten inzake overtreding van de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal opgedragen aan een onafhankelijk college van onderzoek integriteit.

Het College verricht onderzoek op basis van klachten over zittende Kamerleden. Iedereen kan een klacht indienen. Indien het College oordeelt dat de gedragscode in een concrete situatie is overtreden, kunnen drie soorten sancties worden voorgesteld aan de Kamer: een aanwijzing, een berisping of een schorsing. De Kamer beslist over het opleggen van de sanctie. Indien naar aanleiding van een klachtonderzoek geen overtreding wordt vastgesteld, of wanneer een sanctie niet opportuun wordt geacht, kan het College een aanbeveling doen aan het Kamerlid. Klachten die kennelijk ongegrond worden geacht, die zien op overtredingen waarbij het Reglement van Orde een specifieke toezichtsregeling kent, of die betrekking hebben op een strafbaar feit worden niet in behandeling genomen.

De voorgestelde regeling bevat tevens voorzieningen om de mogelijke samenloop van advisering door de onafhankelijk adviseur integriteit en toezicht door het beoogde college zorgvuldig te regelen. Zo is opgenomen dat indien het Kamerlid het advies van de Adviseur opvolgt, een besluit tot een onderzoek naar dezelfde kwestie door het College een bijzondere motivering vergt. Aangezien uit de functie van de Adviseur volgt dat deze zich zal toeleggen op het met name vooraf adviseren van Kamerleden over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels, brengt de Adviseur aan het betreffende Kamerlid over een kwestie geen advies meer uit zodra een klacht over dezelfde kwestie leidt tot een onderzoek door het College.

Na vaststelling van de regeling door de Kamer kan worden overwogen om in het Reglement van Orde een uitdrukkelijke verwijzing naar de regeling op te nemen, zodat de samenhang kan worden geborgd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

Het college van onderzoek integriteit en de Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal staan centraal in de regeling. Om de leesbaarheid van de regeling te verhogen worden deze termen verkort gedefinieerd. Tevens wordt de onafhankelijke adviseur integriteit kort gedefinieerd.¹

Artikel 2

Voor de klachtbehandeling is er een College van onderzoek, waarvan de leden worden benoemd door de Kamer op voordracht van het Presidium. De leden van het College zijn personen met gezag en deskundigheid. Het verdient aanbeveling om de benoemingen en herbenoemingscyclus zo in te richten dat voorkomen wordt dat de benoemingstermijn voor alle drie de leden in hetzelfde jaar afloopt. Op deze wijze wordt de aanwezige kennis en expertise van het College gewaarborgd. De onafhankelijkheid van het College is nadrukkelijk in de regeling opgenomen. Hieruit vloeit overigens voort dat zittende Kamerleden geen deel kunnen uitmaken van het College. Hoewel de functie van collegelid onbezoldigd is, kunnen bij de benoeming van de collegeleden rechtspositionele afspraken gemaakt worden inzake bijvoorbeeld de onkostenvergoeding die zij ontvangen. Verder dient bij de benoeming worden vastgesteld dat het collegelid wordt gevrijwaard van aansprakelijkheid.

Artikel 3

In dit artikel wordt de taak van het College beschreven.

Artikel 4

Het Presidium ontvangt jaarlijks van het College een jaarverslag. Daarin kunnen de verschenen rapportages, als bedoeld in artikel 9, uit het voorgaande jaar worden vermeld en kan ingegaan worden op de werkzaamheden die zijn verricht. Ook kunnen aanbevelingen worden gedaan omtrent de gedragscode. Mocht het college mogelijke verbeteringen voor de gedragscode hebben geconstateerd, dan kan het dit aangeven in het jaarverslag middels aanbevelingen. Het doel van het opnemen van de rapportages en mogelijke aanbevelingen is dat deze mede gaan dienen als leidraad voor het handelen van Kamerleden. Bovendien kan hiervan ook een zekere normerende werking uit gaan. De rapportages en aanbevelingen dragen immers bij aan een eenduidige en bestendige uitleg en aan de verdere ontwikkeling van de gedragscode. Bij een deel van de bestaande integriteitsregels, met name de regels waarop nu nog geen toezicht wordt gehouden, kan in de praktijk nog nadere duiding nodig zijn omdat zij bijvoorbeeld open normen bevatten. Deze ontwikkeling zal derhalve over meerdere jaren plaatsvinden zodat na verloop van tijd een steeds duidelijker en eenduidiger kader ontstaat.

Artikel 5

In het eerste lid wordt de archivering beschreven. In het tweede lid wordt verduidelijkt dat het college zelf geen informatie openbaar maakt. Het Presidium maakt de rapportages en jaarverslagen openbaar, het college doet dit niet zelf.

Artikel 6

---

¹ Zie over deze functie de brief van het Presidium van 28 november 2019 inzake de benoeming van de onafhankelijk adviseur integriteit.

Klachten kunnen door iedereen worden aangebracht bij het College. Het tweede lid bevat echter wel vereisten waaraan een klacht moet voldoen, waarbij het tot de bevoegdheid van het College behoort om te besluiten wanneer een klacht aan de vereisten voldoet. In het derde lid van dit artikel is opgenomen dat het College kan besluiten een klacht niet in behandeling te nemen wanneer niet aan de vereisten uit het tweede lid is voldaan. Wanneer bijvoorbeeld een klacht vrijwel geen feiten bevat omtrent de klacht of de klacht niet ziet op een zittend Kamerlid (zoals een minister), kan het College besluiten dat de klacht niet in behandeling wordt genomen. Voorts heeft het College de bevoegdheid om een klacht niet in behandeling te nemen wanneer deze kennelijk ongegrond is. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn klachten met een onbegrijpelijke of niet-consistente inhoud. Ten slotte kan het College besluiten klachten niet te behandelen wanneer dezelfde klacht over hetzelfde Kamerlid meerdere malen of in grote aantallen binnenkomt. De klager wordt hierover geïnformeerd. Niet uitgesloten is dat College ook het Kamerlid informeert. Dit kan bijvoorbeeld raadzaam zijn om te voorkomen dat een Kamerlid later publiekelijk wordt geconfronteerd met de beslissing van het College. Het is aan te bevelen hier prudent mee om te gaan.

In het vierde lid is opgenomen dat klachten over mogelijke overtredingen waarbij het Reglement van Orde reeds op andere wijze in het toezicht voorziet, niet in behandeling worden genomen. Daarbij kan worden gedacht worden aan klachten over de orde tijdens plenaire en commissievergaderingen. Hierop zijn de artikelen 58 tot en met 62 Reglement van Orde van toepassing.

In het vijfde lid is opgenomen dat klachten die zien op strafbare feiten, niet zijnde ambtsmisdrijven², niet in behandeling kunnen worden genomen door het College. Hierbij kan worden gedacht aan strafbare feiten gepleegd ten aanzien van personen, zoals geweldpleging. Hiervoor staat immers de strafrechtelijke weg open. Het College kan evenwel met de klager in overleg treden over het doorzenden van de klacht naar het openbaar ministerie. Zo mogelijk kan het College de klager helpen de stap te zetten zelf aangifte te doen van het strafbare feit.

Artikel 7

Als het College besluit een klacht in behandeling te nemen, wordt het betreffende Kamerlid zo spoedig mogelijk hierover geïnformeerd. Het College is vervolgens verplicht om het Kamerlid informatie te verzoeken met betrekking tot de klacht. Het ligt hierbij in de rede om ook een eventueel schriftelijk advies van de Adviseur over de betreffende kwestie op te vragen. Het Kamerlid is verplicht tot medewerking aan het verzoek. Via deze weg dient hij dan ook het advies aan het College te verstrekken. Een vertrouwelijk advies wordt hiermee overigens niet openbaar; bestaande vertrouwelijkheid dient dan ook te worden gewaarborgd. Gezien het feit dat in dit stadium nog geen sprake is van onderzoek naar de klacht, zal het verzoek om informatie in de praktijk beknopt zijn.

Indien naar aanleiding van de informatie van het Kamerlid duidelijk is dat de klacht geen verder onderzoek rechtvaardigt, wordt de klacht als afgehandeld beschouwd. Daarbij kan het college mede in overweging nemen in hoeverre de klacht naar haar oordeel voldoende substantieel van aard is om een onderzoek met een daaruit volgende openbare rapportage te billijken. De klager en het Kamerlid worden hierover geïnformeerd. Het College kan evenwel het Kamerlid nog wel een aanbeveling doen, bijvoorbeeld over de wijze waarop aan een registratieverplichting het beste invulling kan worden gegeven.

---

² Ambtsmisdrijven kennen een eigen procedure waar het Kamerleden betreft. Bij de toelichting op artikel 9 wordt hier nader op ingegaan.

Artikel 8

Het College kan besluiten een onderzoek in te stellen naar de klacht. De duur van een onderzoek wordt mede bepaald door de aard en complexiteit van de vermeende overtreding, maar verwacht mag worden dat een onderzoek binnen een redelijke termijn wordt afgerond. Indien de klacht betrekking heeft op een kwestie waarover eerder advies is uitgebracht door de Adviseur en het Kamerlid heeft dat advies opgevolgd, kan het College slechts gemotiveerd besluiten tot een onderzoek. Hiertoe kan bijvoorbeeld aanleiding zijn wanneer er aanvullende feiten of omstandigheden bekend zijn geworden die tot een ander advies hadden geleid, of wanneer nader onderzoek om andere zwaarwegende redenen van belang wordt geacht. Deze bepaling dient ter bescherming van het Kamerlid. Het is onwenselijk als een Kamerlid dat zich tot de Adviseur heeft gewend en het verkregen advies heeft opgevolgd aan een nader onderzoek wordt onderworpen door het College indien daar op voorhand geen gewichtige redenen voor zijn. Aan de adviezen van de Adviseur wordt immers een zeker gezag toegekend. Het is aan het College om in voorkomende gevallen af te wegen of een onderzoek nodig is. Het College kan ten behoeve van het maken van die afweging indien nodig in contact treden met de Adviseur.

Zodra het College besluit een onderzoek in te stellen, brengt de Adviseur over dezelfde kwestie geen advies meer uit. Op deze manier wordt voorkomen dat de werkzaamheden van de Adviseur en het College samenlopen. Aangezien uit de functie van de Adviseur volgt dat deze zich zal toeleggen op het met name vooraf adviseren van Kamerleden over de uitleg en toepassing van de integriteitsregels, ligt het voor de hand dat de Adviseur de advisering richting het betreffende Kamerlid staakt zodra een klacht over dezelfde kwestie leidt tot een onderzoek door het College.

Het Kamerlid is ook in deze fase verplicht medewerking te verlenen aan het onderzoek door het College en krijgt ook de gelegenheid te worden gehoord over de conceptrapportage. De zienswijze van het Kamerlid wordt in de rapportage verwerkt. Dit biedt het Kamerlid de waarborg dat alles wat relevant is naar voren kan worden gebracht in de betreffende kwestie. In de conceptrapportage is opgenomen wat de uitkomst van het onderzoek is. De wijze van het formuleren van de uitkomsten wordt aan het College overgelaten.

Artikel 9

De rapportage wordt toegezonden aan het Presidium en aan het betreffende Kamerlid. Omdat er mogelijk gevolgen voor het betreffende Kamerlid zijn, wordt de rapportage niet tevens direct toegezonden aan de klager. Het Presidium is immers verplicht de rapportage uiterlijk vier weken na de toezending ervan openbaar te maken, waardoor op dat moment de klager kennis kan nemen van het rapport. Wel kan het College bepalen dat delen van de rapportage vertrouwelijk blijven in verband met zwaarwegende redenen. Zo kan het College bijvoorbeeld bepalen dat in verband met privacy bepaalde informatie in een vertrouwelijke bijlage wordt opgenomen. Het Presidium kan vervolgens alleen die delen van het rapport openbaar maken die niet vertrouwelijk zijn.

Indien het College een sanctie gepast acht, kan zij daartoe een aanbeveling doen in haar rapportage. Ook kan het College concluderen dat een sanctie niet opportuun is, of dat uitsluitend een aanbeveling aan het Kamerlid wordt gedaan. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn wanneer het College oordeelt dat de overtreding van lichte aard is of wanneer de betreffende integriteitsregel onvoldoende houvast bood en het Kamerlid de geconstateerde overtreding in redelijkheid niet kon worden verweten. Daarbij kan in overweging worden genomen dat openbaarmaking van de rapportage op zichzelf al zekere gevolgen kan hebben.

In het geval dat het College het vermoeden heeft dat er sprake is van een ambtsmisdrijf, kan in beginsel in de rapportage geen overtreding van de gedragscode worden vastgesteld. Voor een ambtsmisdrijf kan immers de weg van de Wet ministeriële verantwoordelijkheid en ambtsdelicten leden Staten-Generaal, ministers en staatssecretarissen worden gevolgd. Het ligt in de lijn van verwachting dat het College dan in de rapportage geen vaststelling van een overtreding zal doen, maar aangeeft er een vermoeden van een ambtsmisdrijf is. In dat geval ligt het voor de hand dat wordt bevorderd dat de hiervoor bestemde procedure in werking wordt gesteld. Hiervoor hoeft geen nadere regeling te worden getroffen.

Artikel 10

In dit artikel is de uitwerking gegeven van de mogelijke op te leggen sancties bij een overtreding van de gedragscode. Een aanwijzing kan bijvoorbeeld betrekking hebben op de registratieverplichtingen van het Reglement van Orde. Over de berisping kan worden opgemerkt dat deze kan worden gezien als een waarschuwing aan het Kamerlid. De volgende mogelijke sanctie, de schorsing, is immers de zwaarste vorm. Deze sanctie is nu alleen mogelijk in geval van schending van de geheimhouding of vertrouwelijkheid, zoals neergelegd in de artikelen 145 en 147 Reglement van Orde. In dit voorstel wordt de schorsing ook bij andere overtredingen van de gedragscode mogelijk. De schorsing is overigens flexibel vormgegeven, zodat de maatregel op maat kan worden vormgegeven en in verhouding kan staan tot de aard en ernst van de overtreding. Hierbij kan worden gedacht aan een Kamerlid dat te registreren buitenlandse reizen herhaaldelijk niet heeft gemeld, wordt geschorst van deelneming aan een komend buitenlands werkbezoek van een commissie of van het lidmaatschap van een delegatie van de Kamer bij interparlementaire conferenties of andere internationale gremia. Ook in deze meer flexibele vorm blijft de schorsing uiteraard een zwaar middel, waartoe niet lichtvaardig moet worden besloten. Denkbaar is bijvoorbeeld dat een schorsing in beeld komt wanneer de overtreding van zeer ernstige aard is of wanneer een lid herhaaldelijk bepaalde overtredingen begaat, waarvoor eerder lichtere sancties zoals een berisping zijn opgelegd.

Er wordt verder op gewezen dat van het schorsen van deelneming aan de plenaire vergadering de stemmingen zijn uitgezonderd. Dit betekent dat een lid dat is geschorst wel kan deelnemen aan stemmingen. Het uitsluiten van deelname aan stemmingen zou onverenigbaar zijn met de staatsrechtelijke positie van Kamerleden.

Artikel 11

Bij het openbaar maken van de rapportage, wat tevens kan worden gezien als het toezenden van de rapportage aan de Kamer voegt het Presidium ook een brief met daarin het voorstel voor een sanctie, indien het College een overtreding van de gedragscode heeft geconstateerd en deze sanctie heeft aanbevolen.

Op deze wijze wordt bevestigd dat een sanctie als bedoeld in artikel 10 alleen wordt opgelegd na een voorafgaand onderzoek door het College. Van de Kamer mag immers worden verwacht dat sanctionering van een individueel Kamerlid zorgvuldig wordt voorbereid en onderbouwd. Bovendien wordt met een onderzoek door het College gewaarborgd dat het betrokken Kamerlid heeft kunnen reageren op de geconstateerde feiten en omstandigheden.

Artikel 12

De Kamer besluit zonder beraadslaging over de daadwerkelijke sanctieoplegging. Het besluiten zonder beraadslaging is ook nu al het geval bij een voorstel tot schorsing op grond

van artikel 145 Reglement van Orde. Als er tot sanctieoplegging wordt besloten, wordt de dag erna de sanctie tot uitvoer gelegd.

Artikel 13

Overeenkomstig artikel 62 Reglement van Orde, is geen beroep op de Kamer mogelijk ten aanzien van beslissingen die ingevolge deze regeling worden genomen.

Artikel 14

De regeling treedt in werking zodra deze door de Kamer wordt vastgesteld, tenzij de Kamer anders besluit.

De Gedragscode is bedoeld als een levend document en is gebaseerd op de geldende integriteitsregels in de Kamer. Naarmate de betekenis van de Gedragscode en de onderliggende regels door de praktijk verdere invulling krijgen, kan het daarom nodig zijn de Gedragscode aan te passen of de toelichting aan te vullen. Dat geldt ook voor het systeem van toezicht en handhaving zoals dat is neergelegd in deze regeling. Het Presidium kan daartoe van tijd tot tijd voorstellen voor herziening doen aan de Kamer. Teneinde de eenduidigheid van de uitleg en toepassing van de Gedragscode en de onderliggende regels te bevorderen, betreft het Presidium in haar voorstellen nadrukkelijk de jaarverslagen van de Adviseur en van het College.

Gelet op de vernieuwingen die met deze regeling worden voorgesteld, wordt aanbevolen om zes jaar na de inwerkingtreding – of zoveel eerder als wenselijk - een algehele evaluatie van de werking en effectiviteit van de gedragscode en het stelsel van advisering, toezicht en handhaving uit te voeren. Tevens kunnen al eerder deelevaluaties plaatsvinden indien dit wenselijk wordt geacht.

Artikel 15

Gelet op het belang van rechtszekerheid voor Kamerleden is in dit artikel nadrukkelijk opgenomen dat de regeling alleen geldt voor overtredingen van de Gedragscode die plaatsvinden na de inwerkingtreding van deze regeling.

De Voorzitter,
Arib

From Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Presidiumdossier vergadering 23 april 2020**
To Raak van A.A.G.M. <r.[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 23, 2020 at 8:51:25 AM CEST

Geachte heer Van Raak,

Hierbij de mail met het de inbellink voor de Presidiumvergadering.

Vr. groet, [REDACTED]

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvang u het vergaderdossier voor de videovergadering van het Presidium **d.d. 23 april 2020** van 09.30 – 11.00 uur.
De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

Via onderstaande link komt u in de virtuele vergaderomgeving:

[https://pexip.me/meet/\[REDACTED\]](https://pexip.me/meet/[REDACTED])

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Stafbureau Voorzitter en Presidium
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 12 juni 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen , mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee (tot 10 .00 uur), de heer Nijboer (tot 10.00 uur), de heer Van Raak, mevrouw Van Toorenborg (tot 10.15 uur), de heer Voordewind, [REDACTED] mevrouw [REDACTED])

Verslag Presidiumvergadering 12 juni 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

6. Rondvraag

- Mevrouw Van Toorenborg vraagt hoe omgegaan moet worden met de instrumenten die het Reglement van Orde kent als een Kamerlid beschuldigingen uit in de richting van een ander Kamerlid. De Voorzitter benadrukt dat het raakt aan de grondwettelijke vrijheden van elk Kamerlid. Beschuldigingen kunnen onderbouwd worden en dan vindt een debat plaats. Het gaat om respectloos gedrag en het ondermijnen van het gezag van de Voorzitter. Het voltallige Presidium ondersteunt de Voorzitter om op te treden, eventueel met gebruikmaking van alle instrumenten die het Reglement van Orde kent, als Kamerleden zich onjuist gedragen en een grens overgaan.

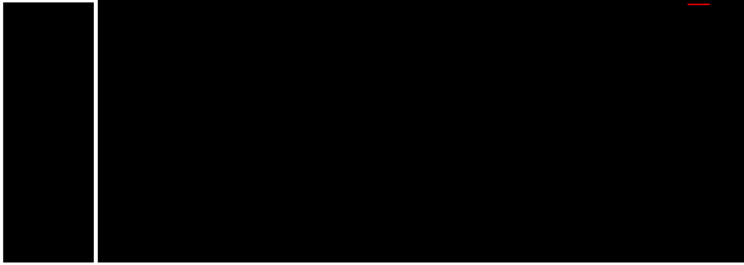

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 12 juni 2019

Versie: 74

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
4.1.1						
8.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen	■	HR		Voorjaar 2019

4.1.1

Agenda Presidium

vergaderdatum 15 september 2021

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer D 1.35

email [redacted]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	-------------	---------	-------------	------

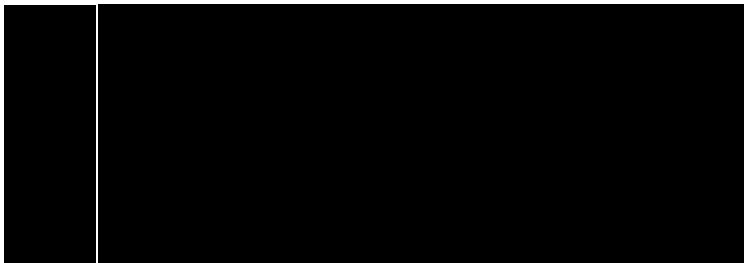
4.1.1

4.1	Resultaten werkbelevingsonderzoek	B	2021-084	Ter bespreking	51
-----	-----------------------------------	---	----------	----------------	----

4.1.1

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM**Titel/onderwerp** :Aanbieding rapportage Werkbelevingsonderzoek 2021
- onderzoek ambtelijke organisatie Tweede Kamer**Opgesteld door** :

[redacted] en [redacted]

1. Aard van de bespreking ¹

Informerend

2. Beknopte samenvatting

Het werkbelevingsonderzoek (WBO) van de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer is afgerond en de resultaten zijn bekend. De respons was 62%, dit is (ruim) voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. De resultaten laten zien dat werken als ambtenaar bij de Tweede Kamer uitdagend is, maar dat er ook veel energiebronnen tegenover staan. Over het algemeen scoort de ambtelijke organisatie in dit onderzoek gunstiger dan in Nederland gebruikelijk is. 4.1.1

[redacted] Ook op het onderdeel "ongewenste omgangsvormen" scoort de ambtelijke organisatie onder het Nederlands gemiddelde en beter dan in 2018. De resultaten worden hierna verder toegelicht:

Inhoudelijke toelichting werkbelevingsonderzoek

Het gehanteerde onderzoeksmodel brengt in kaart welke energiegevers en stressoren van invloed zijn op de bevoegenheid van medewerkers. Ook leiderschap en organisatiecontext zijn daarin gemeten variabelen.

4.1.1

4.1.1

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informerend

4.1.1

Ongewenste omgangsvormen

Het onderzoek laat zien dat ongewenste omgangsvormen in de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer duidelijk minder vaak voorkomen dan bij andere organisaties in Nederland. Bovendien is er overal een daling opgetreden ten opzichte van 2018. De indieners van een klacht zijn wel vaak ontevreden over de afhandeling van de klacht door de organisatie. Het overgrote deel van de medewerkers is bekend met het beleid rondom ongewenste omgangsvormen, de gedragscodes en met het bestaan van vertrouwenspersonen.

Opvolging

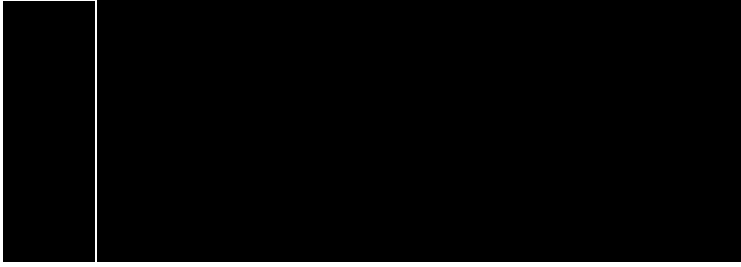
Begin september kunnen medewerkers door middel van een online dashboard (via individuele inlog op PC) de resultaten van hun dienst inzien en prioriteiten en verbeter suggesties aangeven. Vervolgens wordt hierover in gesprek gegaan binnen de diensten.

Relatie werkbelevingsonderzoek – onderzoek sociale veiligheid:

De resultaten van het WBO geven een gunstig beeld op de thema's bevlogenheid en ongewenste omgangsvormen binnen de ambtelijke organisatie. In de bespreking van de resultaten en verdere communicatie is het van belang te realiseren dat het WBO wel indicaties kan geven op het gebied van sociale veiligheid bij de ambtenaren doch niet een volledig beeld geeft van de sociale omgeving. Het WBO betreft alleen de ambtelijke organisatie, de ambtelijke leiding en door ambtenaren ervaren ongewenst gedrag in de afgelopen 12 maanden. Zoals aangekondigd in het Ramingsdebat op 21 juni 2021 zal onderzoek gedaan worden naar sociale veiligheid bij de Kamerorganisatie. Deze toezegging is gedaan onder andere naar aanleiding van signalen van vertrouwenspersonen en bedrijfsmaatschappelijk werk met betrekking tot de sociale veiligheid in de politiek- ambtelijke werkomgeving. Dit sluit overigens ook aan bij de WBO resultaten onder het leidinggevend kader. Een onderzoek naar sociale veiligheid betreft idealiter het gehele organisatiesysteem met daarin de interactie tussen de ambtelijke en politieke kant, patronen, systemen en collectieve gedragingen.

3. Formulering te nemen besluit

- Het Presidium neemt kennis van de rapportage Werkbelevingsonderzoek 2021.

4. Status besluit ²

B

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Werkbelevingsonderzoek 2021

Tweede Kamer Totaal

Augustus 2021
Versie 1.3

Achtergrond van het werkbelevingsonderzoek

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) voor het eerst onder de ambtelijke medewerkers van de Tweede Kamer der Staten-Generaal uitgevoerd. Dit onderzoek bestond uit twee onderdelen, namelijk 4.1.1 en ongewenste omgangsvormen. In juni 2021 is het onderzoek herhaald. In deze rapportage worden de resultaten van de totale onderzoeksgroep weergegeven, vergeleken met 2018.

Leeswijzer

De resultaten die in deze rapportage worden teruggekoppeld zijn ingedeeld op basis van de opbouw van de vragenlijst. Daarom bestaat de rapportage uit 2 onderdelen: *Werkbeleving* en *Ongewenste Omgangsvormen*.

Allereerst wordt de 'mentale energie' van de medewerkers weergegeven. Daarna volgen de mogelijke consequenties (gevolgen) van deze mentale energie. Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de oorzaken van de mentale energie in de vorm van energiebronnen en stressoren. Daarna worden de scores op (bevlogen) leiderschap en persoonlijke hulpbronnen van de medewerkers weergegeven. Het laatste onderdeel van de rapportage betreft *Ongewenste Omgangsvormen*.

De rapportage sluit af met een hefboomenanalyse en een samenvatting van de resultaten en conclusies van de onderzoekers in de vorm van een management samenvatting.

Benchmarks

De resultaten worden op de verschillende vragenlijstonderdelen weergegeven in gemiddelde cijferscores of percentages van het totaal aantal deelnemers aan het onderzoek. Voorts worden de resultaten in grafieken weergegeven in relatie tot de score van de ambtenaren van de Tweede Kamer in 2018 en de score van de gemiddelde Nederlandse werknemer (NL).

Anonimiteit

Individuele onderzoeksresultaten worden in geen geval met derden gedeeld en er worden alleen groepsrapportages aangeboden van groepen waarvan minimaal 7 leden de vragenlijst hebben ingevuld. Hierdoor is anonimiteit gegarandeerd.

Respons

De respons binnen de totale groep ambtelijke medewerkers van de Tweede Kamer was 62%. Dit is een lagere respons dan de 74% van 2018. Dit ondanks het feit dat de invultermijn met ruim een week werd verlengd. Waarschijnlijk is de timing van het onderzoek – zo kort voor de verhuizing en het reces – en het feit dat er recent twee enquêtes ‘werken in tijden van corona’ zijn gehouden debet aan de wat minder hoge respons in vergelijking tot drie jaar geleden. Ook zou een gebrek aan vertrouwen in het natraject bij sommigen voor een lagere respons kunnen hebben gezorgd. Dit laatste legt extra nadruk op het volgen van een serieus en enthousiasmerend natraject bij alle diensten.

Portefeuille	Totaal	Respons	%
Huisvesting, Renovatie en Facilitair	220	106	48%
█	178	121	68%
CIO	200	136	68%
Stafdiensten	65	51	78%
Totaal	663	414	62%

De respons is bij portefeuille █ CIO en de Stafdiensten (ruim) voldoende. Binnen de portefeuille Huisvesting, Renovatie en Facilitair (HRF) is de respons matig, maar voldoende om met enige voorzichtigheid en flexibiliteit te interpreteren.

Interpretatie van resultaten

In het vervolg van deze rapportage worden de resultaten van de Tweede Kamer vergeleken met de score uit 2018 en de Nederlandse benchmark.

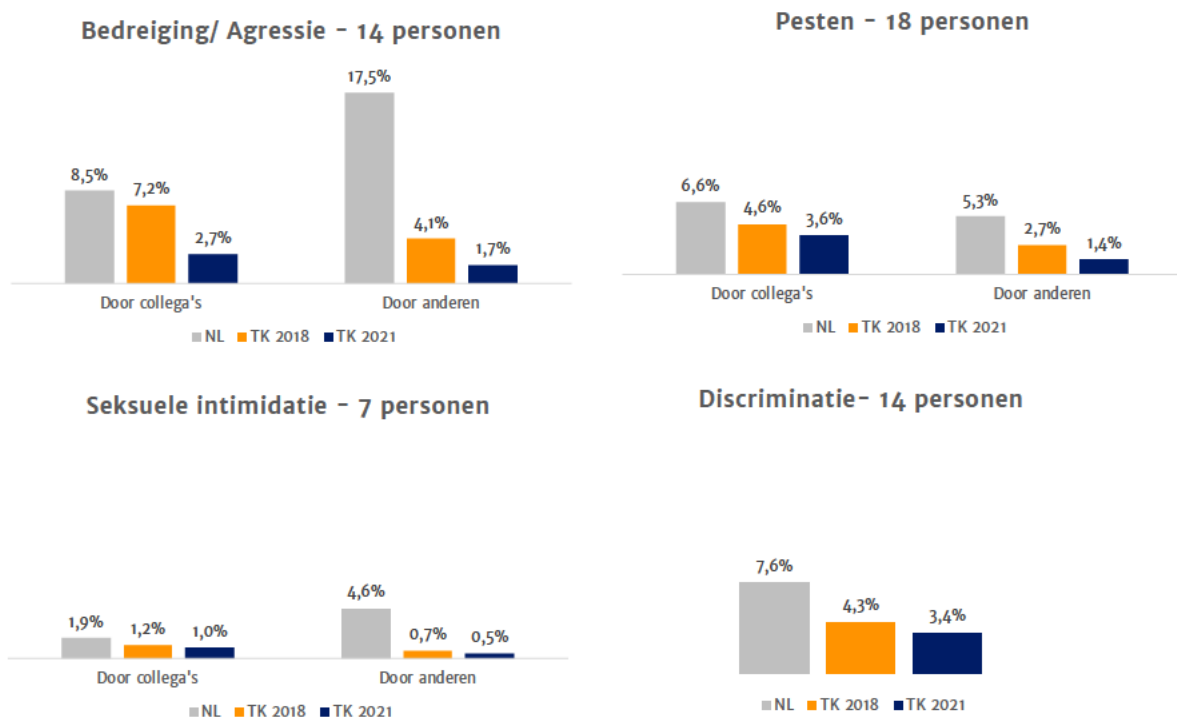
De gebruikte vragen hebben overwegend 5 antwoordmogelijkheden (score 1-5). Bij het interpreteren van de resultaten staat een verschil van 0,3 of meer tussen de huidige score van de Tweede Kamer en de vergelijkingsscore voor een betekenisvol verschil. Een verschil van 0,2 kan als indicatief verschil worden getypeerd. Alle scores die minder dan 0,2 afwijken van de benchmark kunnen evenzeer door toeval worden veroorzaakt en kunnen daarom het beste als een gelijke score geïnterpreteerd worden. Bij percentages wordt een verschil van minimaal 5% als betekenisvol verschil aangehouden.

Tip: lees de definities van de verschillende vragenlijstonderwerpen (bijv. ‘werkdruk’) door om een gevoel te krijgen van wat het betreffende onderwerp behelst.

Onderdeel Ongewenste Omgangsvormen

In de onderstaande grafieken staat beschreven hoe vaak de verschillende vormen van ongewenste omgangsvormen bij de Tweede Kamer zijn gerapporteerd in het WBO, vergeleken met de Nederlandse benchmark. Deze benchmark is afkomstig van de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (TNO, 2020; Voor discriminatie: 2019 en bovendien zonder specificatie 'collega's/ anderen'). Met 'collega's' worden in de onderstaande grafieken de ambtelijke collega's en leidinggevenden bedoeld. Met 'anderen' worden burgers, externen en kamerbewoners, niet zijnde ambtelijke collega's, bedoeld.

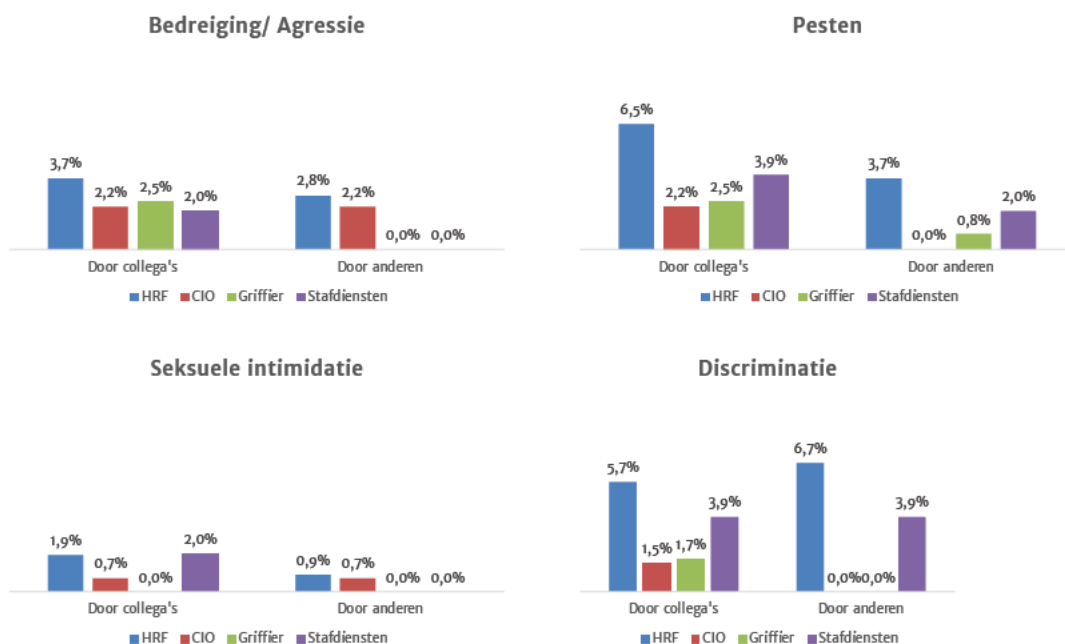
Uit de resultaten blijkt dat er binnen de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer weinig en dus niet structureel sprake is van ongewenst gedrag. In alle gevallen is er ten opzichte van 2018 van een daling sprake, die meestal klein is en voor bedreiging/agressie zelfs groot.

Verschillen tussen portefeuilles op ongewenste omgangsvormen

Het aantal meldingen van ongewenste omgangsvormen verschilt per portefeuille. Over het algemeen zien we dat medewerkers van de portefeuille Huisvesting, Renovatie en Facilitair meer melding maken van pesten en discriminatie dan hun collega's bij de andere portefeuilles en men bij Stafdiensten ook hoger scoort op deze onderdelen. Op de overige vormen van ongewenste omgangsvormen scoren alle portefeuilles ongeveer gelijk (op een laag niveau), waarbij er bij portefeuille [REDACTED] helemaal geen meldingen van seksuele intimidatie zijn geweest.

Nergens zijn overigens scores gevonden die boven het Nederlandse gemiddelde uitkomen. Pesten door collega's, discriminatie en seksuele intimidatie scoren bij HRF wel rond het gemiddelde voor Nederland. Hier is het dus aan te raden om meer aandacht te besteden aan omgangsvormen onder collega's.

Hieronder worden het aantal meldingen weergegeven in percentages per onderdeel ten opzichte van het totaal aantal respondenten van dat onderdeel. Bij HRF hebben 106 respondenten deelgenomen, bij CIO 136, bij portefeuille Griffier 121 en bij Stafdiensten 51. Houd er daarom rekening mee dat bijvoorbeeld één enkele melding bij Stafdiensten correspondeert met 2%.

Tevredenheid met reactie

Van degenen die persoonlijk met ongewenste omgangsvormen te maken hebben gehad geeft 30 tot 90% aan dat ook aan leidinggevende, vertrouwenspersoon of professional (bedrijfsmaatschappelijk werker, bedrijfsarts) te hebben gemeld. Relatief de meeste meldingen kwamen binnen over pesten en bedreiging/agressie (rond 85%) en de minste over discriminatie en seksuele intimidatie (rond 35%). Bij deze laatste twee categorieën valt bovendien op dat in zo'n 40% van de gevallen niets werd gedaan door degene die het betrof.

Over het algemeen was men relatief ontevreden over de reactie van degene bij wie de melding werd gedaan, variërend van rond 40% ontevreden bij pesten en bedreiging/agressie tot 100% ontevreden bij seksuele intimidatie en discriminatie. Ten opzichte van 2018 is men overigens wel meer tevreden met de omgang in de organisatie met meldingen over pesten en bedreiging/agressie, maar minder tevreden met de omgang met meldingen over discriminatie.

Bekendheid met beleid

Het overgrote deel van de ambtelijke medewerkers kent de gedragscodes (internet en e-mailgebruik; sociale media; integriteit). Ongeveer een derde geeft ook aan te weten wat er in de codes staat. De situatie is ten opzichte van 2018 op dit vlak weinig veranderd. Ook de klokkenluidersregeling is onder velen bekend, net als de informatie die op Plein 2 staat over ongewenste omgangsvormen. De bekendheid van deze beider zaken is ook iets gestegen ten opzichte van 2018.

Als het gaat over waar men behoefte aan heeft in het kader van het omgaan met ongewenste omgangsvormen, dan heeft men (nog steeds) de meeste behoefte aan voorlichting over gedragscodes, regelingen en rechten en plichten. Aan training op de thema's omgaan met agressie en omgaan met (integriteits-) dilemma's is minder behoefte, hoewel er best een aantal klasjes te vullen zijn met geïnteresseerden.

Het bestaan van de vertrouwenspersonen (resp. voor integriteit en ongewenste omgangsvormen) is bij meer dan 90% van de respondenten bekend, wat een flinke stijging is ten opzichte van 2018. Ook geeft een iets groter deel dan in 2018 aan van hen gebruik te zullen maken als daar aanleiding voor is. De klachtencommissie ongewenste omgangsvormen is ook in bekendheid gestegen. En ook hiervan zou driekwart gebruik maken als er aanleiding voor is.

Management Samenvatting Werkbelevingsonderzoek 2021

In juni 2021 is – evenals in september 2018 – onder alle ambtelijke medewerkers van de Tweede Kamer der Staten-Generaal een werkbelevingsonderzoek uitgevoerd met een onderdeel 4.1.1 en een onderdeel Ongewenste Omgangsvormen. De respons was met 62% lager dan in 2018 (74%), maar nog steeds ruim voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen.

Over het algemeen scoort de organisatie gunstiger dan in Nederland gebruikelijk is en zijn er veel verbeteringen ten opzichte van 2018 waar te nemen. Dat geldt niet zozeer voor zaken die de inhoud van het werk betreffen, die zijn over het algemeen niet of nauwelijks veranderd, maar vooral voor de sociale situatie, organisatie en het leiderschap.

4.1.1

Ook worden ongewenste omgangsvormen minder gerapporteerd dan in Nederland gebruikelijk is en is er van een lichte daling ten opzichte van 2018 sprake. Opvallend is de grote daling van bedreiging/agressie door collega's van 7,2% in 2018 naar 2,7% in 2021.

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **presidiumdossier vergadering 15 september 2021**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>

Date September 9, 2021 at 5:43:38 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 15 september 2021.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt. De vergadering vindt plaats in de Eerste Commissiekamer D1.35.

Voorafgaand aan de vergadering wordt een foto gemaakt voor de website van de Tweede Kamer.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 26 juni 2019**

To [REDACTED]dekamer.nl>, [REDACTED]
[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 20, 2019 at 4:38:27 PM CEST

Geachte (plv.) Presidiumleden,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **26 juni 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar de bijbehorende bijlage springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>
Subject **Re: aangepaste notitie onderzoek sociale veiligheid**
To Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date February 21, 2022 at 11:50:58 AM CET

Noch de Kamerleden, noch de fractiemedewerkers zijn werknemers van de Kamer.

Dus moeten de fracties dit zelf uitmaken.

De Tweede Kamer ontbeert een titel om dit op te leggen aan de fracties.

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 17 feb. 2022 om 17:51 heeft Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī» ĺ
Geachte Presidiumleden,

Zoals besproken in de Presidiumvergadering van 16 februari jl. ontvangt u hierbij een aangepaste notitie over het onderzoek sociale veiligheid.

Het verzoek is om uiterlijk woensdag 23 februari aan te geven wat uw standpunt is.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Verslag Presidium

vergaderdatum 14 april 2021

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Kuik, de heer Nijboer, de heer Van der Lee, de heer Van Nispen, de heer Wassenberg, de heer Van Haga, de heer Van Meenen,

Verslag Presidiumvergadering 21 april 2021

4.1.1

4.3 Sociaal Jaarverslag

█ geeft een toelichting op het jaarverslag. Veel medewerkers ervaren het werken in de Tweede Kamer als 'een glazen huis' en zijn bang fouten te maken. Zij pleit voor blijvende aandacht voor werkbeleving en sociale veiligheid. Dit jaar wordt een nieuw werkbelevingsonderzoek uitgevoerd. De vraag is wat de beste timing is van een dergelijk onderzoek met het oog op de komende verhuizing. Het verzuim is in 2020 afgenomen. De eerste maanden van 2021 stijgt het verzuim; bij sommige afdelingen tot 10%. De afdeling HR kijkt samen met de betreffende diensten aan het kijken wat er gedaan kan worden aan dit hoge verzuim, wat voor een groot deel corona-gerelateerd is.

4.4 Jaarverslag ongewenste omgangsvormen en integriteit

█ geeft aan dat er de afgelopen periode veel geïnvesteerd is in de professionaliteit van de vertrouwenspersonen. Het jaarverslag geeft geen compleet beeld van de Kamerorganisatie omdat de meldingen die binnenkomen bij de afzonderlijke vertrouwenspersonen van de fracties hierin niet zijn opgenomen. Het Presidium vindt het niet wenselijk die gegevens hierin mee te nemen. Dat blijft een verantwoordelijkheid van de fracties.

4.1.1

Besluitenlijst Presidiumvergadering 21 april 2021 (openbaar)

4.1.1

- Het Presidium besluit het jaarverslag van de integriteitsadviseur door te geleiden aan de Kamer.

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier 26 mei 2021**

To "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>

Date May 20, 2021 at 4:39:27 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van woensdag 26 mei 2021.

De vergadering vindt plaats in de Grenadierszaal.

Op de agenda staat de behandeling van de nota naar aanleiding van het verslag Raming 2022 (agendapunt 5.1). Als u vragen of opmerkingen heeft bij de nota n.a.v. verslag Raming dan is het prettig als u deze uiterlijk dinsdagochtend 9 uur doorgeeft met het oog op een effectieve behandeling van dit onderwerp tijdens de vergadering.

De onderwerpen op de agenda van het Presidiumdossier zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt.

De stukken worden ook op papier uitgereikt of naar uw huisadres gestuurd.

Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **presidiumdossier**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>

Date May 7, 2020 at 4:55:37 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvang u het vergaderdossier voor de videovergadering van het Presidium d.d. 8 mei 2020 van 10.00 uur – 11.30 uur.

Via onderstaande link komt u vrijdag in de virtuele vergaderomgeving:

[REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 22 mei 2019

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email ██████████@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status 1	Bijlage	Behandeling	Blz.
4.1.1					
5					

4.1.1

1

A: Openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)

B: Openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)

C: Vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Nr.	Agendapunt	Status¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
5.2	Voortgangsrapportage Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek	B	2019-255	Ter informatie	33
5.3	Sociaal Jaarverslag	B	2019-256	Ter informatie	39
5.4	Benoeming extern vertrouwenspersoon	C	2019-257	Ter besluitvorming	

4.1.1

² Brieven en conceptantwoorden zijn ter inzage bij het secretariaat van het Presidium

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 24 april 2019

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, de heer Bosma, de heer Van der Lee (tot 10.45 uur), de heer Nijboer (tot 10.45 uur), mevrouw Van Toorenburg, de heer Van Raak, [REDACTED] mevrouw [REDACTED]

afwezig de heer Voordewind

Verslag Presidiumvergadering 24 april 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

6. Rondvraag

- De Voorzitter geeft aan dat ze het jammer vindt dat de stemming over de brief van het Presidium met betrekking tot de aanbevelingen van de werkgroep Integriteit Leden van de Tweede Kamer aangehouden is op verzoek van het CDA.

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 24 april 2019

Versie: 72

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	------------	-------	------------------	-------	----------------	---------

4.1.1

9.	23-01-2019	Plan van Aanpak Werkbelevingsonderzoek		HR		n.t.b.
10.	23-01-2019	Werkplan en jaarverslag vertrouwenspersonen		HR		Voorjaar 2019

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Plan van aanpak WBO organisatie - voortgang

Opgesteld door :

Stafdienst HR

1. Aard van de bespreking ¹

Informerend

2. Beknopte samenvatting

Begin januari is het organisatie brede plan van aanpak "werkbelevingsonderzoek" vastgesteld in het MT. Daarbij is tevens afgesproken dat begin april een voortgangsrapportage opgesteld zou worden.

A. Inleiding

In september 2018 is het Werkbelevingsonderzoek (WBO) uitgevoerd onder ambtenaren van de Tweede Kamer. De respons was met 74% bijzonder hoog. Dit plan van aanpak gaat over de opvolging op **organisatieniveau**.

Op verschillende niveaus zal het WBO opvolging krijgen in de organisatie:

- Op **dienstniveau** zijn alle Diensthoofden in gesprek met hun medewerkers over de belangrijkste speerpunten voor de eigen dienst.
- Op **organisatieniveau** zal gewerkt worden aan 6 thema's die naar voren komen uit het organisatie rapport die in dit plan van aanpak verder worden uitgewerkt.

Thema	Periode
1. Ongewenste omgangsvormen en	Q1-Q2
2. Sociale veiligheid	Q1-Q4

4.1.1

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informerend

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

1. Ongewenste omgangsvormen

Er zijn drie belangrijke doelen benoemd: gerichte preventieve aandacht voor het onderwerp, verhogen van tevredenheid van medewerkers over de opvolging na een melding en verhogen van de bekendheid met het beleid.

- De betreffende pagina's op [plein 2](#) waar de informatie over de vertrouwenspersonen en de klachtencommissie is te vinden en [de folder van de vertrouwenspersonen](#) zijn opgeschoond en vernieuwd.
- De vertrouwenspersonen hebben hun opleiding met succes afgerond en kunnen nu hun certificering gaan behalen.
- De vertrouwenspersonen zijn gestart met een rondgang langs de werkoverleggen om medewerkers te informeren over het werk van een vertrouwenspersoon.

2. Sociale veiligheid

Van alle respondenten geeft 18% aan dat het veilig is om een risico te nemen op het werk en 29% geeft aan dat fouten maken negatieve persoonlijke consequenties kan hebben. In de open vraag geven 39 respondenten aan dat een positieve cultuur met meer vertrouwen en minder angst de organisatie verder zal helpen. Het gaat om elkaar aanspreken op taken en verantwoordelijkheden en open durven zijn.

- Workshop 'fantastisch falen' is onderdeel van de introductiedag, integriteit wordt besproken tijdens de beëindiging
- Het integriteitsbeleid wordt geformuleerd, waarin beleid en samenhang wordt geduid tussen de verschillende onderdelen rondom integriteit, en geagendeerd in het MT
- De gedragscode integriteit wordt ook herzien en het geheel actief gecommuniceerd aan diensthoofden en medewerkers
- Er komen nieuwe trainingsvormen aan voor medewerkers, teams en managers over integriteit
- Diensthoofden wordt per mail een aanbod gedaan van de mogelijkheden door HR: feedbacktrainingen, extra voorlichting over procedures en beleid, rondgang door VP's+HR

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

C. Formulering te nemen besluit

N.v.t.

D. Status besluit ²

C

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :

Sociaal Jaarverslag 2018

Opgesteld door :

Stafdienst HR

---

1. Aard van de bespreking ¹

Informerend

2. Beknopte samenvatting

Bijgaand vindt u het Sociaal Jaarverslag 2018 van de ambtelijke organisatie waarin de belangrijkste HR-gerelateerde cijfers en feiten over het jaar 2018 zijn weergegeven. De conclusies op de hoofdonderwerpen zijn:

4.1.1

-
- de Klachtencommissie heeft in 2018 geen meldingen ontvangen en de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen hebben 10 meldingen gekregen.

1

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informierend

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

---

3. Formulering te nemen besluit

Het Presidium neemt kennis van het Sociaal Jaarverslag 2018.

4. Status besluit ²

Openbaar Passief

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Sociaal Jaarverslag 2018 – Toelichting

Inleiding

In het sociaal jaarverslag worden ontwikkelingen in beeld gebracht op het gebied van het gevoerde personeelsbeleid van de ambtelijke organisatie in 2018. In deze notitie volgt een korte toelichting op de Infographic en waar mogelijk een vergelijking met 2017 en/of het Rijk¹.

4.1.1

¹ De Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk over 2018 is nog niet beschikbaar. Cijfers ter vergelijking komen uit Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2017 en Rapportage Personele Ontwikkelingen Rijk Q3 2018

Vertrouwenspersonen en klachtencommissie

Om de bewustwording rondom omgangsvormen onder medewerkers te vergroten en de professionaliteit, bekendheid en zichtbaarheid van de vertrouwenspersonen te verhogen, zijn er in 2018 speerpunten geformuleerd die in 2019 worden uitgevoerd:

- Structureel en intensievere aandacht voor 'ongewenste omgangsvormen';
- Actualisatie van beleid en structuur;
- Aandacht voor kwaliteit door certificering en opleiding;
- Toekenning van rolbeschrijving, tijd, budget, spreekkamer en communicatiemiddelen;
- Maximaal 4 vertrouwenspersonen (plus 1 externe).

Klachtencommissie	<i>Klachten</i>	Vertrouwenspersonen	<i>Meldingen</i>
2017	0	2017	13
2018	0	2018	10

De meldingen die zijn afgerond, zijn door de interventies van de vertrouwenspersonen voorzien van oplossingen en hebben geen vervolg gehad in een klachtenprocedure.

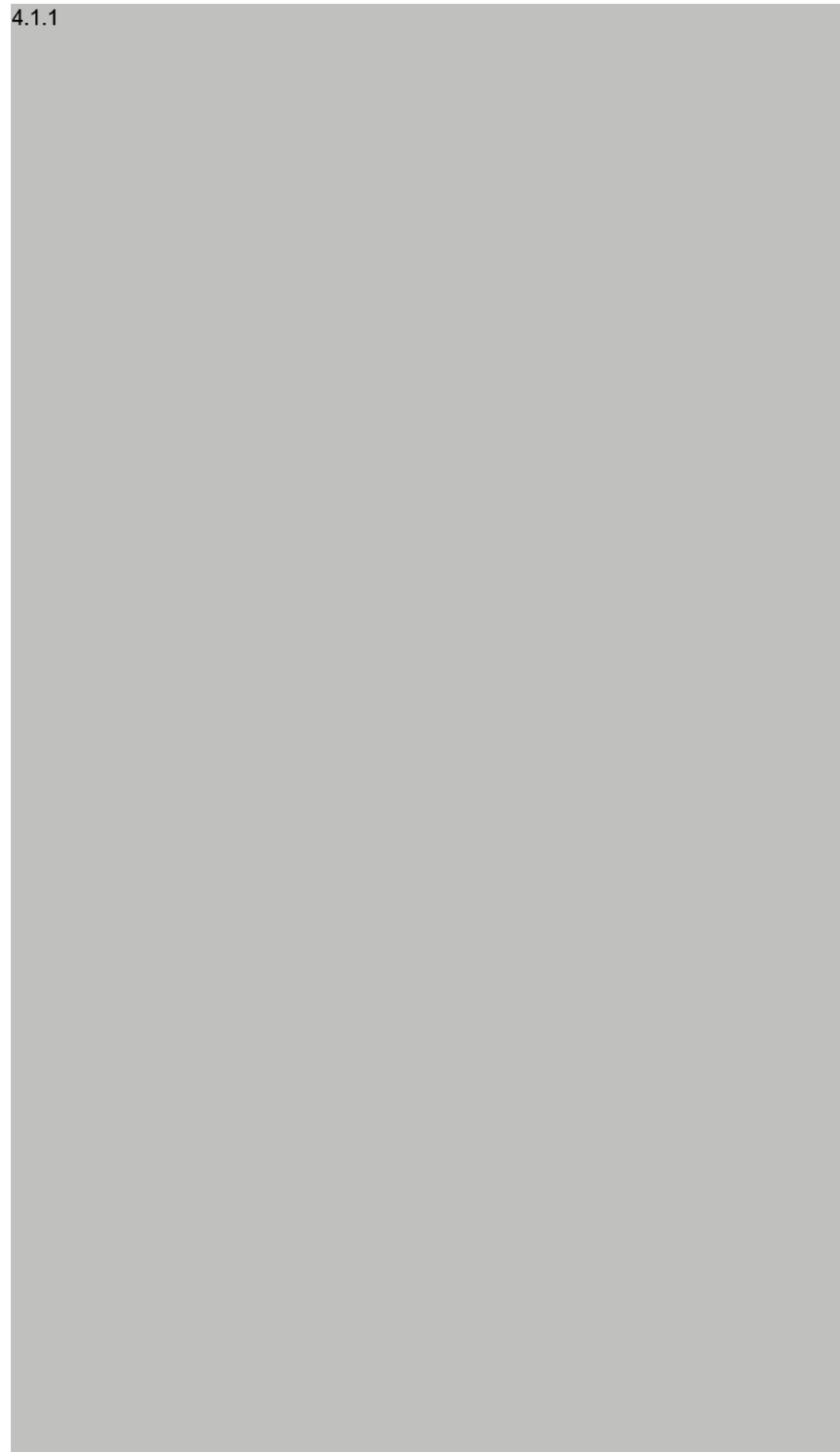

Sociaal jaarverslag

2018

4.1.1

4.1.1

feb

mei

jun

jul

sept

- Werkbelevingsonderzoek (WBO)
- Uitje Kamerambtenaren

4.1.1

okt

nov

- Resultaten Werkbelevingsonderzoek in organisatie gedeeld

4.1.1

dec

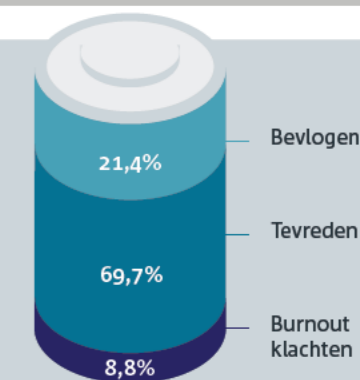
4.1.1

Resultaten Werkbelevingsonderzoek

Het eerste WBO onder ambtenaren vond plaats van 10-30 september. Deelnamepercentage 74%

- Organisatiebreed worden 6 thema's opgepakt:
- Ongewenste omgangsvormen
  - Sociale veiligheid
  - Waardering klanten (in- en extern)
  - Respectvol leiderschap
  - Communicatie
  - Verhouding politiek-ambtelijk

4.1.1

Vertrouwenspersonen en Klachtencommissie

Aantal meldingen bij vertrouwenspersonen

Aantal klachten bij Klachtencommissie

Om de bewustwording rondom omgangsvormen onder medewerkers te vergroten en de professionaliteit, bekendheid en zichtbaarheid van de vertrouwenspersonen te verhogen, zijn er in 2018 speerpunten geformuleerd die in 2019 worden uitgevoerd:

- Structureel en intensievere aandacht voor 'ongewenste omgangsvormen'.
- Actualisatie van het beleid en structuur.
- Aandacht voor kwaliteit door certificering en opleiding.
- Toekenning van rolbeschrijving, tijd, budget, spreekkamer en communicatiemiddelen.
- Maximaal 4 vertrouwenspersonen (plus 1 externe).

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumdossier vergadering 22 mei 2019**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Voordewind J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Toorenburg van M.M." <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Ouwehand E." <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Lee van der T." <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, [REDACTED]@tweedekamer.nl, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Brenk van C." <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, "Arib K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>

Date May 16, 2019 at 4:30:28 PM CEST

Geachte (plv.) leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **22 mei 2019**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Presidiumvergadering 13 juni 2018**
To Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>
Date June 7, 2018 at 4:15:21 PM CEST

Geachte heer Van der Lee,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **13 juni 2018**.
De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From Presidium [REDACTED] / [REDACTED]

Subject **Re: extra Presidiumvergadering 16 juni 2021**

To Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Bosma, M. (Martin) <M.Bosma@tweedekamer.nl>, Lee, T. van der <t.vdlee@tweedekamer.nl>, Tellegen, O. <o.tellegen@tweedekamer.nl>, Nispen, M. van <m.vnispen@tweedekamer.nl>, Nijboer, H. <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Kuik, A. <a.kuik@tweedekamer.nl>, Meenen, P. van <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, Wassenberg, F. <f.wassenberg@tweedekamer.nl>

Date June 11, 2021 at 3:03:39 PM CEST

Geachte Presidiumleden,

In verband met de agenda van een aantal leden is de extra Presidiumvergadering van 16 juni a.s. vervroegd en vindt plaats van 09.15 uur - 10.15 uur in de Grenadierszaal.

Vriendelijke groet,

[REDACTED]

Op 9 jun. 2021 om 16:41 heeft Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

↳

Geachte Presidiumleden,

Hierbij ontvangt u een korte agenda en bijbehorende notitie voor de extra Presidiumvergadering d.d. woensdag 16 juni 2021 van 09.30 à 10.30 uur in de Grenadierszaal.

Het verzoek is de notitie over instrumenten m.b.t. ongewenste omgangsvormen en sociale veiligheid te bespreken in uw fractie.

Voor een efficiënt verloop van de vergadering wordt het op prijs gesteld als u eventuele reacties/vragen vanuit de fractie, voor woensdag 16 juni a.s., wilt mailen naar [REDACTED]@tweedekamer.nl.

[REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

<0.0 Agenda Presidiumvergadering 16 juni 2021.pdf>

<2021-0623 Notitie Presidium instrumenten m.b.t. sociale veiligheid.pdf>

Verslag Presidium

vergaderdatum 14 april 2021

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Kuik, de heer Nijboer, de heer Van der Lee, de heer Van Nispen, de heer Wassenberg, de heer Van Haga, de heer Van Meenen,

Verslag Presidiumvergadering 21 april 2021

4.1.1

4.3 Sociaal Jaarverslag

█ geeft een toelichting op het jaarverslag. Veel medewerkers ervaren het werken in de Tweede Kamer als 'een glazen huis' en zijn bang fouten te maken. Zij pleit voor blijvende aandacht voor werkbeleving en sociale veiligheid. Dit jaar wordt een nieuw werkbelevingsonderzoek uitgevoerd. De vraag is wat de beste timing is van een dergelijk onderzoek met het oog op de komende verhuizing. Het verzuim is in 2020 afgenomen. De eerste maanden van 2021 stijgt het verzuim; bij sommige afdelingen tot 10%. De afdeling HR kijkt samen met de betreffende diensten aan het kijken wat er gedaan kan worden aan dit hoge verzuim, wat voor een groot deel corona-gerelateerd is.

4.4 Jaarverslag ongewenste omgangsvormen en integriteit

█ geeft aan dat er de afgelopen periode veel geïnvesteerd is in de professionaliteit van de vertrouwenspersonen. Het jaarverslag geeft geen compleet beeld van de Kamerorganisatie omdat de meldingen die binnenkomen bij de afzonderlijke vertrouwenspersonen van de fracties hierin niet zijn opgenomen. Het Presidium vindt het niet wenselijk die gegevens hierin mee te nemen. Dat blijft een verantwoordelijkheid van de fracties.

4.1.1

4.1.1

5.4 Jaarverslag Integriteitsadviseur

Het Presidium neemt de aanbevelingen uit het jaarverslag over en besluit het jaarverslag door te geleiden naar de Kamer.

4.1.1

Besluitenlijst Presidiumvergadering 21 april 2021 (openbaar)

4.1.1

- Het Presidium besluit het jaarverslag van de integriteitsadviseur door te geleiden aan de Kamer.

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject [REDACTED]

Date May 20, 2021 at 4:43:17 PM CEST

Geachte ambtelijk secretarissen,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **26 mei 2021**. De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

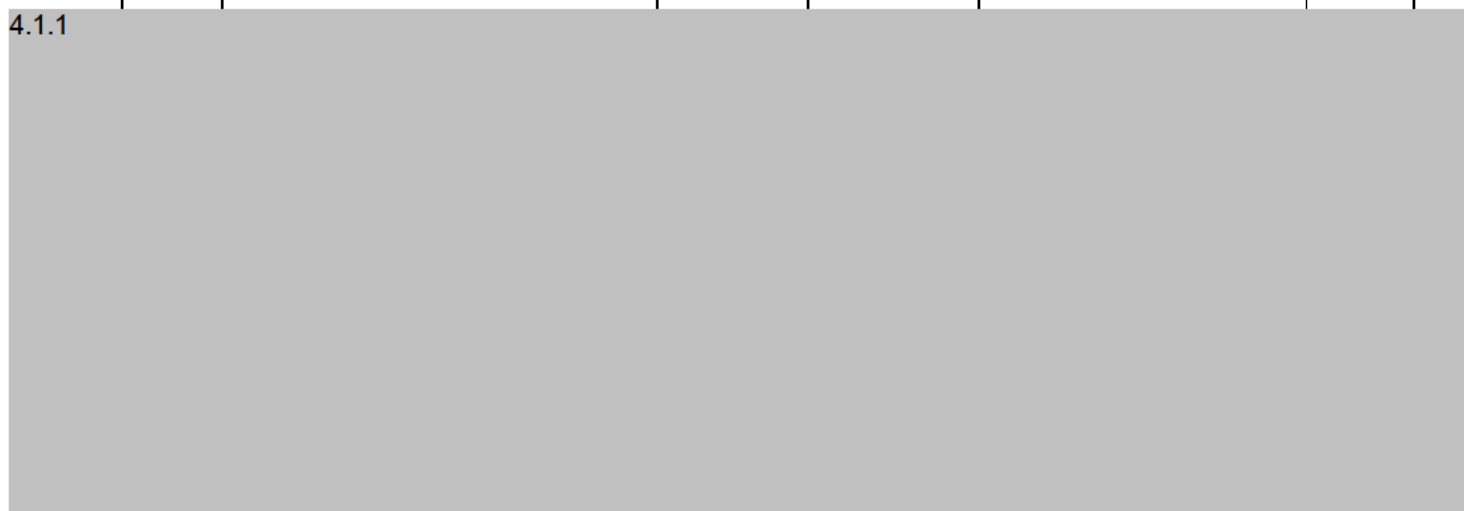
vergaderdatum 28 november 2018

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [REDACTED]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
-----	------------	---------------------	---------	-------------	------

4.1.1

4.1	Rapportage werkgroep "Integriteit leden Tweede Kamer" Toelichting door dhr. Van Oosten	C	2018-146	Ter bespreking	
-----	--	---	----------	----------------	--

4.1.1

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 7 november 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, mevrouw Bergkamp, mevrouw Bruins Slot
(tot 11:00 uur), de heer Nijboer, de heer Van der Lee, de heer Van Raak ,
de heer Voordewind, , [REDACTED] dBI, [REDACTED]

Afwezig de heer Bosma

Verslag Presidiumvergadering 7 november 2018

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 14 november 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee, de heer Nijboer (toto 10.15 uur), de heer Van Raak (tot 10.25 uur), mevrouw Van Toorenburg, de heer Voordewind, [REDACTED] dBI, [REDACTED]

Verslag Presidiumvergadering 14 november 2018

4.1.1

Actiepuntenlijst Presidium opgesteld d.d. 14 november

Versie: 63

	Datum verg	Actie	Verantwoordelijk	Uitv.	Uiterste datum	StavaZa
--	------------	-------	------------------	-------	----------------	---------

4.1.1

10.	31-10-2018	Plan van Aanpak n.a.v. werkbelevingsonderzoek	█	█ dBI		December 2018
-----	------------	---	---	----------	--	---------------

4.1.1

From [REDACTED]@tweedekamer.nl
Subject **Re: Oplegnotitie voor Presidium tbv kennismaking College van onderzoek integriteit op 23 juni a.s.**
To Secretaris Integriteit <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date June 9, 2021 at 11:24:39 PM CEST

Ī» ĺBe [REDACTED],

Heldere oplegnotitie.

Paar vragen:

1. Als het College niet inhoudelijk de pers te woord staat (5.2.1), en wordt verwezen naar communicatie staf TK, dan lijkt me dat voor onze afdeling ook lastig. Wat kun je wel en wat kun je niet zeggen? Daar zou ik graag een duidelijke lijn in willen.
2. Indien het College een onderzoek instelt dient het Kamerlid medewerking te verlenen.

Wat als het Kamerlid niet meewerkt?

3.

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 9 jun. 2021 om 15:00 heeft Secretaris Integriteit [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī» ĺ
Ha [REDACTED],

Hierbij de oplegnotitie voor het Presidium t.b.v. de kennismaking met het College van onderzoek integriteit op 23 juni a.s.

Ik heb het heel feitelijk gehouden en de actualiteiten er niet in opgenomen. De Collegevoorzitter aan mij aangegeven dat het gesprek waarschijnlijk vanzelf wel over de actualiteit zal gaan in relatie tot de reikwijdte van de gedragscode en de bevoegdheden van het College in de Regeling.

Weet jij al wat het precieze tijdstip wordt voor de kennismaking op de 23e?

Groet,

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)6 [REDACTED]
E [REDACTED]@tweedekamer.nl

<Oplegnotitie kennismaking College van onderzoek integriteit met Presidium.docx>

From [REDACTED]@tweedekamer.nl
Subject **Re: Oplegnotitie voor Presidium tbv kennismaking College van onderzoek integriteit op 23 juni a.s.**
To Secretaris Integriteit [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date June 9, 2021 at 11:21:44 PM CEST

Beste [REDACTED],

Heldere oplegnotitie.

Een vraag. Als het College niet inhoudelijk de pers te woord staat [REDACTED], en wordt verwezen naar communicatie staf TK, dan lijkt me dat voor onze afdeling ook lastig. Wat kun je wel en wat kun je niet zeggen? Daar zou ik graag een duidelijke lijn in willen.

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 9 jun. 2021 om 15:00 heeft Secretaris Integriteit [REDACTED]t@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ» ž
Ha [REDACTED],

Hierbij de oplegnotitie voor het Presidium t.b.v. de kennismaking met het College van onderzoek integriteit op 23 juni a.s.

Ik heb het heel feitelijk gehouden en de actualiteiten er niet in opgenomen. De Collegevoorzitter aan mij aangegeven dat het gesprek waarschijnlijk vanzelf wel over de actualiteit zal gaan in relatie tot de reikwijdte van de gedragscode en de bevoegdheden van het College in de Regeling.

Weet jij al wat het precieze tijdstip wordt voor de kennismaking op de 23e?

Groet

[REDACTED]
Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)6 [REDACTED]
E [REDACTED]@tweedekamer.nl

<Oplegnotitie kennismaking College van onderzoek integriteit met Presidium.docx>

From "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>
Subject **Re: rondvraagpunten**
To Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date April 20, 2021 at 2:19:01 PM CEST

Ik heb er best wel een paar (rijp en groen), kijk maar wat er wel en niet kan worden besproken:

4.1.1

- College van Integriteit - werken zij nu aan een werkwijze?

Tot morgen!
Ockje

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 20 apr. 2021 om 09:09 heeft Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī» ĩ
Geachte Presidiumleden,

Als u nog punten heeft voor de rondvraag van de Presidiumvergadering d.d. 21 april a.s. dan kunt u deze tot vanmiddag 16.30 uur doorgeven.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA
T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Vergaderdossier Presidium 27 juni**

To Agema M. <m.agema@tweedekamer.nl>, Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, Brenk van C. <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Nispen van M. <m.vnispen@tweedekamer.nl>, Ouwehand E. <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "Pechtold A." <a.pechtold@tweedekamer.nl>, "Ploumen, L." <l.ploumen@tweedekamer.nl>, Raak van A.A.G.M. <r.vraak@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Thieme M.L." <m.thieme@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 21, 2018 at 6:41:56 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **27 juni 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunt 3.1, hier moet u naar toe scrollen.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Den Haag, ... december 2021

Geachte leden,

Tijdens de behandeling van de Raming van 2022 (Kamerstuk 35752) is een aantal moties aangenomen en heb ik verschillende toezeggingen gedaan. Nu het einde van 2021 nadert is het een goed moment u te informeren over de uitvoering. U treft hieronder per motie en toezegging aan welke stappen zijn gezet. In sommige gevallen zijn de werkzaamheden afgerond, in andere gevallen geef ik een overzicht van wat tot nu toe is bereikt.

- 4.1.1 [redacted]

- *Motie van het lid Leijten over werkveiligheid in fracties (Kamerstuk 35752, nr. 9)*

De motie-Leijten verzoekt het Presidium met een voorstel te komen dat fracties verplicht een beleid op te stellen hoe zij de werkveiligheid in de fractie waarborgen en bevorderen, en fracties te verplichten dit beleid openbaar te maken. Deze motie is door het Presidium besproken. De verplichting tot het voeren van beleid om de werkveiligheid te waarborgen is reeds belegd in de bestaande ARBO-regelgeving. Ten aanzien van specifiek het openbaarmaken van dit beleid dat wordt genoemd in de motie, heeft het Presidium op woensdag 10 november 2021 besloten een voorstel tot een speciale regeling 'sociale veiligheid fracties Tweede Kamer' uit te werken. Hierin wordt het openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid binnen fracties vastgelegd. Als de speciale regeling is uitgewerkt wordt deze in het eerste kwartaal van 2022 voorgelegd aan het Presidium. Uw Kamer besluit uiteindelijk over de regeling.

- 4.1.1 [redacted]

- 4.1.1 [redacted]

- 4.1.1 [redacted]

4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

- *Uitleg over de reikwijdte van de Gedragscode*

Het Presidium heeft op 23 juni 2021 een gesprek gevoerd met het College onderzoek integriteit over de interpretatie van de reikwijdte van de Gedragscode. Het Presidium heeft besloten, op advies van het College, tijd te geven ervaring op te doen met de Gedragscode. Naar aanleiding van het jaarverslag dat in februari 2022 verschijnt, wordt vervolgens gezien of de huidige regels voldoen.

- 4.1.1

[Redacted text block]

4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

4.1.1

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

4.1.1

[Redacted text block]

[Redacted text block]

- 4.1.1

[Redacted text block]

Met vriendelijke groet,
Mede namens het Presidium,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

From Presidium <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **stand van zaken brief Raming 2022**

To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Nispen, M. van" <m.vnispen@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Kuik, A." <a.kuik@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Wassenberg, F." <f.wassenberg@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Meenen, P. van" <p.vmeenen@tweedekamer.nl>, "Bosma, M. (Martin)" <M.Bosma@tweedekamer.nl>

Date December 9, 2021 at 2:12:53 PM CET

Geachte Presidiumleden,

Tijdens de behandeling van de Raming van 2022 is een aantal moties aangenomen door de Kamer en heeft de Voorzitter verschillende toezeggingen gedaan.

Toegezegd is ook om de Kamer aan het einde van dit jaar te informeren over de uitvoering hiervan.

Bij deze mail treft u een brief aan die vanmiddag aan alle Leden wordt gestuurd, met daarin een stand van zaken van de aangenomen moties en gedane toezeggingen bij de Raming 2022.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

3731

From █████ Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
Subject **Agenda + stukken maandag**
To █████ <█████@tweedekamer.nl>
Date August 20, 2021 at 5:00:36 PM CEST

Hierbij agenda + stukken maandag:

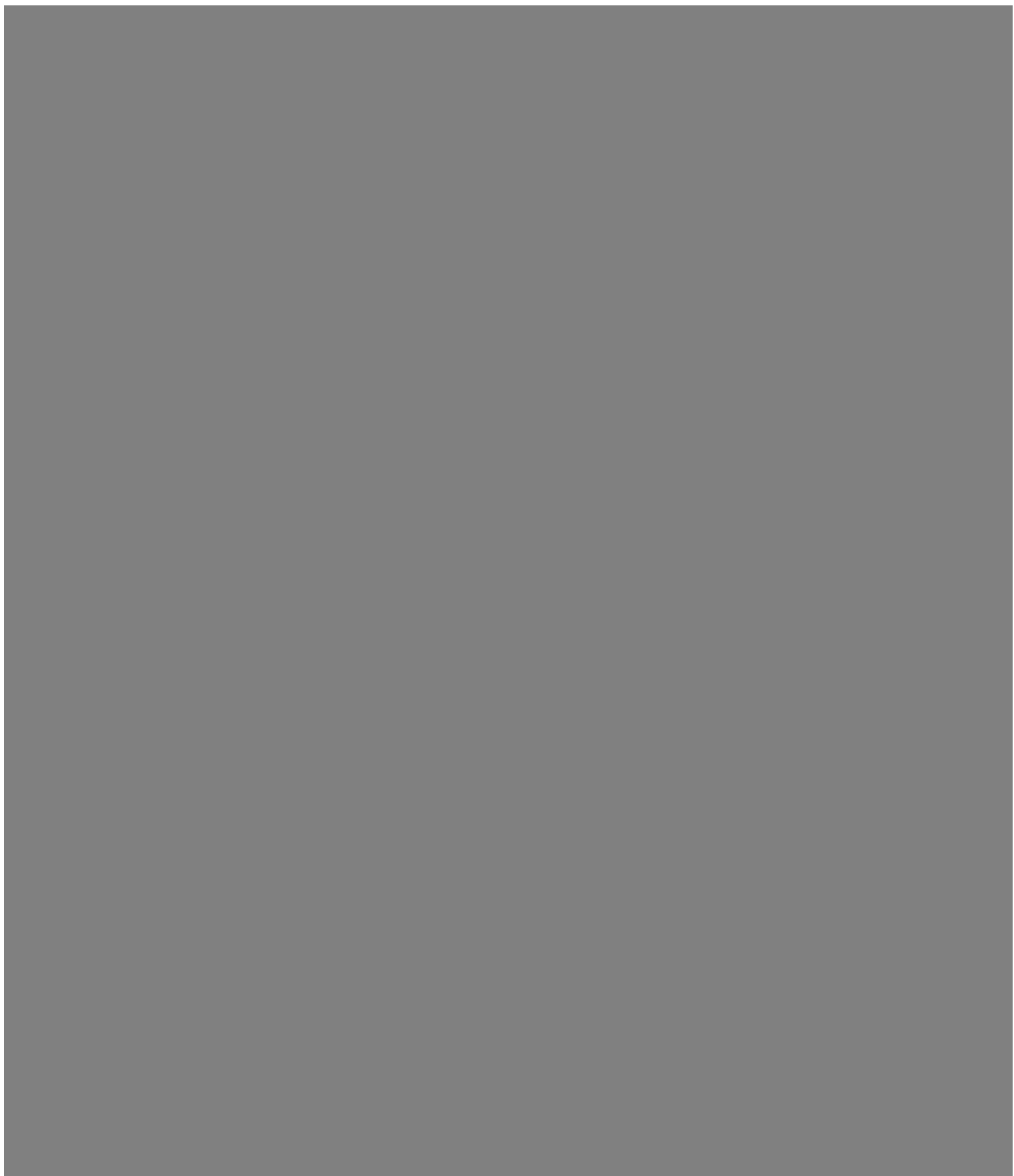
9.30 MT – met WBO; **zie stukken**

4.1.1

**Raming der voor de Tweede Kamer in 2021 benodigde uitgaven, alsmede
aanwijzing en raming van de ontvangsten**

GELEIDENDE BRIEF

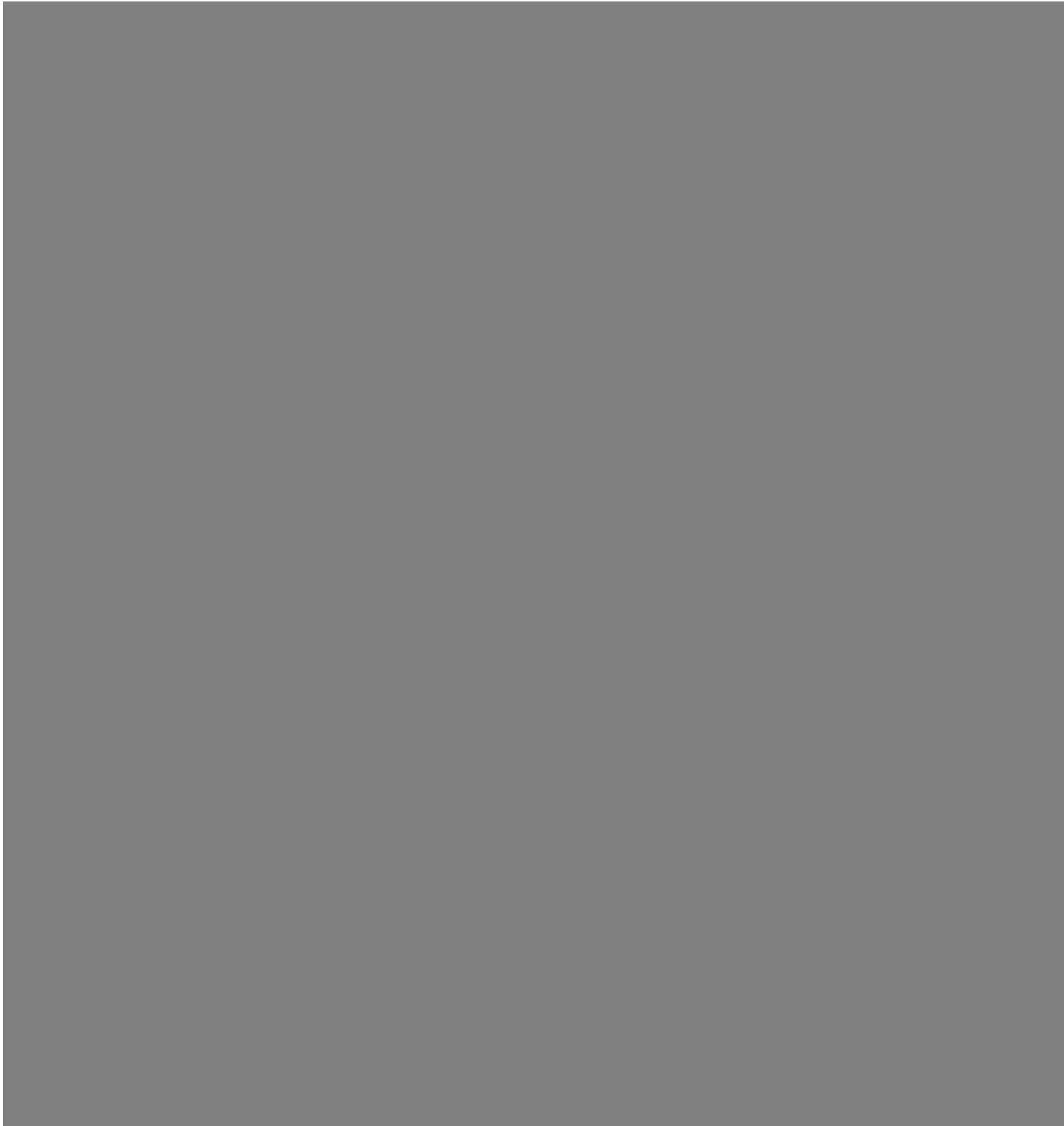

Integriteit

Tijdens de behandeling van de Raming voor 2020 is uitgebreid gesproken over het rapport van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer', dat is opgesteld onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten en in november 2018 is aangeboden aan het Presidium. De werkgroep werd ingesteld naar aanleiding van de tweede nalevingsrapportage van GRECO (Groep van Staten tegen Corruptie, onderdeel van de Raad van Europa). In het Ramingsdebat is reeds aangegeven dat het op een integere manier uitoefenen van het ambt van Kamerlid een eigen verantwoordelijkheid van Kamerleden is en blijft. Kamerleden zijn zich daar terdege van bewust. Tegelijkertijd is het van belang om de kenbaarheid van de bestaande integriteitsregels te vergroten en desgewenst te voorzien in advies over de toepassing ervan. Niet alleen ter bevordering van het aanzien van de Kamer als geheel, maar nadrukkelijk ook ter bescherming van individuele Kamerleden. Daarom heeft het Presidium, conform de eerste aanbeveling van de werkgroep-Van Oosten, een Gedragscode Leden Tweede Kamer der Staten-Generaal opgesteld, waarin geldende integriteitsregels worden samengebracht en toegelicht. Doel van de gedragscode is om de kenbaarheid en praktische bruikbaarheid van de regels te vergroten. In deze gedragscode wordt ook ingegaan op het contact met lobbyisten. De gedragscode is ter vaststelling voorgelegd aan de Kamer.

In lijn met de tweede en derde aanbeveling van de werkgroep-Van Oosten heeft het Presidium een onafhankelijk adviseur integriteit benoemd. Vanaf 1 januari 2020 kunnen Kamerleden contact opnemen met mevrouw Biesheuvel-Vermeijden, als zij behoefte hebben aan (vertrouwelijk) advies over integriteitsdilemma's – bijvoorbeeld met betrekking tot nevenfuncties, belangen of geschenken. De adviseur brengt jaarlijks een geanoniseerd jaarverslag uit aan het Presidium, dat vervolgens openbaar wordt gemaakt. In haar jaarverslag kan de adviseur aanbevelingen doen ter verheldering of verbetering van de integriteitsregels.

Met betrekking tot de vierde aanbeveling van de werkgroep – die ziet op toezicht en handhaving van de integriteitsregels – heeft de Kamer de motie-Van der Molen c.s met algemene stemmen aangenomen (Kamerstuk 35 166, nr. 20). De motie verzocht het Presidium ook de laatste aanbeveling van de werkgroep uit te werken en een voorstel te doen voor versterking van toezicht en handhaving van de integriteitsregels. Dat is inmiddels gebeurd. Kern van het voorstel is het instellen van een onafhankelijk college van onderzoek, dat klachten over de naleving van de gedragscode voor Kamerleden kan onderzoeken. Het voorstel is voorgelegd aan de Kamer, waarbij de commissie voor Binnenlandse Zaken is verzocht het voorstel in behandeling te nemen, in samenhang met de eerder voorgelegde gedragscode voor Kamerleden.

Namens het Presidium,

Khadija Arib
Voorzitter van de Tweede Kamer

**Raming der voor de Tweede Kamer in 2021 benodigde uitgaven, alsmede
aanwijzing en raming van de ontvangsten**

GELEIDENDE BRIEF

Integriteit

Tijdens de behandeling van de Raming voor 2020 is uitgebreid gesproken over het rapport van de werkgroep 'Integriteit Leden van de Tweede Kamer', dat is opgesteld onder voorzitterschap van het toenmalige Kamerlid Van Oosten en in november 2018 is aangeboden aan het Presidium. De werkgroep werd ingesteld naar aanleiding van de tweede nalevingsrapportage van GRECO (Groep van Staten tegen Corruptie, onderdeel van de Raad van Europa). In het Ramingsdebat is reeds aangegeven dat het op een integere manier uitoefenen van het ambt van Kamerlid een eigen verantwoordelijkheid van Kamerleden is en blijft. Kamerleden zijn zich daar terdege van bewust. Tegelijkertijd is het van belang om de kenbaarheid van de bestaande integriteitsregels te vergroten en desgewenst te voorzien in advies over de toepassing ervan. Niet alleen ter bevordering van het aanzien van de Kamer als geheel, maar nadrukkelijk ook ter bescherming van individuele Kamerleden. Daarom heeft het Presidium, conform de eerste aanbeveling van de werkgroep-Van Oosten, een Gedragscode Leden Tweede Kamer der Staten-Generaal opgesteld, waarin geldende integriteitsregels worden samengebracht en toegelicht. Doel van de gedragscode is om de kenbaarheid en praktische bruikbaarheid van de regels te vergroten. In deze gedragscode wordt ook ingegaan op het contact met lobbyisten. De gedragscode is ter vaststelling voorgelegd aan de Kamer.

In lijn met de tweede en derde aanbeveling van de werkgroep-Van Oosten heeft het Presidium een onafhankelijk adviseur integriteit benoemd. Vanaf 1 januari 2020 kunnen Kamerleden contact opnemen met mevrouw Biesheuvel-Vermeijden, als zij behoefte hebben aan (vertrouwelijk) advies over integriteitsdilemma's – bijvoorbeeld met betrekking tot nevenfuncties, belangen of geschenken. De adviseur brengt jaarlijks een geanoniseerd jaarverslag uit aan het Presidium, dat vervolgens openbaar wordt gemaakt. In haar jaarverslag kan de adviseur aanbevelingen doen ter verheldering of verbetering van de integriteitsregels.

Met betrekking tot de vierde aanbeveling van de werkgroep – die ziet op toezicht en handhaving van de integriteitsregels – heeft de Kamer de motie-Van der Molen c.s met algemene stemmen aangenomen (Kamerstuk 35 166, nr. 20). De motie verzocht het Presidium ook de laatste aanbeveling van de werkgroep uit te werken en een voorstel te doen voor versterking van toezicht en handhaving van de integriteitsregels. Dat is inmiddels gebeurd. Kern van het voorstel is het instellen van een onafhankelijk college van onderzoek, dat klachten over de naleving van de gedragscode voor Kamerleden kan onderzoeken. Het voorstel is voorgelegd aan de Kamer, waarbij de commissie voor Binnenlandse Zaken is verzocht het voorstel in behandeling te nemen, in samenhang met de eerder voorgelegde gedragscode voor Kamerleden.

Namens het Presidium,

Khadija Arib

Voorzitter van de Tweede Kamer

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

Personeels- reglement

Versie 1.0 | Datum 1 september 2020 | Status vastgesteld

Bijlage 3. Gedragscode Integriteit Tweede Kamer (OR)

Deze gedragscode is voor en door de Kamerambtenaren opgesteld. In divers samengestelde werkgroepen werd op verschillende momenten en manieren nagedacht en gesproken over welke waarden belangrijk genoeg zijn om in een gedragscode op te nemen en ook over het elkaar kunnen aanspreken op de naleving hiervan.

In verband met de inwerkingtreding van de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren op 1 januari 2020 is deze gedragscode 'technisch aangepast' en opgenomen in het Personeels-reglement van de Tweede Kamer. Dit houdt in dat de inhoud hetzelfde blijft maar dat verwezen wordt naar de CAO-Rijk en het Personeelsreglement Tweede Kamer. Op Plein2 is een verwijzing opgenomen naar de CAO en het personeelsreglement en de in deze gedragscode genoemde regelingen zijn gepubliceerd op (Plein2/organisatie/naslag/beleid en procedures).

Door de gedragscode, die bestaat uit kernwaarden en integriteitsregels, wordt inzichtelijk gemaakt waar wij als Kamerambtenaren voor staan en waar wij op willen en kunnen worden aangesproken. De kernwaarden zijn in de gedragscode opgenomen en dienen als achtergrond en toetssteen voor het gedrag van Kamerambtenaren en voor de integriteitsregels.

Kernwaarden:

Kernwaarden geven aan hoe wij willen werken. Ze vormen als het ware het onderliggende gedachtegoed voor (een aantal van) de integriteitsnormen en -regels die ook in de gedragscode aan de orde komen. Op deze wijze kan in situaties waarin de concrete integriteitsregels mogelijk onvoldoende houvast bieden, of waar deze afwezig zijn, op deze waarden worden teruggevallen.

Integriteitsregels:

Naast de kernwaarden zijn ook belangrijke integriteitsregels in de gedragscode opgenomen die voortvloeien uit de kernwaarden. Deze waarden en regels hebben betrekking op het handelen van Kamerambtenaren, zowel in hun contacten met externen als onderling.

In de inleiding van deze code wordt onder andere ingegaan op vragen zoals waarom integriteit belangrijk is voor de Tweede Kamer, wat onder integriteit moet worden verstaan, waarom het van belang is om een eigen gedragscode te hebben en wat onder goed ambtenaarschap verstaan moet worden. Vervolgens worden de kernwaarden benoemd en uitgebreid toegelicht. Ook worden specifieke regels, procedures en voorzieningen genoemd en uitgelegd. Tot slot komen de belangrijkste punten nogmaals terug in het nawoord.

INLEIDING

Waarom integriteit?

Kamerambtenaren bepalen in belangrijke mate het gezicht van de Tweede Kamer. Dit betekent dat het werken bij de Tweede Kamer niet alleen iets is om trots op te zijn, maar ook verplichtingen schept. Een Kamerambtenaar levert direct of indirect een bijdrage aan de samenleving als geheel. In ons werk zitten dan ook een aantal verantwoordelijkheden opgesloten. Vanuit deze verantwoordelijkheid is het vanzelfsprekend dat van Kamerambtenaren verwacht wordt dat zij zich integer gedragen. Integer gedrag zorgt voor vertrouwen. Men mag erop vertrouwen dat Kamerambtenaren in de uitoefening van hun taak niet alleen effectief en efficiënt zijn, maar ook betrouwbaar, zorgvuldig en eerlijk. De Kamerambtenaren hebben een voorbeeldfunctie. Dat komt concreet tot uiting in de wijze waarop zij hun werk uitvoeren, in de manier waarop zij optreden, ja zelfs hoe zij zich gedragen buiten diensttijd. Deze voorbeeldfunctie geldt voor alle Kamerambtenaren.

Wat is integriteit?

Integriteit komt concreet tot uiting in het handelen van mensen in uiteenlopende situaties en is een veelomvattend begrip. Vaak wordt bij het horen van 'integriteit' onmiddellijk gedacht aan fraude en corruptie. Maar integriteit heeft met veel meer dan alleen met fraude en corruptie te maken. Integriteit is een kwaliteitskenmerk voor het functioneren van personen en organisaties. Het geeft niet alleen de mate van onkreukbaarheid en betrouwbaarheid aan, maar is ook een maatstaf of iemand zich in zijn handelen laat leiden door de normen en waarden die kenmerkend zijn voor goed ambtenaarschap.

Waarom een eigen gedragscode?

Elke overheidsorganisatie is op grond van de Ambtenarenwet 2017 verplicht een integriteitsbeleid te voeren en als onderdeel daarvan een gedragscode te hebben. Dit geldt ook voor de Tweede Kamer. Deze gedragscode geeft op hoofdlijnen een samenhangend beeld van het integriteitsbeleid binnen de Tweede Kamer. In de gedragscode staan de dieperliggende (kern)waarden die ten grondslag liggen aan de concretere regelingen. Veel van wat in deze gedragscode opgenomen staat, zal voor de Kamerambtenaren niets nieuws zijn. De meeste regels bestaan al jaren en zie je ook bij andere overheidsorganen terug. Iedereen weet ook ongeveer wat wel en niet mag. De meeste integriteitsregels zullen dan ook op het eerste gezicht als iets vanzelfsprekends gezien worden. Toch kan er discussie ontstaan doordat anders gedacht kan worden over wat acceptabel is en wat niet. Waar liggen de grenzen? De gedragscode kan helpen antwoord te geven op deze vraag doordat hierin regels en afspraken staan die gelden voor ambtenaren bij de Tweede Kamer.

De gedragscode beoogt handvatten te geven voor situaties waarin Kamerambtenaren worden geconfronteerd met een integriteitsvraagstuk, het uitoefenen van de eigen verantwoordelijkheid en het maken van verantwoorde keuzen daarbij. Daarnaast kan de gedragscode gebruikt worden als hulpmiddel om met elkaar te praten over gewenst en integer gedrag en praktische vraagstukken over integriteit aan de orde te stellen. Daarbij kan het gaan om relaties met externe partijen, maar zeker ook over de onderlinge verhoudingen op de werkvloer en integer gedrag ten opzichte van elkaar. De gedragscode biedt ook duidelijkheid aan de samenleving. Burgers, maatschappelijke

organisaties en bedrijven weten wat het ethisch kader is waarbinnen Kamerambtenaren handelen en wat ze wel of niet mogen verwachten.

Goed ambtenaarschap en de eigen verantwoordelijkheid

Veel van de regels over wat een ambtenaar wel en niet behoort te doen, zijn neergelegd in formele voorschriften. Kamerambtenaren dienen zich bijvoorbeeld als een goed ambtenaar te gedragen (CAO-Rijk). Dat betekent dat ambtelijk vakmanschap wordt verwacht en dat de ambtenaar het werk goed, betrokken en gewetensvol doet en zich houdt aan de regels. Deze algemeen geformuleerde regel in de CAO-Rijk wordt voor wat betreft integriteit deels nader ingevuld in deze gedragscode. Het is zowel onmogelijk als onwenselijk om voor alle situaties regels op te stellen. In sommige gevallen ontbreken dus de regels of bieden zij om andere redenen onvoldoende houvast. Dan zal er een beroep gedaan moeten worden op het ethisch bewustzijn. Het komt dan aan op het vermogen van de ambtenaar om toch zelfstandig op een verantwoorde wijze te handelen naar de geest van de waarden en normen van de gedragscode en de organisatie.

Kamerambtenaren dienen ook in situaties waarin regels ontbreken, onduidelijk of zelfs in enige mate tegenstrijdig zijn, in staat te zijn om juiste en verantwoorde beslissingen te nemen. Indien een Kamerambtenaar twijfelt over de juiste beslissing, kan hij hierover praten met bijvoorbeeld zijn leidinggevende, zijn collega's of met zijn diensthoofd. Wanneer dit om welke reden dan ook niet mogelijk is, kan uiteraard ook altijd met een integriteitsvraagstuk aangeklopt worden bij de vertrouwenspersoon integriteit (VPI), die een advies kan geven.

KERNWAARDEN

Onpartijdigheid

Omdat ambtenaren het algemeen belang vertegenwoordigen, moet men erop kunnen vertrouwen dat de overheid niet bevooroordeeld of partijdig is. Dit geldt gezien de bijzondere positie van de Tweede Kamer met name voor Kamer-ambtenaren. Kamerambtenaren stellen zich onpartijdig en onafhankelijk op en dragen zorg voor het behoud van deze waarden gedurende de uitvoering van hun werkzaamheden. Taken en werkzaamheden worden uitgevoerd op een manier waarbij beslissingen gebaseerd zijn op feiten. Er is geen sprake van beïnvloeding door eigen gevoel of vooroordelen. Zelfs de schijn van afhankelijkheid, partijdigheid en belangenverstrengeling dient te worden voorkomen. Situaties waarin de persoonlijke belangen of de belangen van relaties door de belangen van de Tweede Kamer lopen, moeten worden vermeden.

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid betekent dat men erop moet kunnen vertrouwen dat afspraken of toezeggingen worden nagekomen of waargemaakt. Men moet op Kamer-ambtenaren kunnen rekenen. Verwachtingen en eisen met betrekking tot de taak- en functie-uitoefening dienen niet te worden beschaamd. Dit heeft betrekking zowel op gedrag als op het resultaat van de werkzaamheden en heeft te maken met de geloofwaardigheid van en vertrouwen in de Tweede Kamer. Dit vertrouwen staat of valt met de betrouwbaarheid van de individuele Kamerambtenaar.

Veel van wat hij doet, op welke plaats en op welk moment dan ook, heeft invloed op hoe anderen tegen Kamerambtenaren aankijken en daarmee op het vertrouwen dat in de organisatie moet kunnen worden gesteld.

Zorgvuldigheid

Een Kamerambtenaar dient zorgvuldig om te gaan met informatie waarover deze uit hoofde van zijn functie beschikt. Deze informatie mag uitsluitend worden aangewend voor het doel waartoe die is verstrekt en er moet bovendien rekening worden gehouden met de aard van de informatie (bijvoorbeeld politiek gevoelig, privacygevoelig of vertrouwelijk). Er dient zorgvuldig te worden omgegaan met informatie van Kamerleden, burgers, andere organisaties en collega's.

Er moet op kunnen worden vertrouwd dat informatie in goede handen is en niet gebruikt wordt voor andere doeleinden dan waarvoor zij verkregen is. Daarnaast dient iedere besluitvorming zorgvuldig te geschieden, onder andere door het betrekken in de afweging van alle relevante belangen en een juist gebruik van de gegeven bevoegdheden. Ook dient zorgvuldig met de door de dienst verstrekte middelen te worden omgegaan. Behalve apparatuur, kantoorartikelen en voertuigen behoren ook intranet-, email- en internetvoorzieningen daar nadrukkelijk toe. Aangezien dit publieke middelen zijn, mogen deze enkel worden gebruikt voor het doel waarvoor zij zijn verstrekt. Eveneens wordt zorgvuldig omgegaan met de ter beschikking staande financiële middelen, dat wil zeggen zuinig en efficiënt en ook dat deze enkel mogen worden gebruikt voor geoorloofde doelen.

Dienstbaarheid en respectvolle bejegening

De Kamerambtenaar staat ten dienste van alle Kamerbewoners en bezoekers van de Tweede Kamer. Dit vraagt een duidelijke klant- en servicegerichtheid. 'Ten dienste' betekent ook bereid zijn om, zo nodig, een extra stap te zetten. Gewerkt wordt aan een positieve en werkbare sfeer waarbij collega's en bezoekers positief en correct worden bejegend. Het handelen is altijd gericht op het belang van alle betrokkenen zoals dit van de medewerkers kan en mag worden verwacht.

Hierbij dient gedacht te worden aan termen als: respect, fatsoen, samenwerking, klantgerichtheid en voorkomen van discriminatie. De respectvolle bejegening is niet alleen gericht op de mens, maar ook op materiaal en werkomgeving. De middelen die door de Kamer ter beschikking zijn gesteld, worden op een zodanige wijze gebruikt dat deze middelen te allen tijde inzetbaar zijn ten behoeve van de uitvoering van de taak. Een onderdeel van een respectvolle bejegening is het zich onthouden van discriminatie. Deze, ook wettelijk verankerde, waarde houdt in dat discriminatie --in welke vorm dan ook-- moet worden voorkomen en waar zij zich voordoet, bestreden. Het gaat om het voorkomen van discriminatie binnen de organisatie, maar ook om het voorkomen van mogelijke discriminatie van mensen buiten de overheidsorganisatie.

SPECIFIEKE REGELS, PROCEDURES EN VOORZIENINGEN

Voorkomen van ongewenste omgangsvormen

Kamerambtenaren hebben recht op een veilige en plezierige werkomgeving. Om prettig te kunnen samenwerken, is het belangrijk dat collega's respect voor elkaar hebben. Dat betekent dat Kamerambtenaren hun werkzaamheden verrichten zonder daarbij onderscheid te maken op grond van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of andere persoonsgebonden kenmerken. Om prettig te kunnen samenwerken, is het belangrijk dat collega's respect hebben voor elkaar. Seksuele intimidatie is een uiting van het tonen van gebrek aan respect en een aantasting van iemands persoonlijke integriteit.

Er bestaat bij de Tweede Kamer een Beleid ongewenste omgangsvormen. Onder 'ongewenste omgangsvormen' wordt verstaan al het gedrag, waaronder uitingen van welke aard dan ook, waarbij de persoonlijke integriteit van medewerkers niet wordt gerespecteerd. Het Beleid ongewenste omgangsvormen geeft de kaders aan voor de wijze waarop wij met elkaar moeten omgaan. Ook wordt duidelijk gemaakt wat er gedaan kan worden als er sprake is van ongewenst gedrag. Worden er grenzen overschreden, dan is het verstandig om eerst de leidinggevende aan te spreken. In de meeste gevallen moet die ervoor kunnen zorgen dat het ongewenste gedrag stopt. Is dat niet het geval, of zijn er redenen om de leidinggevende niet aan te spreken, dan kunnen medewerkers die te maken hebben (gehad) met ongewenst gedrag, hun verhaal kwijt bij een onafhankelijke deskundige: de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen (VPOO). De VPOO kan, anders dan de vertrouwenspersonen integriteit (VPI), alleen benaderd worden als er sprake is van (vraagstukken rondom) ongewenste omgangsvormen. De VPI kan ook benaderd worden als er sprake is van vraagstukken met betrekking tot integriteit in het algemeen. Als een slachtoffer van ongewenst gedrag echter geen vertrouwen (meer) heeft in een informele oplossing, bijvoorbeeld via bemiddeling, kan hij een klacht indienen bij de klachtencommissie.

Een klacht moet altijd schriftelijk en uiterlijk 2 jaar na de confrontatie met de ongewenste omgangsvorm(en) ingediend worden. Het is niet mogelijk om anoniem een klacht in te dienen. De klachtencommissie bepaalt na zorgvuldig onderzoek of er daadwerkelijk sprake is van ongewenst gedrag.

De leidinggevende van de medewerker die ongewenst gedrag vertoont, krijgt binnen 4 weken advies over de maatregel of sanctie. De contactgegevens van de Vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen en de Klachtencommissie staan op Plein2.

Geschenken en voordelen

Het kan voorkomen dat een Kamerambtenaar iets aangeboden krijgt van een zakelijke relatie, wellicht om de Kamerambtenaar te bedanken of de relatie te verbeteren. Ook kan hiermee geprobeerd worden de Kamerambtenaar te beïnvloeden of wellicht een tegenprestatie te verlangen.

Om de onafhankelijkheid van de Kamerambtenaar te waarborgen, mag een dergelijk geschenk dan ook niet zomaar worden aangenomen en soms in het geheel niet. Onder bepaalde omstandigheden is het aanvaarden van een geschenk wel toelaatbaar. Voor het kunnen aanvaarden van geschenken of diensten gelden de volgende criteria:

- Kamerambtenaren moeten indien zij een geschenk of gunst krijgen aangeboden, dit altijd melden aan hun direct leidinggevende. Deze stelt het diensthoofd in kennis;
- Het diensthoofd kan besluiten om geschenken die wel acceptabel zijn, in de dienst/afdeling te brengen voor algemeen gebruik of om die te verloten onder de medewerkers;
- Per 12 maanden mag door een ambtenaar niet meer dan één keer per leverancier/relatie een geschenk of gunst van maximaal € 50,- worden aanvaard;
- Geschenken of gunsten met een waarde van meer dan € 50,- moeten in ieder geval worden geweigerd dan wel teruggestuurd;
- Geschenken mogen nooit op het huisadres worden ontvangen. Leveranciers/relaties worden hier, voor zover nodig, per brief op gewezen;
- Uitnodigingen worden altijd besproken in het werkoverleg of met de direct leidinggevende. Deze stelt het diensthoofd in kennis. Zodoende kan in alle openheid worden bepaald of een uitnodiging kan worden geaccepteerd;
- Uitstapjes, reizen, diners, lunches e.d. worden in principe niet bekostigd door derden. Gemaakte kosten kunnen conform de regels, na toestemming van het diensthoofd, bij de stafdienst Financieel Economische Zaken (FEZ) worden gedeclareerd;
- Een diensthoofd kan in afwijking van bovenstaande regels, op grond van bepaalde specifieke omstandigheden, bepalen om de grens van de waarde van geschenken lager te stellen. Tevens kan worden bepaald dat er andere bezwaren bestaan tegen het aanvaarden van geschenken of gunsten.

Frequent flyer program

Luchtvaartmaatschappijen bieden hun klanten de mogelijkheid om gebruik te maken van het zogenaamde frequent flyer program. Door hier gebruik van te maken verdient een reiziger – op persoonlijke titel – punten gerelateerd aan de vluchtafstand en vliegtuigklasse. Door de keuze van maatschappij, vertrekdata en traject kan direct invloed uitgeoefend worden op de omvang van de cadeaus. Omdat op deze wijze op persoonlijke titel cadeaus kunnen worden verworven, is het gebruik van het frequent flyer program tijdens dienstreizen voor persoonlijke doeleinden niet toegestaan.

Nevenwerkzaamheden

In beginsel mag een Kamerambtenaar naast zijn hoofdfunctie nevenwerkzaamheden verrichten. Nevenwerkzaamheden zijn alle betaalde en onbetaalde werkzaamheden die niet voortvloeien uit de dienstbetrekking bij de Tweede Kamer, zowel binnen als buiten de normale diensttijd. Een paar willekeurige voorbeelden van nevenfuncties zijn: examinator, bestuurder van een sportvereniging, schilder, adviseur van een onderzoeksbureau.

Er dient voorkomen te worden dat ten gevolge van nevenwerkzaamheden situaties ontstaan waarin van belangenverstremgeling of botsing van belangen sprake is. Er zijn ook nevenwerkzaamheden die altijd verboden zijn.

Dit zijn nevenwerkzaamheden waardoor een goede vervulling van de functie of het goed functioneren van de openbare dienst niet in redelijkheid zou zijn verzekerd.

Het voorgaande houdt ook in dat het Kamerambtenaren niet is toegestaan reclame te maken voor werkzaamheden die in privé-tijd als nevenwerkzaamheid uitgevoerd worden.

De Kamerambtenaar beoordeelt zelf in eerste instantie of een nevenwerkzaamheid al dan niet is toegestaan, of hij deze moet melden of dat een melding achterwege kan blijven. Bij twijfel wordt aangeraden altijd een melding te doen. Zo wordt voorkomen dat er een verkeerde afweging wordt gemaakt. Medewerkers worden bij indiensttreding en tijdens het dienstverband over dit onderwerp geïnformeerd.

Financiële belangen en transacties met effecten

Het is mogelijk dat een Kamerambtenaar financiële belangen heeft in bedrijven waarbij een relatie met de ambtelijke functie is te onderkennen of dat hij in effecten handelt of dit laatste van plan is te gaan doen. Dan is het belangrijk te weten dat hiervoor binnen de overheid (aanvullende) regels zijn ter voorkoming van ongewenste belangenverstremgeling.

Er bestaat een wettelijk verbod op het handelen in effecten met gebruik van voorwetenschap. Het is mogelijk dat de Kamerambtenaar in zijn functie kan beschikken over koersgevoelige informatie. Dit is vertrouwelijke, niet-openbare informatie over een rechtspersoon waarvan de openbaarmaking invloed kan hebben op de koers van effecten. Hij mag deze informatie dan ook op geen enkele manier gebruiken, noch door zelf in effecten te handelen noch door die informatie aan derden te verstrekken. De (aanvullende) regels komen erop neer dat het bevoegd gezag binnen zijn gezagsbereik functies aanwijst waaraan in het bijzonder het risico van financiële belangenverstremgeling of het risico van oneigenlijk gebruik van koersgevoelige informatie kan zijn verbonden. Bekleedt een Kamerambtenaar een functie die als zodanig wordt aangewezen, dan rust op hem een meldplicht met betrekking tot financiële belangen of het bezit van en transacties met effecten die de belangen van de dienst kunnen raken. Er wordt dan beoordeeld in hoeverre de financiële activiteiten zich verdragen met de werkzaamheden in de functie.

E-mail, intranet, internet en social media

E-mail en internet

Tijdens het werk kan de Kamerambtenaar gebruikmaken van e-mail en internet media. Hierbij is iedere ambtenaar zelf verantwoordelijk voor zijn of haar gedrag op het internet.

Omdat de bedrijfsmatige gebruiker van het internet wordt geassocieerd met de Tweede Kamer, heeft de Tweede Kamer in de 'Gedragsregeling voor de digitale werkplek' hierover regels vastgesteld. Het doel van deze regeling is de Kamerambtenaar bekendmaken met een aantal gedragsregels om te voorkomen dat de belangen van de Tweede Kamer op de een of andere manier geschaad kunnen worden. Aan het gebruik van internet zijn risico's verbonden.

De meeste van deze risico's worden door technische maatregelen beperkt. Er blijven echter risico's over die niet met technische middelen zijn te beperken. Vandaar dat deze gedragsregels zijn opgesteld om de normen van de professionaliteit en integriteit van de Tweede Kamer ten opzichte van haar contacten en de samenleving en van de medewerkers ten opzichte van elkaar te handhaven.

Het e-mail, intranet- en internetsysteem wordt aan de werknemer voor zakelijk gebruik ter beschikking gesteld. Gebruik ervan is verbonden aan taken die voortvloeien uit de functie. Beperkt persoonlijk gebruik van deze systemen is evenwel toegestaan, mits dit niet storend is voor de dagelijkse werkzaamheden, de functievervulling niet schaadt en geen verboden gebruik oplevert.

Social Media

'Social media' is een verzamelnaam voor alle toepassingen op het internet waarmee het mogelijk is met elkaar te communiceren en informatie te delen. Zij kenmerken zich doordat juist de gebruikers de inhoud bepalen. Grote groepen mensen komen er samen om te communiceren over onderwerpen die zij belangrijk vinden. Hierdoor kan informatie razendsnel verspreid worden. Voorbeelden van social media zijn: Facebook, LinkedIn en Twitter. Social media bieden de mogelijkheid om op een informele en eenvoudige manier informatie met het eigen netwerk te delen, maar juist daarin schuilen ook grote risico's. Opvallend eenvoudig kan namelijk bedrijfs- en/of politieke kritische informatie de wereld over gaan. Deze zaken kunnen – bedoeld of onbedoeld – de reputatie van de Tweede Kamer schaden. Om die reden geeft de Tweede Kamer in de Gedragsregeling voor de digitale werkplek' richtlijnen voor verantwoord gebruik van social media.

Er mag geen gebruikgemaakt worden van het logo of de huisstijl van de Tweede Kamer. Officiële mededelingen of contacten met de pers dienen altijd via de stafdienst Communicatie te lopen. Ook als er getwijfeld wordt of een publicatie raakvlakken heeft met de Tweede Kamer, als op het internet feitelijke onjuistheden staan over de Tweede Kamer of als een discussie de verkeerde kant op dreigt te gaan, dient er contact te worden gezocht met de leidinggevende en de stafdienst Communicatie.

Inkoop

Het inkopen van goederen of diensten behoort onafhankelijk te gebeuren. Het is de taak van de Kamerambtenaar om te voorkomen dat middelen als geschenken hem beïnvloeden bij het inkoop- of inhuurproces.

Als er bij de andere partij iemand is die de Kamer-ambtenaar privé kent, laat de Kamerambtenaar de aankoopbeslissing altijd door iemand anders nemen. Inkopen of aanbesteden kan op verschillende manieren plaatsvinden. Dit is afhankelijk van de (geschatte) hoogte van het bedrag dat met de offerte is gemoeid.

De Tweede Kamer heeft de verantwoordelijkheid om op een rechtmatige, efficiënte en integere wijze te besteden omdat hiervoor gemeenschapsgelden worden aangewend. Gelet op deze verantwoordelijkheid is het noodzakelijk om te beschikken over een helder en eenduidig beleid om onrechtmatig, niet-efficiënt en niet-integer aanbesteden te voorkomen en de daarmee gepaard gaande risico's, zoals schadeclaims en gerechtelijke procedures e.d., te beperken. Hierbij gelden ook de drie beginselen van de Europese aanbestedingsrichtlijnen: transparantie, objectiviteit en non-discriminatie. Deze beginselen hanteert de Tweede Kamer voor al haar inkopen. Hiermee onderstreept ze het belang van openbare controle op bestuurlijke en ambtelijke integriteit, en de doelmatige besteding van publieke gelden. Een belangrijke randvoorwaarde is dat de inspanningen, die noodzakelijk is om aan deze beginselen te kunnen voldoen, past bij de grootte van de inkopen.

Draaideurconstructie

Om vriendjespolitiek, oneerlijke concurrentie of schijn van belangenverstremming te voorkomen, is het niet toegestaan een voormalig Kamerambtenaar binnen twee jaar na zijn ontslag in te huren om opnieuw werkzaamheden te verrichten. Hij mag evenmin gedurende dezelfde periode bij de uitvoering worden betrokken van overeengekomen werkzaamheden van een bureau waaraan hij zich heeft verbonden. Van deze regel kan alleen worden afgeweken indien in het kader van een beëindiging van het dienstverband afspraken met hem zijn gemaakt om na zijn ontslag nog gedurende een bepaalde, aan te geven tijd, werkzaamheden te verrichten teneinde de overstap naar een nieuwe functie te vergemakkelijken.

Omgaan met informatie/geheimhouding/vrijheid van meningsuiting

Een Kamerambtenaar heeft vaak toegang tot vertrouwelijke informatie of informatie waarvoor buitenstaanders belangstelling hebben. Het spreekt voor zich dat met dergelijke informatie zorgvuldig dient te worden omgegaan. Het gaat hier dan niet alleen om informatie waarover de Kamerambtenaar uit hoofde van zijn functie beschikt bijvoorbeeld uit besloten overleggen of vertrouwelijke stukken, maar ook over informatie die op een informele manier tot hem komt. Aan de andere kant heeft de Kamerambtenaar het recht van vrije meningsuiting. Hij mag echter geen uitlatingen doen die zijn functioneren of de Tweede Kamer kunnen schaden. Het grondrecht op vrije meningsuiting van de ambtenaar is niet absoluut. De grens ligt daar waar een goede functievervulling of een goede functionering van de openbare dienst, voor zover deze in verband staat met de functievervulling, niet in redelijkheid is verzekerd. De Kamerambtenaar is zelf verantwoordelijk voor wat hij zegt of doet. Heeft deze twijfels over wat hij wel of niet kan zeggen, dan kan hij altijd met zijn leidinggevende overleggen.

Ongewenste privécontacten

Men moet er op kunnen vertrouwen dat de Tweede Kamer een fatsoenlijke en integere organisatie is. Kamerambtenaren dienen zich er van bewust te zijn dat bepaalde gedragingen en/of bepaalde contacten in de privésfeer de Tweede Kamer in een negatief daglicht (kunnen) stellen en in strijd kunnen zijn met het goed ambtenaarschap. Ook al zijn deze gedragingen en/of contacten op zichzelf niet strafbaar.

Het wordt daarom ongewenst geacht dat Kamerambtenaren willens en wetens in omgevingen met personen verkeren waarvan zij kunnen weten dat die min of meer structureel misdrijven plegen en waarbij deze personen zich daar ook op laten voorstaan dan wel daar openlijk voor uitkomen. Bijvoorbeeld in de vorm van lidmaatschap van een vereniging waarvan individuele leden zich schuldig maken aan crimineel gedrag of door het onderhouden van contacten met dergelijke verenigingen en personen.

Of er in een specifieke situatie sprake is van een gebrek aan goed ambtenaarschap, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval en is mede afhankelijk van de functie die de Kamerambtenaar vervult. Sommige functies hebben een groter integriteitsrisico waardoor er zwaardere eisen gesteld mogen worden aan de Kamerambtenaar die deze functie vervult.

Contacten met individuele Kamerleden

Het zorgvuldig omgaan met informatie strekt zich ook uit tot informatie die betrekking heeft op of afkomstig is van Kamerleden. De Kamerambtenaar dient discreet met deze informatie om te gaan. Het is niet toegestaan naar buiten te treden met informatie over wat Kamerleden hebben gezegd of gedaan of deze voor een ander doel te gebruiken dan waar het voor verstrekt is. Kamerambtenaren dienen zich tijdens het uitvoeren van werkzaamheden politiek neutraal op te stellen en te gedragen. Als algemeen uitgangspunt geldt dat Kamerambtenaren hun positie bij de Kamer niet mogen aanwenden voor privédoeleinden. Dit geldt ook voor de contacten die zij hebben met Kamerleden.

Functionele contacten met de pers

De Kamerambtenaar geeft zich rekenschap van het feit dat hij bij de uitoefening van zijn functie namens of ten behoeve van de Tweede Kamer optreedt. Verzoeken van journalisten voor informatie over een bepaald onderwerp worden doorverwezen naar de stafdienst Voorlichting. De Kamerambtenaar is verplicht tot geheimhouding van hetgeen hem in verband met zijn functie ter kennis is gekomen.

Afleggen eed of belofte

Kamerambtenaren vervullen een bijzondere positie en maken deel uit van een overheidsorganisatie die onder andere de democratische waarden van de rechtsstaat beschermt. Daarom worden er voor wat betreft de integriteit hoge eisen gesteld aan de medewerkers. Nieuwe medewerkers bij de Kamer nemen deel aan een introductiebijeenkomst waarna de beëdiging (eed of belofte) door ████████ plaatsvindt.

Hoewel iedereen zich aan de wet moet houden, wordt met het afleggen van de eed of belofte nog eens expliciet onder de aandacht gebracht dat de Grondwet en alle overige wetten moeten worden geëerbiedigd, zodat de ambtenaar zich bewust is van de verantwoordelijkheden die zijn functie meebrengt.

Vertrouwenspersoon integriteit (VPI)

Deze code geeft een aantal handvatten hoe te handelen in situaties waarin integriteit een rol speelt. Er zullen zich in de praktijk echter altijd situaties voordoen die in deze code niet of niet uitputtend aan de orde zijn geweest. In dergelijke gevallen is het verstandig te rade te gaan bij een leidinggevende.

Indien er redenen zijn om uw leidinggevende niet aan te spreken, kunt u uw verhaal kwijt bij de vertrouwenspersoon integriteit (VPI). Deze biedt de medewerker in vertrouwelijkheid een luisterend oor en kan hem adviseren hoe met een integriteitsvraagstuk om te gaan.

Als er sprake is van een ambtsmisdrijf, is de ambtenaar verplicht hiervan aangifte te doen bij de officier van justitie. Daarnaast moeten vermoedens van misstanden worden gemeld (zie onder klokkenluidersregeling). In al deze gevallen kan hij zich wenden tot een VPI. Naast het geven van advies aan de medewerker kan deze helpen om misstanden intern aan de orde te stellen en de medewerker eventueel de weg te wijzen naar de Onderzoeksraad Integriteit Overheid (OIO). Bovendien heeft deze een signalerende rol naar het management. De VPI werkt in principe (tenzij er sprake is van een ambtsmisdrijf) op basis van anonimiteit en vertrouwelijkheid. Zie ook hoofdstuk 13 van de CAO-Rijk.

Klokkenluidersregeling

Vermoedt of constateert een Kamerambtenaar dat er sprake is van een misstand, dan is hij verplicht hiervan melding te maken. Hiervoor gelden procedures, voorwaarden, rechten en plichten. Een vermoeden van een misstand is een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden van:

- een schending van wettelijke voorschriften of beleidsregels;
- een gevaar voor de gezondheid, de veiligheid of het milieu;
- een onbehoorlijke wijze van handelen of nalaten, die een gevaar vormt voor het goed functioneren van de Kamer.

Uitgangspunt van de regeling is dat een vermoeden van een misstand primair intern bij de leidinggevende wordt gemeld. Is deze betrokken bij de misstand, dan kan hij zich richten tot de naast hogere leidinggevende. Als het niet gewenst is om de melding bij de leidinggevende te doen, kan dit bij de vertrouwenspersoon integriteit of, indien daartoe aanleiding bestaat, rechtstreeks bij de Onderzoeksraad Integriteit Overheid. De regels voorzien in anonimiteit van de melder en in een zorgvuldige procedure. De leidinggevende of de vertrouwenspersoon meldt ██████████ dat een melding is ingediend. Daarop volgt een interne of een externe procedure. De interne procedure ziet er globaal als volgt uit:

De medewerker doet zijn of haar melding bij de leidinggevende of bij de vertrouwenspersoon. De melding wordt doorgegeven aan [REDACTED] . [REDACTED] :

1. bevestigt de melder de ontvangst van de melding;
2. informeert degene over wie de melding gaat, tenzij daarmee het onderzoeksbelang wordt geschaad;
3. stelt een onderzoek in;
4. toetst of de melding ontvankelijk is;
5. informeert de melder en de vertrouwenspersoon over de procedure;
6. deelt de bevindingen van het onderzoek binnen 12 weken aan de melder en de vertrouwenspersoon mee.

De externe procedure is van toepassing indien een melding rechtstreeks bij de Onderzoeksraad Integriteit Overheid wordt ingediend en is globaal hetzelfde als de interne procedure, waarbij de commissie in plaats van [REDACTED] verantwoordelijk is voor de procedure.

Als gevolg van het te goeder trouw melden van een vermoeden van een misstand wordt geen besluit met nadelige gevolgen voor de rechtspositie van een melder genomen. De Kamer draagt er zorg voor dat een melder niet op andere wijze bij de uitoefening van zijn functie nadelige gevolgen ondervindt ten gevolge van die melding.

Straf

Kamerambtenaren dienen zich als een goed ambtenaar te gedragen. Als de Kamerambtenaar toch iets doet wat niet mag of juist niets doet terwijl hij wel iets had moeten doen, kan de Kamerambtenaar een straf opgelegd worden. Ook kan de Kamerambtenaar worden geschorst. Zie Hoofdstuk 15 van de CAO-Rijk. Ook gedragingen in de privétijd kunnen onder omstandigheden plichtsverzuim opleveren. Het moet dan gaan om gedrag waardoor de belangen van de dienst worden geschaad of waardoor diens integriteit voor zover deze in verband staat met zijn functievervulling in het geding is.

Nawoord

De belangrijkste integriteitsregels zijn in deze gedragscode opgenomen. De informatie die in de gedragscode is opgenomen, zal de Kamerambtenaar helpen bij het beantwoorden van integriteitsvraagstukken. Hoe ga ik om met vertrouwelijke informatie? Wat moet ik doen als ik een misstand wil melden? Welke geschenken mag ik aannemen? Op deze vragen en meer kan aan de hand van de verschillende regelingen die we kennen binnen de Tweede Kamer, een antwoord worden gegeven. Natuurlijk zijn er ook vragen te bedenken waarop niet zo snel een antwoord te geven is. Bij het beantwoorden van zulke vraagstukken is het altijd van belang stil te staan bij de Kernwaarden die binnen de Tweede Kamer gelden:

- Onpartijdigheid
- Betrouwbaarheid
- Zorgvuldigheid

- Dienstbaarheid en respectvolle bejegening

Een Kamerambtenaar is zich bewust van de bijzondere positie die hij vervult en handelt altijd vanuit deze vier Kernwaarden. Hoewel de gedragscode een groot aantal handvatten biedt, kan nooit alles uitputtend geregeld worden. Het komt dan aan op het vermogen van de Kamerambtenaar om toch zelfstandig op een verantwoorde wijze te handelen naar de geest van de waarden en normen van de organisatie.

Naast de verschillende regels en Kernwaarden dient er dan ook altijd een beroep te worden gedaan op het eigen morele besef. Door een beroep te doen op het gezonde verstand kan al een heel eind gekomen worden. Ook kan in gevallen van twijfel gepraat worden met collega's, leidinggevenden of de VPI.

Bijlage 5.   Beleid ongewenste omgangsvormen (OR)

April 2016

- 1   Inleiding
       Terugblik
       Bronvermelding
       Leeswijzer
- 2   Wettelijk kader
- 3   Code ter voorkoming en bestrijding ongewenste omgangsvormen
- 4   Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer
  - 4.1   Inleiding
  - 4.2   Klachtenregeling
  - Algemene bepalingen*
  - Artikel 1   Werkingsgebied
  - Artikel 2   Begripsbepalingen
  - Artikel 3   Indienen melding of klacht
  - Vertrouwenspersonen*
  - Artikel 4   Benoeming
  - Artikel 5   Taakomschrijving
  - Klachtencommissie*
  - Artikel 6   Algemeen
  - Artikel 7   Samenstelling
  - Artikel 8   Benoeming secretaris
  - Artikel 9   Het indienen van een klacht
  - Artikel 10   Vaststellen (niet) ontvankelijkheid klacht
  - Artikel 11   Benoeming bemiddelaar
  - Artikel 12   Horen klager en aangeklaagde
  - Artikel 13   Advies van de klachtencommissie
  - Artikel 14   Beslissing van het bevoegd gezag
  - Artikel 15   Rapportage behandelde klachten
  - Artikel 16   Opslag en bewaartermijn klachtdossier
  - Restbepalingen*
  - Artikel 17   Waarborgen
  - Artikel 18   Faciliteiten
  - Artikel 19   Vertrouwelijkheid
  - Artikel 20   Periodiek overleg
  - Artikel 21   Bevestiging en ondertekening
- 5   Termijnen klachtenregeling
- 6   Benoemingsprocedure vertrouwenspersonen
  - 6.1   Inleiding
  - 6.2   Taakomschrijving
  - 6.3   Profiel
  - 6.4   Verdeelcriteria
  - 6.5   Verdeelsleutel
  - 6.6   Voordracht en benoeming
  - 6.7   Faciliteiten en waarborgen

7	Benoemingsprocedure klachtencommissie	7.1
	Inleiding	7.2
	Taak en werkwijze	7.3
	Samenstelling en profiel	7.4
	Voordracht en benoeming	
	7.5 Faciliteiten en waarborgen	
8.	Training vertrouwenspersonen en klachtencommissie	
9.	Interne communicatie	

1 Inleiding

Het Beleid ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer is onderdeel van het overkoepelende Arbobeleid van de Tweede Kamer dat gebaseerd is op drie verschillende aspecten: veiligheid, gezondheid en welzijn. Het vindt zijn grondslag in de per 1 januari 2007 in de Arbeidsomstandighedenwet opgenomen bepaling dat van de werkgever wordt verwacht dat deze binnen het algemene arbeidsomstandigheden-beleid beleid voert om psychosociale arbeidsbelasting (PSA) tegen te gaan. Onder PSA wordt verstaan: de factoren direct of indirect onderscheid met inbegrip van seksuele intimidatie, agressie en geweld, pesten en werkdruk, in de arbeidssituatie die stress teweeg brengen. Stress is een toestand die als negatief ervaren lichamelijke, psychische of sociale gevolgen heeft. Volgens art. 3.2 van de Arbeidsomstandighedenwet moet de werkgever beleid voeren dat erop is gericht PSA te voorkomen of in ieder geval te beperken. Daarnaast heeft de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer de Gedragscode Integriteit vastgesteld. Het onderwerp ongewenste omgangsvormen maakt daar ook onderdeel van uit maar heeft alleen betrekking op de ambtelijke organisatie.

Terugblik

Sinds 1993 bestaat bij de Tweede Kamer beleid ter bestrijding en voorkoming van seksuele intimidatie. In het kader van dit beleid zijn vertrouwenspersonen benoemd uit de verschillende geledingen, is een klachtenregeling opgesteld en een klachtencommissie geïnstalleerd. Bij de evaluatie van het beleid in 1997 is een aantal aanbevelingen gedaan voor de verdere ontwikkeling van het beleid. In 2003 is het beleid verbreed tot bestrijden en voorkomen van allerlei vormen van ongewenst gedrag, zoals seksuele intimidatie, discriminatie, agressie en geweld, pesten en treiteren. De verbreding heeft gevolgen gehad voor de inhoud van het beleid, maar ook voor de klachtencommissie en de vertrouwenspersonen, die immers een veel groter scala aan deskundigheden moeten hebben.

Bronvermelding

- Regeling opvang en klachtenprocedure ongewenste omgangsvormen voor het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Staatscourant 1 april 2009.
- Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen EZ (ministerie van Economische Zaken), Staatscourant 18 februari 2005.

Leeswijzer

Dit document begint met de beschrijving van het wettelijk kader (hoofdstuk 2). Daarna volgt een (gedrags)code om een werkomgeving te bereiken op basis van gelijkwaardigheid (hoofdstuk 3). Vervolgens is de klachtenregeling opgenomen (hoofdstuk 4). De termijnen die verspreid in de regeling staan, zijn apart nog eens in een schema geplaatst (hoofdstuk 5).

De benoemingsprocedures van vertrouwenspersonen en klachtencommissie zijn uitgewerkt in twee hoofdstukken (hoofdstuk 6 en 7).

Daarna is er aandacht voor de training van vertrouwenspersonen en klachtencommissie (hoofdstuk 8) en besluit het document met de middelen waarmee het beleid intern onder de aandacht blijft (hoofdstuk 9).

2 Wettelijk kader

- Bij art. 1 van de Grondwet is het in Nederland verboden onderscheid te maken tussen mensen wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras en geslacht op welke grond dan ook. Verder is er het Internationaal Verdrag ter uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie, artt. 137c e.v. en 429 quater van het Wetboek van Strafrecht.
- Er is wetgeving die tot doel heeft ongelijke behandeling in specifieke sectoren van het maatschappelijk leven te bestrijden, zoals de Wet gelijke behandeling, de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen en de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid.
- In de Arbeidsomstandighedenwet is opgenomen dat van de werkgever wordt verwacht dat de werkgever binnen het algemene arbeidsomstandigheden-beleid, beleid voert om PSA tegen te gaan.
- De Ambtenarenwet 2017 verplicht de werkgever integriteitsbeleid te voeren. Het onderwerp ongewenste omgangsvormen maakt bij de Tweede Kamer ook onderdeel uit van het integriteitsbeleid van de Tweede Kamer. Dit beleid heeft alleen betrekking op de ambtelijke organisatie.
- Hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (Klachtbehandeling) is van toepassing en bevat een regeling van een aantal minimumvereisten waaraan de interne behandeling van klachten door bestuursorganen moet voldoen.

3 Code ter voorkoming en bestrijding ongewenste omgangsvormen

3.1 Inleiding

De code is een nuttig en zinvol instrument voor het Beleid ongewenste omgangsvormen. Een centraal vastgestelde code biedt de klachtencommissie een normerend kader om grensoverschrijdend gedrag als zodanig te kunnen beoordelen.

3.2 Doel en reikwijdte

Het doel van de code is de bevordering van een alerte en effectieve naleving van het verbod op discriminatie en daarmee het scheppen van een werkomgeving waarin gelijkwaardigheid en non-discriminatie vanzelfsprekend zijn. Hieronder wordt ook het voorkomen en bestrijden van seksuele intimidatie, agressie en geweld, pesten en treiteren begrepen.

De code is van toepassing op alle geledingen van de Tweede Kamer en richt zich tot een ieder die werkzaam is bij de ambtelijke organisatie en de verschillende fracties. Het is wettelijk bepaald dat iemand niet ongelijk behandeld mag worden vanwege zijn godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, handicap of chronische ziekte, leeftijd, arbeidsduur (voltijd- of deeltijdwerk) of soort contract (vast of tijdelijk).

Omgangsvormen en functioneren werknemers

1. Van een ieder die werkzaam is bij de Tweede Kamer wordt verwacht dat men de verantwoordelijkheid op zich neemt om door houding, intentie en gedrag ertoe bij te dragen dat de organisatie, cultuur en werkomgeving gelijkwaardigheid en non-discriminatie in zich herbergen. Meer specifiek wordt verwacht dat:
  - men elkaar collegiaal bejegt en met respect behandelt; dat betekent in dit verband zonder in negatieve en kwetsende zin onderscheid te maken naar aspecten als godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht, nationaliteit, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, handicap of chronische ziekte, leeftijd, arbeidsduur (voltijd- of deeltijdwerk) of soort contract (vast of tijdelijk) of op welke grond dan ook;
  - men zich noch over anderen, noch tegen anderen met betrekking tot voornoemde aspecten in woord of gedrag beledigend uitlaat, dan wel gedrag vertoont dat discriminerend kan worden geacht of als pestgedrag kan worden aangemerkt;
  - wanneer men in de werkomgeving discriminatie en pestgedrag of situaties die ongelijke behandeling in de hand werken, signaleert, men dit op adequate wijze binnen de afdeling, eventueel in overleg met de leidinggevende, aan de orde probeert te stellen;
  - men bij het verrichten van zijn/haar werkzaamheden alert is op het zich voordoen van kwetsend en discriminerend gedrag of van mogelijk discriminerende, achterstellende effecten van het interne personeelsbeleid;
  - men volledige medewerking verleent bij de uitvoering van beleidsinitiatieven van de organisatie, die tot doel hebben non-discriminatie en gelijke behandeling te bevorderen.
  -
2. Van het bevoegd gezag wordt verwacht dat het een collegiale, gelijkwaardige omgang binnen de directies, diensten, afdelingen en fracties stimuleert.
3. Van een ieder die werkzaam is bij de Tweede Kamer wordt verwacht dat hij/zij het bovenstaande in acht neemt, niet alleen in relatie tot personen die daar werkzaam zijn, maar ook tegenover degenen die diensten verlenen aan de Tweede Kamer en tegenover derden in het algemeen, de burger.

3.4 Personeelsbeleid en reorganisaties

1. Indien sprake is van een achterstandspositie van doelgroepen, zullen er extra maatregelen genomen worden om deze op te heffen of te verminderen.
2. Bij de ontwikkeling van het personeelsbeleid en de uitvoering van reorganisaties zal erop worden toegezien dat hierin geen discriminerende gevolgen besloten liggen.
3. De leidinggevenden van de diverse geledingen dragen de verantwoordelijkheid om aan het personeelsbeleid zodanig uitvoering te geven, dat er geen sprake is van (seksuele) intimidatie, agressie en geweld, discriminatie, extremisme, stalken, pesten of treiteren.

3.5 Externe contacten

Indien sprake is van onheuse bejegening van medewerkers van de Tweede Kamer door medewerkers van een externe organisatie die diensten verleent, zal erop worden toegezien dat de externe organisatie maatregelen neemt om herhaling te voorkomen.

4 Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer

4.1 Inleiding

De Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer (zie 4.2) maakt deel uit van een beleid dat is ontwikkeld om alle vormen van ongewenste omgangsvormen op het werk te voorkomen en te bestrijden. Dat beleid bestaat uit de aspecten: voorlichting en scholing op het terrein van ongewenst gedrag op het werk voor medewerkers en leidinggevenden, een gedragscode inzake ongewenste omgangsvormen, de vertrouwenspersonen en een klachtenregeling en klachtencommissie. De klachtenregeling geeft informatie over wat onder ongewenste omgangsvormen op het werk wordt verstaan.

Verder bevat de regeling de klachtenprocedure die een medewerker bij het indienen van een klacht dient te volgen. Het beleid is erop gericht dat uitingen van ongenoegen over een gedraging van een medewerker ten opzichte van een ander op een behoorlijke wijze worden behandeld.

De klachtenprocedure is ontworpen om de medewerkers een mogelijkheid te bieden om dit informeel of formeel kenbaar te maken, zonder daarin het management van de organisatie te betrekken. Hoewel het natuurlijk binnen de organisatie de aangewezen weg is om zich tot het bevoegd gezag te wenden, kan de hiërarchie voor een aantal soorten klachten een (gevoelsmatig) te hoge drempel opwerpen. Dit speelt des te meer als het juist om gedragingen zou gaan die door een leidinggevende worden veroorzaakt of in de hand worden gewerkt.

Daarbij moet ook ten opzichte van degenen tegen wie de klacht zich richt de nodige zorgvuldigheid in acht worden genomen. Ten slotte bevat de regeling een beschrijving van de taken van de vertrouwenspersonen en de klachtencommissie.

4.2 Klachtenregeling

Overwegende dat het wenselijk is een regeling te treffen inzake het voorkomen en bestrijden van ongewenste omgangsvormen op het werk (voor de definities zie art. 2);

Besluit het Presidium gehoord het bevoegd gezag van de Tweede Kamer (met inbegrip van de fracties):

Algemene bepalingen

Artikel 1 Werkingsgebied

De klachtenregeling is van toepassing op alle medewerkers van de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer en de verschillende fracties.

Artikel 2 Begripsbepalingen

- a. **Melder(s)**: de medewerker(s) die zich in verband met ongewenste omgangsvormen tot de vertrouwenspersoon heeft/hebben gewend;
- b. **melding**: het zich wenden tot de vertrouwenspersoon in verband met ongewenste omgangsvormen;
- c. **vertrouwenspersoon**: een op grond van artt. en 5 aangewezen medewerker die fungeert als eerste aanspreekpunt voor medewerkers die menen met ongewenst gedrag te zijn geconfronteerd;
- d. **klager(s)**: de medewerker(s) die een klacht over enige vorm van ongewenst gedrag in de zin van deze regeling bij de klachtencommissie indient/indienen;
- e. **aangeklaagde(n)**: de medewerker(s) tegen wie de klacht is gericht;
- f. **klaagschrift**: een door klager ondertekend en gedagtekend geschrift waarin een omschrijving van de klacht is opgenomen en dat dient als uitgangspunt voor de klachtenprocedure;
- g. **bemiddelaar**: in- of externe deskundige; deze streeft naar een informele oplossing in overleg met alle bij de kwestie betrokken personen. Er wordt geen bemiddelaar ingeschakeld indien sprake is van terugkerende problemen;
- h. **medewerker**: de persoon die werkzaam is bij een van de in art. 1 genoemde werkgemeenschappen van de Tweede Kamer;
- i. **klachtencommissie**: de in art. 6 bedoelde Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer, die de ingediende schriftelijke klachten onderzoekt en daarover aan het bevoegd gezag rapporteert en adviseert;
- j. **bevoegd gezag**: het volgens de toepasselijke mandaatregelingen tot beslissing bevoegde orgaan van de Tweede Kamer en de fracties;
- k. **ongewenste omgangsvormen**: de factoren (seksuele) intimidatie, agressie en geweld, stalking, pesten, treiteren, discriminatie en extremisme;

- l. **(seksuele) intimidatie:** enige vorm van verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag met een seksuele gevoelswaarde dat als doel of gevolg heeft dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast, in het bijzonder wanneer een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende situatie wordt gecreëerd;
- m. **agressie en geweld:** voorvallen waarbij een werknemer psychisch of fysiek wordt lastig gevallen, bedreigd of aangevallen onder omstandigheden die rechtstreeks verband houden met het verrichten van arbeid;
- n. **discriminatie:** het onderscheid tussen mensen wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook als bedoeld in art. 1 van de Grondwet;
- o. **extremisme:** het op een gewelddadige manier achtervolgen van personen en/of groeperingen vanwege hun geloof of afkomst welke als bedreiging voor de eigen cultuur, waarden en normen worden gezien;
- p. **stalken:** het bij voortduring bespieden, besluipen, achtervolgen of, al dan niet telefonisch, lastigvallen van een andere medewerker;
- q. **pesten of treiteren:** alle vormen van intimiderend gedrag met een structureel karakter, van een of meerdere medewerkers (collega's, leidinggevenden) gericht tegen een medewerker of een groep medewerkers die zich niet kan of kunnen verdedigen tegen dit gedrag.

Artikel 3 Indienen melding of klacht

Een ieder die met ongewenste omgangsvormen zoals hierboven opgesomd, wordt geconfronteerd kan zich wenden tot de vertrouwenspersoon met een melding of kan een klacht indienen bij de klachtencommissie. De klacht moet uiterlijk binnen één jaar na de confrontatie met ongewenste omgangsvormen zijn ingediend.

Vertrouwenspersonen

Artikel 4 Benoeming

1. Het Presidium is bevoegd tot het benoemen en ontslaan van de vertrouwens-ersonen.
2. Benoeming geschiedt voor de periode van vier jaar, waarna herbenoeming mogelijk is.
3. Een vertrouwenspersoon wordt in ieder geval vervangen, indien deze direct of indirect betrokken is geweest bij de ongewenste omgangsvorm waarover de klacht is ingediend.
4. De vertrouwenspersonen leggen over de verrichte werkzaamheden verantwoording af aan het bevoegd gezag;
5. Bij de benoeming van een vertrouwenspersoon wordt gewaakt voor belangenverstremgeling of -tegenstelling. Een vertrouwenspersoon kan niet tevens worden aangewezen als lid van de klachtencommissie.

Artikel 5 Taakomschrijving

1. De vertrouwenspersoon heeft de volgende taken:
  - a. het fungeren als aanspreekpunt voor de medewerker die op het werk met ongewenste omgangsvormen is geconfronteerd;
  - b. het opvangen, begeleiden van en het verlenen van nazorg aan de melder;
  - c. het adviseren over eventueel verder te nemen stappen van melder;
  - d. het op verzoek van melder ondernemen van stappen gericht op het zoeken naar een oplossing;
  - e. het inwinnen van inlichtingen die noodzakelijk zijn om tot een goed inzicht te komen omtrent de melding en de mogelijkheden om te komen tot een oplossing;
  - f. het op verzoek begeleiden van melder die overweegt een klacht in te dienen bij de klachtencommissie;
  - g. Het ondersteunen en begeleiden en, indien melder dit mocht wensen, bijstaan in het formuleren en indienen van zijn of haar klacht ter zake bij de klachtencommissie en in alle verdere fasen van de klachtenprocedure;
  - h. het door haar/zijn tussenkomst indienen van de klacht bij de klachtencommissie;
  - i. het geven van algemene adviezen aan het bevoegd gezag op het terrein van deze regeling;
  - j. het verzorgen van een administratie van de verrichte werkzaamheden;
  - k. het leveren van een bijdrage aan het jaarverslag;
2. De vertrouwenspersoon waarborgt te allen tijde de vertrouwelijkheid.
3. De vertrouwenspersoon handelt uitsluitend naar aanleiding van een rechtstreeks verzoek van de melder en met voorafgaande instemming van de melder².
4. De vertrouwenspersoon heeft de bevoegdheid om op eigen initiatief in- en externe deskundigen te raadplegen zoals een deskundige, bemiddelaar of mediator, voor zover dit voor de opvang van belang is. De vertrouwens-persoon heeft toegang tot alle geledingen van de Tweede Kamer en kan met alle medewerkers gesprekken voeren.
5. De vertrouwenspersoon kan zich desgewenst tegenover een melder beroepen op verschoningsrecht.
6. Dossiers over behandelde zaken worden door de vertrouwenspersoon vernietigd twee jaar nadat de melding volledig is afgehandeld. Correspondentie met de klachtencommissie en/of het bevoegd gezag wordt in een gesloten envelop bij het personeelsdossier bewaard en zeven jaar na beëindiging van het dienstverband vernietigd tenzij het dienstbelang zich daartegen verzet. De envelop kan uitsluitend door het Hoofd HR worden geopend en ingezien.
In het digitale personeelsdossier worden de gegevens opgeslagen op een beveiligde plaats waarvoor alleen het Hoofd HR is geautoriseerd.
7. De vertrouwenspersoon zorgt voor een goede overdracht van zaken en dossiers aan haar/zijn opvolger als de functie wordt beëindigd.
8. Het Presidium kan zorg dragen voor instructies over de taken of werkwijze van een vertrouwenspersoon.
9. Een medewerker van de Stafdienst HR fungeert als coördinator en verzorgt het jaarverslag.

---

² Voor verdere bescherming van de positie als gevolg van het optreden in de functie van vertrouwenspersoon zie artikel 16 lid 1 en 2.

Klachtencommissie

Artikel 6 Algemeen

1. De Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen is ingesteld door de Tweede Kamer.
2. Benoeming van leden en plaatsvervangende leden geschiedt voor de periode van vier jaar, waarna herbenoeming mogelijk is.
3. De klachtencommissie is belast met het onderzoek van een bij haar ingediende klacht en het daarover uitbrengen van advies aan het bevoegd gezag.
4. De klachtencommissie kan ook onafhankelijk van een klacht gevraagd of ongevraagd adviseren met betrekking tot bestrijding en preventie van ongewenst gedrag.

Artikel 7 Samenstelling

1. De klachtencommissie bestaat uit een externe voorzitter, vijf leden en drie plaatsvervangende leden.
2. De externe voorzitter, leden en plaatsvervangende leden worden benoemd en ontslagen door het Presidium.
3. De samenstelling van de klachtencommissie biedt een goede afspiegeling van de organisatieonderdelen die deel uit maken van het beleid;
4. De klachtencommissie bestaat, naast de externe voorzitter, uit drie leden van de ambtelijke organisatie en twee leden namens de politiek; voor wat betreft de plaatsvervangende leden is de verhouding 2:1.
5. Ten minste twee leden zijn vrouw en tenminste één lid is van allochtone afkomst.
6. De samenstelling van de klachtencommissie is zodanig dat voldoende kennis beschikbaar is op psychosociaal en juridisch gebied.
7. De leden kunnen desgewenst afspraken maken over de specifieke aandachtsgebieden.
8. Een lid van de klachtencommissie wordt vervangen, indien deze direct of indirect betrokken is geweest bij de ongewenste omgangsvormen waarover de klacht is ingediend.

Artikel 8 Benoeming secretaris

Het Presidium voegt aan de klachtencommissie een secretaris toe die werkzaam is bij de Tweede Kamerorganisatie. De secretaris wordt door of namens ██████████ van de Tweede Kamer aangesteld.

Artikel 9 Het indienen van een klacht

1. Een klacht wordt schriftelijk door klager, desgewenst door tussenkomst van een vertrouwenspersoon, ingediend bij de klachtencommissie en bevat:
  - a. de aanduiding van de categorie van ongewenste omgangsvormen met een omschrijving van de gedraging of gedragingen waarmee de klager is geconfronteerd en waar en wanneer deze zich hebben afgespeeld, en indien van toepassing de vermelding van getuigen;
  - b. de naam, het adres en de functie van de klager;

- c. de naam van aangeklaagde of de namen van aangeklaagden;
  - d. de beschrijving van de door klager ondernomen stappen;
  - e. het klaagschrift wordt door klager ondertekend en gedagtekend.
2. De schriftelijke stukken die betrekking hebben op de ondernomen stappen worden aan de klachtencommissie overgelegd.
  3. De klachtencommissie kan desgewenst nog een nadere termijn van twee weken stellen voor het indienen van ontbrekende stukken.
  4. Het klaagschrift wordt ingediend bij de secretaris van de klachtencommissie. De secretaris van de klachtencommissie bevestigt de ontvangst van het klaagschrift schriftelijk.
  5. De klachtencommissie neemt geen klacht in behandeling indien blijkt dat:
    - a. de klacht niet-ontvankelijk is;
    - b. dezelfde klacht eerder is ingediend en door de klachtencommissie is beoordeeld;
    - c. de klager eerder of tegelijkertijd een bezwaarschriftprocedure is gestart;
    - d. op aangeven van klager een procedure is gestart die aan het oordeel van een rechterlijke instantie is onderworpen;
    - e. een opsporingsonderzoek op bevel van de officier van justitie of een vervolging gaande is over feiten die in verband staan met de omschreven gedragingen;
    - f. het belang van de klager dan wel het gewicht van de gedraging kennelijk onvoldoende is;
    - g. de klacht anoniem is.

Artikel 10 Vaststellen (niet) ontvankelijkheid klacht

1. Per klacht komt de voorzitter met minimaal twee leden bijeen. Zij vormen dan de klachtencommissie voor de specifieke klacht.
2. De klachtencommissie beslist binnen twee weken nadat een klacht compleet is ingediend of deze door de klachtencommissie in behandeling wordt genomen, of de klacht ontvankelijk is en doet mededeling van haar voorlopige bevinding aan klager. De klachtencommissie bekijkt samen met de klager of bemiddeling een oplossing kan zijn.
3. Een klacht is ontvankelijk wanneer wordt voldaan aan de in artikel 9, eerste lid, genoemde formele vereisten voor het indienen van de klacht, indien het ongewenst gedrag binnen de periode van een jaar voorafgaand aan de indiening van de klacht heeft plaatsgevonden en als artikel 9, vijfde lid, niet van toepassing is.
4. Indien de klacht ontvankelijk wordt geacht en in behandeling wordt genomen, zendt de klachtencommissie een afschrift van de klacht en de daarbij behorende schriftelijke stukken aan de aangeklaagde.
5. Indien de klachtencommissie de klacht niet-ontvankelijk acht, dan adviseert zij het bevoegd gezag dienovereenkomstig. Het bevoegd gezag beslist over de niet-ontvankelijkheid en stelt klager daarvan schriftelijk en met redenen omkleed in kennis.

Artikel 11 Benoeming bemiddelaar

1. Alvorens de klachtencommissie overgaat tot behandeling van de klacht als bedoeld in artikel 12 en volgende van deze regeling, wordt door of namens de klachtencommissie een bemiddelaar benoemd, behoudens het bepaalde in het tweede lid van dit artikel.
2. De klachtencommissie benoemt geen bemiddelaar als er sprake is van terug-kerende problemen, de aard van de kwestie zich niet voor informele oplossing leent of klager kenbaar maakt direct van de formele klachtenprocedure gebruik te willen maken.
3. De bemiddelaar streeft naar een informele oplossing, waarbij hij met inacht-neming van de nodige vertrouwelijkheid bevoegd is aangeklaagde, klager en andere betrokkenen binnen de dienst te horen en informatie in te winnen, voor zover hij dit voor de uitvoering van zijn taken noodzakelijk acht.
4. De bemiddelaar brengt desgevraagd rapport uit aan de klachtencommissie over de voortgang van zijn bemiddeling.
5. Indien de bemiddelaar tot een informele oplossing is gekomen stelt hij de klachtencommissie daarvan in kennis. De klacht wordt dan als afgehandeld beschouwd.
6. Indien de bemiddelaar niet tot een informele oplossing is gekomen stelt hij de klachtencommissie daarvan in kennis. De klacht wordt dan, tenzij klager aangeeft van de formele procedure geen gebruik meer te willen maken, in behandeling genomen conform artikel 12 en volgende van deze regeling.

Artikel 12 Horen klager en aangeklaagde

1. Indien de klacht, al dan niet na bemiddeling als bedoeld in artikel 11 van deze regeling, in behandeling wordt genomen, worden klager en de aangeklaagde in beginsel buiten elkaars aanwezigheid door de klachtencommissie gehoord.
2. Van het horen wordt een verslag gemaakt. Een verslag wordt niet vastgesteld dan nadat klager en aangeklaagde voor akkoord of in elk geval voor gezien hebben getekend.
3. Klager en aangeklaagde kunnen zich tijdens het horen door een raadsman of -vrouw laten bijstaan.
4. De klachtencommissie is bevoegd die informatie in te winnen die zij voor de vorming van haar advies noodzakelijk acht. Zij kan betrokken personen, getuigen of deskundigen, horen of schriftelijk raadplegen en zij kan alle noodzakelijk voorkomende stukken inzien en onderzoek (doen) uitvoeren.
5. Bij de uitnodiging aan klager, aangeklaagde en eventuele ander genodigden wordt mededeling gedaan wie de voorzitter en de leden zijn van de klachten-commissie, welke andere personen zijn uitgenodigd en binnen welke termijn nadere stukken ingediend kunnen worden.
6. De klachtencommissie beslist of klager en aangeklaagde in elkaars bijzijn worden gehoord.
7. Aan de klachtencommissie wordt op haar verzoek alle informatie ter beschikking gesteld die van belang kan zijn voor het onderzoek, dit is ter beoordeling van de klachtencommissie.

8. De klachtencommissie stelt indien noodzakelijk een onderzoek ter plaatse in. Dit onderzoek kan worden opgedragen aan de voorzitter of aan een ander lid van de klachtencommissie. Van het onderzoek wordt een verslag van bevindingen gemaakt.
9. De klachtencommissie kan gebruik maken van in- en externe deskundigheid.
10. De zittingen en documenten van de klachtencommissie zijn niet openbaar.
11. Beide partijen kunnen zich laten bijstaan door een zelfgekozen raadspersoon. Kosten voor de bijstand door een zelfgekozen raadspersoon worden in het kader van deze regeling niet vergoed.

Artikel 13   Advies van de klachtencommissie

1. Klager en beklagde ontvangen de verslagen van de hoorzitting(en) en een verslag van bevindingen van de commissie. Partijen worden in de gelegenheid gesteld om te reageren op het feitelijke verslag. Dit betekent aanvullingen c.q. correcties die feitelijk zijn. De commissie zal na deze mogelijkheid tot correctie en aanvulling op het feitenrelaas haar advies opstellen en dit toezenden aan het bevoegd gezag.
2. Alvorens een advies uit te brengen, stelt de klachtencommissie klager en aangeklaagde in de gelegenheid om hun zienswijze ten aanzien van het advies van de klachtencommissie mondeling dan wel schriftelijk kenbaar te maken.
3. De klachtencommissie brengt binnen acht weken na ontvangst van de klacht een schriftelijk advies uit aan het bevoegd gezag.
4. Indien het advies niet binnen deze termijn kan worden uitgebracht, stelt de klachtencommissie klager en aangeklaagde daarvan in kennis en vermeldt daarbij een redelijke termijn waarbinnen het advies wel te verwachten is.
5. Zowel bij aanvang van de procedure als gedurende de looptijd van het onderzoek kan het bevoegd gezag op verzoek en na overleg met de klachten-commissie tijdelijke voorzieningen treffen, indien dit voor het welzijn van de klager noodzakelijk is, dan wel als er sprake is van een voor één of meer direct betrokkenen onhoudbare situatie.
6. Het advies van de klachtencommissie kan zowel van preventieve als van corrigerende aard zijn, dan wel een combinatie van beide. Ook kunnen maat-regelen geadviseerd worden om alsnog tot een oplossing te komen waarin beide partijen zich kunnen vinden. Bij het advies wordt, indien van toepassing, de schriftelijke zienswijze van klager en aangeklaagde gevoegd. Het verslag van het horen maakt deel uit van het advies, tenzij de klachten-commissie gewichtige redenen heeft om hiervan af te zien. In dat geval worden deze redenen in het advies vermeld. Het advies wordt ondertekend door de voorzitter en de secretaris.
7. Een afschrift van het advies wordt gezonden aan de klager, de aangeklaagde en, indien deze bij de klacht betrokken is geweest, de vertrouwenspersoon.
8. De beslissing over het uit te brengen advies wordt zo mogelijk unaniem genomen. Bij het staken der stemmen ten aanzien van het advies, geeft de stem van de voorzitter de doorslag. Indien er sprake is van een meerderheid- en minderheidsstandpunt worden beide standpunten met de daaraan ten grondslag liggende overwegingen in het advies vermeld.
9. Alle aan de klachtencommissie beschikbaar gestelde stukken worden gelijktijdig met het uitbrengen van het advies aan het secretariaat van de klachtencommissie overgedragen.

Artikel 14 Beslissing van het bevoegd gezag

1. Binnen vier weken na ontvangst van het advies van de klachtencommissie neemt het bevoegd gezag een beslissing op het advies. De vertrouwenspersoon die bij de klacht betrokken is geweest, ontvangt een afschrift van de beslissing.
2. Klager en aangeklaagde worden door het bevoegd gezag binnen vier weken na ontvangst van het advies van de klachtencommissie vertrouwelijk in kennis gesteld van de beslissing die op het advies van de klachtencommissie is genomen. De klachtencommissie wordt daarover geïnformeerd.
3. Afwijkingen van het advies van de klachtencommissie dienen schriftelijk en gemotiveerd aan de klachtencommissie kenbaar te worden gemaakt.
4. De termijn, genoemd in het eerste lid, kan voor ten hoogste vier weken worden verdaagd. Van de verdaaging wordt schriftelijk met reden omkleed mededeling gedaan aan de klager en aan de aangeklaagde.

Artikel 15 Rapportage behandelde klachten

De klachtencommissie brengt jaarlijks aan het bevoegd gezag een vertrouwelijk rapport uit over het aantal ontvangen klachten, de aard van de klachten en de gegeven adviezen. De OR krijgt het rapport geanonimiseerd ter informatie toegestuurd.

Artikel 16 Opslag en bewaartermijn klachtdossier

Na afhandeling van de klacht wordt het dossier van de klachtencommissie in een gesloten envelop opgeslagen in het personeelsdossier. Opening en inzien van de envelop mag alleen geschieden door het Hoofd HR. In het digitale personeelsdossier worden de gegevens opgeslagen op een beveiligde plaats waarvoor alleen het Hoofd HR is geautoriseerd. Het dossier wordt zeven jaar na beëindiging van het dienstverband vernietigd tenzij het dienstbelang zich daartegen verzet.

Restbepalingen

Artikel 17 Waarborgen

1. Klagers, vertrouwenspersonen, bemiddelaars, voorzitter en leden van de klachtencommissie mogen niet wegens het indienen van een klacht of door uitoefening van hun functie als vertrouwenspersoon, bemiddelaar, voorzitter of lid van de klachtencommissie benadeeld worden in hun positie in de organisatie.
2. Tot beëindiging van het dienstverband van de vertrouwenspersoon, de bemiddelaar, de voorzitter of het lid van de klachtencommissie, anders dan op eigen verzoek, wordt niet eerder overgegaan dan nadat is vastgesteld dat het voorgenomen ontslag op geen enkele wijze in verband staat met het uitoefenen van de functie van vertrouwenspersoon, bemiddelaar, voorzitter of lid van de klachtencommissie.

Artikel 18   Faciliteiten

1. Het Presidium biedt de vertrouwenspersonen, de leden en de plaats-vervangende leden van de klachtencommissie de faciliteiten die nodig zijn voor een goede uitoefening van hun werkzaamheden in het kader van deze regeling. Desgewenst wordt voorzien in scholing, training en inschakeling van deskundige ondersteuning of advies.
2. Het secretariaat van de klachtencommissie is opgedragen aan de Stafdienst HR.

Artikel 19   Vertrouwelijkheid

Alle betrokkenen zullen uiterste zorg besteden aan de vertrouwelijkheid van gegevens die hen ter kennis komen. Vermelding van namen in het advies of anderszins geschiedt slechts als dit naar de mening van de klachtencommissie noodzakelijk is.

Artikel 20   Periodiek overleg

De klachtencommissie en de vertrouwenspersonen komen minimaal één maal per jaar bijeen.

Artikel 21   Bevestiging en ondertekening

Deze regeling kan worden aangehaald als de Klachtenregeling ongewenste omgangsvormen Tweede Kamer.

5 Termijnen klachtenregeling (NB: De artikelen verwijzen naar de klachtenregeling in hoofdstuk 4.2.

<ul style="list-style-type: none"> • Binnen 1 jaar klacht indienen 	De klacht dient uiterlijk een jaar na de confrontatie met ongewenste omgangsvormen schriftelijk te zijn ingediend bij de klachtencommissie (art.3).
<ul style="list-style-type: none"> • Na indienen klacht 2 weken voor ontbrekende stukken 	De klachtencommissie kan desgewenst nog een nadere termijn van twee weken stellen voor het indienen van ontbrekende stukken (art. 9 lid 3)
<ul style="list-style-type: none"> • Na indienen ontbrekende stukken 2 weken om beslissing te nemen over ontvankelijkheid 	De klachtencommissie beslist binnen twee weken nadat een klacht compleet is ingediend of de klacht ontvankelijk is en doet daarvan mededeling aan klager (art. 10 lid 2).
<ul style="list-style-type: none"> • Binnen 8 weken na ontvangst klacht advies aan bevoegd gezag 	De klachtencommissie brengt binnen acht weken na ontvangst van de klacht advies uit aan het bevoegd gezag (art. 13 lid 2).
<ul style="list-style-type: none"> • Bevoegd gezag neemt binnen 4 weken beslissing op advies 	Binnen vier weken na ontvangst van het advies van de klachtencommissie neemt het bevoegd gezag een beslissing op het advies (art. 14 lid 1).
<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid beslissing te verdagen met 4 weken 	De termijn van de beslissing van het bevoegd gezag kan voor ten hoogste vier weken worden verdaagd (art. 14 lid 4).

6 Benoemingsprocedure vertrouwenspersonen

6.1 Inleiding

Een onderdeel van de klachtenregeling is het beroep dat gedaan kan worden op een vertrouwenspersoon. De vertrouwenspersoon is lid van de Kamerorganisatie, hetzij ambtenaar, hetzij medewerker van een fractie, hetzij Kamerlid, die op basis van vrijwilligheid wordt benoemd door het Presidium op voordracht van de dienst of fractie waar de medewerker werkzaam is. Uitgangspunt bij het benoemen van niet-professionele medewerkers voor deze taak is de gedachte dat een vertrouwenspersoon gemakkelijker aan te spreken is dan een leidinggevende, bedrijfsarts, bedrijfsmaatschappelijk werker of HR-medewerker. Zij worden door de stafdienst HR in staat gesteld basis- en vervolgtrainingen te volgen om hun taak zo goed mogelijk te kunnen uitoefenen.

De vertrouwenspersoon is het eerste aanspreekpunt voor de medewerker die in de organisatie te maken heeft met ongewenste omgangsvormen.

Van belang is hierbij de fysieke nabijheid en het feit dat de vertrouwenspersoon deel uitmaakt van de Kamerorganisatie. Om die reden verdient het de voorkeur om vanuit ieder organisatie-onderdeel ten minste één vertrouwenspersoon aan te wijzen. Dit neemt niet weg dat medewerkers altijd vrij zijn in het benaderen van de vertrouwenspersoon, ook wanneer die niet tot het eigen organisatieonderdeel behoort. Zo kan het bijvoorbeeld voorkomen dat een fractiemedewerker een vertrouwenspersoon uit de ambtelijke organisatie benadert. Als de medewerker zich wendt tot de vertrouwenspersoon, spreken we van een melding en niet van een klacht.

6.2 Taakomschrijving (zie ook artikel 5 van de klachtenregeling)

1. Het fungeren als aanspreekpunt voor de medewerker die op het werk met ongewenste omgangsvormen is geconfronteerd;
2. Het opvangen, begeleiden van en het verlenen van nazorg aan de melder;
3. Het adviseren over eventueel verder te nemen stappen van melder;
4. Het op verzoek van melder ondernemen van stappen gericht op het zoeken naar een oplossing;
5. Het inwinnen van inlichtingen die noodzakelijk zijn om tot een goed inzicht te komen omtrent de melding en de mogelijkheden om te komen tot een oplossing;
6. Het op verzoek begeleiden van melders die overwegen een klacht in te dienen bij de klachtencommissie;
7. Het ondersteunen en begeleiden en, indien melder dit mocht wensen, bijstaan in het formuleren en indienen van zijn of haar klacht bij de klachtencommissie en in alle verdere fasen van de klachtenprocedure;
8. Het door haar/zijn tussenkomst indienen van de klacht bij de klachtencommissie;
9. Het geven van algemene adviezen aan het bevoegd gezag op het terrein van deze regeling;
10. Het verzorgen van een administratie van de verrichte werkzaamheden;
11. Het leveren van een bijdrage aan het jaarverslag;
12. Dossiers over behandelde zaken worden door de vertrouwenspersoon vernietigd twee jaar nadat de melding volledig is afgehandeld.
13. Correspondentie met de klachtencommissie en/of het bevoegd gezag wordt in een gesloten envelop bij het personeelsdossier bewaard en zeven jaar na beëindiging van het dienstverband vernietigd tenzij het dienstbelang zich daartegen verzet. De envelop kan uitsluitend door het Hoofd HR worden geopend en ingezien. In het digitale personeelsdossier worden de gegevens opgeslagen op een beveiligde plaats waarvoor alleen het Hoofd HR is geautoriseerd.
14. De vertrouwenspersoon zorgt voor een goede overdracht van zaken en dossiers aan haar/zijn opvolger als de functie wordt beëindigd.

6.3 Profiel

- Evenwichtige en assertieve persoonlijkheid;
- Inlevingsvermogen;
- Communicatieve en sociale vaardigheden;
- Affiniteit met het onderwerp;
- Bereidheid en gelegenheid tot bijscholing.

6.4 Verdeelcriteria

Voor het team vertrouwenspersonen worden maximaal acht vertrouwenspersonen benoemd om zo tot een representatieve verdeling te komen. Verdeelcriteria zijn: locatie, organisatieonderdeel, m/v verhouding en doelgroep (bijv. allochtone achtergrond).

6.5 Verdeelsleutel

Voor het team vertrouwenspersonen wordt de volgende verdeelsleutel gehanteerd:

1. t/m 4: kandidaten vanuit de grotere fracties;
2. 5 t/m 8: kandidaten vanuit de diverse ambtelijke diensten waarbij een zo breed mogelijke vertegenwoordiging wordt nagestreefd.

6.6 Voordracht en benoeming

1. Bij een vacature wordt de hierboven vermelde organisatieonderdelen gevraagd een kandidaat (eventueel meerdere) voor te dragen (via Stafdienst HR);
2. De Stafdienst HR komt op basis hiervan met een representatieve voordracht van een team vertrouwenspersonen (zie criteria) aan het Presidium door tussenkomst van het Managementteam;
3. Het Presidium benoemt de vertrouwenspersonen.
4. De vertrouwenspersonen ontvangen een bevestiging in een besluit.

6.7 Faciliteiten en waarborgen

1. De vertrouwenspersoon waarborgt te allen tijde de vertrouwelijkheid.
2. De vertrouwenspersoon handelt uitsluitend naar aanleiding van een rechtstreeks verzoek van de melder en met voorafgaande instemming van de melder³.
3. De vertrouwenspersoon heeft de bevoegdheid om op eigen initiatief in- en externe deskundigen te raadplegen zoals een deskundige, bemiddelaar of mediator, voor zover dit voor de opvang van belang is. De vertrouwenspersoon heeft toegang tot alle geledingen van de Tweede Kamer en kan met alle medewerkers gesprekken voeren.
4. De vertrouwenspersoon kan zich desgewenst tegenover een melder beroepen op verschoningsrecht,
5. Vertrouwenspersonen mogen niet wegens het indienen van een klacht of door uitoefening van hun functie als vertrouwenspersoon benadeeld worden in hun positie in de organisatie (artikel 16 lid 1 klachtenregeling);
6. Tot beëindiging van het dienstverband van de vertrouwenspersoon, anders dan op eigen verzoek, wordt niet eerder overgegaan dan nadat is vastgesteld dat het voorgenomen ontslag op geen enkele wijze in verband staat met het uitoefenen van de functie van vertrouwenspersoon (artikel 16 lid 2 klachtenregeling);
7. Het Presidium biedt de vertrouwenspersonen de faciliteiten die nodig zijn voor een goede uitoefening van hun werkzaamheden in het kader van de klachtenregeling.

---

³ Voor verdere bescherming van de positie als gevolg van het optreden in de functie van vertrouwenspersoon zie artikel 16 lid 1 en 2.

Desgewenst wordt voorzien in scholing, training en inschakeling van deskundige ondersteuning of advies.

7 Benoemingsprocedure Klachtencommissie

7.1 Inleiding

De klachtenregeling kent ook een klachtencommissie. De klachtencommissie bestrijkt het brede terrein van alle vormen van ongewenst gedrag op het werk (zie de begripsbepalingen in de klachtenregeling). Er is sprake van een klacht, indien een medewerker zich schriftelijk wendt met een klacht tot de klachtencommissie.

De klachtencommissie bestaat uit een externe voorzitter, drie leden van de ambtelijke organisatie en twee leden namens de politiek; voor wat betreft de plaatsvervangende leden is de verhouding 2:1. De Stafdienst HR zorgt voor een secretaris van de klachtencommissie. De uiteindelijke benoeming van de leden van de klachtencommissie zal, op basis van een evenwichtige voordracht, door het Presidium plaatsvinden. Zie hoofdstuk 4, artt. 6 en 7 en hoofdstuk 7 voor de benoemingsprocedure van de klachtencommissie.

7.2 Taak en werkwijze

De taak en de werkwijze van de klachtencommissie zijn vastgelegd in de klachtenregeling (hoofdstuk 4). Kort gesteld is de klachtencommissie belast met het onderzoek van een bij haar ingediende klacht en het uitbrengen van advies aan het betrokken bevoegd gezag (artikel 13 klachtenregeling).

7.3 Samenstelling en profiel

1. De klachtencommissie bestaat uit een externe voorzitter, vijf leden en drie plaatsvervangende leden.
2. De voorzitter, leden en plaatsvervangende leden worden benoemd en ontslagen door het Presidium.
3. De samenstelling van de klachtencommissie biedt een goede afspiegeling van de organisatieonderdelen die deel uit maken van het beleid;
4. De klachtencommissie bestaat, naast de externe voorzitter, uit drie leden van de ambtelijke organisatie en twee leden namens de politiek; voor wat betreft de plaatsvervangende leden is de verhouding 2:1.
5. Op zijn minst twee leden zijn vrouw en minimaal één lid is van allochtone afkomst.
6. De samenstelling van de klachtencommissie is zodanig dat voldoende kennis beschikbaar is op psychosociaal en juridisch gebied.
7. De leden kunnen desgewenst afspraken maken over de specifieke aandachtsgebieden.
8. Een lid van de klachtencommissie wordt vervangen, indien deze direct of indirect betrokken is geweest bij de ongewenste omgangsvormen waarover de klacht is ingediend.

7.4 Voordracht en benoeming

1. Bij een vacature wordt de verschillende organisatieonderdelen gevraagd kandidaten voor te dragen (via de Stafdienst HR).
2. De Stafdienst HR komt op basis hiervan met een representatieve voordracht die voldoet aan bovengenoemde criteria.
3. Het Presidium benoemt de kandidaat voor de duur van 4 jaar.
4. De medewerker ontvangt van de benoeming een besluit.

7.5 Faciliteiten en waarborgen

1. Het Presidium voegt aan de klachtencommissie een secretaris toe die werkzaam is bij de Tweede Kamerorganisatie. De secretaris wordt door of namens ██████ van de Tweede Kamer aangesteld.
2. Het Presidium biedt de leden en de plaatsvervangende leden van de klachtencommissie de faciliteiten die nodig zijn voor een goede uitoefening van hun werkzaamheden in het kader van de klachtenregeling. Desgewenst wordt voorzien in scholing, training en inschakeling van deskundige ondersteuning of advies (artikel 17 lid 1).
3. Er kan gebruik worden gemaakt van in- en externe deskundigheid (artikel 12 lid 9).
4. Leden en plaatsvervangende leden van de klachtencommissie mogen niet wegens het indienen van een klacht of door uitoefening van hun functie als lid van de klachtencommissie benadeeld worden in hun positie in de organisatie (artikel 16 lid 1).
5. Tot beëindiging van het dienstverband van de leden en plaatsvervangende leden van de klachtencommissie, anders dan op eigen verzoek, wordt niet eerder overgegaan dan nadat is vastgesteld dat het voorgenomen ontslag op geen enkele wijze in verband staat met het uitoefenen van de functie van lid van de klachtencommissie.

8 Training vertrouwenspersonen en klachtencommissie

Vertrouwenspersonen

- i. Basistraining nieuwe vertrouwenspersonen
- ii. Vervolgtraining zittende vertrouwenspersonen naar behoefte
- iii. Intervisiebijeenkomsten, minimaal 2x per jaar
- iv. Relevante seminars naar behoefte

Klachtencommissie

- v. Basistraining nieuwe leden/plv. leden klachtencommissie
- vi. Praktijktraining naar behoefte

9 Interne communicatie

Communicatiemiddel	Via	Bereik
Folder	Introductiepakket	Nieuwe ambtenaren en fractiemedewerkers
Introductiebijeenkomst	Introductieprogramma	Nieuwe ambtenaren en fractiemedewerkers
Kamerbode	Presentatie nieuwe vertrouwenspersonen en/of leden klachtencommissie	Gehele organisatie
Plein2	Hoofdstuk Ongewenste omgangsvormen	Gehele organisatie
Jaarverslag	MT-vergadering	Presidium, MT en OR

Bijlage 6			
Paragraaf 7.7. Personeelsreglement - handmatig bij te boeken (plus) uren			
Naam			
Personeelsnummer			
Dienst			
Maand	Kies een item.		
Jaar	Kies een item.		
Datum	Begintijd	Eindtijd	Totaal aantal extra gewerkt uren (t.b.v. tijd voor tijd/ overwerkpot)
Datum akkoord medewerker			
Handtekening medewerker			
Datum akkoord manager			
Handtekening manager			

Inwerkingtreding en overgangsrecht wijzigingen Personeelsreglement

---

- ⁱ § 14.1 geldt per 1 september 2020. Tot januari 2021 worden de huidige rollen binnen de Plaatsingsadviescommissie gerespecteerd; feitelijk houdt dit in dat het commissielid namens de organisatie tot die tijd voorzitter van de commissie is. Instemming OR op 20 juli 2020. Instemming werknemersdelegatie op 30 juli 2020.
- ⁱⁱ § 17.3, artikel 10 (bordje aanduiding dienst) is aangepast en treedt per 1 september 2020 inwerking. Instemming OR op 28 mei 2020.
- ⁱⁱⁱ Bijlage 1 (omgezette regelingen); aan het tweede gedachtestreepje is toegevoegd: "en inzake de Plaatsingsadviescommissie". Dit geldt per 1 september 2020. Instemming OR d.d. 20 juli 2020 (zie eindnoot i).

From [REDACTED] " [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **vergaderdossier Presidium 12 september**

To [REDACTED]

Date September 6, 2018 at 5:38:55 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **12 september 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31) [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **concept mail inzake sociale veiligheid**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date January 25, 2022 at 1:59:35 PM CET

Ha [REDACTED]

Bijgaand een opzette voor een mail over faciliteiten tbv sociale veiligheid, indien dat gewenst is. Ik heb er hier en daar wel zinnen in gezet die gevoelig kunnen liggen (geel gearceerd) dus kijk er aub nog even naar.

Geachte collega's,

Sociale veiligheid is een onderwerp waar de Tweede Kamer en het Presidium veel aandacht voor hebben. Tegen de achtergrond van de mediaberichten over "The Voice" breng ik graag middels deze brief de huidige activiteiten op het gebied van sociale veiligheid onder jullie aandacht, alsmede de bestaande infrastructuur voor hulp en informatie op dit vlak. Deze activiteiten wil ik vanuit onze gezamenlijke verantwoordelijkheid sterk stimuleren.

Vertrouwenspersonen Ongewenste Omgangsvormen:

De Kamerorganisatie kent 6 vertrouwenspersonen (5 intern uit fracties en ambtelijke organisatie, 1 externe vertrouwenspersoon) die individueel of in werkoverleggen voorlichting geven over hun rol en werkwijze. Zij zijn gecertificeerd bij de landelijke vereniging van vertrouwenspersonen (LVV) en werken jaarlijks aan hun professionaliteit middels trainingen en intervisie. Iedereen (leden, fracties en ambtenaren) kunnen gebruik maken van deze infrastructuur. Fracties kunnen ook eigen vertrouwenspersonen aanstellen.

Trainingen:

Het bespreekbaar maken van omgangsvormen en feedback geven is een belangrijk onderdeel van een goed sociaal klimaat: dit kwartaal wordt de training "Omstanderinterventie" aangeboden die vooral gericht is op preventie. Daarnaast wordt de training " Adequaat handelen bij meldingen en klachten" aangeboden waarbij een ieder die te maken kan hebben met een melding of klacht leert adequaat op te treden op een wijze waarbij de melder centraal staat. Dit worden trainingen met een open inschrijving, dus voor zowel fracties als ambtelijke organisatie.

In de ambtelijke organisaties wordt dit kwartaal ook aandacht besteed aan (een training in) het omgaan met agressie via mail en telefoon voor medewerkers die daar in het werk mee geconfronteerd worden.

Onderzoek naar sociale veiligheid

In het ramingsdebat heb ik een onderzoek aangekondigd naar de sociale veiligheid; de opdrachtformulering, marktconsultatie en offerteronde heeft inmiddels plaats gevonden. Naar verwachting kan begin februari de opdracht aan een onderzoekscommissie gegund worden en zal het onderzoek van start kunnen gaan. Nadere communicatie hier over volgt.

Voor de representativiteit van het onderzoek is het belangrijk als zo veel mogelijk medewerkers uit fracties en ambtelijke organisatie zullen deelnemen aan dit onderzoek.

Beleid ongewenste omgangsvormen en klachtencommissie.

Het beleid op dit onderwerp is in 2021 geactualiseerd en opnieuw onder de aandacht gebracht. De Klachtencommissie is voorzien van een externe voorzitter en opnieuw geformeerd. Het beleid en de commissie is van toepassing op de ambtelijke organisatie en door een aantal fracties van toepassing verklaard (PvdA, SP, Partij voor de Dieren). De overige fracties beraden zich nog op aansluiting of hebben aangegeven eigen beleid op dit onderwerp te willen voeren.

Belangrijk in dit kader is dat we als Tweede Kamer actief zijn op de normstelling, dat wil zeggen het helder uitdragen van een verbod op seksuele intimidatie, pesten en discriminatie.

Adviseur integriteit en College van onderzoek integriteit

Vanaf 2020 is de onafhankelijk adviseur integriteit actief in de advisering van Tweede Kamerleden over de toepassing van regels op het gebied van integriteit. Vanaf 1 april 2021 is het College van onderzoek integriteit werkzaam: het College heeft tot taak om klachten aangaande schending van de Gedragscode door Kamerleden te behandelen. Iedereen kan een klacht aanhangig maken bij het college.

We kunnen nog een alinea toevoegen over het werkbelevingsonderzoek: betreft wel alleen de ambtelijke organisatie. Resultaten zijn goed: bekendheid met beleid en vertrouwenspersonen is behoorlijk gestegen tov 2018, tevredenheid over meldings-afhandeling kan beter.

Diverse fracties hebben eigen interne onderzoeken gehouden maar daar weet ik het fijne niet van.

Laten we even contact hebben of een mail gewenst is of niet, dan kan ik nog verder aanvullen/aanscherpen.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer [REDACTED] Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 16 februari 2022

locatie Dreeszaal

deelnemers Voorzitter (09.30 -10.00 uur) mevrouw Becker, de heer Bosma, mevrouw

Belhaj, mevrouw Bromet , de heer Nijboer, de heer Van Nispen, de heer

Wassenberg, [REDACTED] mevrouw [REDACTED]

afwezig mevrouw Kuik

Verslag Presidiumvergadering 16 februari 2022

1. Opening

De heer Van Nispen leidt de vergadering.

4.1.1

3. Kamerorganisatie

3.1 Jaarverslag College van onderzoek integriteit

De leden van het College zijn aanwezig om het jaarverslag toe te lichten. Veel klachten gaan over uitingen in Kamerdebatten en de orde van de vergaderingen. Deze klachten kan het College niet in behandeling nemen. Het College beveelt aan de op de website bij het klachtformulier expliciet te vermelden dat het College niet bevoegd is als het gaat om deze uitingen en gedragingen. De voorzitter van het College geeft aan dat de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal niet optimaal is. Zij wijst onder anderen op de positie van de klager. Op een later moment wordt een set aanbevelingen met verbetervoorstellen aan het Presidium aangeboden.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GEREAAL

4.1.1

3.3 Onderzoek sociale veiligheid

De voorzitter geeft aan dat bij de Raming 2022 een onderzoek is aangekondigd naar sociale veiligheid. Dit onderzoek beoogt een beeld te geven van de onderlinge verhoudingen tussen de verschillende groepen Kamerbewoners, politiek en ambtelijk. Een onderzoek onder alleen ambtenaren zou een half onderzoek zijn. De Voorzitter zegt signalen te hebben ontvangen dat binnen de ambtelijke organisatie veel waarde wordt gehecht aan een breed onderzoek. Een deel van het Presidium vindt een onderzoek naar sociale veiligheid een verantwoordelijkheid van de fracties. Een nieuw element in de discussie is dat een deel van de ambtenaren twijfelt om mee te werken als de politieke kant van de organisatie niet deelneemt aan het onderzoek. Het Presidium bespreekt de meerwaarde van deelname van de fracties, omdat ambtenaren in het onderzoek alles kunnen aangeven over de politiek-ambtelijke verhoudingen. Besloten wordt dat het Presidium een aangepaste notitie toegestuurd krijgt waarin nader op dit punt wordt ingegaan. Ook het handelingsperspectief en informatie over de onderzoeksopzet wordt er in meegenomen. Afhankelijk van de reactie van de Presidiumleden wordt besloten of het onderwerp afdoende is behandeld.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

5. Rondvraag

- De heer Van Nispen deelt namens de Voorzitter mee dat de verbeterde versie van de biometrie waarschijnlijk medio april wordt opgeleverd.
- De heer Wassenberg vraagt namens Bij 1 of 4.1.1 [redacted] en waarom er geen klachtenprocedures bestaan voor grensoverschrijdend gedrag van Kamerleden jegens elkaar. 4.1.1 [redacted]

4.1.1

From ' [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **concept-Voorzittersbrief**
To "Bergkamp, V." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date June 24, 2021 at 5:09:29 PM CEST

Ha Vera,

Bijgaand een nieuwe versie van de brief die je wilt versturen over de werkwijze van de Kamer.

De brief is meegelezen door [REDACTED] en [REDACTED].
[REDACTED] heeft de brief snel gescand maar nog niet kritisch meegelezen. Haar eerste indruk was goed.

Als je er voor kiest om de brief direct na het reces bij de start van B67 te verzenden dan zal met name de inleiding van de brief aangepast moeten worden en moeten aansluiten bij het moment van een nieuwe start.

Als je akkoord bent met de inhoud van de brief en je wilt m voor het reces versturen, dan 'fine-tunen' we de tekst begin volgende week op de laatste tekstuele en communicatie aspecten.

De voorstellen/werkwijze verwoord in de brief moet wel voor iedereen helder en duidelijk zijn (daarom ook [REDACTED] in de cc).

Wat betreft de Presidiumreactie op de brief aan BBB, BIJ1 en fractie Den Haan: het concept op deze brief komt volgende week naar je toe. Ik heb de ambtelijk secretaris die de brief gestuurd heeft gebeld en gezegd dat de brief besproken is in het Presidium en dat er volgende week een reactie komt. Dat was prima. Ze was content dat de brief betrokken was bij de rondvraag.

Groet,
[REDACTED]

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Agenda Presidium

vergaderdatum 26 september 2018

vergaderlocatie Eerste Commissiekamer 09.30-11.00h

email [redacted]@tweedekamer.nl

Nr.	Agendapunt	Status ¹	Bijlage	Behandeling	Blz.
1	Opening				
2	Verslag vergadering 12 september 2018				5

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Verslag Presidium

vergaderdatum 12 september 2018

deelnemers Voorzitter, mevrouw Tellegen, de heer Bosma, mevrouw Bergkamp, de heer Van der Lee (tot 10.15 uur), de heer Nijboer, mevrouw van Toorenburg (tot 10.10 uur) Bruins Slot, de heer Van Raak, de heer Voordewind (tot 10.15 uur), [REDACTED]

Verslag Presidiumvergadering 12 september 2018

1. Opening

2.a Verslag en besluitenlijst vergadering 27 juni 2018

Het verslag wordt ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van de Rapportage van de GRECO meldt de Voorzitter dat zij een gesprek heeft gehad met de voorzitter van de werkgroep "Integriteit Tweede Kamerleden", de heer Van Oosten. Deze werkgroep buigt zich over de bestaande integriteitsbepalingen, in het licht van de aanbevelingen van de GRECO. De heer Van Oosten zal binnenkort in het Presidium een toelichting geven.

4.1.1

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

4.1.1

5.9. Onderzoek sociale veiligheid en werkbeleving

Binnen de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer wordt een breed werkbelevingsonderzoek gehouden. De inhoud en planning hiervan wordt door het Presidium voor kennisgeving aangenomen. De Presidiumleden vragen nadrukkelijk aandacht voor een zeer zorgvuldige communicatie rond de uitkomsten van dit onderzoek, in verband met de vertrouwelijkheid.

4.1.1

From Presidium [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **vergaderdossier Presidium 26 september 2018**

To Arib K. <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Baudet, T." <t.baudet@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bisschop, R." <r.bisschop@tweedekamer.nl>, Bosma M. <M.Bosma@tweedekamer.nl>, Brenk van C. <c.vbrenk@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, Jong de J. <J.dJong@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kraan van der P." <p.vdkraan@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Kuzu, T." <t.kuzu@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, Lee van der T. <t.vdlee@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, Ouwehand E. <e.ouwehand@tweedekamer.nl>, "Raak van A.A.G.M." <r.vraak@tweedekamer.nl>, [REDACTED].nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, Toorenburg van M.M. <m.vtoorenburg@tweedekamer.nl>, Voordewind J.S. <j.voordewind@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date September 20, 2018 at 4:58:50 PM CEST

Geachte leden van het Presidium,

Bijgaand stuur ik u het vergaderdossier voor de Presidiumvergadering van **26 september 2018**.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u in het document naar het betreffende onderwerp springt. Dit geldt niet voor agendapunten waar een C achter staat. Deze zijn alleen aan de Presidiumleden gezonden.

Wilt u alle Presidiumstukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Beste [REDACTED]

Deze week ontving ik bericht van je. Ik ga niet in op je verzoek om een vertrouwelijk gesprek te houden en ik zal dat toelichten.

Ik vind het allereerst van groot belang dat je diegenen die bij jou hun verhaal hebben gedaan de juiste route schetst. Dat betekent in het geval van mogelijk strafbare feiten dat iemand bij ernstig wangedrag direct aangifte doet bij de politie. Alleen dan kunnen de beschuldigingen worden onderzocht en bepaald worden of deze aanleiding geven voor een strafrechtelijk onderzoek.

Sinds 1 april jl. is het ook mogelijk een klacht over een Kamerlid in te dienen bij het onafhankelijke College van integriteit en onderzoek. Een klacht indienen kan online via <https://www.tweedekamer.nl/klacht-indienen-bij-het-college-van-onderzoek-integriteit>.

Mochten de personen waarover u spreekt, werkzaam zijn in de Tweede Kamer dan kunnen zij voor hulp en advies contact opnemen met één van de vertrouwenspersonen van de Tweede Kamer. Voor iedere Kamerbewoner; Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtenaren staat de deur van de vertrouwenspersonen altijd open. Voor mensen die werkzaam zijn binnen een fractie of ambtelijke dienst is het ook belangrijk om meldingen van wangedrag binnen de fractie- en/of dienstleiding bekend te maken.

Zoals ik al eerder aangaf, vind ik het verontrustend om te lezen dat er mogelijk opnieuw sprake is van intimidatie binnen de Tweede Kamer. Ik kan als Kamervoorzitter echter weinig betekenen voor de personen die een beschuldiging uiten tegen een Kamerlid. Hoe graag ik ook zou willen; de instrumenten van Kamervoorzitter en Presidium zijn beperkt. Zoals ik al aangaf is er geen gezagsrelatie tussen een Kamerlid en de Kamervoorzitter. Ik vind het belangrijk om hier glashelder over te zijn. Het laatste wat ik wil, is verkeerde verwachtingen wekken bij mensen die zich mogelijk in een preciaire situatie bevinden. Daar zijn de mogelijk slachtoffers niet bij gebaat.

Natuurlijk zet ik mij in voor een goede en veilige werkcultuur in de Tweede Kamer. Ik draag daarom zorg voor goede interne voorlichting, zodat mensen weten waar zij terecht kunnen met problemen. Daarnaast kijk ik samen met het Presidium welke verbeteringen we in algemene zin kunnen aanbrengen om een veilige werkomgeving in de Tweede Kamer te hebben en te houden. Dat doen we binnen de mogelijkheden die er zijn. Gekeken wordt bijvoorbeeld of de huidige hulp- en klachtenstructuur nog verder verbeterd moet worden.

Met vriendelijke groet

Vera Bergkamp

Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Raad van commissarissen Koninklijk Theater Carré

Postbus 20202
1000 HE Amsterdam

Geachte Raad van Commissarissen,

Op 8 april jongstleden ben ik gekozen tot Kamervoorzitter in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Naar aanleiding hiervan ben ik tot een heroverweging gekomen ten aanzien van mijn nevenactiviteiten ten behoeve van uw Raad van Commissarissen. Om elke schijn van belangenverstrengeling te vermijden en mij ten volle te kunnen inzetten in de functie van Kamervoorzitter zal ik per 8 april 2021 mijn functie als commissaris neerleggen.

Ik deel u dit met spijt mee aangezien ik met veel plezier en betrokkenheid in de Raad heb samengewerkt in onze toezichthoudende rol voor het Koninklijk Theater Carré. Ik dank u allen voor deze samenwerking.

Ik wens het Koninklijk Theater Carré en uw Raad van Commissarissen in deze moeilijke en uitdagende tijden sterkte toe.

Met vriendelijke groeten,

From "██████████" <██████████@tweedekamer.nl>
Subject **concept brief Carre nevenactiviteit**
To ██████████ ██████████ ██████████ ██████████ ██████████ ██████████@tweedekamer.nl>
Date April 9, 2021 at 12:35:53 PM CEST

Ha ██████████

Bijgaand een concept briefje voor Carre; deze vond ik toch wat lastiger dan gedacht om de juiste toon te vinden. Graag jou input/feedback. Ik kan vanmiddag de brief afmaken en naar Vera sturen.

Met vriendelijke groeten,

██████████

████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer G301, Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318██████████ | M 06-██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **FW: CONCEPT TER GOEDKEURING VOORZITTER** Communicatie totaal bericht Voorzitter en [REDACTED] ver
Kamerbreed onderzoek sociale veiligheid
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>, secretariaat.voorzitter
<[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date February 24, 2022 at 11:59:04 AM CET

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED].

Verzonden: donderdag 24 februari 2022 11:34

Aan: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>; secretariaat.voorzitter [REDACTED]@tweedekamer.nl>

CC: [REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: **CONCEPT TER GOEDKEURING VOORZITTER** Communicatie totaal bericht Voorzitter en [REDACTED] over Kamerbreed onderzoek sociale veiligheid

cid:image001.png@01D1E8ED.0A8470C0

BERICHT VOORZITTER

Beste Kamerbewoners,

In 2021 is het beleid rondom sociale veiligheid in de Tweede Kamer geactualiseerd. Gezien de vele recente berichten in de media over dit onderwerp, hebben we u op 26 januari jl. een bericht gestuurd en de huidige activiteiten rondom sociale veiligheid nogmaals onder uw aandacht gebracht. In aanvulling hierop kondigen we aan dat er een breed onafhankelijk onderzoek naar sociale veiligheid in het Kamergebouw zal worden gehouden.

Dit onderzoek binnen de Kamerorganisatie is in de Raming (2021) van de Tweede Kamer toegezegd en wordt momenteel met een onafhankelijke partij voorbereid. Voor het eerst wordt een dergelijk onderzoek gehouden onder alle Kamerbewoners (Leden, fractiemedewerkers en Kamerambtenaren). Iedere Kamerbewoner ontvangt een persoonlijke uitnodiging om deel te nemen. Deelname is vrijwillig. Het onderzoek is onafhankelijk, niet herleidbaar tot personen, fracties of ambtelijke diensten.

Alle Kamerbewoners hebben recht op een veilige werkplek waarin geen plaats is voor ongewenste omgangsvormen zoals pesten, discriminatie of (seksuele) intimidatie. Een breed onderzoek naar sociale veiligheid geeft een beeld over het werkklimaat in de Tweede Kamer en biedt basis om het beleid rondom sociale veiligheid nog verder te verbeteren.

Meer informatie over ongewenste omgangsvormen is te vinden op ons intranet: [Ongewenste omgangsvormen | Plein2](#).

Met vriendelijke groet,

Vera Bergkamp
Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

[REDACTED]

[REDACTED] Tweede van de Kamer der Staten-Generaal

1
02/09/2021

onderzoek sociale veiligheid 2^e kamer verkenning door [REDACTED]

Opdracht

De Tweede Kamer heeft verzocht een onderzoeksopzet te maken voor een uit te voeren kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de ambtelijke organisatie van de 2^e kamer met als onderdelen: probleemstelling, onderzoeksvragen en te adviseren aanpak en/of werkwijze en samenstelling van een onderzoeksteam.

De opdrachtgever daarvoor is de Voorzitter van de Tweede Kamer, Vera Bergkamp. Als gedelegeerd opdrachtgever zal [REDACTED] Tweede Kamer optreden voor de duur van deze opdracht. Het betreft een parttime opdracht (circa 40 uur) in de periode van begin juli tot begin september 2021. Om te komen tot een advies over de onderzoeksopzet zullen gesprekken worden gevoerd en zal documentatie worden bestudeerd.

Activiteiten

- Afstemmende gesprekken met [REDACTED], Kamervoorzitter, [REDACTED] en [REDACTED]
- Bestuderen van achterliggende stukken, zoals Functiehuis, sociaal jaarverslag, jaarverslagen vertrouwenspersonen, Werkbelevingsonderzoeken (WBO; 2018 en 2021), brandbrief gestuurd door vertrouwenspersonen en hoofd Bedrijfsmaatschappelijk werk aan Kamervoorzitter en [REDACTED]
- Een-op-een interviews van circa 1,5 uur met 5 personen: hoofd [REDACTED], [REDACTED] externe vertrouwenspersoon, [REDACTED] hoofd Bedrijfsmaatschappelijk werk, hoofd [REDACTED]

Impressie interviews

De Tweede Kamer is een organisatie waar ambtenaren vaak een lange staat van dienst hebben en trots zijn op het werk dat ze doen. Er bestaat een sterke identificatie met de organisatie door de werkvloer, bijna zoals in een familiebedrijf. Dat beeld wordt bevestigd door de twee uitgevoerde werkbelevingsonderzoeken. Het Management Team van de ambtelijke organisatie en het politieke deel van de Kamer wisselen vaker van samenstelling. De politiek gaat uiteraard gepaard met beperkte zittingstermijnen en binnen het MT is dat ook gebruikelijker, meer analoog aan de ABD-carrousel.

Tussen MT, Presidium en Kamervoorzitter bestaat onduidelijkheid over rollen en bevoegdheden: wie gaat waar over en wie stuurt wat aan. Dit wordt mede veroorzaakt door de ruimte voor persoonlijke invulling van de rol van Kamervoorzitter. Het beeld dat naar voren komt is dat van een ingewikkelde vermenging van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen Voorzitter, Presidium en de Tweede Kamerorganisatie, een onderwerp dat blijkbaar ook de ondernemingsraad meerdere malen heeft aangekaart. Hier speelt ook een spanningsveld tussen politieke verantwoordelijkheid en organisatie/personeelsverantwoordelijkheid.

Opvallend is het verschil in de (ernstige) problematiek aangekaart in de gevoerde gesprekken en het beeld dat naar voren komt uit de werkbelevingsonderzoeken. Weliswaar worden daar wel meldingen gedaan van onveilige situaties maar dat (b)lijkt niet opvallend veel. De gegevens zijn echter lastig te duiden. Allereerst is er weinig zicht op patronen: bij welke organisatieonderdelen, bij welke categorie medewerkers en in welke vorm speelt dit nu precies (incidenteel of langdurig; spelen er meerdere zaken, zoals bijvoorbeeld een arbeidsconflict)?

[REDACTED]

Aub niet aan de ABD refereren want wij vallen qua managementfuncties niet onder de ABD en hamteren ook geen zittingstermijnen zoals de ABD.

09/02/2021 19:03

En woordvoering naar buiten toe namens het instituut door de VZ

09/02/2021 19:06

2
02/09/2021

Daarnaast -en ondanks het hoge responspercentage- is het goed mogelijk dat juist de mensen die zich onveilig voelen, de enquête niet invullen en dat daardoor een onvolledig beeld ontstaat. Ook is het aannemelijk dat mensen die zich onveilig voelen snel uit de organisatie vertrekken. Daarnaast kan de sterke identificatie met het werk ook de keerzijde met zich meebrengen dat medewerkers hun grenzen oprekken. Dat medewerkers geen sociale onveiligheid rapporteren, en bepaald gedrag wellicht ook niet als ongepast ervaren, betekent niet dat het niet plaats vindt.

Verder valt op dat het thema sociale veiligheid veel betrokken wordt op expliciete vormen van grensoverschrijdend gedrag (seksuele intimidatie; zie ook de mediaberichtgeving hierover) en minder op andere vormen, zoals medewerkers *en plein public* corrigeren, hard aanvallen, of de andere kant opkijken bij grensoverschrijdend gedrag. Dat dit deels wel geaccepteerde gedragsvormen zijn binnen het politieke debat in de Tweede Kamer maakt het gecompliceerd. Ook omdat het thema sociale veiligheid binnen andere sectoren (in het onderwijs, in het OV) wel onderwerp van politiek debat zijn. Dit soort spanningsvelden kunnen een belangrijke rol te spelen bij het ontstaan en de instandhouding van sociaal onveilige situaties. Dat neemt niet weg dat de zorgplicht voor medewerkers ook geldt voor de 2^e Tweede Kamer organisatie.

Conclusie

Sociale integriteit en veiligheid binnen de Tweede Kamer organisatie heeft meer opvolging, zowel in kaders en op papier als in de vertaling daarvan naar de dagelijkse praktijk. Omwille van de gezondheid en het welzijn van alle medewerkers van de Tweede Kamer en daarmee ook het functioneren van de Tweede Kamer zou het inderdaad goed zijn een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren.

Advies onafhankelijk onderzoek

Hoofdvraag 1 Wat is de aard en omvang van de sociale (on)veiligheid binnen de Tweede Kamerorganisatie?

En specifiek:

- 1) Te onderzoeken welke oorzaken en faciliterende factoren bijgedragen aan het ontstaan van sociale onveiligheid, zowel op organisatieniveau (structuur, cultuur) als op individueel niveau.
- 2) Onderscheid te maken naar 3 typen relaties: MT Kamerorganisatie versus Presidium/Kamervoorzitter, MT Kamerorganisatie versus de ambtelijke organisatie, en ambtelijke organisatie versus de politieke Kamer. De rol van het Presidium zou nog afzonderlijk aandacht kunnen krijgen.
- 3) Een breed spectrum van gedragingen te betrekken en in hun onderlinge samenhang te beschouwen: van openlijke (seksuele) intimidatie tot weggijken en goedpraten.
- 4) Een breed beeld te verkrijgen van sociale veiligheid, zowel vanuit het perspectief van eigen ervaring als via observatie, van concrete voorbeelden tot analytische beschouwingen.

Hoofdvraag 2 Welke concrete aanbevelingen kunnen er worden gedaan om de sociale veiligheid te verbeteren?

Met specifieke aandacht voor:

- 1) Structuur- en cultuurinterventies die bijdragen aan een sociaal veilig werkklimaat, met speciale aandacht voor de rol van leiderschap;
- 2) Papier en praktijken: gedragscodes, reglement van orde, inrichting meldsysteem, (samenstelling, opleiding en professionaliteit) vertrouwenspersonen, klachtencommissies, HR werving en selectie, socialisatie en begeleiding;

Echter: Kijkend naar het grensvlak politiek-ambtelijk is te zien dat met name de groep diensthoofden hoger scoren op stressoren "politieke besluitvorming" en "tegenstrijdige belangen ambtelijk-politiek". De directie HRF scoort ook hoger op de stressor: tegenstrijdige belangen ambtelijk-politiek.

De diensthoofden scoren ook lager op de energiebron: "duidelijke taakverdeling ambtelijk-politiek". Kun je daar nog iets mee?

09/02/2021 19:16

Ja, en een social systeem omvat meer dan alleen het aantal meldingen in het WBO: het gaat ook over de randen van de organisatie (politiek/ambtelijk), patronen en gedrag. Iets meer neerzetten als een deel (WBO)- geheel (alle kamerbewoners, incl politiek)

09/02/2021 19:18

3
02/09/2021

- 3) Interne en externe 'checks and balances';
- 4) Interventies op de korte en de lange termijn;
- 5) Opvolging in de richting?en van individuele gevallen (erkenning, eventueel opvang, en herstel van vertrouwen).

Werkzaamheden

1. **Inrichten meldpunt.** Van belang is laagdrempeligheid en via eigen voorkeur kunnen melden (schriftelijk, email, persoonlijk gesprek, etc), al dan niet anoniem. Ook van belang is vrijwilligheid. Overwogen kan worden vertrouwenspersonen, OR, vakbonden etc. als "linking pins" in te schakelen. Het meldpunt zou open moeten staan voor zowel huidige medewerkers als oud-medewerkers. **De (ervaren) toegankelijkheid en onafhankelijkheid van de commissie en het meldpunt zijn van cruciaal belang.**
2. **Analyse papier en praktijken** via documentstudie en gesprekken met betrokkenen en in (kort) historisch perspectief.
3. **Interviews** met de belangrijkste **stakeholders** (zoals OR, vakbonden, klachtencommissie(s), pers).
4. **Vergelijkend internationaal onderzoek** naar sociale veiligheid en *best practices* in parlementaire organisaties (ik denk met name aan de Scandinavische landen, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk).

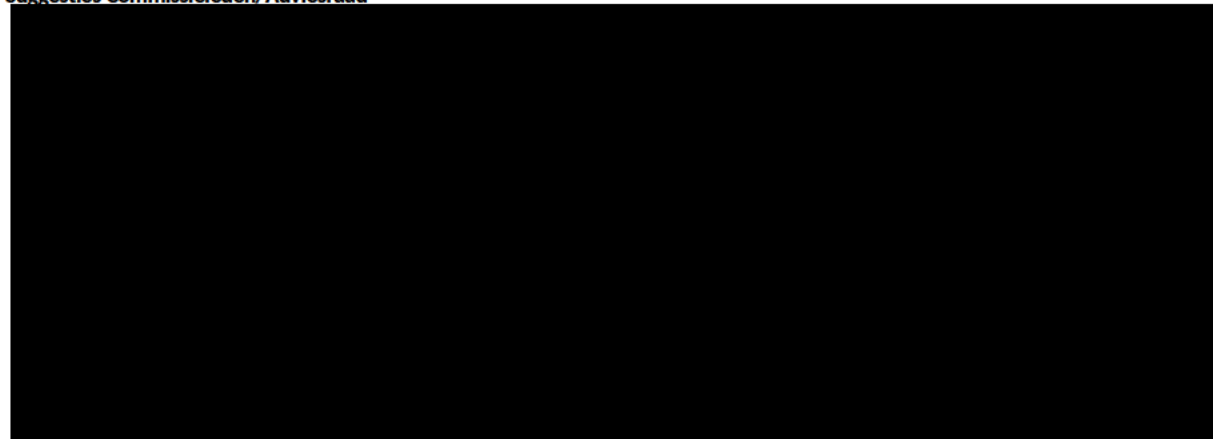
Onafhankelijk loket ?

09/02/2021 19:12

Onderzoekscommissie

Vanwege de complexiteit van de problematiek en een mogelijk afbreukrisico voor zowel organisatie als onderzoekers is het advies een stevige onafhankelijke onderzoekscommissie in te stellen waarin verschillende deskundigheid betrokken wordt. Daarbij zou in ieder geval gedacht moeten worden aan expertise vanuit bestuurskunde/staatsrecht en de gedragswetenschappen/psychologie. Te denken valt aan een commissie van 3 leden die bijgestaan wordt door een **Adviesraad** en een klein team van junior medewerkers.

Suggesties Commissieleden/Adviesraad

Verder van belang

Tijdpad: oplevering voor de zomer; eventueel tussenrapportage.

4
02/09/2021

Openbaarmaking van het rapport en maximale transparantie over het proces.

From ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Conceptadvies**
To ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Date September 2, 2021 at 7:28:19 PM CEST

Hi ██████,
Bijgaand de opzet van ██████ inclusief mijn opmerkingen. Wil jij nog tegen lezen of zal ik het doorsturen naar ██████?

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal
██████████ Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 ██████ | M 06 ██████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████@utwente.nl <█████@utwente.nl>
Verzonden: donderdag 2 september 2021 16:09
Aan: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Conceptadvies

Beste ██████,

Hierbij zoals afgesproken mijn conceptadvies. Hoor graag. Hartelijke groet,

██████████

Van: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Datum: woensdag 1 september 2021 om 11:58
Aan: ██████ <█████@utwente.nl>
Onderwerp: RE: namen

Beste ██████,

Bijgaand tref je het werkbelevingsonderzoek aan + de begeleidende brief (waarin ook de relatie met het onderzoek sociale veiligheid wordt gelegd). Mocht je vragen hebben over het onderzoek, dan hoor ik dat graag.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal
██████████ Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 ██████ | M 06 ██████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████@utwente.nl <█████@utwente.nl>
Verzonden: woensdag 1 september 2021 09:12
Aan: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: namen

Hoi ██████,

Dank. Zou je me ook nog het recente tevredenheidsonderzoek kunnen sturen? Ik hoop je morgen in de loop van de dag een conceptversie te kunnen sturen. Hartelijke groet, ██████

Op 31 aug. 2021 om 10:27 heeft ██████ <█████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Beste ██████,

Nav ons gesprek heb ik even een korte update gegeven aan VZ en ██████ en gevraagd of zij namen hebben van mensen die mogelijk voor de commissie benaderd zouden kunnen worden. Jouw naam werd direct genoemd (heb aangegeven dat je erg druk bent) maar misschien voor de klankbordgroep? Ook de naam van ██████ voor de commissie: veel verstand van organisatie, cultuur en governance; brede overheidservaring; kennis van de Tweede Kamer.

Ook ██████ als mogelijk persoon voor de klankbordgroep. Succes met de onderzoeksopzet en tot gauw,

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 | M 06 | E @tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

**onderzoek sociale veiligheid 2^e kamer
verkenning door ██████████****Opdracht**

De Tweede Kamer heeft verzocht een onderzoeksopzet te maken voor een uit te voeren kwalitatief onderzoek naar sociale veiligheid binnen de ambtelijke organisatie van de 2^e kamer met als onderdelen: probleemstelling, onderzoeksvragen en te adviseren aanpak en/of werkwijze en samenstelling van een onderzoeksteam.

De opdrachtgever daarvoor is de Voorzitter van de Tweede Kamer, Vera Bergkamp. Als gedelegeerd opdrachtgever zal ██████████ Tweede Kamer optreden voor de duur van deze opdracht. Het betreft een parttime opdracht (in totaal 40 uur) in de periode van begin juli tot begin september 2021. Om te komen tot een advies over de onderzoeksopzet zullen gesprekken worden gevoerd en zal documentatie worden bestudeerd.

Activiteiten

- Afstemmende gesprekken met Kamervoorzitter ██████████ en ██████████;
- Bestuderen van achterliggende stukken, zoals Functiehuis, sociaal jaarverslag, jaarverslagen vertrouwenspersonen, Werkbelevingsonderzoeken (WBO; 2018 en 2021), brandbrief gestuurd door vertrouwenspersonen en Bedrijfsmaatschappelijk werk aan Kamervoorzitter en ██████████;
- Een-op-een interviews van circa 1,5 uur met 5 personen: ██████████, ██████████, externe vertrouwenspersoon, Bedrijfsmaatschappelijk werk, ██████████.

Impressie interviews

De Tweede Kamer is een organisatie waar ambtenaren vaak een lange staat van dienst hebben en trots zijn op het werk dat ze doen. Er bestaat een sterke identificatie met de organisatie door de werkvloer, bijna zoals in een familiebedrijf. Dat beeld wordt bevestigd door de twee uitgevoerde werkbelevingsonderzoeken. Het Management Team van de ambtelijke organisatie en het politieke deel van de Kamer wisselen vaker van samenstelling. De politiek gaat uiteraard gepaard met beperkte zittingstermijnen en binnen het MT zijn snelle wisselingen ook kenmerkend geweest voor de afgelopen 5 jaar.

Tussen MT, Presidium en Kamervoorzitter bestaat onduidelijkheid over rollen en bevoegdheden: wie gaat waar over en wie stuurt wat aan. Dit wordt mede veroorzaakt door de ruimte voor persoonlijke invulling van de rol van Kamervoorzitter. Het beeld dat naar voren komt is dat van een ingewikkelde vermenging van rollen, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden tussen Voorzitter, Presidium en de Tweede Kamerorganisatie, een onderwerp dat blijkbaar ook de ondernemingsraad meerdere malen heeft aangekaart. Hier speelt ook een spanningsveld tussen politieke verantwoordelijkheid en organisatie/personeelverantwoordelijkheid, en woordvoering naar buiten toe namens het instituut door de Kamervoorzitter.

Opvallend is het verschil in de (ernstige) problematiek aangekaart in de gevoerde gesprekken en het beeld dat naar voren komt uit de werkbelevingsonderzoeken. Weliswaar worden daar wel meldingen gedaan van onveilige situaties maar dat (b)lijkt niet opvallend veel. De gegevens zijn echter lastig te duiden. Allereerst is er weinig zicht op patronen: bij welke organisatieonderdelen, bij welke categorie medewerkers en in welke vorm speelt dit nu precies (incidenteel of langdurig; spelen er meerdere zaken, zoals bijvoorbeeld een arbeidsconflict)?

Daarnaast -en ondanks het hoge responspercentage- is het goed mogelijk dat juist de mensen die zich onveilig voelen, de enquête niet invullen en dat daardoor een onvolledig beeld ontstaat. Ook is het aannemelijk dat mensen die zich onveilig voelen snel uit de organisatie vertrekken. Daarnaast

kan de sterke identificatie met het werk ook de keerzijde met zich meebrengen dat medewerkers hun grenzen oprekken. Dat medewerkers geen sociale onveiligheid rapporteren, en bepaald gedrag wellicht ook niet als ongepast ervaren, betekent niet dat het niet plaats vindt. Bovendien: een social systeem omvat meer dan alleen het aantal meldingen in het WBO: het gaat ook over de randen van de organisatie (politiek/ambtelijk), patronen en gedrag.

Verder valt op dat het thema sociale veiligheid veel betrokken wordt op expliciete vormen van grensoverschrijdend gedrag (seksuele intimidatie; zie ook de mediaberichtgeving hierover) en minder op andere vormen, zoals medewerkers *en plein public* corrigeren, hard aanvallen, of de andere kant opkijken bij grensoverschrijdend gedrag. Dat dit deels wel geaccepteerde gedragsvormen zijn binnen het politieke debat in de Tweede Kamer maakt het gecompliceerd. Ook omdat het thema sociale veiligheid binnen andere sectoren (in het onderwijs, in het OV) wel onderwerp van politiek debat zijn. Dit soort spanningsvelden kunnen een belangrijke rol te spelen bij het ontstaan en de instandhouding van sociaal onveilige situaties. Dat neemt niet weg dat de zorgplicht voor medewerkers ook geldt voor de Tweede Kamer organisatie.

Conclusie

Sociale integriteit en veiligheid binnen de Tweede Kamer organisatie behoeft meer opvolging, zowel in kaders en op papier als in de vertaling daarvan naar de dagelijkse praktijk. Omwille van de gezondheid en het welzijn van alle medewerkers van de Tweede Kamer en daarmee ook het functioneren van de Tweede Kamer zou het inderdaad goed zijn een onafhankelijk onderzoek te laten uitvoeren waarin het gehele sociale systeem in kaart wordt gebracht.

Advies onafhankelijk onderzoek

Hoofdvraag 1 *Wat is de aard en omvang van de sociale (on)veiligheid binnen de Tweede Kamerorganisatie?*

En specifiek:

- 1) Te onderzoeken welke oorzaken en faciliterende factoren bijgedragen aan het ontstaan van sociale onveiligheid, zowel op organisatieniveau (structuur, cultuur) als op individueel niveau.
- 2) Onderscheid te maken naar 3 typen relaties: MT Kamerorganisatie versus Presidium/Kamervoorzitter, MT Kamerorganisatie versus de ambtelijke organisatie, en ambtelijke organisatie versus de politieke Kamer. De rol van het Presidium zou nog afzonderlijk aandacht kunnen krijgen.
- 3) Een breed spectrum van gedragingen te betrekken en in hun onderlinge samenhang te beschouwen: van openlijke (seksuele) intimidatie tot wegstijgen en goedpraten.
- 4) Een breed beeld te verkrijgen van sociale veiligheid, zowel vanuit het perspectief van eigen ervaring als via observatie, van concrete voorbeelden tot analytische beschouwingen.

Hoofdvraag 2 *Welke concrete aanbevelingen kunnen er worden gedaan om de sociale veiligheid te verbeteren?*

Met specifieke aandacht voor:

- 1) Structuur- en cultuurinterventies die bijdragen aan een sociaal veilig werkklimaat, met speciale aandacht voor de rol van leiderschap;
- 2) Papier en praktijken: gedragscodes, reglement van orde, governance (code), inrichting meldsysteem, (samenstelling, opleiding en professionaliteit) vertrouwenspersonen, klachtencommissies, HR werving en selectie, socialisatie en begeleiding;
- 3) Interne en externe '*checks and balances*';

- 4) Interventies op de korte en de lange termijn;
- 5) Opvolging in de richting en van individuele gevallen (erkenning, eventueel opvang, en herstel van vertrouwen).

Werkzaamheden

1. **Inrichten van een onafhankelijk meldloket.** Van belang is laagdrempeligheid en via eigen voorkeur kunnen melden (schriftelijk, email, persoonlijk gesprek, etc.), al dan niet anoniem. Ook van belang is vrijwilligheid. Overwogen kan worden vertrouwenspersonen, OR, vakbonden etc. als "linking pins" in te schakelen. Het meldpunt zou open moeten staan voor zowel huidige medewerkers als oud-medewerkers. **De (ervaren) toegankelijkheid en onafhankelijkheid van de commissie en het meldpunt zijn van cruciaal belang.**
2. **Analyse papier en praktijken** via documentstudie en gesprekken met betrokkenen en in (kort) historisch perspectief.
3. **Interviews** met de belangrijkste **stakeholders** (zoals OR, vakbonden, klachtencommissie(s), pers) maar (vooral) ook betrokkenen uit de ambtelijke en politieke organisatie.
4. **Vergelijkend internationaal onderzoek** naar sociale veiligheid en *best practices* in parlementaire organisaties (ik denk met name aan de Scandinavische landen, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk).

Onderzoekscommissie

Vanwege de complexiteit van de problematiek en een mogelijk afbreukrisico voor zowel organisatie als onderzoekers is het advies een stevige onafhankelijke onderzoekscommissie in te stellen waarin verschillende deskundigheid betrokken wordt. Daarbij zou in ieder geval gedacht moeten worden aan expertise vanuit bestuurskunde/staatsrecht en de gedragswetenschappen/psychologie. Te denken valt aan een commissie van 3 leden die bijgestaan wordt door een **Adviesraad** en een klein team van junior medewerkers.

Suggesties Commissieleden/Adviesraad

- 1) [Redacted]
- 2) [Redacted]
- 3) [Redacted]
- 4) [Redacted]
- 5) [Redacted]
- 6) [Redacted]
- 7) [Redacted]

Verder van belang

Tijdpad: oplevering april/mei 2022; eventueel tussenrapportage.

Openbaarmaking van het rapport en maximale transparantie over het proces.

From [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Definitief advies onderzoek sociale veiligheid**
To [redacted] <[redacted]@rijksoverheid.nl [redacted]@tweedekamer.nl [redacted].>
<[redacted]@tweedekamer.nl>
Date September 8, 2021 at 6:25:53 PM CEST

Beste [redacted] en [redacted]

Op verzoek van [redacted] leg ik hierbij het advies aan jullie voor dat [redacted] voor de Tweede Kamer heeft opgesteld. Dit advies is vertrouwelijk en ik verzoek jullie dit ook als zodanig te behandelen.

Graag verneem ik of jullie nog zaken missen aan de onderzoeksopzet of opmerkingen willen meegeven?

Alvast dank voor het meedenken !

Met vriendelijke groeten,

[redacted]

[redacted]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

[redacted] Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [redacted] | M 06 [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: [redacted]@utwente.nl <[redacted]@utwente.nl>

Verzonden: vrijdag 3 september 2021 15:00

Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Definitief advies onderzoek sociale veiligheid

Beste [redacted]

Hierbij mijn definitieve advies. De suggesties voor de commissie: ik heb mij hier beperkt tot mensen waarvan ik het werk kan inschatten (dus met een meer wetenschappelijk profiel); bij anderen zou ik jullie vooral willen meegeven om ook goed te kijken naar beeldvorming rondom de persoon.

Ik hoop dat jullie hier mee verder kunnen; laat me weten als ik nog iets kan betekenen.

Alvast dank en goed weekend gewenst!

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted] +31 (0) 53 [redacted] 06 [redacted]

[redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Datum: donderdag 2 september 2021 om 21:43

Aan: [redacted] <[redacted]@utwente.nl>

Onderwerp: RE: Conceptadvies

Beste [redacted],

Mooie onderzoeksopzet en knap hoe je eea zo beknopt het weten te vatten in de opzet! Bijgaand het voorstel retour met opmerkingen/wijzigingsvoorstellen van mijn kant. Fijne avond nog!

Met vriendelijke groeten,

[redacted]

[redacted]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

[redacted] Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [redacted] | M 06- [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: [redacted]@utwente.nl <[redacted]@utwente.nl>

Verzonden: donderdag 2 september 2021 16:09

Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Conceptadvies

Beste [redacted]

Hierbij zoals afgesproken mijn conceptadvies. Hoor graag. Hartelijke groet,

[redacted]

Van: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Datum: woensdag 1 september 2021 om 11:58
Aan: ██████ <█████@utwente.nl>
Onderwerp: RE: namen

Beste ██████,

Bijgaand tref je het werkbelevingsonderzoek aan + de begeleidende brief (waarin ook de relatie met het onderzoek sociale veiligheid wordt gelegd. Mocht je vragen hebben over het onderzoek, dan hoor ik dat graag.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

██████████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318██████ | M 06 ████████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████@utwente.nl <█████@utwente.nl>
Verzonden: woensdag 1 september 2021 09:12
Aan: ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: namen

Hoi ██████,

Dank. Zou je me ook nog het recente tevredenheidsonderzoek kunnen sturen? Ik hoop je morgen in de loop van de dag een conceptversie te kunnen sturen. Hartelijke groet, ██████

Op 31 aug. 2021 om 10:27 heeft ██████ <█████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Beste ██████

Nav ons gesprek heb ik even een korte update gegeven aan VZ en ██████ en gevraagd of zij namen hebben van mensen die mogelijk voor de commissie benaderd zouden kunnen worden.

Jouw naam werd direct genoemd (heb aangegeven dat je erg druk bent) maar misschien voor de klankbordgroep? Ook de naam van ██████ voor de commissie: veel verstand van organisatie, cultuur en governance; brede overheidservaring; kennis van de Tweede Kamer.

Ook ██████ als mogelijk persoon voor de klankbordgroep.

Succes met de onderzoeksopzet en tot gauw,

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

██████████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318██████ | M 06 ████████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

3834

From ████████ Tweede Kamer <██████@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Definitief advies onderzoek sociale veiligheid**
To ████████ <██████@tweedekamer.nl>
Date September 14, 2021 at 4:23:26 PM CEST

Dit zit in postmap

Van: ████████ <██████@tweedekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 14 september 2021 16:19
Aan: ████████ Tweede Kamer <██████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: FW: Definitief advies onderzoek sociale veiligheid

Beste ████████,

Wil je het onderzoeksvoorstel ook nog aan de Ondernemingsraad voorleggen? Ik heb in deze versie de voorgestelde namen van de commissie leden weggehaald.

*Beste leden van de Ondernemingsraad,
Zoals besproken in de laatste overlegvergadering deel ik hierbij de onderzoeksopzet zoals deze is gemaakt door ████████. De opzet is nog niet gedeeld met de organisatie/Voorzitter en daarmee vertrouwelijk van aard: graag ook als zodanig behandelen en niet verder verspreiden. Ik verneem graag of de OR nog zaken mist in de opzet of opmerkingen wil meegeven.
Ook bespreek ik graag met de Ondernemingsraad hoe jullie betrokken willen zijn bij de vervolgstappen.*

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

██████████ Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318██████ | M 06 ████████ | E ████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From secretariaat.voorzitter <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: documenten gedragscode Lagerhuis VK inzake grensoverschrijdend gedrag**
To "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date December 8, 2021 at 9:24:15 AM CET

Beste [REDACTED],

Op verzoek van de Voorzitter stuur ik deze e-mail door. Zij vraagt of iemand hier de belangrijkste conclusies uit kan halen: wat zijn de verschillen en overeenkomst tov het Nederlandse parlement?

Zou iemand dit op kunnen pakken?

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 [REDACTED] | www.tweedekamer.nl

Van: Bovend'Eert, P.P.T. (Paul) <paul.bovendeert@ru.nl>
Verzonden: dinsdag 7 december 2021 13:58
Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl
Onderwerp: documenten gedragscode Lagerhuis VK inzake grensoverschrijdend gedrag

Beste Vera,

Naar aanleiding van ons gesprek gisteren bijgaand een setje documenten over de regeling in het Britse Lagerhuis met betrekking tot 'Bullying and sexual harassment'.

In de bijlage vind je ten eerste een word-document. Daarin vind je een overzicht van de belangrijkste stukken + linkjes naar de vindplaatsen. Daarnaast zijn de stukken van de Commons Library en de toelichting van het Independent Expert Panel als losse bijlagen toegevoegd.

Groet,

Paul

Prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert (Paul)
Hoogleraar Staatsrecht/professor of Constitutional Law

Adres/Address
Faculteit der Rechtsgeleerdheid/Faculty of Law
Radboud Universiteit/Radboud University
Montessorilaan 10, 6525 HR /P.O.Box 9049, 6500 KK Nijmegen
[REDACTED]
The Netherlands
Tel. +31 (0)24 36 [REDACTED]
Mobiel +31 6 [REDACTED]

From '██████████' <██████████@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Informatiedossier MeToo in (Europese) parlementen**
To '██████████' <██████████@tweedekamer.nl>
Date June 25, 2021 at 2:08:29 PM CEST

Ha ██████████

Hierbij de resultaten van het 'internationale onderzoek' van de DIA/DAO over me too-kwesties in internationaal opzicht. Volgende week maar even over spreken wat de vervolg route is en of hier nog aanpassingen op moeten plaatsvinden.

Met vriendelijke groet,

██████████

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +31 6 ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

Verzonden: vrijdag 25 juni 2021 11:02

Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

CC: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Informatiedossier MeToo in (Europese) parlementen

Beste ██████████,

Hierbij stuur ik je onze gevonden informatie over 'MeToo' in Europese parlementen. We hebben een verslag gemaakt met een inventarisatie, waarin we de situatie in nationale parlementen van de landen waarover we artikelen en andersoortige informatie hebben gevonden wordt samengevat. In de inleiding van ons verslag vind je meer achtergrond over onze zoektocht.

Het verslag bevat drie bijlagen, die ik hierbij tevens meestuur:

1. Artikelen per land / parlement
2. Sexism, harassment and violence against women in parliaments in Europe / Inter-Parliamentary Union (IPU). – October 2018
3. Independent Complaints and Grievance Scheme / Richard Kelly; House of Commons Library. – Briefing paper number 08369, 27 April 2021

We hopen dat dit informatie is die ██████████ goed kan gebruiken, maar mochten er nog aanvullende vragen zijn, dan horen we dat natuurlijk van je.

Met vriendelijke groet,

mede namens ██████████,

██████████

██████████

Centraal Informatiepunt (CIP)

Dienst Informatie en Archief

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +31 (0)70-318 ██████████ | M +31 (0)6 ██████████

E ██████████@tweedekamer.nl

| www.tweedekamer.nl | opendata.tweedekamer.nl

Aanwezig: maandag t/m woensdag, vrijdag

From █████ Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
 Subject **FW: overleg morgen Bureau Clara Wichman**
 To █████ <█████@tweedekamer.nl>
 Date July 12, 2021 at 6:28:47 PM CEST

Zie hieronder, ik print morgen.

Verzonden vanaf mijn Galaxy

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: "█████" <█████@tweedekamer.nl>
 Datum: 12-07-21 18:27 (GMT+01:00)
 Aan: "secretariaat.voorzitter" ██████@tweedekamer.nl, █████ Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
 Cc: "█████" <█████@tweedekamer.nl>
 Onderwerp: FW: overleg morgen Bureau Clara Wichman

Goedemiddag,

Zoals vanmiddag met de Voorzitter en █████ afgesproken, stuur ik hierbij het Metoo-artikel van NPO-radio van 8 juli 2021 toe. In dit artikel wordt verwezen naar een onderzoek naar hoe fracties een en ander (niet) hebben geregeld. Dat onderzoek heb ik in de bijlage aan het artikel toegevoegd. Als het goed is, beschikt de Voorzitter al over een hard copie van het artikel en het onderzoek.

█████ (auteur eerder verstuurde stafnotitie staatsrechtelijke aspecten) heeft het NPO-artikel ook gelezen en heeft hierop desgevraagd een eerste reactie gegeven. Haar reactie per e-mail van zondag staat hieronder in zwarte letters. Indien en zover tijdens het overleg van morgen aan de orde komt of Nederland wel of niet aan de verdragsrechtelijke verplichtingen voldoet, kunnen wij het standpunt noemen dat dit naar onze mening het geval is omdat:

- ❖ er is sprake van strafbaarstelling van dat wat met de bedragen beoogd wordt;
- ❖ de Kamer verdere ook andere maatregelen heeft getroffen (gedragscode, vertrouwenscommissie, klachtencommissie, college van onderzoek, stelt ook nog een onderzoek in naar sociale veiligheid en gaat na hoe andere parlementen dit geregeld hebben);

Dit standpunt houdt echter geenszins in dat er niets meer gedaan hoeft te worden. Andere maatregelen volgen nog. Daarbij zullen de aanbevelingen van het Bureau Clara Wichmann (voor zover mogelijk) in ogenschouw worden genomen. Concreet zal er op de kortere termijn meer aandacht komen voor communicatie over wie, wat en wanneer en aan opvang en begeleiding van kamerbewoners die slachtoffer zijn geworden.

Ik heb de reikwijdte van de regeling klachtencommissie en het instituut Vertrouwenspersoon nog nagelezen; de Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen (niet zijnde het college van onderzoek) kunnen klachten van fractiemedewerkers in behandeling nemen en de werkgever (ambtelijke organisatie of fractie) hierover adviseren. Fracties kunnen er ook voor kiezen op een andere wijze in deze materie te voorzien. Klachten over Kamerleden kunnen ingediend worden bij het college van toezicht en onderzoek.

 Reactie █████ op artikel NPO-radio.

Dag █████

Dank voor je bericht, █████. Hierbij even een paar eerste gedachten in reactie op je mail, kijk maar of jullie daar zo iets mee kunnen.

Allereerst: ik ben geen expert op het terrein van de genoemde verdragen. Naar mijn idee zijn de betreffende bepalingen (zoals veel mensenrechtenverdragen) vrij algemeen omschreven en vloeien daar zoals gezegd in dit geval geen concrete verplichtingen uit voort voor de Tweede Kamer. Het is uiteindelijk aan een rechter om dergelijke bepalingen te interpreteren en toe te passen op een concrete casus. Ik ken geen (staatsrechtelijke) jurisprudentie over de reikwijdte van deze verdragsbepalingen. Mijn eerste inschatting zou zijn dat die geen verplichtingen voor de Kamerorganisatie in deze context bevatten.

Wat betreft █████ idee (overigens mijn promotor): ik lees in het Radio1-artikeltje niet dat hij meent dat de Kamer zou moeten optreden op grond van deze verdragsbepalingen. Hij meent (zoals ik zijn woorden interpreteer) enkel dat de Kamer niet kan weigeren op te treden tegen grensoverschrijdend gedrag met een beroep op het feit dat de Kamer geen werkgever is van Kamerleden en het dus aan fracties zou zijn om op te treden. Ik denk (zoals in de eerdere stafnotitie vermeld) dat hij daar gelijk in heeft. De Kamer kan maatregelen nemen tegen grensoverschrijdend gedrag en heeft dat naar mijn idee ook al gedaan, met name in de vorm van de Gedragscode. Zoals in de eerdere stafnotitie vermeld, kan dit type gedrag naar mijn idee onder de reikwijdte van de Gedragscode worden gebracht (via de eerste gedragsregel en de toelichting daarbij: Het Kamerlid oefent zijn ambt uit in het algemeen belang; Toelichting: de Gedragscode is tevens van toepassing op gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden.) Het is uiteraard in eerste instantie aan het College van onderzoek integriteit om de reikwijdte van de Gedragscode vast te stellen (dit zou mijn interpretatie zijn).

█ pleit voor een explicitering van de Gedragscode zodat de reikwijdte volledig helder is. Ik kan mij daar iets bij voorstellen (al valt naar mijn idee dit type gedrag dus nu ook al onder de code). Het is natuurlijk aan de Kamer zelf om te beslissen over een eventuele aanpassing (afhankelijk van de vraag of de fracties (in meerderheid) bereid zijn om de Gedragscode aan te passen). Het Presidium kan hiertoe weliswaar een voorstel doen, maar daarbij ligt het mijns inziens voor de hand om de eerste ervaringen van het College af te wachten en mee te nemen (zie art. 15 van de Regeling toezicht en handhaving Gedragscode). █ punt is mijns inziens vooral dat het verbod van last de Kamerorganisatie niet verhindert om verplichtingen op te leggen aan fracties en Kamerleden (tot op zekere hoogte). Dat klopt en blijkt al wel uit o.a. de Gedragscode en regelingen omtrent nevenactiviteiten en schenkingen; die bevatten immers tal van verplichtingen voor leden.

De Gedragscode biedt mijns inziens in dit geval (afgaande op mediaberichten, los van de precieze omstandigheden van het geval en wat er daadwerkelijk gebeurd zou zijn) vooral geen soelaas, omdat het zou gaan om gedragingen die stammen van voor de inwerkingtreding van de Regeling toezicht en handhaving. Zou zich een vergelijkbare casus nu voor doen, dan kan de Kamer (met bovenstaande interpretatie van de Gedragscode, die zoals gezegd natuurlijk vooral aan het College is) mijns inziens met de Gedragscode prima uit de voeten. Naar mijn idee is een aanpassing om die reden niet nodig en doet de Kamer al wat █ voorstaat. Zoals gezegd kan dit uiteraard wel explicieter in de code worden opgenomen, om eventuele onduidelijkheden te voorkomen. Overigens blijft het bij dit type gedragingen natuurlijk altijd erg lastig om te onderzoeken wat er precies gebeurd is.

De verdragsverplichtingen en de opmerkingen van █ leiden naar mijn idee dus niet tot andere conclusies dan zoals in de eerdere stafnotitie vermeld. Met de Gedragscode (en hetgeen de Kamer verder onderneemt met betrekking tot dit soort gedragingen, zoals vermeld in de brief richting Clara Wichmann) kan de Kamer optreden tegen grensoverschrijdend gedrag, zoals Clara Wichmann voorstaat. Dat, in combinatie met het belang van actie tegen grensoverschrijdend gedrag en het afkeuren van dit gedrag door de Kamer, zou ik voorop zetten in een gesprek met deze club.

Hopelijk biedt het bovenstaande nog enige verduidelijking en de gewenste staatsrechtelijke duiding. Veel succes dinsdag!

Hartelijke groet vanuit een heerlijk zonnig Italië🇮🇹,

█

Met vriendelijke groet,

█

█

█ der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318█ | E █@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From ████████ Tweede Kamer <████████@tweedekamer.nl>
Subject **FW: portefeuille rapportage**
To ████████ <████████@tweedekamer.nl>
Date September 3, 2021 at 3:15:10 PM CEST

████████ gaf mij aan dat het bedoeling is dat deze rapportages worden verspreid voorafgaand aan DT-G donderdag 9/9 a.s.
Zal ik ████████ vragen dat te doen?

Begin doorgestuurd bericht:

Van: ████████ <████████@tweedekamer.nl>
Datum: 26 augustus 2021 om 18:28:47 CEST
Aan: ████████ <████████@tweedekamer.nl>
Kopie: "████████" <████████@tweedekamer.nl>, ████████ <████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: portefeuille rapportage

ī» ¿Be ████████ ne,

Hierbij stuur ik je 2 rapportages van de diensten die onder jouw portefeuille vallen: de stafdiensten en de constitutionele diensten. We gaan beide rapportages bespreken in het eerstvolgende DT ████████ in het bijzijn van ████████, waar ████████ en ik ook toelichting kunnen geven op eventuele vragen. Mocht je voorafgaand daaraan vragen hebben, dan horen we dat graag.

Met vriendelijke groeten,

██████████
██████████
Tweede Kamer der Staten-Generaal
██████████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 ████████ | M 06-██████████ | E ████████@tweedekamer.nl<mailto:\$adinfo(email)> | I
www.tweedekamer.nl<<http://www.tweedekamer.nl>>

From [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Uitkomsten werkbelevingsonderzoek (WBO) 2021**
To [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date September 8, 2021 at 9:09:37 AM CEST

Zie hieronder het bericht zoals dat uit kan worden gestuurd als jij het ermee eens bent. Kijk je ernaar s.v.p.

cid:image001.png@01D1E8ED.0A8470C0

BERICHT [REDACTED]

Beste collega's,

Het werkbelevingsonderzoek (WBO) van de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer is afgerond en de resultaten zijn bekend. De respons was 62%, dit is (ruim) voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. De resultaten laten zien dat werken als ambtenaar bij de Tweede Kamer uitdagend is, maar dat er ook veel energiebronnen tegenover staan. Over het algemeen scoort de ambtelijke organisatie in dit onderzoek gunstiger dan in Nederland gebruikelijk is. Zo werken bij de Tweede Kamer meer bevlogen medewerkers en zijn er minder burnoutklachten dan in 2018 of in Nederland gemiddeld. Er zijn veel verbeteringen waar te nemen ten opzichte van de meting in 2018. Ook op het onderdeel 'ongewenste omgangsvormen' scoort de ambtelijke organisatie onder het Nederlands gemiddelde en beter dan in 2018.

Hierbij ontvang je het rapport met de resultaten van het WBO voor de Tweede Kamer als geheel. Lees de nadere toelichting op de resultaten op [Plein2](#).

Opvolging

Deze week kan je door middel van een online dashboard (via individuele inlog op je PC) de resultaten van je dienst inzien en prioriteiten en verbeteringsuggesties aangeven. Je ontvangt hierover een mail vanuit het onderzoeksbureau Triple i Human Capital. Vervolgens ga je hierover in gesprek, dat wordt per dienst georganiseerd. Zo wordt duidelijk welke zaken we kunnen verbeteren, en hoe we dat het beste kunnen doen. Ik vind dat gesprek heel belangrijk, met de inbreng van zo veel mogelijk collega's zorgen we ervoor dat iedereen met plezier aan het werk is.

Met hartelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]

From █████ Tweede Kamer <█████@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Analyse stuk Bovend'Eert**
To Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Date June 22, 2021 at 5:08:26 PM CEST

Ha Vera,

Zie hieronder collegiaal commentaar van █████ op artikel Bovend'Eert. Zijn verzoek is dit 'onder ons' te houden.

Groet,

Van: █████ <█████@eerstekamer.nl>
Verzonden: dinsdag 22 juni 2021 14:45
Aan: █████ <█████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Analyse stuk Bovend'Eert

Hierbij █████:

Het klopt dat de Tweede Kamer, ook de Eerste, gemakkelijk de Gedragscode integriteit kan aanvullen of een aparte Code ongewenste omgangsvormen kan vaststellen. In feite kan het Beleid ongewenste omgangsvormen voor ambtenaren bijna een op een worden overgezet. Dan moet ook de keuze worden gemaakt wie de vertrouwenspersoon wordt voor klachten over het gedrag van Kamerleden.

Ook zal er dan een keuze moeten worden gemaakt hoe toezicht en handhaving werken. Bij aanvulling van de Gedragscode kan de Huishoudelijke Commissie toezicht houden. Maar dan moet wel artikel 10 worden aangepast, want dat zegt nu dat alleen leden zaken aan de HC kunnen voorleggen. Griffiemedewerkers, fractiemedewerkers en derden dus niet. Een andere mogelijkheid is analoog aan het Beleid voor ambtenaren steeds per geval een (externe) klachtencommissie in te stellen. Kan allemaal, het is een politieke keuze.

Kernvraag is wat de consequentie/sanctie kan of moet zijn als een overtreding wordt geconstateerd. Vaststellingen dat er sprake is van ongewenst gedrag, veroordelingen, berispingen, dat kan allemaal. Bovend'Eert vindt schorsingen niet problematisch, terwijl hij tegelijkertijd constateert dat het vrije mandaat onafzetbaarheid impliceert. Een schorsing betekent echter dat een lid tijdelijk zijn mandaat niet kan uitoefenen en dat komt materieel neer op tijdelijke afzetting. De lijn van de Eerste Kamer is al sinds 2014 dat dat wel in strijd is met het vrije mandaat. Bovendien is er geen enkele (grond)wettelijke grondslag voor deze vergaande (maar volgens Bovend'Eert lichte) sanctie.

Onjuist is de opmerking dat 'een boete of inhouding van salaris' mogelijk zijn. Dat kan een Kamer echt niet in een Reglement van Orde regelen, daarvoor zul je de wet moeten aanpassen waarin de schadeloosstelling/vergoeding is geregeld. Volgens artikel 63 Grondwet heb je daar ook nog eens een tweederdemeerderheid voor nodig. Als je voor een redelijk lichte sanctie als een inhouding van salaris al een zware procedure moet doorlopen, dan is het heel vreemd dat de Kamer in een Reglement zou kunnen opnemen dat bij meerderheidsbeslissing een lid geschorst kan worden.

Groeten,

From [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: Vertrouwelijk - Onderzoeksvoorstel sociale veiligheid**
To [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date September 15, 2021 at 10:35:03 AM CEST

[REDACTED]

Ter info: onderzoeksvoorstel [REDACTED] is zojuist naar OR verzonden.

Gr., [REDACTED]

Van: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 15 september 2021 10:34
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@caop.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Vertrouwelijk - Onderzoeksvoorstel sociale veiligheid

Beste leden van de Ondernemingsraad,

Zoals besproken in de laatste overlegvergadering deel ik hierbij de onderzoeksopzet zoals deze is gemaakt door [REDACTED]. De opzet is nog niet gedeeld met de organisatie/Voorzitter en daarmee **vertrouwelijk** van aard: graag ook als zodanig behandelen en niet verder verspreiden. Ik verneem graag of de OR nog zaken mist in de opzet of opmerkingen wil meegeven.

Ook bespreek ik graag met de Ondernemingsraad hoe jullie betrokken willen zijn bij de vervolgstappen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL [REDACTED]

Subject **Fwd: Aanlevering conceptnotitie motie-Leijten/toezegging**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date October 13, 2021 at 11:52:24 AM CEST

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 13 oktober 2021 om 11:30:24 CEST

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Kopie: "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Aanlevering conceptnotitie motie-Leijten/toezegging

İ» ĺ

Ha [REDACTED],

Bijgaand ontvang je, mede namens [REDACTED] (die op vakantie is) en [REDACTED] de conceptnotities over de motie-Leijten/toezegging uit de raming over sociale veiligheid in de Kamer en daarbij ook de internationale vergelijking (de Voorzitter had de wens deze gezamenlijk te behandelen).

Er is Å©Å©n oplegger gemaakt voor beide notities.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA, Den Haag

T +31 6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

3900

From "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **FW: [REDACTED] belt [REDACTED] zelf even met instructies**
To "[REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date August 25, 2021 at 12:33:41 PM CEST

Deze zie ik pas net

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 25 augustus 2021 11:53
Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: RE: [REDACTED] belt [REDACTED] zelf even met instructies

Hierbij het document van [REDACTED]

Hi [REDACTED]

Ik heb de documenten bekeken en in de bijlage voor de 2 rapporten waar concrete aanbevelingen in zaten een overzicht gemaakt wat wij als TK doen / nog zouden kunnen doen.

Overall denk ik dat vanuit de aanbevelingen een aantal zaken kunnen meenemen:

- (nog) meer aandacht aan verschillende regelingen/vertrouwenspersonen (voor wie geldt wat);
- geven van trainingen specifieke op OO, gericht op alle Kamerbewoners;
- mogelijk nog explicieter stelling nemen vanuit TK / voorzitter / fracties tegen OO;
- normen tav OO expliciet opnemen in RvO en gedragsregeling TK leden.

Groet,
[REDACTED]

From [REDACTED] Tweede Kamer [REDACTED] tweedekamer.nl>
Subject **FW: Oplegnotitie en uitgewerkte regeling sociale veiligheid**
To [REDACTED] tweedekamer.nl>
Date February 16, 2022 at 6:22:04 PM CET

Op bureau in postboek

Van: [REDACTED] tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 16 februari 2022 18:00
Aan: [REDACTED] Tweede Kamer [REDACTED] tweedekamer.nl>
CC: [REDACTED] tweedekamer.nl>
Onderwerp: Oplegnotitie en uitgewerkte regeling sociale veiligheid

Ha [REDACTED],

In het Presidium vorig jaar is uitgebreid gesproken over de motie Leijten die stelt dat alle fracties een werkveiligheidsbeleid moeten hebben en dit ook openbaar moeten maken.

De landsadvocaat heeft ook advies gegeven over de mogelijke uitvoering van deze motie.

Geconcludeerd is dat op grond van de Arbeidsomstandighedenwet alle fracties een werkveiligheidsbeleid moeten hebben.

Het andere deel van de motie: openbaarmaking van dit beleid – dat gaat verder dan de wet vraagt. Uitgezocht is vorig jaar hoe deze openbaarmaking geregeld kan worden.

Er zijn toen 3 opties voorgelegd aan het Presidium:

Via de gedragscode,

Via een speciale regeling,

Via de modelstatuten.

Het Presidium heeft besloten een speciale regeling uit te werken, al is duidelijk aangegeven dat ze het liefst zouden aansluiten bij een bestaande regeling.

[REDACTED] is aan de slag gegaan, samen met Bureau Wetgeving. Nadat [REDACTED] eerst een aparte regeling had gemaakt werd in de bespreking met BW duidelijk dat het ook geregeld kan worden in het Reglement van Orde.

Dit is ook uitgewerkt (zie bijlage 1).

Daarnaast hebben [REDACTED] en BW nog een verdere denkexercitie gemaakt en zijn daarbij diep in de Arbeidsomstandighedenwet gedoken en hebben hierover een notitie geschreven (zie bijlage) met een aantal beslispunten.

[REDACTED] en ik hebben er naar gekeken en zijn van mening dat dit veel te ver gaat om aan de Voorzitter voor te leggen.

Ons voorstel is om voor het Presidium van 9 maart a.s. een oplegnotitie te maken waarin duidelijk de motie en het eerdere Presidiumbesluit wordt uitgelegd. En vervolgens voor te stellen dat de openbaarmaking van het werkveiligheidsbeleid wordt opgenomen in het RvO (zoals ook de registers zijn opgenomen in het RvO).

Kun je je hierin vinden?

Groet
[REDACTED]

From Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Subject **Fwd: Expertise delen over grensoverschrijdend gedrag in en rondom de Tweede Kamer**
 To [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>
 Date June 30, 2021 at 9:42:26 AM CEST

Kunnen jullie hier een aardige reactie op geven.

Dank!

Vera Bergkamp
 Voorzitter Tweede Kamer
 Postbus 20018
 2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED]
Datum: 29 juni 2021 om 16:08:34 CEST
Aan: "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Kopie: [REDACTED] <[REDACTED]@fairspace.co>
Onderwerp: **RE: Expertise delen over grensoverschrijdend gedrag in en rondom de Tweede Kamer**

ī» ¿

Geachte Kamervoorzitter, beste Vera,

Heb je al tijd gehad om hier naar te kijken?

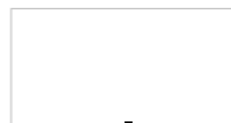
We horen het graag!

Groet!

[REDACTED]
 [REDACTED]
www.meervrouwenindepolitiek.nl
 Telnr: 06 [REDACTED]

Volg Meer Vrouwen in de Politiek:

[REDACTED]@fairspace.co

Telnr: 06 6 [REDACTED]

Volg FairSpace: [Instagram](#), [Facebook](#) en [LinkedIn!](#)

Van: [REDACTED]@mvip.nl>
Verzonden: maandag 21 juni 2021 15:33
Aan: 'Bergkamp, V.' <v.bergkamp@tweedekamer.nl>; [REDACTED]@tweedekamer.nl' [REDACTED]@tweedekamer.nl>
CC: [REDACTED] <[REDACTED]@fairspace.co>
Onderwerp: Expertise delen over grensoverschrijdend gedrag in en rondom de Tweede Kamer

Geachte Kamervoorzitter, beste Vera,

FairSpace en Meer Vrouwen in de Politiek hebben de handen in een geslagen om met hun gezamenlijk expertise te komen tot verschillende aanbevelingen om grensoverschrijdend gedrag in en rondom de Tweede Kamer aan te pakken en een veilige werkomgeving te garanderen:

- Wijs een onafhankelijke en toegankelijke vertrouwenspersoon aan en communiceer hierover duidelijk naar alle Kamerleden en politieke medewerkers
- Breid de gedragscode voor de Tweede Kamer uit met gedragsregels hoe je met elkaar omgaat, welk gedrag wel en niet geaccepteerd is. Beschrijf in de gedragscode tevens de mogelijke sancties voor het niet opvolgen van deze gedragsregels.
- Geef de Kamervoorzitter / het presidium de bevoegdheid om onderzoek naar individuen te doen bij grensoverschrijdend gedrag.
- Onderzoek de mogelijkheid voor het aanpassen van een aanpassing van het Wetboek van Strafrecht: bij ernstige geweldsmisdrijven moet de rechter als bijkomende straf ontzetting uit het passieve kiesrecht op kunnen leggen.
- Doe elke twee jaar een onderzoek naar seksueel geweld en grensoverschrijdend gedrag door het presidium.
- Maak het bespreken van de gedragscode standaard aan de start van een nieuwe termijn, bij sollicitatieprocedures en voor alle politieke functies.
- Verplicht elke politieke partij die zitting neemt in de Tweede Kamer om een gedragscode op te stellen, waarin expliciet beschreven wordt hoe je met elkaar omgaat en welk gedrag wel en niet acceptabel is.
- Onderzoek of het haalbaar is om alle Kamerleden en medewerkers een training aan te bieden over ongewenste en gewenste gedragsvormen.

Daarnaast hebben we een training ontwikkeld voor politici, politieke medewerkers en ambtenaren om ongewenst gedrag te voorkomen.

Graag gaan we met u in gesprek over hoe we u, het presidium en het college van onderzoek integriteit verder kunnen voorzien van onze expertise en u hier verder in te ondersteunen.

██████████
██████████
www.meervrouwenindepolitiek.nl
Telnr: 06 ██████████

Volg Meer Vrouwen in de Politiek:

██████████
██████████@fairspace.co

Telnr: 06 6 ██████████

Volg Fairspace: [Instagram](#), [Facebook](#) en [LinkedIn!](#)

LANGE TERMIJNAGENDA PRESIDIUM - april 2021

**26 mei
2021**

4.1.1

**9 juni
2021**

4.1.1

Kennismaking leden College
onderzoek integriteit
(bespreken werkwijze en
communicatie)

Stafbureau

4.1.1

**23 juni
2021**

4.1.1

Openstaande punten /ter bespreking Vz- [redacted]-Stafbureau:

4.1.1

- (Tweede) Werkbelevingsonderzoek ambtelijke organisatie

4.1.1

Jaarlijks terugkerende agendapunten:

- Februari: jaarverslag integriteitsadviseur
- Februari: Jaarverslag College integriteit

4.1.1

4.1.1

4.1.1

4.1.1

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL [REDACTED]

Subject **Fwd: MT-dossier 4 april 2022**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date March 31, 2022 at 3:52:26 PM CEST

Geef maar mee naar huis

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 31 maart 2022 om 15:44:02 CEST

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Kopie: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: MT-dossier 4 april 2022

ī» ĩ

Geachte MT-leden,

Bijgaand stuur ik u het dossier van de MT-vergadering van 4 april 2022.

In dit digitale dossier zijn de onderwerpen op de agenda aanklikbaar, waardoor u bij het aanklikken direct naar de betreffende bijlage springt.

- Â· Bij agendapunt [REDACTED] sluit aan. De bijlagen zijn vertrouwelijk en worden niet meegestuurd in het dossier dat naar de diensthoofden gaat.
- Â· Bij agendapunt [REDACTED] sluiten aan. De bijlagen zijn vertrouwelijk en worden niet meegestuurd in het dossier dat naar de diensthoofden gaat.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)6-1773 [REDACTED] E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From ██████████ STATEN-GENERAAL ██████████
 Subject **Fwd: Stukken sociale veiligheid**
 To ██████████@tweedekamer.nl>
 Date October 20, 2021 at 8:35:50 AM CEST

Ah, deze had ik al van ██████ in inbox, hoef je niets meer aan te doen.

Begin doorgestuurd bericht:

Van: ██████████ <████████@tweedekamer.nl>
Datum: 19 oktober 2021 om 15:24:05 CEST
Aan: "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Kopie: ██████████ <████████@tweedekamer.nl>, ██████████ <████████@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Stukken sociale veiligheid

Ἰ»ζ
 Ha Vera,

In de bijlage opnieuw de notities, her en der wat aangepast.
 Het is een ingewikkelde materie. Belangrijk is vooral dat zaken niet door elkaar gaan lopen (wat heel snel kan gebeuren).
 Daarom heb ik de agendapunten toch gesplitst: ze gaan wel over 1 thema (sociale veiligheid) maar inhoudelijk zijn het aparte onderwerpen (motie/toezegging Raming + inventariserend onderzoek andere parlementen).
 Een aangepaste agenda is bijgevoegd.

Het Presidium moet uitvoering geven aan de aangenomen motie Leijten over werkveiligheid.
 Dit betekent dat er verschillende besluiten genomen moeten worden (die staan in de notitie duidelijk als beslispunten beschreven).
 Dat geldt ook voor de beslissingen die het Presidium moet nemen t.a.v. de huisregels.
 Het is belangrijk dat dit goed gebeurt. Hoe meer andere onderwerpen/thema's er bij worden gehaald hoe verwarrender m.i. de notitie wordt. Daarom heb ik de agendapunten toch in tweeën gesplitst:
 4.1 sociale veiligheid: motie Leijten en toezegging à Raming 2002 (bijgevoegd de oplegnotitie, de notitie en 2 bijlagen)
 4.2 sociale veiligheid: leerpunten vergelijking andere parlementen (bijgevoegd oplegnotitie en notitie)

Dit is vooral van belang omdat bij 4.1 het Presidium besluiten moet nemen die direct aansluiten bij het dictum van de motie Leijten.
 De punten uit de vergelijking met andere parlementen (en grotendeels gericht zijn op gedragsverandering) horen hier niet bij en kunnen (om verwarring te voorkomen) beter apart besproken worden (in dezelfde Presidiumvergadering).

De uitwerking van de motie en toezegging onder 4.1 vraagt op een heel aantal punten een duidelijke beslissing van het Presidium.
 Misschien is het ook een idee om ██████████ een toelichting te laten geven bij agendapunt 4.1

Hieronder in rood probeer ik zo goed mogelijk de vragen te beantwoorden. Groet ██████████

Beste ██████████

Dank voor notitie sociale veiligheid.
 Ziet er gedegen uit. Fijn. Ik heb nog wel wat opmerkingen/vragen.

Algemeen

- Notitie en oplegnotitie moet meer uitstralen dat we al veel hebben, maar dat we kijken of er meer nodig en mogelijk is aanvullend.

Oplegnotitie is aangepast op dit punt. Dit is niet herhaald in de notitie omdat deze gericht is op de uitwerking motie (en dicht bij het dictum moet blijven).
 Het is goed om je te realiseren dat de huidige notitie geen ambitiedocument is van jou/Presidium zoals eerder dit jaar al een paar keer op de agenda heeft gestaan, maar een inhoudelijke uitwerking van de motie Leijten. Hoe meer andere onderwerpen er bij gehaald worden hoe minder zicht de Presidiumleden krijgen op de motie (en die moet het Presidium uitvoeren).
 De mogelijkheden om de motie uit te voeren worden in de huidige notitie benoemd en daar moet het Presidium keuzes in maken. De keuzes die het Presidium 27/10 maakt moeten ook weer verder worden uitgewerkt en worden uiteindelijk voorgelegd aan de Kamer.

Paragraaf 2 gaat ook over de acties die eerder dit jaar zijn genomen.

- Naar aanleiding van mijn gesprek met de vz'er van het College integriteit heb ik nog wel twee relevante stukken. ██████████
 ██████████
 ██████████

Het hoofdagenda-punt voor de Presidiumvergadering van 27 oktober a.s. is een voorstel hoe de (tijdens de Raming) aangenomen motie

Leijten over werkveiligheid kan worden uitgevoerd.
Het gaat niet over het College Integriteit en de daarmee samenhangende vragen.

Daarover krijg je binnenkort een aparte notitie. Ook staat er een gesprek over dit onderwerp in je agenda (met [REDACTED] en mij). Dit punt zal ongetwijfeld aan de orde komen bij de bespreking van het jaarverslag (of eerder als er een advies van het College komt i.v.m. een casus).
Dit thema komt dus verder niet in deze notitie voor.

- Er zijn niet twee redenen van dit stuk, maar drie, als ik zo vrij mag zijn:). De motie van Leijten, het verzoek Presidium om internationaal te kijken en mijn eigen ambitie om als voorzitter te kijken wat er nog meer mogelijk en nodig is. In de oplegvel staat nu beide, maar ik zou zeggen Deze ambities zijn nu gezamenlijk.....Graag dit overal verwerken (dus ook op blz 1 bij 1. Inleiding)

Zie ook de algemene opmerkingen hierboven.

(Dit punt staat op de agenda omdat de Kamer een motie heeft aangenomen die uitgewerkt moet worden (en de wijze waarop is ingewikkeld. Daarom niet te veel andere dingen er bij halen die niet direct iets met de uitwerking van de motie te maken hebben).

De inleiding van de oplegnotitie is aangepast.

- Het is in het stuk niet altijd duidelijk of het alleen slaat op medewerkers (fractie?) en/of ook Kamerleden.

De motie vraagt fracties beleid te maken.

In de uitwerking is per soort regeling (gedragscode of statuten etc) aangegeven op wie het betrekking heeft.

- Structuur van stuk: op blz 3 staat een nummering. Deze komt verder niet meer terug. Dat is jammer, want daardoor wordt structuur wat rommelig.

Op bladzijde drie staan de vragen die ambtelijk voorgelegd zijn aan de landsadvocaat (Het is ter informatie aan het Presidium. Het zou ook kunnen worden weggelaten, maar het lijkt mij wel informatief).

In de laatste alinea staat de beantwoording van deze vragen is verwerkt in de volgende hoofdstukken.

De nummering heb ik vervangen door aandachtsstreepjes, omdat het niet per nummering terugkomt maar integraal onderdeel is van de tekst.

Blz 3

- Wordt vraag 3 ergens beantwoord?

Zie opmerking hieronder

- Eigenlijk vind ik als ik het stuk verder lees op de blz die volgen dat de vragen 2 en 3 niet afdoende worden beantwoord. Zie onderstaand verder.

Blz 4

- Gaat om beleid voor werkveiligheid voor fractiemedewerkers en/of ook Kamerleden?

De motie vraagt dat fracties beleid moeten opstellen over werkveiligheid en dit openbaar moeten maken.
Het verschilt per regeling wie je kunt aanspreken (Kamerleden, medewerkers etc).

- Hoe wordt dit gehandhaafd? Antwoord op vraag 3 van blz 3 is essentieel. Elkaar aanspreken staat er nu. Lijkt mij vaag, gaat niet werken.

Handhaving is moeilijk.

Daarom wordt er gesproken over aanspreken en niet over andere mogelijkheden.

De motie vraagt om het openbaar maken van het werkveiligheidsbeleid.

Dit gaat verder dan de wet vraagt

Het Presidium zal dus moeten besluiten via welk soort regeling ze de openbaarmaking wil regelen.

Als dit 27/10 duidelijk is, dan zal deze regeling verder moeten worden uitgewerkt en komen de vragen over de handhaving aan de orde.

De Landsadvocaat heeft al aangegeven hier niet zoveel mogelijkheden te zien.

Openbaarmaking is een soort anaming and shaming zodat duidelijk wordt wie wel en niet het beleid wil laten zien.

- Bij openbaarmaking staat, Kamer kan wel bepalen dat het openbaar gemaakt moet worden. Hoe? Wat doen als een fractie weigert?

De vraag die bij de verdere uitwerking van de regeling beantwoord moet worden is: hoe ver wil je gaan met de handhaving?

- [REDACTED].

- Opnemen bij de Raming in de staat van de Kamer en aangeven welke fractie het beleid openbaar maakt.

In de regeling die nog uitgewerkt moet worden kan opgenomen worden dat het Presidium een handhavingsrol voor zichzelf ziet weggelegd.

Maar: Wil het Presidium in de positie komen om een fractie te dwingen dit beleid openbaar te maken??

Naast de vraag of je dit moet willen is het ook maar de vraag of je dat als Presidium ook echt zou kunnen?? Past dit bij de rol van het Presidium? Wil het Presidium deze rol op zich nemen?

Daarom is waarschijnlijk het meest vergaande âhet aanspreken van elkaarâ â
Daadwerkelijk handhaven zal lastig worden.

Deze vraag komt concreet naar voren als het Presidium gekozen heeft voor de manier waarop ze dit wil (of niet) verder wil uitwerken.

Het Presidium kan ook inzetten op het afleggen van verantwoording door de fracties. Dat kan dan in de regeling worden gezet, bijv. door op te nemen dat de fracties jaarlijks over het beleid en hun inspanningen ten aanzien van werkveiligheid verslag doen aan de Kamer. Dan kan iedereen elkaar daarop aanspreken. Het in het openbaar aanspreken is dan je instrument. De inhoud en de vormgeving zal afhangen van de keuze die het Presidium maakt t.a.v. de regeling waarin de afspraken worden vastgelegd.

- Regeling maken mooi, maar hoe handhaven, wat doen als een fractie nee zegt.

Zie hierboven.

- Deze snap ik niet: aanvullende afspraken/normen over de openbaarmaking? Wat wordt daarmee bedoeld? Of gewoon de openbaarmaking van het veiligheidsbeleid (dat volgens de Arbo-wetgeving er moet zijn)?

Openbaarmaking hoeft niet volgens de arbowet (staat op pagina 4). Het is dus aanvullend als de Kamer dit zou gaan doen. De wet verplicht alleen dat werkgevers beleid over werkveiligheid moeten maken, maar ze worden niet verplicht dit openbaar te maken. De motie Leijten vraagt expliciet om dit WEL openbaar te maken (gaat dus verder dan de wet). Dat betekent dus dat de Kamer aanvullende afspraken/normen maakt over openbaarmaking

Blz 5

- Optie 1 snap ik niet. Wordt daarmee bedoeld dat de eis wordt gesteld dat ieder lid het veiligheidsbeleid openbaar moet maken. Dus iets wat geldt voor meerdere mensen moet Ã©Ã©n lid openbaar kunnen maken?

Bij optie 1 wordt de openbaarmaking geregeld via de Gedragscode

De Gedragscode richt zich alleen op Kamerleden.

Als je de openbaarmaking van werkveiligheidsbeleid wilt regelen via de Gedragscode dan kun je alleen Kamerleden aanspreken waarin zij bijvoorbeeld worden aangesproken te bevorderen dat het werkveiligheidsbeleid van hun fractie wordt openbaar gemaakt.

- Het woord: aanvullende bepalingen is echt vaag wat daarmee wordt bedoeld, zie boven.

Het gaat om bepalingen over de openbaar making van het werkveiligheidsbeleid van de fracties

- Wordt bij optie 2 bedoeld dat er algemeen veiligheidsbeleid wordt opgesteld of gaat het weer alleen om de openbaarmaking?

Er worden alleen opties voorgesteld die betrekking hebben op de openbaarmaking van het beleid.

In het eerste deel van paragraaf 4 staat namelijk dat het verplichten tot een algemeen werkveiligheidsbeleid niet nodig is omdat de wet dit al vraagt.

Het gaat in het verdere deel alleen over het tweede deel vZan de motie waarin een verplichting tot openbaarmaking wordt gevraagd.

Blz 6

- Zie opmerking boven, wat zijn 'deze bepalingen'?

Dit zijn de aanvullende bepalingen. In dit geval gaat het om aanvullende artikelen in de modelstatuten

Woord bepalingen heb ik voor dit onderdeel gewijzigd in artikelen.

Blz 8

- Ik moest even nadenken waar 5 over gaat, kijkend naar de thema's en onderwerpen? Gaat niet over de motie toch? Welke toezegging? Graag concretiseren.

Gaat over de toezegging gedaan bij de Raming.

Tekst hier nog toegevoegd ter verduidelijking.

Tekstaanpassingen vind ik mooi. Vallen pesten en discriminatie hier ook onder?

Ja valt onder fatsoen respect ongewenste omgangsvormen etc

Wordt bij de verdere uitwerking (als Presidium akkoord is) in de toelichting explicieter benoemd.

- Kunnen we ook niet iets zeggen over het doen van aangifte?

Aangifte doen is wetboek van strafrecht

Heeft hier niets mee te maken. Het gaat in deze notitie om de eigen interne regels van de Kamer.

Zaken niet vermengen.

Blz 10

- Mooi zo'n slotbeschouwing. Maar er staat veel in wat juist belangrijk is. Maar de activiteiten worden niet concreet en vertaald in beslispunten. :

Klopt

Dit is een ander onderdeel: nl de vergelijking met andere parlementen

Dit heeft niets te maken met de motie en de toezegging (Raming).

Afdeling HR heeft een appreciatie gegeven bij de vergelijking en geeft daarbij deze aanbevelingen (voortvloeiend uit het vergelijkend onderzoek). Het meeste wordt al gedaan. Het gaat om een (nog) betere inzet.

Om de vergelijking met de andere parlementen beter tot zân recht te laten komen en de discussie daarover niet te vermengen met de ingewikkelde discussie over de motie Leijten en de huisregels lijkt het mij beter dit punt aansluitend (en dus apart) te bespreken.

Dus eerst moet het Presidium zich focussen op de motie en besluiten of en via welke regeling de motie Leijten verder uitgevoerd moet worden. En het Presidium moet besluiten nemen over de huisregels (om de toezegging bij de Raming gestand te doen).

Daarna kan het Presidium verder spreken over meer sociale en gedragsmatige aanpassingen op het gebied van sociale veiligheid aan de hand van de vergelijking tussen parlementen.

Dit is een hele andere notitie.

De slotbeschouwing heb ik aangepast.

Zowel in de inleiding als in de slotbeschouwing wordt verwezen naar agendapunt 4.2 (zodat er wel sprake is van samenhang, maar ook het onderscheid van de onderwerpen duidelijk blijft)

Zou ik wel doen. En de laatste bullet: stelling nemen,

Dit zijn mogelijke verbeterpunten

Horen niet bij de motie en toezegging.

Staan nu bij agendapunt 4.2 als mogelijk verbeterpunten.

Het is ter bespreking. Niet besluitvormend.

Dit zijn zaken die terug kunnen komen bijv bij sociaal jaarverslag, of WBO etc.

Dan komt er opeens een stuk over leerpunten. Zijn deze verwerkt in de notitie ervoor?

Kan niet verwerkt worden in de notitie over de motie en de toezegging.

Zie hierboven: Het voorstel is dit apart te agenderen dan kan het beter afgebakend worden en is het minder verwarrend.

Dit is verwarrend. Het kan een bijlage zijn. Maar ik zou de aanbevelingen verwerken in het stuk ervoor en er beslispunten van maken. Ze komen volgens mij vooral terug bij de slotbeschouwing.

Het is ter informatie/ ter bespreking en niet besluitvormend geagendeerd

Het is ook niet rijp om hierover te besluiten.

Dit vergt een aparte doordenking

Naar aanleiding van de vergelijking met andere parlementen worden een paar mogelijke aanbevelingen gedaan die de Kamer verder kan oppakken

Er is door het PResidium gevraagd om een inventariserend onderzoek. Dat is gedaan. Hierbij wordt aangegeven wat de Kamer hiervan zou kunnen leren/waar de Kamer zich verder kan ontwikkelen.

Dat is een andere invalshoek/andere materie (vandaar ook aparte agendering).

Succes!

Vera

Vertrouwenspersonen Integriteit

Iedereen komt op het werk wel eens in een situatie waarin je denkt: kán dit nou wel? Is dit wel integer gedrag? De Tweede Kamer heeft integriteit hoog in het vaandel staan. Logisch, want integriteit kan het vertrouwen in onze organisatie maken of breken. Het is dus belangrijk dat Kamerambtenaren integer zijn. Er is een gedragscode, ofwel ~~een kader voor integer handelen,~~ ontwikkeld om die integriteit zoveel mogelijk te waarborgen. Zo maken we samen integriteit tot een grondhouding, een mentaliteit.

Enkele voorbeelden van integriteitsschendingen zijn:

- belangenverstrengeling
- diefstal
- verduistering
- corruptie
- fraude
- lekken van informatie
- oneigenlijk gebruik van bedrijfsmiddelen
- schending van de geheimhoudingsplicht

Ben je als Kamerambtenaar getuige van een misstand? Of zit je met een integriteitsvraag en wil je advies vragen? Dan kun je dit melden bij je leidinggevende. Indien er redenen zijn om je leidinggevende niet aan te spreken, dan kun je bij ons terecht. Wij zijn de vertrouwenspersonen Integriteit en wij zijn er voor alle Kamerambtenaren.

Wat kun je van ons verwachten?

- Volstreekte vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid.
- Samen analyseren we de situatie.
- Wij begeleiden je (op jouw verzoek) bij vervolgstappen of zorgen ervoor – met jouw instemming- dat jouw melding op de juiste plek terecht komt.

Wil je meer weten?

kijk op Plein2/....

Of neem contact op met:

Foto's + contactgegevens

████████████████████

████████████████████ @tweedekamer.nl ██████████

████████████████████

████████████████████ @tweedekamer.nl ██████████ of 06 ██████████

From "██████████" <██████████@tweedekamer.nl>
Subject **klachtencommissie ongewenste omgangsvormen**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Date June 9, 2021 at 8:38:38 PM CEST

Beste Vera,

Naar aanleiding van je vraag over de klachtencommissie ongewenste omgangsvormen informeer ik je hierbij als volgt:

Bijgaand tref je een korte notitie over het besluitvormingstraject rondom de klachtencommissie ongewenste omgangsvormen en het aanpassen van het beleid. Deze twee documenten lichten we momenteel toe in een rondje langs de ambtelijk secretarissen om meer voorlichting te geven over de regeling en klachtencommissie (en met name hoe zij deze juridisch inbedden in hun fractie). Sinds 1993 geldt het beleid ongewenste omgangsvormen & klachtencommissie voor zowel fracties als ambtelijke organisatie, maar deze waren aan vernieuwing toe.

De klachtencommissie: in de notitie staat dat we tot een nieuwe samenstelling gaan komen van 1 externe voorzitter en 2 interne leden (1 fractie en 1 ambtelijk, + plaatsvervangers). Daarnaast wordt de commissie ondersteund door een secretaris.

Vanuit de fracties is de afvaardiging reeds aanwezig ██████████ en ██████████ (plaatsvervanger)

Vanuit de ambtelijke organisatie hebben we nu 1 kandidaat vanuit de Griffie Plenair en hebben een uitvraag gedaan voor ene plaatsvervangend lid.

We zitten midden in de selectie van de externe Voorzitter (volgende week 2^e gesprek, daarna keus), en hebben een externe secretaris geselecteerd.

De 2 kandidaten die we nu in de selectie voor externe Voorzitter spreken hebben ruime ervaring in klachtencommissies en integriteitsonderzoek ongewenste omgangsvormen. Deze (externe) deskundigheid is nodig omdat de interne leden de afgelopen 4 jaar geen klachten ter behandeling hebben gekregen en dus ervaring missen.

We hopen voor het reces de benoemingen aan jou en het Presidium te kunnen voorleggen .

Tevens heb ik de klachtenregeling ongewenste omgangsvormen bijgevoegd: in de notities wordt uitgelegd welke wijzigingen we in 2020/2021 hebben aangebracht.

Ik hoop je hiermee voldoende geïnformeerd te hebben en licht het eea graag toe .

Met vriendelijke groeten,

██████████

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer ██████████ Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06 ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] " [REDACTED] @tweedekamer.nl>
Subject **Lijn integriteit**
To Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>
Date June 20, 2021 at 3:43:41 PM CEST

Hallo Vera,

Hierbij ook een tekst voor woordvoering en website rondom integriteit. Na afloop van het debat kunnen de elementen worden toegevoegd aan het bestaande bericht op de website (webdossier uitgelicht) en gebruikt worden voor woordvoering. Ik ben dicht bij de laatste spreektekst gebleven. Voor het Uitgelicht bericht wordt e.e.a. wat feitelijker omschreven en worden dubbelingen natuurlijk weggehaald.

Het gaat er nu om dat de inhoud zo staat wat jou betreft, omschrijven naar een neutralere tekst kan ik morgen doen.

Deze lijn is afgestemd met [REDACTED]. Op het gebied van de gedragscode zit een mogelijk risico; de meningen zijn verdeeld of de code toereikend is, met name bij het college niet zozeer bij het Presidium. Goed om morgen na het debat te bekijken wat wijsheid is om te communiceren hierover.

Groeten, [REDACTED]

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)6 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

De Voorzitter van de Tweede Kamer en het Presidium gaan bij naburige parlementen kijken hoe zij omgaan met integriteit en ongewenste omgangsvormen en beziet of de huidige gedragscode duidelijk genoeg is. Ook komen er organisatie brede trainingen om ongewenst gedrag te herkennen en er mee om te gaan. Dat zei Kamervoorzitter Vera Bergkamp vandaag tijdens het jaarlijkse Ramingsdebat in de Tweede Kamer.

Het Presidium van de Tweede Kamer sprak voorafgaand aan de Raming al goed en intensief over de mogelijkheden die er zijn om ongewenste omgangsvormen in het Kamergebouw nog verder tegen te gaan.

Vera Bergkamp: 'Hoe je het ook wendt of keert; intimidatie, discriminatie en pesten horen niet thuis op een werkvloer. Als het gebeurt, is dit onaanvaardbaar en daar is iedereen het over eens. De Tweede Kamer heeft al veel geïnvesteerd om ongewenst gedrag in de Tweede Kamer tegen te gaan, maar ik zet een tandje bij om de bestaande instrumenten te verbeteren.'

Gedragscode

Er is een Gedragscode voor Kamerleden. De Gedragscode bevat de bestaande regels inzake integriteit, waar Kamerleden in de praktijk al mee te maken hebben. De gedragscode ziet toe op al het handelen in het ambt van Kamerlid, waaronder ook wordt begrepen gedragingen die het gezag of de waardigheid van de Kamer in ernstige mate schaden. 'Binnenkort maakt het Presidium kennis met het College van onderzoek integriteit. We zullen bespreken of de huidige gedragscode voldoende duidelijk is op het gebied van ongewenste omgangsvormen,' aldus Bergkamp.

Kennis uitwisselen

Daarnaast heeft de Voorzitter van de Tweede Kamer ook maatschappelijke organisaties uitgenodigd voor een gesprek. 'Het is altijd goed om van gedachten te wisselen met organisaties die goed bekend zijn met dit onderwerp. We kunnen er als parlement ons voordeel ermee doen. Daarnaast wil ik ook graag weten wat andere parlementen inzetten om ongewenst gedrag tegen te gaan. Dat levert ook informatie op.' Verder geeft de Kamervoorzitter aan dat zij nog meer interne voorlichting wil organiseren. 'We kunnen trainingen geven aan eenieder die het wil. Doel daarvan is dat het taboe op dit onderwerp wordt doorbroken en dat mensen erover durven te praten als er iets niet in de haak is. En ook dat mogelijke slachtoffers weten wat dan de mogelijkheden zijn. De Kamer heeft vertrouwenspersonen in dienst die kunnen helpen met steun en advies en er is een klachtenregeling. De bekendheid hiervan mag omhoog.'

Fracties

'Natuurlijk is het aan de fracties hoe zij hun rol als werkgever invullen bij ongewenst gedrag, maar ik kan en wil fracties stimuleren en mogelijk maken dat zij goed uitgerust zijn. Daarom heb ik een brief gestuurd aan alle fracties en nogmaals onder de aandacht gebracht wat zij als werkgever kunnen doen. Het is ook belangrijk dat binnen fracties een werkbelevingsonderzoek gedaan wordt. De ambtelijke afdeling Human Resources staat voor hen klaar voor advies, van die expertise kan gebruik gemaakt worden.'

Strafbare feiten

Bergkamp benadrukt dat er bij aantijgingen zeer zorgvuldig gehandeld moet worden. Dat is belangrijk voor de slachtoffers en voor mensen die beschuldigd worden van iets. Bergkamp: 'Bij vermoeden van strafbare feiten moet aangifte worden gedaan; hoe zwaar dit ook is voor betrokkenen. Alleen dan kunnen beschuldigingen op de juiste manier worden onderzocht. Ook kunnen mensen altijd een klacht indienen bij het onafhankelijke College integriteit en onderzoek.'

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp :
Jaarverslag 2020 ongewenste omgangsvormen en integriteit
Opgesteld door :
Vertrouwenspersonen Ongewenste Omgangsvormen en Integriteit

Aard van de bespreking ¹

Informerend

Beknopte samenvatting

Achtergrond:

Binnen de Tweede Kamer kennen we twee soorten vertrouwenspersonen: de vertrouwenspersoon integriteit (VPI) en de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen (VPOO). De Ambtenarenwet verplicht overheidswerkgevers een integriteitsbeleid te voeren dat is gericht op het bevorderen van goed ambtelijk handelen. Als gevolg hiervan heeft de ambtelijke organisatie VPI's aangesteld die door ambtenaren te benaderen zijn voor het veilig melden van vermoedens van misstanden. Het gaat om zaken die schade doen aan de organisatie. Bijvoorbeeld: diefstal, machtsmisbruik, schenden van regels, niet integer gedrag. Het jaarverslag van de VPI's betreft de ambtelijke organisatie; de fracties voeren een eigen integriteitsbeleid.

De Arbowet verplicht alle werkgevers (dus ook niet-overheidswerkgevers) beleid te voeren tegen psychosociale arbeidsbelasting waaronder ongewenste omgangsvormen. Als gevolg hiervan heeft het Presidium van de Tweede Kamer VPOO's aangesteld. Deze VPOO's zijn dus zowel door Kamerambtenaren als fractiemedewerkers te benaderen voor zaken in de omgang, communicatie en wijze van leidinggeven waardoor een medewerker zich niet veilig voelt op het werk. Het kan gaan over pesten, intimidatie, seksuele intimidatie, agressie, geweld en discriminatie.

Het jaarverslag van de VPOO's betreft meldingen die vanuit fracties en ambtelijke organisatie bij deze vertrouwenspersonen zijn gedaan. Naast deze VPOO's hebben sommige fracties ook eigen vertrouwenspersonen aangesteld; de activiteiten van deze 'eigen fractie VPOO's' worden niet in dit jaarverslag weergegeven.

Jaarverslagen:

De vertrouwenspersonen en Klachtencommissie ongewenste omgangsvormen en de vertrouwenspersonen integriteit hebben een jaarverslag over 2020 opgesteld.

---

¹

- ter besluitvorming (bespreken of hamerstuk)
- opiniërend
- informerend

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Het jaarverslag van de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen geeft onder meer in hoofdstuk II.2 a t/m e het aantal meldingen weer dat de vertrouwenspersonen hebben ontvangen (13 meldingen), de aard van deze meldingen, de interventies die zijn ondernomen en de tijd die aan deze meldingen is besteed. De vertrouwenspersonen hebben ook medewerkers opgevangen die moeite hadden met emoties rondom de corona-maatregelen (5 meldingen). Onder hoofdstuk II.5 zijn enkele aanbevelingen gedaan.

Bij de klachtencommissie en de vertrouwenspersonen integriteit zijn geen klachten binnengekomen. De vertrouwenspersonen integriteit hebben in 2020 aandacht besteed aan communicatie en professionalisering. Ook in 2021 zal geïnvesteerd worden in communicatie, trainingen van leidinggevenden en medewerkers en professionalisering van de vertrouwenspersonen.

Het MT heeft het verslag tijdens een bijeenkomst met de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen en integriteit besproken. De aanbevelingen van de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen -met betrekking tot publicatie, interne communicatie en onderzoek doen naar mentaal welbevinden van medewerkers- heeft het MT toegezegd. De verslagen worden besproken met de Ondernemingsraad en de diensthoofden en gepubliceerd op Plein 2.

1. Formulering te nemen besluit

Het Presidium neemt kennis van het jaarverslag 2020.

2. Status besluit ²

C

2

- A. openbaar actief (actie Stafdienst Communicatie)
- B. openbaar passief (publicatie op besluitenlijst met evt. link naar achterliggend stuk)
- C. vertrouwelijk (in ieder geval besluiten m.b.t. personen en besluiten m.b.t. veiligheid)

From ██████ " <█████@tweedekamer.nl>
Subject **oplegger jaarverslagen VP's tbv Presidium**
To ██████." <█████@tweedekamer.nl>
Date March 31, 2021 at 8:44:44 AM CEST

Beste ██████,

Bijgaand de oplegger voor het Presidium voor de jaarverslagen van de vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen en integriteit. Nav ons gesprek maandag heb ik een alinea toegevoegd over het verschil tussen de twee "stelsels". Het bestaan van de fractie-vertrouwenspersonen (die we niet in beeld hebben) noem ik wel maar verbind er geen conclusie aan. Mocht het Presidium een gezamenlijk jaarverslag willen in de toekomst, dan zijn er nog wel wat gesprekken nodig vermoed ik.
Ben je het eens met deze lijn?

Kan ik de stukken naar ██████ sturen voor het eerste Presidium?

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer G301, Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318██████ | M 06-██████████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL [REDACTED]

Subject **Fwd: Twee notities over sociale veiligheid**

To [REDACTED]. [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date June 8, 2021 at 6:41:52 PM CEST

Praat jij [REDACTED] morgen even bij. Ze mag notities hebben.

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 8 juni 2021 om 18:34:19 CEST

Aan: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>

Kopie: "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Twee notities over sociale veiligheid

İ»¿

Ha Vera,

Er is vandaag hard gewerkt aan twee notities inzake sociale veiligheid. Met dank aan [REDACTED], de BVAâs e [REDACTED] stuur ik je hierbij:

- Een notitie ten behoeve van het Presidium van morgenochtend over (de verbetering van) de instrumenten inzake de sociale veiligheid van de Kamer;
- Een notitie specifiek voor jou over de mogelijkheden van de Kamervoorzitter bij me too-kwesties.

4.1.1

From ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Subject **opzet onderzoek mw ██████**
To ██████ <█████@tweedekamer.nl>
Date September 20, 2021 at 11:05:41 AM CEST

Beste ██████,

Zou je aub een afspraak willen inschieten met de VZ, ██████ en mijzelf om de onderzoeksopzet van mw ██████ te bespreken? Doel van de afspraak is: doorspreken onderzoeksopzet + bedanken ██████ voor het maken van de opzet.

Ter informatie voor de Voorzitter: de uren van mw ██████ worden betaald via de Universiteit Twente. Inmiddels is ook onze afdeling Inkoop aangehaakt tbv de inhuur van de beoogde commissieleden. Kort samengevat schatten zij in dat de opdracht ca 5.1.2f zal kosten; derhalve adviseren zij om 3 partijen (universiteiten) te benaderen voor de opdracht.

Email ██████ ██████@utwente.nl

Dank alvast!

Met vriendelijke groeten,

██████

████████████████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

████████████████████, Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 ██████ | M 06 ██████ | E ██████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL [REDACTED]
Subject **Fwd: Twee notities over sociale veiligheid** [REDACTED]
To [REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date June 8, 2021 at 6:41:27 PM CEST

[REDACTED] goed als jullie hier ook even kennis van nemen. Fijne avond!

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Datum: 8 juni 2021 om 18:34:19 CEST
Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]r@tweedekamer.nl>
Kopie: "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Twee notities over sociale veiligheid [REDACTED]

İ» ğ
Ha Vera,

Er is vandaag hard gewerkt aan twee notities inzake sociale veiligheid. Met dank aan [REDACTED], de BVAâs en [REDACTED] stuur ik je hierbij:

- Een notitie ten behoeve van het Presidium van morgenochtend over (de verbetering van) de instrumenten inzake de sociale veiligheid van de Kamer;
- Een notitie specifiek voor jou over de mogelijkheden van de Kamervoorzitter bij me too-kwesties.

4.1.1

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL/[REDACTED]

Subject **Fwd: Twee notities over sociale veiligheid**

To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]r@tweedekamer.nl>

Date June 8, 2021 at 9:28:57 PM CEST

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Datum: 8 juni 2021 om 18:34:19 CEST

Aan: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>

Kopie: "secretariaat.voorzitter" <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Twee notities over sociale veiligheid

İ»¿

Ha Vera,

Er is vandaag hard gewerkt aan twee notities inzake sociale veiligheid. Met dank aan [REDACTED], de BVAâs en [REDACTED] stuur ik je hierbij:

- Een notitie ten behoeve van het Presidium van morgenochtend over (de verbetering van) de instrumenten inzake de sociale veiligheid van de Kamer;
- Een notitie specifiek voor jou over de mogelijkheden van de Kamervoorzitter bij me too-kwesties.

From [REDACTED] [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Subject **Presidiumvergadering 24 februari**

To "Arib, K." <K.Arib@tweedekamer.nl>, "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, "Bosma, M." <M.Bosma@tweedekamer.nl>, "Lee, T. van der" <t.vdlee@tweedekamer.nl>, "Nijboer, H." <h.nijboer@tweedekamer.nl>, "Raak, A.A.G.M. van" <r.vraak@tweedekamer.nl>, [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, "Tellegen, O." <o.tellegen@tweedekamer.nl>, "Toorenborg, M.M. van" <m.vtoorenborg@tweedekamer.nl>, "Voordewind, J.S." <j.voordewind@tweedekamer.nl>

Date February 18, 2021 at 6:35:22 PM CET

Geachte leden van het Presidium,

Hierbij ontvangt u het dossier voor de Presidiumvergadering van 24 februari 2021.

Het tijdstip van de vergadering is gewijzigd. De vergadering is dit keer van **09.00 uur – 10.00 uur** en vindt plaats in de Den Uylzaal.

De onderwerpen op de agenda zijn aanklikbaar, waardoor u naar de bijbehorende bijlage springt. Wilt u alle stukken vertrouwelijk behandelen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-318 [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Notitie Aanbieding rapportage Werkbelevingsonderzoek 2021

onderzoek ambtelijk organisatie Tweede Kamer

T [REDACTED]

M +31 [REDACTED]

E [REDACTED]@tweedekamer.nl

Aan: de Voorzitter

Van: [REDACTED] / [REDACTED]

Datum: 26 augustus 2021

Het werkbelevingsonderzoek (WBO) van de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer is afgerond en de resultaten zijn bekend. De respons was 62%, dit is (ruim) voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen. De resultaten laten zien dat werken als ambtenaar bij de Tweede Kamer uitdagend is, maar dat er ook veel energiebronnen tegenover staan. Over het algemeen scoort de ambtelijke organisatie in dit onderzoek gunstiger dan in Nederland gebruikelijk is. 4.1.1 [REDACTED]

[REDACTED]. Ook op het onderdeel “ongewenste omgangsvormen” scoort de ambtelijke organisatie onder het Nederlands gemiddelde en beter dan in 2018. De resultaten worden hierna verder toegelicht:

Inhoudelijke toelichting werkbelevingsonderzoek

Het gehanteerde onderzoeksmodel brengt in kaart welke energiegevers en stressoren van invloed zijn op de bevlogenheid van medewerkers. Ook leiderschap en organisatiecontext zijn daarin gemeten variabelen.

4.1.1 [REDACTED]

[REDACTED]

4.1.1

[Redacted text block containing multiple lines of obscured content]

Ongewenste omgangsvormen

Het onderzoek laat zien dat ongewenste omgangsvormen in de ambtelijke organisatie van de Tweede Kamer duidelijk minder vaak voorkomen dan bij andere organisaties in Nederland. Bovendien is er overal een daling opgetreden ten opzichte van 2018. De indieners van een klacht zijn wel vaak ontevreden over de afhandeling van de klacht door de organisatie.

Het overgrote deel van de medewerkers is bekend met het beleid rondom ongewenste omgangsvormen, de gedragscodes en met het bestaan van vertrouwenspersonen.

Opvolging

Begin september kunnen medewerkers door middel van een online dashboard (via individuele inlog op PC) de resultaten van hun dienst inzien en prioriteiten en verbeteringsuggesties aangeven. Vervolgens wordt hierover in gesprek gegaan binnen de diensten.

Relatie werkbelevingsonderzoek - onderzoek sociale veiligheid:

De resultaten van het WBO geven een gunstig beeld op de thema's bevoegdheid en ongewenste omgangsvormen binnen de ambtelijke organisatie. In de bespreking van de resultaten en verdere communicatie is het van belang te realiseren dat het WBO wel indicaties kan geven op het gebied van sociale veiligheid bij de ambtenaren doch niet een volledig beeld geeft van de sociale omgeving. Het WBO betreft alleen de ambtelijke organisatie, de ambtelijke leiding en door ambtenaren ervaren ongewenst gedrag in de afgelopen 12 maanden. Zoals aangekondigd in het Ramingsdebat op 21 juni 2021 zal onderzoek gedaan worden naar sociale veiligheid bij de Kamerorganisatie. Een onderzoek naar sociale veiligheid betreft idealiter het gehele organisatiesysteem met daarin de interactie tussen de ambtelijke en politieke kant, patronen, systemen en collectieve gedragingen.

From: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
 Subject: **Planning, tekst diensthoofden, OR en VZ en bijlage WBO rapport totaal TK**
 To: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>, ██████████ Tweede Kamer <██████████@tweedekamer.nl>
 Date: August 26, 2021 at 10:26:06 AM CEST

Beste allen,

In onderstaande mail is de planning zichtbaar voor vandaag en de komende 2 weken.

In de bijlagen tref je:

- De aanbiedingsbrief tbv de VZ + het WBO totaal rapport

In 2 aparte mails zal ik nog doorsturen:

- De aanbiedingsmail ten behoeve van diensthoofden (ook vandaag te informeren vanuit de ██████████ via mail) + bijlagen
- De aanbiedingsbrief aan de OR + bijlage.

In alle drie de berichten zal dezelfde tekst aangehouden worden, namelijk de integrale tekst die in de brief aan de VZ staat.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

██████████ Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06 ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

Verzonden: maandag 23 augustus 2021 13:58

Aan: ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████

<██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

CC: ██████████ Tweede Kamer <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>; ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>;

██████████ <██████████@tweedekamer.nl>

Onderwerp: RE: MT-dossier 23 augustus 2021

Beste MT-leden,

In onderstaand schema staat de voorgestelde planning voor het informeren van de organisatie over de resultaten van het WBO.

Legenda
Blauw zijn e-mails
Groen zijn vergadermomenten

wie	Welke rapportage	planning	Communicatie vorm
MT-leden	Rapportage TK totaal en management summary diensthoofden	20 augustus	
MT-leden	MT-vergadering - WBO-special	23 augustus	
Portefeuillehouders	Rapportage eigen directie	Do 26 augustus	E-mail vanuit HR
Voorzitter	Rapportage TK totaal	Do 26 augustus	Ja, brief ██████████
Diensthoofden	Rapportage TK totaal en management summary diensthoofden	Do 26 augustus	Ja, e-mail ██████████
OR	Rapportage TK totaal	Do 26 augustus	Ja, brief ██████████
Diensthoofden	Online presentatie resultaten WBO	Di 31 augustus	
Ondernemingsraad	Online presentatie resultaten WBO tijdens informele bijeenkomst (OV is op 4 okt)	Do 2 september	
Diensthoofden en leidinggevenden	Toegang tot de online dashboards inclusief management summary eigen dienst	Do 2 september	E-mail vanuit onderzoeksbureau
DT HFR	Presentatie resultaten WBO van DT HRF	Di 7 september	
DT I&CIO	Presentatie resultaten WBO van DT I&CIO	Di 7 september	
Medewerkers	E-mail van de ██████████ met rapportage TK totaal excl. bijlagen en bericht op Plein2	Di 7 september	Ja, e-mail ██████████ en Plein2
Medewerkers	Toegang tot online dashboards	Di 7 september	E-mail vanuit onderzoeksbureau
DT ██████████ (incl. stafdiensten)	Presentatie resultaten WBO van de Griffiersdiensten en stafdiensten	TBD	
Diensten en teams	Dialogo over de resultaten van de dienst en maken verbeterafspraken n.a.v. prioriteiten en verbetervoorstellen uit de dashboards.	September - november	
Ondernemingsraad en ██████████	Gesprek over de resultaten en reactie op resultaten.	Ma 4 oktober	

Als er suggesties en/of aanvullingen zijn, verneem ik deze graag.

Alvast dank.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Stafdienst HR

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)6-[REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Verzonden: vrijdag 20 augustus 2021 13:48

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

CC: [REDACTED] Tweede Kamer <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>; [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: MT-dossier 23 augustus 2021

Geachte MT-leden,

Bijgaand stuur ik u het dossier van de MT-vergadering van 23 augustus 2021.

Ik verzoek jullie de stukken niet te delen met diensthoofden of anderen dan de aanwezigen tijdens de MT-vergadering aanstaande maandag.

In dit digitale dossier zijn de onderwerpen op de agenda aanklikbaar, waardoor u bij het aanklikken direct naar de betreffende bijlage springt.

Maandag is het dossier in hardcopy beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)6-[REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL/[REDACTED]

Subject **Re: Analyse stuk Bovend'Eert**

To [REDACTED] <[REDACTED]@eerstekamer.nl>

Date June 22, 2021 at 4:02:18 PM CEST

Veel dank! En doe ik zeker.

Op 22 jun. 2021 om 15:39 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@eerstekamer.nl> het volgende geschreven:

Ī»¿

Spreekt voor zich [REDACTED], maar wil je alleen in eigen kring houden?

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Binnenhof 22, Postbus 20017, 2500 EA Den Haag

T 070 [REDACTED]

E [REDACTED]@eerstekamer.nl | www.eerstekamer.nl

Van: [REDACTED]

Verzonden: dinsdag 22 juni 2021 14:45

Aan: [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Analyse stuk Bovend'Eert

Hierbij [REDACTED]:

[REDACTED]

Het klopt dat de Tweede Kamer, ook de Eerste, gemakkelijk de Gedragscode integriteit kan aanvullen of een aparte Code ongewenste omgangsvormen kan vaststellen. In feite kan het Beleid ongewenste omgangsvormen voor ambtenaren bijna een op een worden overgezet. Dan moet ook de keuze worden gemaakt wie de vertrouwenspersoon wordt voor klachten over het gedrag van Kamerleden.

Ook zal er dan een keuze moeten worden gemaakt hoe toezicht en handhaving werken. Bij aanvulling van de Gedragscode kan de Hushoudelijke Commissie toezicht houden. Maar dan moet wel artikel 10 worden aangepast, want dat zegt nu dat alleen leden zaken aan de HC kunnen voorleggen. Griffiemedewerkers, fractiemedewerkers en derden dus niet. Een andere mogelijkheid is analoog aan het Beleid voor ambtenaren steeds per geval een (externe) klachtencommissie in te stellen. Kan allemaal, het is een politieke keuze.

Kernvraag is wat de consequentie/sanctie kan of moet zijn als een overtreding wordt geconstateerd. Vaststellingen dat er sprake is van ongewenst gedrag, veroordelingen, berispingen, dat kan allemaal. Bovend'Eert vindt schorsingen niet problematisch, terwijl hij tegelijkertijd constateert dat het vrije mandaat onafzetbaarheid impliceert. Een schorsing betekent echter dat een lid tijdelijk zijn mandaat niet kan uitoefenen en dat komt materieel neer op tijdelijke afzetting. De lijn van de Eerste Kamer is al sinds 2014 dat dat wel in strijd is met het vrije mandaat. Bovendien is er geen enkele (grond)wettelijke grondslag voor deze vergaande (maar volgens Bovend'Eert lichte) sanctie.

Onjuist is de opmerking dat 'een boete of inhouding van salaris' mogelijk zijn. Dat kan een Kamer echt niet in een Reglement van Orde regelen, daarvoor zul je de wet moeten aanpassen waarin de schadeloosstelling/vergoeding is geregeld. Volgens artikel 63 Grondwet heb je daar ook nog eens een tweederdemeerderheid voor nodig. Als je voor een redelijk lichte sanctie als een inhouding van salaris al een zware procedure moet doorlopen, dan is het heel vreemd dat de Kamer in een Reglement zou kunnen opnemen dat bij meerderheidsbeslissing een lid geschorst kan worden.

Groeten,

[REDACTED]

From [REDACTED] STATENGERAAL [REDACTED]

Subject **Re: annotatie tbv Presidium;**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date January 24, 2022 at 6:06:37 PM CET

Kun je de oproep om als fracties mee te doen er explicieter in te zetten aan het begin?
Stuur daarna maar naar mij. Dan zorg ik dat bij [REDACTED] belandt. Stukje over GC kan eruit. De anno moet vooral gaan over het onderzoek en de oproep mee te doen.

Op 24 jan. 2022 om 18:02 heeft [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ĩ

Ha [REDACTED]

Aangezien je vandaag nog allerlei overleg hebt gehad op dit onderwerp, leg ik je nog even de annotatie voor;

Tbv het Presidium van woensdag a.s. wil ik graag het volgende meegeven:

Sociale veiligheid en gedragscode:

Sociale veiligheid: onderzoek

- 2 onderzoeksbureau's hebben nu offerte uitgebracht; deze week vindt nadere toelichting plaats en weging van de offertes.
- Beide bureau's stellen diverse onderzoeksmethodes voor met o.a. enquêtes en interviews. Wat in belangrijke mate zou helpen in het opbouwen van een goed beeld is als zij **actief en rechtstreeks** Kamerleden, fractiemedewerkers en ambtenaren kunnen benaderen (bijv. in de mail tbv een enquête). Anders kan er t.a.v. de diverse onderwerpen alleen wat gezegd worden over de ambtelijke helft van de organisatie (mbt gedragsverandering, cultuur, structuur, beleid e.d.)
- Bij de interviews zijn ca 20-25 gesprekken geraamd die idealiter ook onder o.a. Presidiumlid/leden, fractiemedewerkers (ca 5) en andere stakeholders gehouden kunnen worden om te komen tot een representatief beeld. Versmalling van deze groep of die van de enquetegroep doet af aan de representativiteit van het onderzoek.

Trainingen: bespreekbaar maken van omgangsvormen en feedback geven is een belangrijk onderdeel van een goed sociaal klimaat; dit kwartaal gaan we de 'omstanderstraining' en 'omgaan met meldingen door leidinggevenden' training aanbieden binnen de kamerorganisatie. Dit worden trainingen met een open inschrijving, dus voor zowel fracties als ambtelijke organisatie. In de ambtelijke organisaties wordt dit kwartaal ook aandacht besteed aan (een training in) het omgaan met agressie voor medewerkers die veel via telefoon of mail daar (van buitenaf) mee te maken hebben.

Vertrouenspersonen: de vertrouenspersonen ongewenste omgangsvormen gaan langs in werkoverleggen om hun rol toe te lichten (uit het werkbelevingsonderzoek blijkt dat dat goed bijdraagt aan de bekendheid!). Ze geven ook graag voorlichting binnen de fracties maar zijn hier nog niet zo vaak geweest: dit bekend maken zou hen helpen in hun rol.

Gedragscode:

In de gedragscode voor Nederlandse Kamerleden wordt ongewenst seksueel gedrag, pesten of intimideren niet expliciet vermeld: alleen via interpretatie van de toelichting zouden deze gedragingen er onder kunnen vallen. Het verdient aanbeveling om het verbod op deze ongewenste gedragingen expliciet op te gaan nemen in de gedragscode voor Kamerleden. Dat kan van een verbod op seksuele intimidatie en geweld tot aan een brede opsomming en beschrijving van dit gedrag zoals het Britse Lagerhuis heeft gedaan.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer [REDACTED], Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Volgnummer Presidium:
Volgnummer

Datum vergadering:
- - - - -

OPLEGNOTITIE PRESIDIUM

Titel/onderwerp:

FEZ22018 concept Raming 2023

Opgesteld door:

Stafdienst FEZ

---

1. Aard van de bespreking:

Ter besluitvorming.

2. Beknopte samenvatting:

De complete concept-Raming 2023 ligt ter definitieve vaststelling voor.

De Raming bestaat uit de volgende stukken:

- Stuk nummer 1 Geleidende brief Raming 2023

4.1.1

Toelichting

Ramingsstukken

4.1.1

Stuknummer 1, de geleidende brief ligt nu voor ter besluitvorming.

4.1.1

3. Formulering te nemen besluit

- 1) Het Presidium stemt in met de concept Ramingsstukken 2023.
- 2) Het Presidium neemt een besluit over de middelen uit het coalitieakkoord.

4. Status besluit

Openbaar passief

Subject **Raming 2023**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date March 9, 2022 at 4:53:23 PM CET

Hallo [REDACTED]

Bijgaand de Ramingsstukken ter bespreking in het Presidium van 23 maart. Wil je ons de geleidende brief sturen zodra deze gereed is? Komende maandag is informatief overleg met de OR over de Raming 2023, het zou fijn zijn als we de brief kunnen meesturen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

Stafdienst Financieel Economische Zaken
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA

T +(31)70-31 [REDACTED] | M +(31)6 [REDACTED]

E [REDACTED]

From ██████████ STATEN-GENERAAL ██████████

Subject **Re: brief nieuwe VZ**

To ██████████ tweedekamer.nl>

Date April 8, 2021 at 7:32:37 PM CEST

Ik raad de nevenactiviteit niet formeel maar materieel af...

Op 8 apr. 2021 om 19:07 heeft ██████████ Tweede Kamer <█████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿

Ha ██████████,

Hierbij met een paar aanpassingen retour. Jij kunt de brief ondertekenen. Verzoek is of je de brief morgen in tweevoud meeneemt. Denk je ook aan de bijlage.

De opmerking omtrent de nevenactiviteit (je mail van 15.28 vandaag) geef ik aan ██████████ ter informatie mee. Die moet niet naar de Voorzitter.

Groet, ██████████

Tst. ██████████

Van: ██████████ <█████████@tweedekamer.nl>

Verzonden: donderdag 8 april 2021 15:28

Aan: ██████████ Tweede Kamer <█████████@tweedekamer.nl>

Onderwerp: brief nieuwe VZ

Beste ██████████,

Hierbij de brief met arbeidsvoorwaarden voor mw Bergkamp. Ten aanzien van haar nevenactiviteit als commissaris van Theater Carre à onbezoldigd- zien ██████████ en ik geen schijn van belangenverstremgeling met het Kamerlidmaatschap of de Voorzittersfunctie. De nevenactiviteit is reeds opgenomen in het openbare register van de Tweede Kamer.

De brief kan uit jouw of mijn naam uit gaan. Ik hoor t graag en zal m morgen in ieder geval toelichten in het gesprek.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer ██████████ Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06- ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

<08042021 brief rechtspositie VZ Bergkamp.docx>

From ██████████ STATEN-GENERAAL/██████████

Subject **Re: code Integriteit**

To ██████████ tweedekamer.nl>

Date April 11, 2021 at 6:05:08 PM CEST

Dank normaal voor mail aan Vz. (Je kunt me trouwens een volgende keer ook meteen in de cc zetten. Kan zijn dat Vera er morgen over begint. Ik zal haar attenderen op de mail).

Op 11 apr. 2021 om 17:28 heeft ██████████ <██████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ě

Hi ██████████,

Nav een vervolgvraag van Vera inzake de fles champagne en Integriteit kwam ik op Plein 2 bijgaande brochure tegen.

Ik kan raden hoe die tot stand is gekomen maar toch raar dat die niet gedeeld is in MT/DT verband. En kijkend op de cursussen voor Kamerleden valt het me op dat er geen cursus Integriteit wordt aangeboden.

https://plein2/organisatie/service/cursussen_0

Heb jij beeld hoe de âmet name nieuwe- Leden geÃnformeerd gaan worden op dit thema? Of wordt dit geheel bij de adviseur Integriteit Leden neergelegd? Lijkt me goed om dit in ons bila even te bespreken.

Fijn weekend nog (lekker zonnig!)

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer G301, Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06-██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

---

Van: ██████████

Verzonden: zondag 11 april 2021 17:19

Aan: Voorzitter Tweede Kamer ██████████ r@tweedekamer.nl>

Onderwerp: code Integriteit

Beste Vera,

Nav je vraag over de integriteitsregels het volgende: de code geeft aan:

2. Het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beÃnvloeden.

3. Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt.

In de toelichting op de code wordt een grens van 50 euro gehanteerd ten aanzien van de *meldplicht* in het geschenkenregister. Daarbij begrijp ik (van ██████████ dat de Voorzitter alle giften meldt, ongeacht de 50 euro grens.

De code laat de afweging om een geschenk wel of niet aan te nemen aan het Kamerlid. Gezien je bijzondere positie als Voorzitter adviseer ik je om geen voordelen/geschenken boven de 50 euro aan te nemen om de schijn van belangenverstrengeling te vermijden.

Nav je vraag of ook wordt vastgelegd of geschenken zijn weggegeven: ik lees het niet terug maar zal het navragen bij de Griffie Plenair morgen.

Met vriendelijke groeten,

██████████

██████████

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer ██████████ Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06-██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

<brochure gedragscode_leden_-_maart_2021.pdf>

From [REDACTED] TATENGERAAL [REDACTED]
Subject **Rapportage werkbelevingsonderzoek WBO**
To Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date August 26, 2021 at 11:25:28 AM CEST

Beste Vera,

Bijgaand, mede namens [REDACTED] de organisatie totaal rapportage WBO 2021 met een toelichtende notitie. Ook de OR en de diensthoofden zullen deze informatie vandaag ontvangen. We verzoeken je deze rapportage vertrouwelijk te behandelen. De resultaten worden namelijk dinsdag uitgebreid besproken met de diensthoofden, die daarna ook de rapporten per dienst ontvangen ter bespreking met hun medewerkers. Het is belangrijk dat de diensthoofden hier zelf mee aan de slag kunnen voor het onderzoek 'buiten ligt'.

Op 7 september zal een bericht op Plein2 verschijnen met als bijlage deze totaalrapportage (net als drie jaar geleden). Jouw woordvoerder wordt hierop aangesloten.

Wil je deze set ter informatie in het Presidium van 15 september a.s. agenderen?

Uiteraard zijn [REDACTED] en ik beschikbaar voor nadere toelichting.

Groet,

[REDACTED]

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL/[REDACTED]

Subject **Re: code Integriteit**

To [REDACTED] tweedekamer.nl>

Date April 11, 2021 at 5:34:43 PM CEST

Dank je. We bespreken het. [REDACTED] heeft zich beziggehouden met de cursussen, ik zal hem vragen!

Op 11 apr. 2021 om 17:28 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ»¿

Hi [REDACTED],

Nav een vervolgvraag van Vera inzake de fles champagne en Integriteit kwam ik op Plein 2 bijgaande brochure tegen. Ik kan raden hoe die tot stand is gekomen maar toch raar dat die niet gedeeld is in MT/DT verband. En kijkend op de cursussen voor Kamerleden valt het me op dat er geen cursus Integriteit wordt aangeboden.

https://plein2/organisatie/service/cursussen_0

Heb jij beeld hoe de âmet name nieuwe- Leden geÃnformeerd gaan worden op dit thema? Of wordt dit geheel bij de adviseur Integriteit Leden neergelegd? Lijkt me goed om dit in ons bila even te bespreken.

Fijn weekend nog (lekker zonnig!)

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer G301, Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

Van: [REDACTED].

Verzonden: zondag 11 april 2021 17:19

Aan: Voorzitter Tweede Kamer <voorzitter@tweedekamer.nl>

Onderwerp: code Integriteit

Beste Vera,

Nav je vraag over de integriteitsregels het volgende: de code geeft aan:

2. Het Kamerlid accepteert geen gift of gunst die bedoeld is om zijn handelen in het ambt te beÃnvloeden.
3. Het Kamerlid voldoet aan de registratieverplichtingen die het ambt hem oplegt.

In de toelichting op de code wordt een grens van 50 euro gehanteerd ten aanzien van de *meldplicht* in het geschenkenregister. Daarbij begrijp ik (van [REDACTED] dat de Voorzitter alle giften meldt, ongeacht de 50 euro grens.

De code laat de afweging om een geschenk wel of niet aan te nemen aan het Kamerlid. Gezien je bijzondere positie als Voorzitter adviseer ik je om geen voordelen/geschenken boven de 50 euro aan te nemen om de schijn van belangenverstremgeling te vermijden.

Nav je vraag of ook wordt vastgelegd of geschenken zijn weggegeven: ik lees het niet terug maar zal het navragen bij de Griffie Plenair morgen.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

Kamer [REDACTED] Lange Houtstraat 1, Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

<brochure gedragscode_leden_-_maart_2021.pdf>

From [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Subject **RE: College Integriteit**
To "Bergkamp, V." <v.bergkamp@tweedekamer.nl>, Voorzitter Tweede Kamer [redacted]@tweedekamer.nl>
Date January 6, 2022 at 4:50:41 PM CET

Ha Vera,

Bij één van de gesprekken die je gevoerd hebt over omgangsvormen in de Kamer ben je geattendeerd op de Gedragscode van het Lagerhuis in het Verenigd Koninkrijk (met betrekking tot 'Bullying and sexual harassment'). Naar aanleiding daarvan heb je gevraagd naar een reflectie op deze documenten in relatie tot het Nederlandse parlement. Kunnen wij hier van leren?

Deze vraag is uitgezet bij HR ([redacted]).
In de bijlage tref je hun commentaar aan.

[redacted]
[redacted]
[redacted]

Als het College binnenkort met hun opmerkingen komt (na nog geen jaar 'in charge' te zijn), en vervolgens het eerste jaarverslag gepresenteerd wordt (en het tweede jaarverslag van de integriteitsadviseur mevrouw Biesheuvel) kan er intern een notitie opgesteld worden over eventuele aanpassing (met daarbij de voors- en tegens).

Het is uiteindelijk een politiek besluit hoe de tekst van de Gedragscode luidt en hoe de regeling toezicht en de handhaving vorm wordt gegeven.

Groet,

Van: Bergkamp, V. <v.bergkamp@tweedekamer.nl>
Verzonden: woensdag 5 januari 2022 18:46
Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>; [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: Re: College Integriteit

Hé [redacted],

Dank. Helder.

[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

- Of de gedragscode aangevuld moet worden, moet blijken uit de evaluatie schrijf je. Wie voert de evaluatie uit? Of komt alleen het College met een reactie? [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]).

Hrtgr,

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 5 jan. 2022 om 15:29 heeft [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

Ha Vera,

[redacted]

Of het al dan niet verstandig is om de Gedragscode op de Awb te baseren wordt meegenomen in de evaluatie van de regeling. Het College komt in februari langs in het Presidium en zal daar diverse punten aan de orde willen stellen met betrekking tot het wijzigen van de Regeling.

Er komt ook een jaarverslag van het College.

Vervolgens zal een notitie voor het Presidium opgesteld worden (door Bureau Wetgeving) waarin alle punten aan de orde komen (waaronder ook de voors – en tegens van een Regeling gebaseerd op de Awb). Dat zal in samenhang moeten gebeuren. Het gaat om zowel de Regeling als ook over de Gedragscode.

Als het Presidium zou besluiten een voorstel te doen de Regeling (en de Gedragscode) op een aantal punten te wijzigen dan zal dit verder door de Kamer behandeld moeten worden.

Groet

Van: Bergkamp, V. <[redacted]@tweedekamer.nl>

Verzonden: dinsdag 4 januari 2022 16:44

Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>; [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

CC: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: Fwd: College Integriteit

[redacted],

En fijn als de eerste twee vragen worden beantwoord in januari. Dit wordt onderwerp van gesprek dit jaar.....(ook in Presidium).

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "Bergkamp, V." <[redacted]@tweedekamer.nl>

Datum: 12 oktober 2021 om 22:29:08 CEST

Onderwerp: Doorst: College Integriteit

Kunnen jullie na het reces een overlegje plannen. Geen haast, maar niet later dan begin/medio november.

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "Bergkamp, V." <[redacted]@tweedekamer.nl>

Datum: 12 oktober 2021 om 22:28:13 CEST

Aan: [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>, [redacted] <[redacted]@tweedekamer.nl>

Onderwerp: College Integriteit

Beste [redacted], [redacted] en [redacted],

En laten we na het reces een vervolgoverleg hebben mbt 't vervolgggesprek nav mijn gesprek met de vz'er vh College Integriteit. Ik zal wat inplannen. Fijn als jullie eerst met elkaar kunnen voorbereiden.

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer

From ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
 Subject **Re: #MeToo op het Binnenhof: jouw woord tegen dat van een Kamerlid**
 To ██████████ <██████████@tweedekamer.nl>
 Date June 4, 2021 at 11:29:53 PM CEST

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 4 jun. 2021 om 22:24 heeft ██████████ <██████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

↳ ↵

Lees dit artikel uit NRC.next [#MeToo op het Binnenhof: jouw woord tegen dat van een Kamerlid](#)

#MeToo op het Binnenhof: jouw woord tegen dat van een Kamerlid

Seksuele intimidatie

Kamerleden die hun macht misbruiken tegenover medewerkers zijn vrijwel onaantastbaar. NRC deed onderzoek en sprak met vrouwen die dit ondervonden.

Tekst Joep Dohmen en Wubby Luyendijk

Donderdagmiddag 18 februari loopt een fractiemedewerkster door de voorzittersgang van de Tweede Kamer. In de plenaire zaal debatteert de Kamer over de avondklok. De vrouw klopt aan bij het voorzitterskantoor. Ze mÃt Khadija Arib spreken, zegt ze tegen de secretaresse. Het is dringend.

De fractiemedewerkster staat te trillen op de drempel. Ze wil de Kamervoorzitter vertrouwelijk inlichten over nieuw, nog onbekend wangedrag van PVV-Kamerlid Dion Graus. Dat mÃt ze kwijt, nadat NRC in het weekeinde heeft gepubliceerd hoe Graus zijn ex-vrouw [aanzette tot seks met particuliere beveiligers](#) in het PVV-kantoor. Ook zij is seksueel misbruikt.

[De wereld van Dion](#)

Khadija Arib is er niet, ze leidt het debat. Maar rond half drie zien Kamerleden de voorzitter op haar mobiel kijken en horen ze haar de vergadering in de plenaire zaal voor tien minuten schorsen. Arib holt de zaal uit en komt rennend aan bij de voorzitterskamer. De fractiemedewerkster kan gelijk terecht. Ook een van de vertrouwenspersonen van de Kamer schuift aan.

Tegenover de Kamervoorzitter en de vertrouwenspersoon vertelt de fractiemedewerkster haar geschiedenis met Dion Graus. Ze horen dat de vrouw â haar naam is bij NRC bekend â het Kamerlid vergezelde op werkbezoeken en tijdens etentjes. Dat hij haar alcohol liet drinken terwijl ze dat niet gewend was, en dat er âheel veel ernstige dingenâ tegen haar zin zijn gebeurd. Nadat ze hem had afgewezen, is hij haar gaan stalken. In de Kamer is ze doodsbenuwd dat ze hem tegen het lijf loopt. Thuis zit de voordeur dicht met een slot, een ketting en ook nog een schuif.

Khadija Arib drukt de vrouw op het hart aangifte te doen. Meer kan zij niet doen. Arib is niet de werkgever van Graus. Volgens het reglement van orde heeft ze ook geen bevoegdheid om onderzoek te laten doen naar een lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Een Kamervoorzitter staat in zulke gevallen met de rug tegen de muur, beaamt hoogleraar parlementaire geschiedenis Bert van den Braak. In feite is het parlement niet meer dan een bedrijfsverzamelgebouw met 150 zzpâers. Het verschil met een âgewoneâ werknemer is, dat die op een zijspoor kÃn worden gezet. Bij een volksvertegenwoordiger kan dat niet. âNiemand kan een Kamerlid dwingen zijn kiezersmandaat op te geven, zelfs zijn eigen partij niet.â

Hoe veilig is het Binnenhof?

Seksuele intimidatie en machtsmisbruik op het Binnenhof zijn geen exclusief PVV- probleem. Van D66 tot SP, van GroenLinks tot VVD en Denk â fracties aan alle kanten van het politieke spectrum halen het nieuws met grensoverschrijdend gedrag op de werkvloer. Medewerkers en stagiairs, en [in het geval van 50Plus een Tweede Kamerlid](#), meldden afgelopen jaren slachtoffer te zijn van seksueel ongewenste omgangsvormen, niet zelden begaan door boven hen geplaatste, gekozen volksvertegenwoordigers.

Het roept de vraag op hoe veilig ondergeschikten zijn in het huis van de democratie. Hoe verweren zij zich vanuit hun afhankelijkheidspositie tegen seksuele intimidatie in een wereld met lange werkdagen, waar werk en privÃ© tijdens etentjes en borrels al gauw overlappen? NRC raadpleegde onderzoekers, fracties en vertrouwenspersonen en sprak verschillende medewerkers van politieke partijen die op de werkvloer een #MeToo-ervaring opdeden. Zit er een rode draad in hun ervaringen?

Voor antwoorden moeten we terug naar begin 2018, een half jaar nadat #MeToo in de Verenigde Staten een begrip is

geworden. Kamervoorzitter Arib dringt in februari aan op een onderzoek naar ongewenste omgangsvormen en seksuele intimidatie in de Tweede Kamer nadat D66-Kamerlid Sjoerd Sjoerdsma het debat erover heeft aangezwengeld. Een maand later, als GroenLinks een fractiemedewerker heeft ontslagen wegens seksuele intimidatie, zegt ze dat het onderzoek er áversnel dá moet komen.

De GroenLinks-zaak belandt op straat omdat de fractie de medewerker via de kantonrechter ontslaat. Hij ging in de fout na een kerstdiner met de fractie. Als een stagiaire ontdekt dat er geen trein meer rijdt, [staat in het vonnis](#), biedt hij haar een slaapplek aan. Op weg naar huis zoent hij haar op de mond en blijft hij tegen haar zin handtastelijk. Als de fractiemedewerker uiteindelijk afdruipt, laat hij de stagiaire alleen op straat achter. Het is twee uur ás nachts, ze heeft geen geld voor een taxi. Op haar vertwijfelde vraag of hij áecht van plan is haar in de steek te laten, appt de fractiemedewerker terug: álk wil alleen jou, ik wil je nu.â

Geen Kamerbreed onderzoek

Een alomvattend #MeToo-onderzoek, zoals Arib voorstelde, komt er in 2018 niet. De Kamer ziet dat niet zitten. Te veel fracties willen niet meedoen. Vooral VVD, PVV en SP hebben juridische bezwaren. Medewerkers en stagiaires zijn in dienst van de fractie, is het argument, niet van de Kamer. Het is de taak van de werkgever en daarmee van de fractie, om een veilige werksfeer te garanderen. Liever nemen de fracties zelf het initiatief.

Hebben ze dat ook gedaan? Slechts vier fracties gaan ermee aan de slag, zo blijkt uit een rondvraag van de krant. CDA en D66 laten een extern bureau een breed werkbelevingsonderzoek uitvoeren. PvdA en GroenLinks vragen zelf hun fractieleden naar ongewenste omgangsvormen. Meldingen levert dat niet op.

Bij de eigen vertrouwenspersonen van ChristenUnie, PvdD, SP en VVD zijn evenmin signalen binnengekomen, laten deze fracties weten. Ook de SGP-leiding heeft niets geregistreerd. Denk en 50Plus reageren niet op vragen, en FVD weigert hierover iets los te laten. âAls partij doen we over dergelijke interne procedures geen uitspraken, mailt de woordvoerder.

En de PVV, de partij van Dion Graus? Heeft de op twee na grootste fractie in het parlement klachten binnengekregen over intimidatie en machtsmisbruik op de werkvloer? De PVV reageert niet, ondanks herhaalde verzoeken. Navraag leert dat de fractie niets registreert en geen werkbelevingsonderzoek doet. En er is al enige tijd ook geen vertrouwenspersoon meer, of het moet de directeur bedrijfsvoering zijn.

100 procent ontevreden

Kamerbreed komt er in 2018 wel een klachtencommissie-ongewenste omgangsvormen. Ook gaan er zes vertrouwenspersonen aan de slag waar ambtenaren en fractiemedewerkers terecht kunnen en die de fracties ook voorlichten. In 2020 á ook al werken Kamerleden vooral thuis á tellen ze dertien meldingen van ongewenste omgangsvormen, blijkt uit hun laatste vertrouwelijke jaarverslag. In [A@A@n](#) zaak gaat het om seksuele intimidatie. In 2019 is over zulke intimidatie geen enkele melding gedaan.

Deze aantallen zijn in lijn met een werkbelevingsonderzoek onder de ambtenaren in dienst van de Tweede Kamer, dat bureau Bezemer in 2018 doet in opdracht van voorzitter Arib. [Zeven van de driehonderd ondervraagde ambtenaren hadden het jaar ervoor last van seksuele intimidatie](#). Vier van hen hebben dit naar eigen zeggen ook gemeld bij een leidinggevende of een vertrouwenspersoon. Van hen is á100 procent ontevredenâ over de wijze waarop de klacht door hun leidinggevendens is afgedaan.

Op basis van deze cijfers speelt in de Tweede Kamer nauwelijks een #MeToo-probleem. Maar klopt dat? Om uiteenlopende redenen kunnen slachtoffers besluiten zich niet te melden, oppert een van de vertrouwenspersonen. Bijvoorbeeld omdat ze bang zijn dat de kwestie op straat belandt. Tegenover een beschuldiging staat vaak een ontkenkende meerdere en wat begin je dan als getuigen ontbreken? Bovendien: als die meerdere Kamerlid is, kan die niet ontslagen worden en trekt zoân melder sowieso aan het kortste eind.

Dat de afhandeling van meldingen tekortschiet, strookt met de ervaringen van vier gedupeerde fractiemedewerkers uit drie politieke partijen met wie NRC sprak. Allemaal á twee van hen kwamen eerder in de publiciteit á kregen ze te maken met een Kamerlid dat zijn gezagsrelatie misbruikte en zich seksueel aan hen opdrong. Onafhankelijk van elkaar komen ze tot dezelfde slotsom: medewerkers doen er beter aan om hun mond te houden. Aangifte bij de politie helpt hen niet verder. En op het moment dat de fractie intern onderzoek doet, wordt waarheidsvinding ondergeschikt aan beeldvorming en partijbelang, en staat het slachtoffer buitenspel.

Aanvankelijk willen de vrouwen niet met de krant praten. Ze kampen met schaamte en met schuldgevoel. Ja, een volksvertegenwoordiger maakte misbruik van een ongelijkwaardige werkrelatie, maar hebben ze het niet zelf uitgelokt door het Kamerlid niet meteen af te wijzen? Na bedenktijd willen ze hun ervaringen, ondersteund door sms-gesprekken en mailwisselingen, toch delen om áanderen te waarschuwenâ. Maar alsjeblijft niet met hun naam in de krant. Op internet blijf je eeuwig #MeToo-slachtoffer, en ze willen verder, ze moeten dáãr.

Een van de gedupeerden was vrijwilligster bij Denk. Via [HP/De Tijd komt naar buiten](#) dat zij te maken had met grensoverschrijdend gedrag van Kamerlid Tunahan Kuzu á toen nog fractievoorzitter van Denk. In de zomer van 2019 vertelt ze Kamervoorzitter Arib over ongewenste handtastelijkheden in de buurt van het partijbureau nadat ze een relatie met hem had beÁ«indigd. Ze had in 2018 fractiegenoot Farid Azarkan erover ingelicht á inmiddels partijleider á maar die liet niets meer van zich horen.

De Kamervoorzitter adviseert de vrijwilligster aangifte te doen en slaat met haar vuist op tafel. Maar als de politie zegt dat die haar heil beter kan zoeken bij hulpverlening, besluit ze de zaak te laten rusten, in een poging haar leven weer op te pakken.

Totdat voorjaar 2020 partijgenoten haar beschuldiging willen gebruiken om van Kuzu af te komen als politiek leider. De vrijwilligster appt de partijleiding: álk wil dat u stopt met achter mijn rug om mijn kwestie te misbruiken voor eigen gewin.â Vergeefs, blijkt nog diezelfde week. Kuzu draagt onder druk van de partijtop het fractievoorzitterschap over aan Farid Azarkan

en legt het partijleiderschap neer.

De vrijwilligster dringt aan op een onderzoek naar de manier waarop de partijtop van Denk is omgegaan met de #MeToo-kwestie. Dat komt er niet. Farid Azarkan laat een extern bureau alleen uitzoeken wat er in het steegje bij het Rotterdamse partijkantoor tussen Kuzu en de vrouw is gebeurd. Daar komt het bureau niet uit â het is zijn woord tegen haar woord en getuigen zijn er niet. Waarna [Kuzu in een persbericht concludeert dat de beschuldiging tegen hem âpertinent onwaarâ](#) is. Hij werd in maart herkozen als Kamerlid, zij heeft nooit meer wat van de partij gehoord.

Het loopt slecht af

Alles is erop gericht de partij er met zo min mogelijk kleerscheuren vanaf te laten komen, beaamt een voormalig medewerkster van de VVD. Zij beschuldigde VVD-Kamerlid Han ten Broeke van aanranding op haar fractiekamer, en kaart dat eind 2013 aan bij toenmalig fractievoorzitter Halbe Zijlstra. Als die hem erop aanspreekt, ontkent Ten Broeke. Hij spreekt liever van âeen kortstondige ongelijkwaardige relatie met een jongere medewerksterâ. Aangifte van aanranding of smaad doen ze geen van beiden. Wel tekenen ze na intern integriteitsonderzoek in aanwezigheid van advocaten een verklaring met de belofte niet meer over de zaak te praten.

De zaak haalt vijf jaar later [alsnog het nieuws](#) als Zijlstra tegenover *HP/De Tijd* zijn mond voorbijpraat. Han ten Broeke stapte op als Tweede Kamerlid en fractieleider Klaas Dijkhoff vertelt aan de pers dat hij een relatie op de werkvloer niet accepteert. Daarmee wordt de lezing van Ten Broeke alsnog als [het officiële VVD-verhaal gepresenteerd. Vooral die eenzijdige voorstelling van zaken kwetst de betrokken vrouw. Zij heeft nooit meer wat van Dijkhoff gehoord.](#)

Met de kennis van nu zouden de vrouwen het incident niet meer melden bij de partijleiding. Alles is politiek op het Binnenhof, ook #MeToo. Je levert je uit aan de partijtop, zeggen ze, en vanaf dat moment gaan anderen met jouw informatie aan de haal. In hun gevallen besloot de fractie tot een intern integriteitsonderzoek, maar bij de vraagstelling werden de gedupeerden niet betrokken, het rapport kregen ze niet. âHet politieke spel telt, niet de gebeurtenis, de waarheidsvinding of de afwikkeling. De beschuldiging van een ondergeschikte staat tegenover de ontkenning van een volksvertegenwoordiger. Die ondergeschikte delft het onderspit.â

Onvrede over de afwikkeling van meldingen over grensoverschrijdend gedrag klinkt ook bij D66. Onderzoeksbureau BING telde deze winter negentien meldingen van D66âers die zich onveilig voelden binnen de partij. De helft gaat over seksuele intimidatie en machtsmisbruik van jonge, onervaren D66âers door partijprominenten, vooral tijdens borrels, congressen en bestuurdersweekeinden. Melders die een opdringerige arm om de schouder geslagen krijgen en zich beklagen over seksistische en/of denigrerende opmerkingen. EÃn ontving een herhaaldelijk verzoek om seksueel contact.

Vier gedupeerden zijn naar de partijleiding van D66 gestapt, drie van hen waren ontevreden over de afhandeling. Consequenties bleven uit, en hun melding werd afgedaan als een âprivÃkwestieâ. Nu is er bij D66 een âteam verantwoord gedragâ aan de slag, dat onder leiding van oud-minister Winnie Sorgdrager een nieuwe klachtenregeling moet opstellen.

Zo bekeken is het opvallend dat er voor de fractiemedewerker van GroenLinks die een stagiaire lastig viel wÃ consequenties waren. Na een officiële waarschuwing de dag na het kerstdiner moet hij alsnog het veld ruimen vanwege een verstoorde arbeidsrelatie. De stagiaire wordt beschermd, de medewerker is door GroenLinks ontslagen. Maar anders dan bij eerder genoemde #MeToo-zaken, is hij geen onaanastbare volksvertegenwoordiger met een kiezersmandaat, maar een medewerker in dienst van de fractie. Kort erna kan hij aan de slag voor partijgenoot Liesbeth van Tongeren, die uit de Kamerfractie is gestapt en wethouder wordt in Den Haag.

GroenLinks wil onderzoek

Over Dion Graus blijft het na de NRC-publicatie stil op het Binnenhof. Als een van de weinige parlementariÃrs reageert toenmalig GroenLinks-fractielid Kathalijne Buitenweg eind februari. âWe kunnen seksueel geweld alleen effectief bestrijden als we heel duidelijk maken dat het onaanvaardbaar isâ, [zegt ze tegen deze krant](#), nadat ze op Facebook een bericht heeft geplaatst. Haar fractievoorzitter Jesse Klaver bepleit kort voor de verkiezingen in televisieprogramma *Buitenhof* onderzoek door het presidium â de voorzitter en ondervoorzitters van de Tweede Kamer. âSlachtoffers die hun mond opendoen, moeten niet alleen staan.â

Ook dit onderzoek komt er niet. Wat Jesse Klaver daarvan vindt? Hij blijkt nu, drie maanden na de verkiezingen in maart, niet meer âinâ voor een gesprek over het onderwerp. Zijn woordvoerder appt: âHet gaat Jesse helaas niet lukken.â

En VVD-minister Tamara van Ark, die als vice-fractievoorzitter betrokken was bij de afhandeling van de zaak-Ten Broeke? âAlles daarover is wat ons betreft gezegd ten tijde van het vertrek van Han uit de Kamerâ, zegt haar woordvoerder. Denkvoorman Farid Azarkan, die in een verkiezingsdebat PVV-leider Wilders scherp aanviel op het uitblijven van maatregelen tegen fractielid Graus, wil ook niet met NRC in gesprek.

Zo gaat het met meer politici die de krant benadert. #MeToo is een ongemakkelijk onderwerp, al helemaal nÃ de verkiezingen.

Fouten erkennen

Achter de schermen, buiten de regels en protocollen van de Tweede Kamer om, komt Kamervoorzitter Arib wel in actie tegen Dion Graus, ontdekt NRC. Op haar verzoek neemt de afdeling beveiliging van de Kamer contact op met de Rijksrecherche. Die dienst neemt de beschuldigingen van de ex van Graus â die gaan over misbruik, belastingfraude en gerommel met zijn verblijfsvergoeding â onder de loep. Deskundigen gespecialiseerd in mensenhandel en zedenzaken bekijken ingeleverd geluids- en audiomateriaal, appjes en smsâjes. Het onderzoek loopt nog.

Ook ontvangt Khadija Arib Kamerlid Graus op haar voorzitterskamer. Dat gebeurt op 19 februari, Ãn dag nadat ze de nieuwe beschuldiging over misbruik en stalking gehoord heeft. De voorzitter bespreekt de aantijgingen in het NRC-artikel. Ze zegt dat ze intimidaties niet langer accepteert, ook omdat zijn ex in hetzelfde gebouw bij dezelfde PVV-fractie werkt â zij op de

vierde verdieping, hij op de derde. Behalve tijdens stemmingen mag Graus het Kamergebouw niet meer in, hoort de beveiliging. Hij is weer welkom als hij publiekelijk zijn fouten erkent en in therapie gaat.

De verbanning blijkt van korte duur. Twee maanden later loopt de PVV'er weer rond in de Kamer, ook als er niet gestemd wordt. Hij neemt de lift en luncht in het Kamerrestaurant, waar ook fractiemedewerkers aanschuiven. Via de PVV-lijst is hij in maart herkozen â met 1.194 voorkeurstemmen, vier jaar eerder waren dat er 3.735. D66-collega Vera Bergkamp heeft Arib als voorzitter opgevolgd. De nieuwe voorzitter weet niet van het informele ingrijpen van haar voorgangster.

âNiet-integere commissieâ

Meer signalen hebben NRC bereikt over seksueel grensoverschrijdend gedrag en machtsmisbruik door PVV'er Dion Graus. Behalve zijn ex-vrouw en de fractiemedewerkster die de Kamervoorzitter in vertrouwen nam, zijn nog twee andere medewerkers geïntimideerd door het Limburgse Kamerlid, vertellen ze. Onder de indruk van zijn bekendheid, zijn humor en zijn hart voor dieren gingen ze voor hem aan de slag en maakten lange werkdagen die steevast eindigden met drank, etentjes, chocola en â vergeefse â pogingen hen in bed te krijgen. Beide vrouwen hebben zelf ontslag genomen, de laatste deze winter.

In de ervaringen van deze vrouwen zit een patroon van imponeren, isoleren, fotograferen en seksueel intimideren. Is dat onderwerp van onderzoek voor [het pas aangetreden âcollege van onderzoek integriteitâ](#) ? Deze onafhankelijke commissie ging in april aan de slag, en ziet erop toe dat de [dit najaar aangenomen gedragscode voor Tweede Kamerleden](#) wordt nageleefd. De sancties waartoe een meerderheid van de Kamer kan besluiten variëren van een berisping tot een tijdelijk verbod op deelname aan plenaire debatten, voor de duur van ten hoogste een maand.

De signalen over Graus zullen daar niet terechtkomen. Want alleen klachten over gedragingen die plaatsvonden nã de inwerkingtreding van de regeling, 1 april dit jaar, worden in behandeling genomen. Graus en zijn partijgenoten stemden als enige fractie tegen de benoeming van het college. PVV'er Gidi Markuszower: âHet is bekend dat onze fractie erg tegen deze niet-integere commissie is en dus deze commissie helemaal niet wil hebben.â

Zelf blijft Dion Graus de seksuele intimidatie ontkennen in een anderhalf uur durend telefoongesprek. Ja, hij heeft een gesprek gehad met Kamervoorzitter Arib. Maar zij wilde âalleen maar weten of ik seks in de Tweede Kamer had gehad. Dat heeft nooit plaatsgevondenâ. En dat drie fractiemedewerksters door hem seksueel zijn geïntimideerd, kan hij volstrekt niet plaatsen: âIk werk al vijftien jaar in de Staten-Generaal en heb nu een team van drie meisjes. Ik ben goed voor ze.â Graus vermoedt dat zijn ex erachter zit, met een deel van zijn partijgenoten. âZe proberen me met leugens en laster en smaad uit de fractie te werken. Ik ben altijd al een *pain in the ass* geweest.â

âJij bent mijn vriendâ

Intussen legt de PVV-fractie het herkozen Kamerlid geen strobreed in de weg. Graus is weer aan de slag als âMister Dierenambassadeur himselfâ, zoals de PVV-website hem aanprijst. Namens de fractie voert hij op 21 april het woord tijdens een Kamerdebat over aanpassing van de Wet dieren. En samen met de Partij voor de Dieren bereidt hij een initiatiefwet voor om de rechten van dieren in de Grondwet te verankeren. Net als in andere #MeToo-zaken trekt bij de PVV de volksvertegenwoordiger aan het langste eind.

Hoe dat achter de schermen verloopt, wordt duidelijk uit een WhatsApp-conversatie. Als Dion Graus en zijn ex-vrouw in juni 2018 uit elkaar gaan, informeert ze als PVV-medewerkster ook haar werkgever Geert Wilders. In dat appje vraagt ze om vertrouwelijkheid. Die garandeert de PVV-leider haar, op 29 juni 2018, met de woorden: âIk vertel hem niks donât worryâ. Toch stuurt Wilders haar informatie linea recta door naar Graus. Wilders: âZe appt me alles vertrouwelijk maar ik geef het gewoon aan je door hoor. Jij bent mijn vriend. Ik heb niks met haar.â En over de aangifte hoeft Graus zich ook geen zorgen te maken. Wilders: âKansloos!!â

Tegelijkertijd pakt de kwestie slecht uit voor zijn ex-vrouw, vertelt haar advocaat Nelleke Stolk. Ze kampt met symptomen van een posttraumatische stressstoornis (PTSS), en de PVV heeft haar baan als senior-beleidsmedewerkster geschrapt. Ze doet nu alleen nog publieksvoorlichting, voornamelijk vanuit huis. Dan loopt ze Graus niet tegen het lijf. Hoe de Rijksrecherche en het Openbaar Ministerie de door haar ingeleverde beeld- en geluidsopnamen en documenten beoordelen, is nog altijd onderwerp van onderzoek. Stolk: âHet is een enorme bulk materiaal die wordt uitgelezen en onderzocht. Dat moet zorgvuldig gebeuren.â

Geen van de andere PVV-medewerksters heeft aangifte gedaan tegen Dion Graus. Ook niet de vrouw die op de voorzitterskamer haar verhaal deed aan Khadija Arib. De vertrouwenspersoon mailt haar de dinsdag erna: âHoe is het met je? Beetje bijgekomen van ons gesprek? Ik kan morgen in de Kamer met je afspreken. Schikt jou rond 11.00 uur? Hoor graag van je.â

Maar daar ziet de fractiemedewerkster vanaf. Ze zit thuis en heeft zich ziekgemeld.

M.m.v. Rik Rutten. Reacties: ██████████@nrc.nl

Deze publicatie is gebaseerd op tientallen gesprekken met fracties, Kamerleden, hun medewerkers en onderzoekers . De krant heeft ter ondersteuning van hun verhalen vertrouwelijke e-mails en WhatsApp-gesprekken ingezien, en beweringen waar mogelijk bij derden geverifieerd.

PVV-Kamerlid Dion Graus is vorige week per e-mail gedetailleerd geïntformeerd over de nieuwe beschuldigingen tegen hem . In een telefoongesprek ontkende hij vrouwen te hebben misbruikt, gestalkt of anderszins te hebben lastiggevallen. Op een vervolgspraak afgelopen maandag in het Kamergebouw, waar hij âbewijzenâ zou laten zien, verscheen hij niet.

Veroordeling Kamerlid blijft

Een Kamerlid dat veroordeeld wordt voor aanranding, verkrachting of fraude verliest zijn Kamerzetel niet . Dat is in andere landen anders. In het Verenigd Koninkrijk raakt een lid van de House of Commons, de Tweede Kamer, zijn of haar zetel

automatisch kwijt bij een veroordeling tot een gevangenisstraf van meer dan een jaar. Op Curaçao werd oud-premier Gerrit Schotte in 2018 tot twee jaar cel veroordeeld wegens corruptie. Als bijkomende straf raakte hij vijf jaar zijn passief kiesrecht kwijt. Hij kon niet meer gekozen worden in de Staten van Curaçao.

In Nederland kan een corruptieveroordeling leiden tot een verbod op het uitoefenen van een openbaar ambt (zoals minister, gedeputeerde of wethouder), maar niet tot een verbod op een baan als volksvertegenwoordiger. Zo kon ex-Kamerlid en ex-wethouder Jos van Rey na zijn veroordeling wegens corruptie weer als raadslid aan de slag. Om het passief kiesrecht kwijt te raken moet je een staatsgreep of landverraad plegen, een aanslag tegen de koning uitvoeren of, onder meer, het staatsgeheim schenden. De laatste keer dat iemand in Nederland zijn passief kiesrecht kwijtraakte was vlak na de Tweede Wereldoorlog.

De Nijmeegse hoogleraar staatsrecht Paul BovendâEert pleit voor een aanpassing van het Wetboek van Strafrecht . Hij vindt dat bij delicten als corruptie en ernstige fraude, maar ook bij ernstige geweldsmisdrijven, de rechter als bijkomende straf ontzetting uit het passieve kiesrecht moet kunnen opleggen. Bij gevangenisstraffen van een jaar of meer zou het Kamerlidmaatschap automatisch kunnen vervallen. Daarvoor is echter wel een grondwetsherziening vereist.

De hoogleraar vraagt zich overigens ook af hoe dat zou moeten, een Kamerlid dat in de cel zit en tegelijkertijd zijn Kamerzetel houdt. „Het zou logisch zijn als je dan je lidmaatschap verliest.”

Een parlementslid probeerde de hotelkamer van een assistente binnen te dringen , dreigde haar te ontslaan als ze niet zwichtte voor zijn avances. Zij meldde het incident bij het parlement, maar uiteindelijk was zij het die haar baan moest opgeven, terwijl hij in functie bleef. Het is een van de geanonimiseerde voorbeelden uit een onderzoeksrapport uit 2018 van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa. De conclusie van de onderzoekers: grensoverschrijdend gedrag tegen vrouwen is wijdverbreid in Europese parlementen.

Het rapport is gebaseerd op interviews met 123 vrouwen à 81 parlementsliden en 42 parlementaire medewerksters à uit 45 Europese landen. De bevindingen laten een parlementaire werkcultuur zien van geweld en psychologische en seksuele intimidatie. Van de geïnterviewde vrouwen zei 68 procent het doelwit te zijn van seksistische opmerkingen. Een kwart maakte daadwerkelijk seksueel geweld mee.

Hoe jonger, hoe groter de kans op misbruik, zo blijkt. Parlementair personeel loopt meer risico dan parlementsliden. Slechts een kleine minderheid meldt incidenten. Veel parlementen hadden tot 2018 geen procedure om intimidatie of geweld te melden.

Sinds de publicatie van het rapport berichten Europese media met regelmaat over #MeToo-misstanden in parlementen . In 2019 nam het Europees Parlement strengere gedragsregels aan. Europarlementariërs moeten zich onthouden van ongepast gedrag en mogen zich niet schuldig maken aan seksuele en psychologische intimidatie. Wie deze gedragsregels schendt, kan in het parlement geen leidende rol meer hebben in de totstandkoming van wetgeving.

Dat het parlement in actie kwam is te danken aan de Franse parlementsmedewerkster Jeanne Pont . Twee weken na haar indiensttreding was Pont slachtoffer van seksuele intimidatie. Een Duits parlementslid drukte haar tegen de muur en pakte haar bij haar taille. In 2014 begon Pont met het verzamelen van getuigenissen van seksuele intimidatie. Ze worden geanonimiseerd gepubliceerd [op de website MeTooEP](#) . Inmiddels zijn in meer parlementen, waaronder de Nederlandse Tweede Kamer, regels en gedragscodes aangescherpt en vertrouwenspersonen aangesteld.

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL [REDACTED]
Subject **Re: documenten gedragscode Lagerhuis VK inzake grensoverschrijdend gedrag**
To secretariaat.voorzitter [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date December 8, 2021 at 12:53:36 PM CET

Ik neem aan na het reces? Lijkt me een haast hebben.

Op 8 dec. 2021 om 09:24 heeft secretariaat.voorzitter <secretariaat.voorzitter@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

İ» Ę
Beste [REDACTED],

Op verzoek van de Voorzitter stuur ik deze e-mail door. Zij vraagt of iemand hier de belangrijkste conclusies uit kan halen: wat zijn de verschillen en overeenkomst tov het Nederlandse parlement?

Zou iemand dit op kunnen pakken?

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018, 2500 EA Den Haag
T +(31)70-318 [REDACTED] | www.tweedekamer.nl

Van: Bovend'Eert, P.P.T. (Paul) <[REDACTED]@ru.nl>
Verzonden: dinsdag 7 december 2021 13:58
Aan: Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Onderwerp: documenten gedragscode Lagerhuis VK inzake grensoverschrijdend gedrag

Beste Vera,

Naar aanleiding van ons gesprek gisteren bijgaand een setje documenten over de regeling in het Britse Lagerhuis met betrekking tot àBullying and sexual harassmentâ.

In de bijlage vind je ten eerste een word-document. Daarin vind je een overzicht van de belangrijkste stukken + linkjes naar de vindplaatsen. Daarnaast zijn de stukken van de Commons Library en de toelichting van het Independent Expert Panel als losse bijlagen toegevoegd.

Groet,

Paul

Prof. mr. P.P.T. Bovend' Eert (Paul)
Hoogleraar Staatsrecht/professor of Constitutional Law

Adres/Address
Faculteit der Rechtsgeleerdheid/Faculty of Law
Radboud Universiteit/Radboud University
Montessorilaan 10, 6525 HR /P.O.Box 9049, 6500 KK Nijmegen

[REDACTED]
The Netherlands
Tel. +31 (0)24 36 [REDACTED]
Mobiel +31 6 [REDACTED]

From "████████" ██████████@tweedekamer.nl>
Subject **Re: leerpunten uit stukken Brits Lagerhuis en PACE brief (mail 4 jan)**
To ██████████ <████████@tweedekamer.nl>
Date January 6, 2022 at 8:16:04 PM CET

Ha ██████████,

Deze stukken heb ik vanmiddag doorgestuurd naar de Voorzitter :-).

Nu ik mijn mail aan jou nog een keer doorlees zie ik dat ik wat cryptisch heb opgeschreven de stukken door te sturen.

Nou ja, beter 2 keer dan geen keer.

Groet,

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Op 6 jan. 2022 om 20:07 heeft ██████████ <████████@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ī» ě
Beste Vera,

Nav de stukken die met ons gedeeld zijn inzake de Gedragscode van het Lagerhuis in het Verenigd Koninkrijk (met betrekking tot âBullying and sexual harassmentâ) en de PACE stukken die je op 4 januari doorzond hebben ██████████ en ik een korte vergelijking opgesteld.

Kort samengevat is het belangrijkste leerpunt om in de Gedragscode voor Kamerleden **ook** expliciete vermelding te gaan maken van ongewenst gedrag op de diverse vlakken en daarmee veel explicieter stelling te gaan nemen op dit onderwerp.

Met vriendelijke groeten,

██████████
Tweede Kamer der Staten-Generaal

██████████ Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 ██████████ | M 06- ██████████ | E ██████████@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From [REDACTED] STATEN-GENERAAL/[REDACTED]

Subject **Re: leerpunten uit stukken Brits Lagerhuis en PACE brief (mail 4 jan)**

To [REDACTED]@tweedekamer.nl>

Date January 6, 2022 at 10:43:41 PM CET

Ha [REDACTED] helemaal eens. Ik ben ook beetje het overzicht kwijt. Samen met [REDACTED] even alles op een rij zetten? Ik plan iets.

Op 6 jan. 2022 om 22:40 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿
ï»¿Ha [REDACTED],

Volgende week wil ik graag kort sluiten hoe we verder gaan met het thema âsociale veiligheidâ en de Gedragscode/Regeling.

De Gedragscode en de regeling integriteit horen niet thuis bij [REDACTED] HR qua expertise.

En wat ook belangrijk is (dat heb ik vandaag en eerder deze week ook al proberen aan te geven in mails aan de Voorzitter) moet een eventueel voorstel om de gedragscode en/of de regeling integriteit aan te passen zorgvuldig en in samenhang gebeuren.

De code en de regeling is nog geen jaar in werking (1 april 2021).

Het College komt 16 februari in het Presidium om hierover te spreken, er komt nog een jaarverslag. [REDACTED] heeft alle punten bijgehouden mbt de code en de regeling die de afgelopen tijd ter sprake zijn geweest. Het is best complex.

Het lijkt me niet zinvol onderstaande vragen bij [REDACTED] en mij te beleggen. [REDACTED]

Wat mij betreft komt er een degelijke integrale notitie over de Gedragscode en de Regeling (van bureau wetgeving?) die ergens in het voorjaar in het Presidium besproken kan worden.

Groet

[REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 6 jan. 2022 om 21:18 heeft Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿ Beste [REDACTED],

Dank! Interessant! Ik deel jullie conclusie om dit (ongewenste gedragingen, mits zo concreet mogelijk) op te nemen in de Gedragscode.

Uiteindelijk gaat de TK er over, maar ik denk dat er wel draagvlak voor is. Hier valt echt nog wat te winnen.

Ik zal een afspraak met jullie maken om het vervolg te bespreken met onze [REDACTED].

Wellicht kun jij samen met [REDACTED] alvast nadenken over deze vragen:

- Ån regeling maken of twee (integriteit en ongewenste omgangsvormen)?
- zou het College onderzoek Integriteit dit kunnen of niet (andere expertise/welke)? En wie zou dan de behandeling kunnen doen van de klacht?

Dank!

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 6 jan. 2022 om 20:07 heeft [REDACTED] <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿
Beste Vera,

Nav de stukken die met ons gedeeld zijn inzake de Gedragscode van het Lagerhuis in het Verenigd Koninkrijk (met betrekking tot 'Bullying and sexual harassment') en de PACE stukken die je op 4 januari doorzond hebben [REDACTED] en ik een korte vergelijking opgesteld.

Kort samengevat is het belangrijkste leerpunt om in de Gedragscode voor Kamerleden **ook** expliciete vermelding te gaan maken van ongewenst gedrag op de diverse vlakken en daarmee veel explicieter stelling te gaan nemen op dit onderwerp.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

Tweede Kamer der Staten-Generaal

[REDACTED] Bezuidenhoutseweg 67, Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T +(31)70-318 [REDACTED] | M 06- [REDACTED] | E [REDACTED]@tweedekamer.nl | www.tweedekamer.nl

From " [REDACTED] " <[REDACTED]@tweedekamer.nl>
Subject **Re: offertes onderzoek sociale veiligheid**
To "[REDACTED]." <[REDACTED]@tweedekamer.nl>, Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl>
Date January 28, 2022 at 9:06:03 AM CET

Beste Vera en [REDACTED],
Dank voor de snelle en positieve reactie. Ik zal snel een klikgesprek organiseren.

Qua âmeldpuntâ [REDACTED] k
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED] ngen.

Qua referenties:

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

[REDACTED]
[REDACTED]
Ik zal aan Inkoop vragen of ik de offerte met jullie kan delen zodat je lijst van referentie-onderzoeken en publicaties kunt lezen, alsmede het onderzoeksvoorstel.

met groeten,
[REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPad

Op 28 jan. 2022 om 07:50 heeft [REDACTED]. <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿

Ja, doe ik in overleg met [REDACTED]. Op korte termijn.

Op 27 jan. 2022 om 23:24 heeft Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿ Top. Zet jij het in gang?

En @ [REDACTED] nog een vraag. Komt er ook de mogelijkheid van een meldpunt? Daar hebben we het eerder over gehad en dat lijkt me wel belangrijk.

Vera Bergkamp
Voorzitter Tweede Kamer
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Op 27 jan. 2022 om 22:52 heeft [REDACTED]. <[REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿

Zeker, goed plan!

Op 27 jan. 2022 om 22:38 heeft Voorzitter Tweede Kamer [REDACTED]@tweedekamer.nl> het volgende geschreven:

ï»¿ Be [REDACTED],

Dank voor de heldere notitie.
Nog een vraag: zijn er referenties van beide partijen?

En op basis van jullie notitie en advies: eens.
Ik zou nog wel een âklikgesprekâ willen samen met [REDACTED]. Wat vind j [REDACTED]? Idee om samen dat gesprek nog te hebben?